

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МАТЕРІАЛИ

***XII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ»***

ЧАСТИНА 3

**ХАРКІВ
ХНУМГ ім. О.М. Бекетова
2019**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

Матеріали

***XII Всеукраїнської студентської науково-технічної
конференції «Сталий розвиток міст»***

ЧАСТИНА 3

**Харків
ХНУМГ ім. О.М. Бекетова
2019**

УДК 061.3:378

М34

Редакційна колегія: Сухонос М. К., д-р техн. наук, проф.; Старостіна А.Ю., канд. техн. наук; Соловйов О. В., канд. екон. наук, проф.; Димченко О. В., д-р екон. наук, проф.; Новікова М. Н., д-р екон. наук, проф.; Момот Т.В., д-р екон. наук, проф.; Решетило В. П., д-р екон. наук, проф.

Матеріали XII Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Сталий розвиток міст» (84-ї студентської науково-технічної конференції ХНУМГ ім. О. М. Бекетова) : в 4-х ч. / Ч. 3. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 240 с.

Розглядаються питання урбоекономіки, проблеми синергизма і диверсифікації у процесі формування оптимальних економічних структур житлово-комунального господарства і будівництва України.

УДК 061.3:378

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Сухонос М.К. – д-р техн. наук, професор, проректор з наукової роботи, голова оргкомітету;

Старостіна А.Ю. – канд. техн. наук, начальник науково-дослідної частини, заступник голови оргкомітету.

Склад оргкомітету:

Писаревський І.М. – д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту;

Поліщук В.М. – канд. техн. наук, доцент, декан факультету електропостачання і освітлення міст;

Мамонов К.А. – д-р екон. наук, професор, декан будівельного факультету;

Рищенко Т.Д. – канд. техн. наук, доцент, декан факультету архітектури, дизайну та образотворчого мистецтва;

Соловійов О.В. – канд. екон. наук, професор, декан факультету економіки і підприємництва;

Ткачов В.О. – канд. техн. наук, доцент, декан факультету інженерних мереж та екології міст;

Шпіка М.І. – канд. техн. наук, доцент, декан факультету транспортних систем та технологій;

Вотінов М.А. – канд. архіт., зав. кафедри основ архітектурного проектування;

Завальний О.В. – канд. техн. наук, доцент, зав. кафедри міського будівництва;

Осиченко Г.О. – канд. техн. наук, доцент, зав. кафедри архітектури будівель і споруд та дизайну архітектурного середовища;

Шмуклер В.С. – д-р техн. наук, професор, зав. кафедри будівельних конструкцій;

Шипулін В.Д. – канд. техн. наук, доцент, зав. кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем;

Оленіна О.Ю. – д-р мистец., професор, зав. кафедри дизайну та образотворчого мистецтва;

Ткач В.П. – д-р сільськогосп. наук, зав. кафедри лісового та садово-паркового господарства;

Сталінський Д.В. – д-р техн. наук, професор, зав. кафедри водопостачання, водовідведення і очищення вод;

Смирний М.Ф. – д-р техн. наук, професор, зав. кафедри електричного транспорту;

Несєжмаков П.І. – д-р техн. наук, доцент, зав. кафедри світлотехніки і джерел світла;

Димченко О.В. – д-р екон. наук, професор, зав. кафедри економіки підприємств, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку;

Новікова М.М. – д-р екон. наук, професор, зав. кафедри менеджменту і публічного адміністрування;

Вершиніна Д.М. – голова ради молодих вчених ХНУМГ ім. О.М. Бекетова;

Федорова О.І. – студентка V курсу факультету архітектури, дизайну та образотворчого мистецтва, голова студентського Сенату;

Угоднікова О.І. – голова первинної профспілкової організації студентів.

УРБОЕКОНОМІКА. ПРОБЛЕМИ СИНЕРГІЗМА І ДИВЕРСИФІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СТРУКТУР ЖКГ ТА БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Костильова О.С.

Науковий керівник – Коюда О.П., канд. екон. наук, доцент

Концентрація діяльності підприємства тільки в одній вузькій області може, безперечно, дозволити досягти певних успіхів в галузі і навіть допомогти вийти в лідери, а керівництво і персонал фірми, які максимально зосереджені на одній області, отримують високий професійний досвід і навички. Але ринок відрізняється своєю нестабільністю.

На сьогоднішній день одним з найбільш ефективних способів стійкого розвитку підприємства є диверсифікація. Реалізація грамотної стратегії диверсифікації дозволяє знизити ризики шляхом їх розподілу на кілька напрямків діяльності. Саме диверсифікація може стати умовою для стабільного функціонування підприємства і отримання прибутку в умовах сучасної економічної та ринкової нестабільності.

Загальне визначення диверсифікації надане І. Ансоффом. Він стверджував, що диверсифікація є терміном, який застосовується до процесу перерозподілу ресурсів, які існують на даному підприємстві, в інші сфери діяльності, що істотно відрізняються від попередніх. Якщо продукт компанії має дуже вузьке застосування, то вона є спеціалізованою, якщо вони знаходять різноманітне застосування, тоді підприємство можна назвати диверсифікованим.

За результатами дослідження автором пропонується визначення процесу диверсифікації доповнити наступними уточненнями. По-перше, цей процес стосується, перш за все, переходу на нові технології, галузі та ринки, до яких підприємство раніше не мало ніякого відношення, крім того сам продукт або послуги підприємства повинні бути абсолютно новими.

По-друге, диверсифікація пов'язана з різноманітністю застосування продуктів, що випускаються компанією, і робить ефективність функціонування компанії в цілому незалежною від життєвого циклу окремого продукту, вирішуючи, таким чином, питання не тільки виживання компанії, але і забезпечення сталого поступового зростання.

Впровадження стратегії диверсифікації на підприємстві дозволяє отримати як позитивні так і негативні результати. Так до позитивних аспектів диверсифікації можна віднести: розширення асортименту товарів послуг, стабільну ринкову позицію та фінансову синергію.

До негативних аспектів можна віднести в основному аспекти, пов'язані з істотним вкладенням додаткових грошових коштів, необхідність підвищувати кваліфікацію співробітників, набір додаткового персоналу, втрата часу на пошук напрямків для диверсифікації, необхідність проведення диверсифікації в великих масштабах, для успішності бізнесу. Тому перш ніж прийняти рішення про диверсифікацію, необхідно точно позначити цілі, ресурси, ризики, пов'язані з диверсифікацією і способи їх мінімізації. У такому випадку доцільно буде залучення фахівців для аудиту поточної ситуації на підприємстві, визначення обсягу вільних ресурсів і отримання грамотних рекомендацій з цих питань.

Для ефективного проведення диверсифікації, на нашу думку, необхідно провести три критичних тести:

1) тест на привабливість. Диверсифікувати діяльність варто в ті галузі, які мають вільну нішу і потенціал для розвитку. Непривабливі галузі для диверсифікації може розглядати лише компанія, яка має ресурси для зміни ситуації в самій галузі.

2) тест на вартість входження в нову галузь. Майбутні доходи повинні покривати поточні витрати на диверсифікацію.

3) тест на додаткові вигоди. Новий вид діяльності повинен дати переваги існуючого підприємству, або, навпаки, існуючий бізнес повинен дати конкурентні переваги нового.

Необхідно відмітити, що наявність позитивного результату потрібна по всім трьом тестам одночасно.

Таким чином, можна зробити висновок, що сутність стратегії диверсифікації полягає в забезпеченні стратегічної стабільності і стійкості діяльності компанії і зменшенні її залежності від мінливої кон'юнктури ринку.

В результаті диверсифікації відбувається організаційна зміна в структурі діяльності, яка не дає можливості повністю скористатися вже наявними досвідом діяльності компанії, тобто формується новий технологічний та інформаційний уклад, з'являються нові канали збуту.

ПЕРЕВАГИ СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ ДЛЯ ОБ'ЄДНАННЯ КОМПАНІЙ

Пащенко А.О.

Науковий керівник – Юр'єва С.Ю., канд. екон. наук, доцент

Досвід успішних корпорацій показує, що інтеграційні утворення у вигляді єдиного управлінського механізму мають в своїй основі конкурентні переваги, що виражаються в такому ефекті спільної діяльності, при якому витрачені об'єднані зусилля вище суми індивідуальних зусиль. Даний ефект висловлює свою сутність за рахунок одержуваної користі від взаємодії і співпраці і має назву синергії.

Під синергетичним ефектом прийнято розуміти збільшення ефективності діяльності компанії в результаті інтеграції окремих частин в єдину систему за рахунок так званого сукупного системного ефекту, емерджентність (властивості системи, яку не притаманні її елементам окремо, а виникають завдяки об'єднанню цих елементів в єдину, цілісну систему).

Синергетичні ефекти в сучасній економіці проявляються в процесі використання таких механізмів взаємодії підприємницьких структур, як підприємницькі мережі, стратегічні альянси, довгострокові контракти і ін. Вони дозволяють знижувати трансакційні витрати, зовнішні і внутрішні ризики, підвищувати інноваційність та конкурентоспроможність підприємницьких структур.

Об'єднання корпорацій, що оптимізує ефект синергізму, ретельно погоджуючи їхні дії, має синергічні здатності, що надають можливість зайняти вигіднішу конкурентну позицію, і в кінцевому рахунку, домогтися стійкої конкурентної переваги. Вони можуть завоювати велику частку ринку завдяки низьким цінам, можуть дозволити собі витратити більше коштів на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) і рекламу або підвищити рентабельність, тим самим, залучаючи інвестиційний капітал.

Можна виділити 4 види синергізму:

- Синергізм продажів. Виявляється, коли фірма, реалізуючи кілька товарів, використовує одні й ті ж канали розподілу, здійснює управління продажами через один центр, використовує одні складські приміщення.
- Оперативний синергізм є результатом більш ефективного використання основних і оборотних коштів, робочої сили, розподілу накладних витрат і т. і.

- Інвестиційний синергізм. Даний вид синергізму є наслідком спільного використання виробничих потужностей, загальних запасів сировини, перенесення витрат на НДДКР з одного продукту на інший, використання одного і того ж обладнання і т. д.

- Синергізм менеджменту. Може проявлятися в момент розробки нових товарів або входу в нову галузь. Менеджери виявляють, що їх досвід і знання, накопичені раніше, можуть допомогти у вирішенні нових проблем, що виникають при вході фірми в нове конкурентне середовище. Компетентність керівництва тут виступає найважливішим джерелом конкурентної переваги.

Якщо проблеми, що стоять перед фірмою, мають багато спільного з проблемами, що були раніше, підприємство може домогтися значного позитивного ефекту синергізму. У той же час ефект синергізму може бути низьким, а також негативним, в разі, наприклад, використання наявних потужностей для виробництва товарів, для яких вони не призначені.

Управління об'єднаною структурою має бути організовано так, щоб можна було реалізувати потенційний синергізм від кожної ланки інтегрованої структури. У разі якщо холдингові об'єднання не використовуватимуть синергізм своїх структурних підрозділів, вони не будуть мати по-справжньому значущих переваг перед малими компаніями.

Таким чином, ключовою метою створення групи компаній є отримання істотних переваг в різних сферах бізнесу, завдяки використанню синергізму структурних підрозділів. А об'єднання окремих частин бізнесу в єдину систему і управління даною системою з метою домогтися потенційного синергізму приносить об'єднанню компаній багатогранну користь, що виражається в першу чергу в зниженні витрат, зменшенні ризиків і збільшенні прибутку.

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК РУШІЙНА СИЛА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Котельнікова І.В.

Науковий керівник – Коюда О.П., канд. екон. наук, доцент

Високі темпи економічного зростання і різке збільшення масштабів споживання в світі з другої половини ХХ ст. привели до істотного загострення екологічних проблем. Сьогодні забруднення навколишнього середовища і деградація екосистем розглядаються в ряду основних загроз сталого розвитку людського суспільства. У зв'язку з цим

рішення даних проблем відноситься до головних пріоритетів як на міжнародному рівні, так і на рівні окремих держав.

Загальноприйнятого визначення «зеленої економіки» поки не існує. Так, в керівництві, підготовленому відділом з питань сталого розвитку ООН, наводиться вісім різних трактувань. Незважаючи на деякі розбіжності, всі вони в тій чи іншій мірі припускають, що «зелена економіка» повинна бути спрямована на гармонійне досягнення економічних, екологічних і соціальних цілей.

Зокрема, відповідно до одного з найбільш часто вживаних визначень, запропонованому Програмою ООН з навколишнього середовища, «зелена економіка» має на увазі досягнення благополуччя і соціальної справедливості за умови зниження екологічного ризику і дефіциту екологічних ресурсів.

В цілому розуміння взаємозв'язку категорій «сталий розвиток», «зелене зростання» і «зелена економіка» дозволяє краще розкрити зміст останньої. Коротко цей взаємозв'язок можна сформулювати наступним чином: формування «зеленої економіки» забезпечує перехід до «зеленого» зростання (екологізацію економічного зростання), сприяючи таким чином реалізації стратегії сталого розвитку. Іншими словами, «зелену економіку» можна розглядати як фундамент для досягнення довгострокових цілей людського розвитку.

Глобальні тенденції розвитку «зеленої економіки» передбачають:

- посилення ролі відновлюваної енергетики, чистого транспорту, органічного сільського господарства, «зеленого» будівництва;
- підвищення ефективності використання сировини і енергії;
- поліпшення якості управління водними ресурсами і територіального планування;
- збільшення ступеня переробки відходів, охорону і відновлення природних екосистем, створення біорегіональної економіки;
- застосування штучного середовища, ландшафтного та просторового дизайну, як засіб поєднання з природою (інтегрований дизайн);
- розвиток інституційної бази держави у сфері «зеленої економіки» та підвищення її участі в реалізації завдань «зеленої економіки».

Реалізація перерахованих напрямків вимагає проведення відповідної політики, зміст якої має враховувати не тільки загальносвітову динаміку, а й соціальні, економічні, екологічні умови в конкретній країні.

Концепція «зеленої» економіки передбачає радикальні перетворення, але в той же час вони повинні бути поступовими і органічними. Спочатку повинні з'явитися підприємства або галузі «піонери» зеленої економіки, які підготують ґрунт для подальшого розвитку її постула-

тів. Бачення того, що кожен сектор економіки буде виглядати в екологічній економіці виходячи зі специфіки свого місця - це відривна точка розвитку. Це бачення повинно поєднуватися з практичними діями в кожному з цих секторів, з поступовим рухом до цього бачення.

У свою чергу впровадження концепції «зеленої економіки» на практиці вимагає розробки адекватної системи оцінки, що сприяє прийняттю ефективних рішень і реалізації необхідних заходів.

Розробка оціночної системи для «зеленої економіки» в Україні повинна бути узгоджена з формуванням інтегрованої системи еколого-економічного обліку. Взаємна ув'язка екологічних і економічних (соціально-економічних) показників, їх угруповання за основними напрямками оцінки економіки даного типу дозволять створити інформаційну базу для аналізу, прийняття рішень і розробки заходів, необхідних для забезпечення «зеленого» зростання як в окремих сферах, так і країні в цілому. Як базу, можна застосувати методи оцінки запропоновані Організацією з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), або консалтинговою компанією Dual Citizen, яка розробляє глобальний індекс «зеленої економіки» (GGEI).

Підводячи підсумок, відзначимо, що значимість «зеленої економіки» в забезпеченні стійкості розвитку в усьому світі буде тільки збільшуватися. Україна не стоїть осторонь від глобальних тенденцій. Незважаючи на необхідність суттєвої державної підтримки на цілі розвитку «зеленого» сектора, ефективні інституційна і галузеві структури дозволять формувати в країні довгострокову основу для «зеленого» зростання і розширять можливості для подолання відставання від розвинених країн.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МІСТ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Костильова О.С.

Науковий керівник – Соболева Г.Г., канд. екон. наук, доцент

Управління конкурентоспроможністю міст є одним з найменш розроблених напрямів. В Україні, як і в усьому пострадянському просторі, управління містами, як об'єктами, з помилковою соціально-економічної природи не отримувало належних теоретичних основ. Переважна частина досліджень присвячена вивченню конкуренції на макро- та мікрорівнях, де учасниками конкуренції є країни і фірми-виробники. Останнім часом досить багато уваги приділяється мезорівням конкуренції - на рівні галузі чи регіону. Таким чином, в економіч-

ній літературі прийнято виділяти такі рівні конкурентоспроможності: товар, товаровиробник, галузь, регіон, країна. Міста ж залишаються втраченими ланкою в ланцюжку конкурентоспроможності. Їх розвиток розглядається переважно з точки зору просторового і інфраструктурного розвитку.

У західній економічній науці навпаки, саме розвитку міст, підвищенням темпів їх конкурентоспроможності надається особливе значення. Як показали підсумки міжнародного проекту «Конкурентоспроможності регіонів в умовах переходу до ринкової економіки» найвищої конкурентоспроможності відрізняються ті регіони Центральної Європи, в яких розташовані великі міста. Таким чином, великі міста – це «локомотиви» економічного розвитку країн і регіонів в умовах глобалізації. Це визначається концентрацією на території міст (в першу чергу, регіональних центрів) великої частини ресурсів, а також економічної активності.

В умовах постіндустріального розвитку в центрі уваги замість виробництва виявляється спочатку розвиток послуг, потім інформаційних технологій, в даний час в якості пріоритетного напрямку все частіше розглядається розвиток креативного сектора економіки. Як фактори, що впливають на розвиток креативної економіки, виділяють: попит, рівень доходів споживачів, рівень освіти і компетентності, спосібність створювати інфраструктури, необхідні для повноцінної реалізації знань, рівень розвитку громадського сектора, інтелектуальний капітал, наявність великих комерційних структур, вищих навчальних закладів.

Таким чином, конкурентоспроможність міста необхідно розглядати як важливу ланку формування конкурентоспроможності національної економіки. При цьому для системного управління конкурентоспроможністю необхідно виявити взаємозв'язок елементів конкурентоспроможності, що формуються на різних рівнях, а також взаємовплив елементів конкурентоспроможності виробничих і територіальних економічних систем.

Конкурентоспроможність країни залежить від можливостей конкретного виробника випускати конкурентоспроможний товар, цінові та якісні характеристики якого визначають його успіх як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Існує зворотний зв'язок, не тільки конкурентоспроможність країни, регіону, міста залежить від конкурентоспроможності фірм. Для виробництва фірмою конкурентоспроможного товару потрібні визначені умови, які можна охарактеризувати як конкурентоспроможність міста, регіону, країни, на території яких вони функціонують.

З цього випливає висновки про рекурсивності конкурентоспроможності. Це означає, що конкурентоспроможність нижчого рівня є частиною конкурентоспроможності більш високого рівня, існує взаємовплив виробничих і територіальних економічних систем всіх рівнів. Виявлення чинників конкурентоспроможності, конкурентних переваг окремих економічних систем і їх впливу на конкурентоспроможність систем як нижчого, так і вищого рівнів, дозволить вибудувати систему управління конкурентоспроможністю, починаючи від у рівня виробників до національного рівня.

При цьому особливу увагу необхідно приділяти як теорії, так і практиці управління конкурентоспроможністю міст. Оскільки підвищення конкурентоспроможності держав як центрів інноваційної активності, що залучають підприємства інноваційних індустрій та інноваційні інтелектуальні ресурси; як сприятливого середовища для формування та розвитку креативного сектора економіки створює імпульси для підвищення конкурентоспроможності всіх рівнів економічних систем. Це, в свою чергу, обґрунтовує визначальну роль міст в забезпеченні сталого розвитку країни.

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СИСТЕМА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Крутько А.Д.

Науковий керівник – Гайденко С.М., канд. екон. наук, ст. викладач

В сучасних умовах важливим завданням для керівників і власників туристичних підприємств малого бізнесу (ТПМБ) є процес оцінки ефективності діяльності. Визначення рівня успішності функціонування екскурсійного бюро, турагентства або малого готелю на ринку можна дослідити за деякими показниками, при цьому в умовах сьогодення стандартного методу оцінки ефективності діяльності малих туристичних підприємств не існує (ТП). Деякі науковці, які займаються даним питанням, наголошують на певні показники, при цьому економісти - на доходи або прибуток, маркетологи - на частку ринку або обсяг реалізації туристичних послуг. Перед ТПМБ час від часу постає непосильне завдання розрахунку ефективності своєї діяльності в силу деяких обставин: нестача фінансових коштів, відсутність кваліфікованих працівників тощо.

Наголосимо на тому, що оптимальне досягнення результату від виконання того або іншого виду моніторингу можливо тільки за умови, що даний моніторинг комплексний характер має, припускає послідовно

логічне дослідження об'єкта, а також здатний визначити заходи щодо поліпшення функціонування досліджуваного ТП. Складною ситуацією пояснюється ця необхідність, у якій свою підприємницьку діяльність доводиться здійснювати всім без винятку ТПМБ.

Отже, метод підприємницького моніторингу повинен стати способом вирішення поставленої проблеми. Виступаючи на ринку своєрідним алгоритмом оцінки ефективності діяльності ТП, підприємницький моніторинг обґрунтовує для кожного власника, або підприємця швидко та чітко визначити положення справ на ТП, а також причину, за якою його ТП піддалося стагнації або кризовій ситуації. Підприємницький моніторинг передбачає цілеспрямоване, комплексне та послідовне вивчення як середовища, так і самого підприємства, у якому це підприємство функціонує. Даний вид моніторингу дозволяє виявити основні фактори, які впливають на життєздатність підприємства, ефективність його діяльності, перспективи його подальшого розвитку та зростання тощо. Підприємницький моніторинг містить у своєму складі основні чотири теоретичні підходи (див. рис. 1), які досліджують найбільш детально підприємство та середовище, у якому воно функціонує, при цьому розрізняють наступні теорії: маркетинг, економічне та фінансове дослідження, а також стратегічний менеджмент.

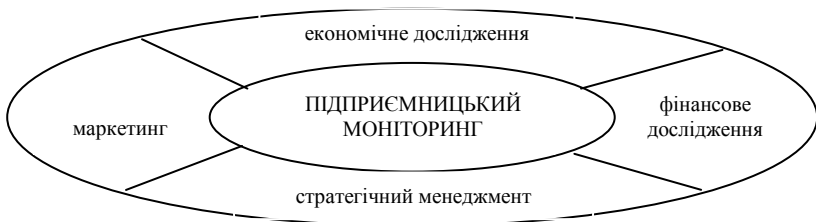

Рисунок 1 – Структура підприємницького моніторингу

Зазначимо, що *маркетинг* включає: дослідження ринку; дослідження постачальників і споживачів туристичних послуг; можливості для реалізації туристичних послуг й ефективного їх просування. *Економічне дослідження* спрямоване на одержання показників різних економічних процесів, які дають об'єктивну та детальну картину фінансово-господарського стану підприємства, його фінансових результатів, змін у структурі основних і оборотних засобів, нематеріальних активів, в обсягах продажів і їх динаміки, а також у структурі керування підприємством, у розрахунках з дебіторами та кредиторами тощо. *Фінансове дослідження* керівникам ТП дозволить оцінити їх майна структу-

ру та джерела формування, визначити структуру та потоки позикового й власного капіталу в процесі економічного кругообігу, оцінити ефективне використання коштів тощо. *Стратегічний менеджмент* складається з п'яти взаємозалежних процесів: дослідження середовища, у якому функціонує ТП; визначення місії та цілей ТП; вибору певної стратегії та виконання цієї стратегії; стратегічного контролю виконання обраної ТП стратегії розвитку бізнесу.

Таким чином, підприємницьке дослідження ефективності діяльності ТПМБ припускає їх комплексне сукупне та послідовне дослідження, при цьому в його основу покладена система методологічних підходів чотирьох теорій, які одержали суттєве значення в сучасних умовах ринкової економіки. Також констатуємо, що підсумки, які будуть отримані в ході проведення підприємницького дослідження, стануть для власників і керівників ТПМБ основою для розробки різних за строками планів розвитку й ключовими для пошуку нових можливостей для майбутнього розвитку підприємств і їх зростання.

ІНІЦІАТИВИ РОЗВИТКУ РОЗУМНИХ МІСТ

Михайлова К.В.

Науковий керівник – Коюда О.П., канд. екон. наук, доцент

Одним з мегатрендів сучасності є урбанізація. Відповідаючи на ці виклики ряд країн виступили з ініціативами розвитку розумних міст.

Ініціативи розвитку розумних міст, які є відповіддю на зростаючу урбанізацію, ставлять питання вивчення цифрових технологій розумного міста. Цифрова революція робить можливим використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні містом і підвищенні якості життя. Сучасний етап цифрової революції характеризується сукупністю технологій третьої цифрової платформи SMAC за першими літерами англійської написання соціальних мереж, мобільності, аналітики, хмарних технологій.

Для позначення цифрових технологій, що лежать в основі «розумного міста», в англомовній літературі поряд з терміном Smart City використовують терміни Urban Digitality, Urban Computing, Urban Informatics.

Урядом Китаю розумне місто визначається як «нова концепція і модель, яка використовує наступне покоління інформаційних технологій, таких як Інтернет речей, хмарних обчислень, великих даних, щоб сприяти розумному міському планування, будівництва, управління та сервісів для міст».

Європейська комісія визначає розумний місто як «місце, де традиційні мережі і сервіси стають більш ефективним з використанням

цифрових і телекомунікаційних технологій на благо його жителів і бізнесу».

Організація Smart Cities Council (USA, Reston) в своєму керівництві відзначає, що «розумне місто використовує інформаційні та комунікаційні технології для поліпшень в області якості життя, умов роботи та сталого розвитку. У найпростіших термінах у цій діяльності три складові: збір інформації, комунікації та обробка інформації».

ООН визначає розумний місто як «інноваційний місто, який використовує інформаційно-комунікаційні технології та інші засоби для підвищення рівня життя, ефективності діяльності і послуг в містах, а також конкурентоспроможності при забезпеченні задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь в економічних, соціальних, культурних та природоохоронних аспектах» .

За даними досліджень цифрові технології відносяться до числа стратегічних пріоритетів розвитку інноваційної складової найбільших економік світу.

У визначенні розумного міста від IBM відзначаються три характеристики: інструментальний (instrumented), взаємопов'язаний (interconnected), інтелектуальний (intelligent).

Згідно, інструментальність (instrumentation) або дигіталізованість, цифровізація (digitization) міської системи означає, що функціонування цієї системи відбивається в відліки даних і система стає вимірюваною. Взаємопов'язаність (interconnection) означає, що різні частини ключової системи (core system) можуть взаємодіяти між собою, перетворюючи дані в інформацію. Інтелектуальність (intelligence) відноситься до здатності використовувати створену інформацію, формувати моделі поведінки (patterns of behaviour) або ймовірні результати (likely outcomes) і перетворювати їх в реальні знання (real knowledge), що допускають обгрунтовані дії (informed actions). При цьому до шести ключових системам міста відносять населення, бізнес, транспорт, комунікації, воду і енергію.

У презентації ІВМ ключовими технологіями розумного міста вважаються: великі дані, когнітивна аналітика, хмарні обчислення, інтернет речей і безпеку.

В Україні вже є успішні приклади впровадження розумних рішень в містах: інтелектуальні системи управління дорожнім рухом, розумне вуличне освітлення та громадський транспорт, безготівкові розрахунки та інші. Ці практики підвищують якість послуг, привабливість міст для життя та бізнесу, отже мають бути запроваджені по всій країні.

Стати «розумними» містам можуть допомогти відповідні інституції - аналітичні центри з розробки та впровадження рішень у

міській політиці. Такі «інститути міст» вже успішно функціонують в Києві, Вінниці, Івано-Франківську, Дрогобичі, Львові, Рівному, Харкові та інших містах.

Таким чином, з огляду на фундаментальну модель IBM, ключовими цифровими технологіями розумного міста можна назвати Інтернет речей, мобільність, соціальні мережі, хмарні обчислення, великі дані, когнітивна аналітика. Підтримка розвитку цих цифрових технологій буде сприяти успіху в здійсненні ініціативи розвитку розумного міста.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Куц А.В.

Науковий керівник – Коюда О.П., канд. екон. наук, доцент

На сьогодні, коли підприємства функціонують у мінливому та невизначеному зовнішньому середовищі, все більшої актуальності набуває дослідження процесу формування та забезпечення економічної безпеки підприємства. Крім цього, здатність підприємства реагувати на потенціальні загрози, забезпечувати стабільний рівень своєї діяльності та сформувати власну економічну безпеку, дає змогу забезпечити стабільний рівень національної економічної безпеки та стабільне економічне зростання країни загалом.

Під економічною безпекою підприємства слід розуміти стан ефективного використання його ресурсів та існуючих ринкових можливостей, що дозволить подолати внутрішні і зовнішні загрози і забезпечити його тривале виживання та сталий розвиток на ринку.

Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення сталого і максимально ефективного його функціонування на даному етапі та забезпечення зростання в майбутньому.

В сфері економіки загрози мають комплексний характер і обумовлені наступним: скороченням внутрішнього валового продукту; зниженням інвестиційної та інноваційної активності; зниженням науково-технічного потенціалу; розбалансуванням банківської системи; зростанням зовнішнього і внутрішнього державного боргу; тенденцією до переваги в експорті – паливно-сировинної та енергетичної складових, а в імпорті – предметів першої необхідності.

Це означає, що економічна безпека піддається впливу різних чинників, а саме економічних, геополітичних, соціальних, екологічних та інших факторів. За ознакою виникнення загрози діляться на зовнішні і внутрішні. Зовнішні загрози економічній безпеці підприємства не

залежать від діяльності самого підприємства, вони виникають за його межами.

До зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства відносять: кардинальна зміна політичної ситуації; макроекономічна криза; зміна законодавства, що впливає на умови господарської діяльності; недобросовісна конкуренція; промислово-економічне шпигунство і несанкціонований доступ конкурентів до конфіденційної інформації, що становить комерційну таємницю; надзвичайні ситуації природного і технічного характеру.

При цьому під зовнішньою складовою економічної безпеки розуміється здатність підприємства організовувати взаємини з зовнішнім середовищем таким чином, щоб максимально забезпечити свою економічну безпеку.

Внутрішні загрози економічній безпеці підприємства пов'язані з господарською діяльністю підприємства, кваліфікації його персоналу. Такі загрози обумовлені процесами, які виникають в ході виробництва і реалізації продукції і можуть впливати на результати господарської діяльності. До них відносяться: порушення режиму збереження конфіденційної інформації; підлив ділового іміджу та репутації в бізнесі; недотримання технології; конфліктні ситуації з конкурентами, контролюючими правоохоронними органами; істотні помилки, як в тактичному, так і в стратегічному плануванні, пов'язані, перш за все, з вибором мети, невірною оцінкою можливостей підприємства; кримінальні дії персоналу: від елементарного злочинства до продажу комерційної інформації конкурентам.

Слід зазначити, що внутрішні і зовнішні загрози економічній безпеці тісно пов'язані між собою. Важливим є те, що внутрішня складова економічної безпеки має першочергове значення, а значить значною мірою визначає і зовнішню складову.

На сьогоднішній день, головними проблемами підприємств у сфері економічної безпеки є: неконтрольована приватизація, банкрутство підприємств, які не витримують ринкової, зокрема й недобросовісної конкуренції, неефективна кадрова політика, брак прозорої податкової системи.

Тому для забезпечення економічної безпеки українських підприємств необхідною умовою є легітимність усіх видів діяльності, використання системного підходу та відповідне ресурсне забезпечення. При чому забезпечення економічної безпеки підприємства має відбуватися на оперативному та стратегічному рівнях. Для забезпечення економічної безпеки важливим фактором є врахування розміщення підприємства, наявні природні ресурси, трудовий потенціал, освітньо-

кваліфікаційний рівень працівників підприємства, рівень забезпечення населення.

Таким чином, система забезпечення економічної безпеки підприємства являє собою єдиний організаційно-технічний комплекс. Адже саме завдяки достатньому рівню економічної безпеки можна не лише забезпечити достатній рівень економічної безпеки, а й покращити своє ринкове становище, збільшити рівень прибутковості та конкурентоспроможності і сформувати сприятливі умови для ефективного функціонування підприємства на подальшу перспективу.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Попенко О.В.

Науковий керівник – Коюда О.П., канд. екон. наук, доцент

Перехід до ринкових стосунків вимагає глибоких зрушень в економіці, яка є вирішальною сферою людської діяльності. Необхідно здійснити крутий поворот до інтенсифікації виробництва, переорієнтувати кожне підприємство, організацію, фірму на повне і першочергове використання якісних чинників економічного зростання. Має бути забезпечений перехід до економіки вищої організації і ефективності з усебічно розвиненими продуктивними силами і виробничими стосунками, добре відлагодженим господарським механізмом. Значною мірою необхідні умови для цього створює ринкова економіка. На сьогоднішній день дуже важливо знайти дійові напрямки підвищення ефективності функціонування підприємств.

Проблема підвищення ефективності діяльності підприємства є об'єктивною необхідністю у будь-якій суспільно-економічній формації, особливо її роль підвищується в умовах ринкової економіки. За останнє десятиліття істотно змінилися чинники, у тому числі економічні і технічні, які впливають на фінансові результати діяльності підприємств. Саме тому комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності роботи підприємств є складним, але водночас надзвичайно актуальним завданням.

Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожному одиниці затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці. Кількісне вираження цього критерію відображається через систему показників економічної ефективності виробництва.

Підприємство працює в певному економічному середовищі, яке впливає на його діяльність. Досконалість податкової та амортизаційної систем, кредитна і фінансова політика держави, стабільність і прогресивність норм чинного законодавства, рівень регулювання цін у національній економіці, система ліцензування - ці та інші, незалежні від підприємства, чинники безперечно впливають на ефективність його діяльності.

Шляхи підвищення ефективності виробництва - це комплекс конкретних заходів по зростанню ефективності виробництва в заданих напрямках. Основні шляхи підвищення ефективності виробництва: зниження трудомісткості і підвищення продуктивності праці, зниження матеріаломісткості продукції і раціональне використання природних ресурсів, зниження фондомісткості продукції і активізація інвестиційної діяльності підприємств.

Найважливішими чинниками підвищення ефективності виробництва тут виступають:

- прискорення науково-технічного прогресу, широке освоєння прогресивних технологій, автоматизація виробництва, створення використання нових видів матеріалів;

- підвищення технічного рівня виробництва, поліпшення якості природних ресурсів, інноваційна політика;

- структурна перебудова економіки, її орієнтація на виробництво товарів народного споживання, конверсія оборонних підприємств і галузей, прискорений розвиток наукомістких, високотехнологічних галузей;

- вдосконалення розвитку диверсифікації, спеціалізації і кооперації, комбінування і територіально організації виробництва, вдосконалення організації виробництва і праці на підприємствах і в об'єднаннях;

- роздержавлення і приватизація економіки, вдосконалення державного регулювання, господарського розрахунку і системи мотивації до праці;

В загалі всі заходи підвищення ефективності функціонування підприємств можна звести до трьох напрямків: управління витратами і ресурсами; розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності; удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності. Успішна реалізація стратегії розвитку підприємства передбачає здійснення результативної, ефективної та конкурентоспроможної господарської діяльності.

Таким чином, Україні життєво необхідні нові реформи, нові закони, нові стратегії, новий економічний курс, який зробить економіку

країни конкурентоздатною і привабливою для інвесторів, а також значно підвищить рівень і якість життя людей. Підвищити ефективність діяльності підприємств України та економіки в цілому можливо лише за умов комплексного застосування дієвих механізмів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку вітчизняних промислових підприємств.

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ ПРИ АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ

Драчова С.І.

Науковий керівник – Владими́рова М.С., канд. екон. наук, доцент

Зростання цін на сировину і комплектуючі (особливо імпортного виробництва через постійну зміну курсу валют), зниження купівельної спроможності та інші фактори змушують шукати нові шляхи розвитку і «утримання на плаву» підприємства. У зв'язку з цим підприємствам необхідно приділяти більше уваги як оперативним, так і націленим на перспективу антикризовим заходам.

Хоча криза – це перш за все загроза, вона також може свідчити про необхідність змін. І бізнес може навіть поліпшити свої позиції. При стресових ситуаціях може виникнути можливість отримання вигоди з невдач, втрат та помилок. Цей підхід передбачає не протистояння “шоків” для збереження статусу, а поліпшення і переведення бізнесу на новий рівень.

За часів кризових нелінійних періодів частіше виникають вікна можливостей, тому сучасні непрості процеси в країні і світі можуть грати роль не перешкод, а мотиваторів розвитку.

Наприклад, результатом Великої депресії в США стало створення Федеральної корпорації страхування депозитів, а також скасування прив'язки американського долара до реальних активів. У 2008-2010 рр. США створили цілий ряд змін законодавства в сфері підтримки фінансової системи, стимулювання попиту населення. У масштабах країни використання нововведень не шкодить виходу з економічної кризи, а абсолютно точно сприяє виходу з неї. Відомі приклади, коли під час Великої депресії створювалися найважливіші технологічні новинки. Саме в ці роки форсовано розвивалася хімія полімерів. В 1935 року в лабораторії Карозерса був отриманий нейлон, а в 1938 р. фірма «Дюпон» тріумфально вивела його на ринок (за один день цього року було продано більше 5 млн. пар нейлонових панчох).

Як свідчить досвід зарубіжних компаній, фінансові кошти, спрямовані на розробку нових технологій і продуктів в період кризи, дають

додаткову конкурентну перевагу компаніям як в момент самої кризи, так і в посткризовий час. Якщо порівняти скільки витрат припадає на наукові дослідження і розробки (далі НДР), то бачимо таку тенденцію (див. рис. 1).

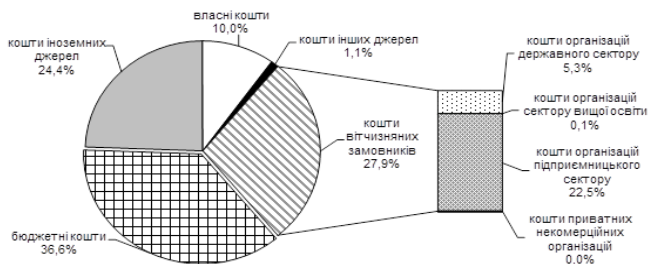

Рисунок 1 – Розподіл загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування, %

За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,45%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%. За даними 2017р., частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,25%, Австрії – 3,09%, Німеччині – 2,94%, Данії – 2,87%, Фінляндії – 2,75%, Бельгії – 2,49%, Франції – 2,25%; меншою – у Македонії, Латвії, Румунії, Кіпрі та Мальті (від 0,43% до 0,61%) .

Тобто на даний час в Україні доля обсягу витрат на НДР менша ніж в європейських країнах, що погано впливає на розвиток економіки в цілому. Тому саме збільшення фінансових надходжень для наукових досліджень і розробок сприятиме розвитку країни.

АСПЕКТИ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ У БУДІВНИЦТВІ ЯК НАПРЯМ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Турко К.О.

Науковий керівник – Матвєєва Н.М., канд. екон. наук, доцент

Одним з видів реалізації стратегії розвитку є використання стратегії нового продукту. Зараз набирає популярності термін - зелена економіка. Яка дає всі підстави для реалізації нового продукту на підприємстві. Він має багато значень і всі розуміють його суть по різному. Деякі вважають, що це нові галузі економіки, які зможуть поліпшити природу країн. Другі розуміють цей вираз як нові технології, які свого

роду є екосистемами, і вони покликані допомагати і приносити користь природі. Третє - що це створення екологічно чистих продуктів.

Всі ці підходи дуже схожі та дуже близькі до визначення та значення самого поняття. Зелена економіка - це економіка, спрямована на збереження благополуччя суспільства, за рахунок ефективного використання природних ресурсів, а також забезпечення повернення продуктів кінцевого користування у виробничий цикл. Насамперед вона спрямована на економне споживання невідновлювальних ресурсів та ресурсів, які в даний час піддаються виснаженню та нераціональному використанню. Основою зеленої економіки є чисті або зелені технології. За словами фахівців, розвиток зеленої економіки дозволить уникнути нашій країні екологічної кризи, яка торкнулася своїми масштабами вже багатьох постіндустріальних країн.

Теорія зеленої економіки ґрунтується на 3 елементах:

1. Неможливо нескінченно розширювати сферу впливу в обмеженому просторі;

2. Неможливо вимагати задоволення нескінченно зростаючих потреб в умовах обмеженості ресурсів;

3. Все на поверхні Землі є взаємопов'язаним.

«Зелена економіка» пропонує широкий, спектр інструментів:

1. Відповідно принципам сталого розвитку ціноутворення, включаючи відмови від неефективних субсидій, оцінку природних ресурсів у грошах та введення податків те що, що шкодить навколишньому середовищу;

2. Політика державної закупівлі, яка заохочує виробництво екологічної продукції і на використання відповідних принципів сталого розвитку методів виробництва;

3. Реформування систем «екологічного» оподаткування, який передбачає усунення акценту з податку робочої сили на податки на забруднення;

4. Зростання державних інвестицій у відповідну принципів сталого розвитку інфраструктуру (включаючи громадський транспорт, відновлювані джерела енергії, будівництво енергоефективних будинків) і природний капітал на відновлення, підтримки і може бути, збільшення обсягів природного капіталу;

5. Цільова державну підтримку досліджень, і розробок, пов'язані зі створенням екологічно чистих технологій;

6. Соціальні стратегії, покликані забезпечити узгодження між цілями у галузі і існуючими чи запропонованими економічними стратегіями.

Основними галузями перспективної діяльності «зеленої економіки»: Будівництво; сільське господарство; промисловість; енергопостачання; рибальство; лісове господарство; туризм; транспорт; управління відходами та водними ресурсами.

Також проблема екології яка є важливою у наш час, так як люди своїми винаходами дуже нашкодили оточуючому середовищу. Наші міста стають для нас отрутою. Проект «зелені покрівлі» допомагають вирішити цю проблему. Також цей проект вирішує проблему з браку місця для озеленення в великих містах, створення садів та парків.

Дахи будинків є не тільки важливою конструктивною частиною будівлі, але і яскравою естетичною частиною, яка приковує наші погляди. Деякі види покрівель сприймають навіть як дива світу. Від наших предків до нас дійшли: дерен, черепиця, які природно і гармонійно вписуються в навколишнє середовище. Але не всі дахи повинні бути такими.

З часом, повільно, але вірно, власники, архітектори, проектувальники починають усвідомлювати величезний потенціал, закладений в цьому невеликому, забутому «клаптику» нерухомості.

Зелена покрівля – це нове та перспективне рішення : вона не пропускає вологу, має захисне багат шарове покриття, що складається з рослин та ґрунту.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Зубченко Д.С.

Науковий керівник – Коненко В.В., канд. екон. наук

Перехід України до нової форми економічних відносин, що ґрунтується на ринкових методах, зумовлює потребу вирішення нових завдань, пов'язаних з економічним розвитком підприємства. Адже нині діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, несприятливим податковим законодавством, скороченням виробництва, гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Тому практичного значення при співпраці з підприємством набуває його платоспроможність, тобто здатність своєчасно та в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Функціонуючи в ринковій економіці як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперейно виконувати фінансові зобов'язання перед своїми діловими

партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Набуваючи в ринкових умовах не уявної, а справжньої фінансової незалежності, несучи реальну економічну відповідальність за ефективність господарювання і за своєчасне виконання фінансових зобов'язань, підприємства здатні досягти стабільності своїх фінансів лише при суворому додержанні принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Саме ця умова є визначальною для формування фінансового стану підприємства.

Збільшення взаємних неплатежів між підприємствами, загострення проблем, пов'язаних із недостатністю у підприємств оборотних коштів призводить до ризику неплатоспроможності (або ризику незбалансованої ліквідності) підприємства. Цей ризик генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів, що породжує розбалансованість позитивних і негативних грошових потоків підприємства у часі. За своїми фінансовими наслідками цей вид ризику відносять до найнебезпечніших.

Забезпечення фінансового оздоровлення підприємства потребує пошуку та використання внутрішніх резервів забезпечення позитивності та зростання чистого грошового потоку підприємства (різниця між вхідним та вихідним грошовими потоками), що генерується в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства.

Використовуючи внутрішні фінансові джерела відновлення платоспроможності, підприємство може не лише подолати внутрішні причини кризи, а й значною мірою зменшити залежність ефективності санації від залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Проте на підприємствах які тривалий час перебувають в кризовому стані повністю вичерпані типові джерела відновлення самофінансування (прибуток та амортизація).

Пошук та використання внутрішніх резервів фінансування спрямоване на підвищення платоспроможності та ліквідності підприємства. Цього можна досягти збільшенням розмірів вхідних грошових потоків(за рахунок збільшення виручки від реалізації, продажу частини основних фондів, рефінансування дебіторської заборгованості) та скорочення вихідних грошових потоків(за рахунок зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції чи покриваються за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства).

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ PERTALYSIS ДЛЯ АНАЛІЗУ СЕРЕДОВИЩА ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Семерульник А.І.

Науковий керівник – Бурак О.М., канд. екон. наук, доцент

Використання різних методик аналізу середовища дозволяє детально і якісно виявляти фактори, які суттєво впливають на діяльність підприємства і забезпечують йому стратегічні конкурентні переваги.

Метою роботи є виявлення переваг використання методики Pertalysis для аналізу середовища будівельного підприємства.

У таблиці 1 представлено основні складові оцінки за методикою Pertalysis, а також оцінки експертів за трьома сценаріями – песимістичним (Мин), реалістичним(Реал) і оптимістичним (Макс).

Таблиця 1 – Оцінки показників впливу середовища

Фактори	Мин	Реал	Макс
1. Ринкові можливості	45,3	64,3	84,6
2. Можливості промоції продукції	36,3	49,2	64,6
3. Можливості виконання намічених планів	41,9	52,7	63,3
4. Фінансові кошти	55,6	61,4	67,6
5. Людський капітал	65,7	74,5	83,9
6. Потенційний прибуток	59,4	67,0	75,4
7. Маржі безпеки	59,9	66,6	73,9

В процесі аналізу було виявлено, що найбільше людський капітал впливає на успішність діяльності підприємства.

Будівельне підприємство може максимально покращити показники забезпеченості людським капіталом, впливаючи на наступні показники: впевненість і зобов'язання; наполегливість і сфокусованість; об'єктивність та раціональність; етика і цілісність; мотивація та групування; ролі та відповідальність; навички та досвід.

Найгіршими за оцінками експертів є можливості виконання намічених планів, що пов'язано з нестабільною економічною і політичною ситуацією в Україні, а в будівельній галузі зокрема зі складністю забезпечити прогнозовані показники.

Дана методика дозволяє побудувати багатокутник впливу кожного з перелічених вище факторів.

Використання сценарного підходу є однією з особливостей розробки стратегічних орієнтирів підприємства, що може говорити про актуальність і доцільність використання саме цієї методики для будівельних підприємств при аналізі середовища.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Склярів М.С.

Науковий керівник – Чечетова Н.Ф., д-р екон. наук, професор

У сучасних мовах господарювання на ефективне функціонування підприємств значною мірою впливає розвиток інформаційних технологій. Діяльність підприємств в інформаційній економіці залежать в певні мірі від їх здатності оперативно знаходити, обробляти та ефективно застосовувати інформацію.

Специфіка розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства в окремих країнах розглянута у працях В. Гейця, С. Гнатюк, М. Латиніна, Ф. Махлупа, В. Мунтіяна, М. Пората, Л. Федулової, та ін. Водночас, головним меседжем цих робіт стало визначення, що інформація все більше перетворюється в знаряддя праці і створює підґрунтя для розвитку нової інформаційної економіки.

Метою доповіді є виявлення та обґрунтування особливостей розвитку підприємств в умовах інформаційної економіки.

Вивчення значного прошарку наукової літератури, законодавчих актів України, практики діяльності бізнесу в сфері інформаційних технологій дозволяє зробити висновок, що в країні існує суттєвий потенціал для розбудови інформаційної економіки завдяки наявному інтелектуальному капіталу, розвиненому бізнес-середовищу у галузі інформаційних технологій. Водночас, формування інформаційної економіки є стратегічним завданням, яке потребує поєднання зусиль держави, яка має забезпечити інституційне підґрунтя для її розвитку та бізнесу.

Процес становлення інформаційної економіки в Україні можна охарактеризувати наступними характеристиками. Зокрема, інформаційні технології кардинально змінили матеріально-технічну базу виробництва за рахунок її автоматизації, комп'ютеризації, застосування інформаційних ресурсів, мережі Інтернет. Також інформаційна економіка відбудувала базу для створення мережеских підприємств. Особливою характеристикою інформаційної економіки є те, що вона дозволила змінити характер праці, зумовила виникнення нового виду діяльності – інформаційного та нових форм праці, які характеризуються дистанційністю. Розвиток інформаційної економіки сприяє появі пі-

дприємств нового типу, які функціонують у мережі Інтернет, використовують окремо функціонуючих та територіально відокремлених робітників, причому, не маючи матеріальних активів.

Водночас, слід зауважити, що забезпечення подальшого розвитку підприємств умовах інформаційної економіки потребує сучасного інструментарію, що базується на інформаційних технологіях, які тісно пов'язані з довгостроковим розвитком підприємства, формує його конкурентні переваги. Крім того, інформаційні технології засновані на знаннях і допомагають підприємствам подолати конкуренцію на відповідних ринках. В інформаційній економіці лише ті підприємства, які орієнтовані на знання та інформацію можуть займати лідируючі позиції в відповідній галузі.

Суттєвим оновленням роботи підприємств в умовах інформаційної економіки є можливість зміни форми організації праці, зокрема, використання так званої форми «запозичення ресурсів із зовні» – аутсорсинг, виконання сторонньою організацією деяких задач або бізнес-процесів, які не є профільними для бізнесу, підприємства, але необхідні для їх функціонування. Застосування такого способу організації праці дозволяє підприємству зосередитись на розробці нових продуктів та послуг, збільшити гнучкість виробництва, використовувати додаткові переваги від ведення бізнесу. Аутсорсинг дозволяє вирішувати проблеми з залученням, навчанням і утриманням кваліфікованого персоналу, з безперервністю бізнес-процесів.

МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В БУДІВНИЦТВО ЖИТЛА

Порохненко А.О.

Науковий керівник – Дріль Н.В., асистент

Житлове будівництво – це один із найголовніших структурних елементів економіки будь якої країни. Сьогодні відбувається зниження обсягів державних інвестицій у будівництво та житлове будівництво країни зокрема. Проте існує постійна необхідність для задоволення попиту населення країни у житлі, яка може бути вирішена шляхом розвитку житлового будівництва. Виникає необхідність створення умов для залучення інвестицій самими будівельними підприємствами із зовнішніх джерел та збільшення обсягів житлового будівництва, що ускладнюється нестабільністю ситуації у житловому будівництві країни та неоднозначністю отримуваних показників при аналізі будівельного комплексу України.

Сфера будівництва є капіталомісткою, тому розвиток будівельних підприємств потребує залучення значних інвестиційних ресурсів. Частка державних капітальних вкладень є незначною, тому сьогодні основним джерелом є кошти населення, підприємства і організацій. Таким чином, залежно від джерела інвестицій та способу їх залучення сьогодні можна виділити три механізми фінансування будівництва.

Зокрема, це:

- ринковий механізм, що передбачає акумулювання в інвестиційних цілях фінансових ресурсів підприємств, організацій, фінансових установ та грошових коштів населення;
- держаний механізм, основу якого складають способи залучення у будівництво бюджетних та позабюджетних коштів;
- змішаний механізм, що має досить практичне застосування.

Будівництво за таких умов фінансується за рахунок державних коштів тільки частково. Більшість житлових систем відносять до змішаного типу, коли ринковий механізм забезпечення житлом не виключає державної чи комунальної участі.

Із нововведеними механізмами фінансування житлового будівництва слід визначати також такі способи залучення інвестицій у житлове будівництво, що можуть використовуватися забудовниками як використання опціонів та продаж збудованих площ у недобудованому об'єкті. Приймаючи рішення — інвестувати в облигації чи брати участь у ФФБ, залучаючи власні кошти або банківські кредити, — інвестор зважатиме, перш за все, на можливі ризики, позитивні та негативні риси існуючих механізмів фінансування будівництва.

Для подальшого розвитку механізмів фінансування будівництва важливим є дослідження зарубіжного досвіду та запровадження його у вітчизняну практику з врахуванням особливостей сучасних умов економіки України. При цьому слід здійснити переорієнтацію із тактичних цілей фінансування будівництва до реалізації пріоритетних стратегічних орієнтирів будівельної політики, визначених соціально-економічними трансформаціями у суспільстві.

Отже, аналіз сучасного стану інвестування у житлове будівництво в Україні дозволяє зробити висновки про те, що він не відповідає вимогам розвитку житлового будівництва країни та задоволення базової цінності населення — потреби у сучасному, комфортному та доступному житлі. Значний занепад житлового будівництва в Україні сьогодні обумовлений відставанням і неспроможністю України до впровадження ринкових механізмів залучення інвестицій у житлове будівництво будівельними підприємствами. Виникає гостра потреба подальшого дослідження питань фінансування будівництва, пошуку

альтернативних джерел та запровадження нових ринкових механізмів фінансування будівництва житла через оптимізацію та покращення інвестиційного середовища, розвитку інвестиційної конкуренції.

ЕСТЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ

Драчова С.І., Буцька А.С.

Науковий керівник – Славута О.І., ст. викладач

Створення нового міського простору дозволяє поліпшувати якість життя в місті, але для цього не обов'язково освоювати нові території, можна використовувати кинуті або промислові зони сучасних міст.

Існуючий міський простір можна змінити за допомогою вже існуючих і випробуваних стратегій, розглянемо деякі із них.

Деконструкція – це зворотний підхід до заповнення простору. Знесення будинків, щоб створюють відкритий міський простір там, де його не було. Винятковий приклад цієї стратегії є Центральний Парк Нью-Йорка.

Дуже часто будівлі в місті будуються в різний час, різними архітекторами і як наслідок вони не пов'язані між собою. Стратегія реорганізації існуючого простору дозволяє зв'язати між собою будівлі та споруди і зробити їх одним цілим. Таким прикладом може служити Tanner Springs Park в Портленді, штат Орегон, США.

Стратегія відновлення ландшафту, який довгий час був промисловою частиною міста є однією із найпопулярніших. Наприклад проєкт Чжуншань – суднобудівний парк в Китаї.

Також Данія є яскравим прикладом того, як після відновлення ландшафту парк може об'єднувати в собі культурне розмаїття країни і привертати увагу туристів з усього світу.

Ідеї створення міського простору в сформованій міській забудові безмежні. Ландшафтний архітектор повинен організувати простір комфортним для людини в сучасному місті.

Перепланування простору передбачає використання вже існуючих архітектурних форм і матеріалів, щоб поглянути на місце по-новому.

В місті Харкові є території, які потребують естетичної візуалізації: об'єкти незавершеного будівництва, комплекси виробничих підприємств та зони відпочинку районного значення.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Драчова С.І.

Науковий керівник – Дріль Н.В., асистент

На сьогодні фінансове благополуччя є одним з провідних аспектів життєдіяльності людини. Він тісно пов'язаний з усіма сферами активності суспільства. Проблема фінансової культури і грамотності є актуальною не лише для України, але і практично для усіх країн світу. Найяскравіше проявляється рівень фінансової грамотності в період світової фінансово-економічної кризи, внаслідок чого більшість урядів питання економічної і фінансової грамотності включають в національні стратегії соціально-економічного розвитку.

Фінансова грамотність дозволяє отримати досвід і навички в області фінансових можливостей людини. Без цих знань і подальшого досвіду ефективна фінансова діяльність і раціональне використання фінансів неможливо, тому ця проблема є актуальною для українців. Фінансова грамотність допомагає населенню планувати і використати власний бюджет, приймати рішення у сфері кредитування. Вона сприяє розвитку підприємницької діяльності і малого бізнесу. План підвищення фінансової грамотності є головним напрямом державної політики в розвинених країнах.

В розвинутих країнах держава піклується про фінансову грамотність громадян. Наприклад, Міністерство фінансів США створило освітній проект Money as you grow. На його сайті є п'ять розділів з інформацією для різних вікових груп: 3-5 років, 6-10 років, 11-13 років, 14-18 років і 18+ років. Зібрані тут дані, методики, інструменти, що розвиваючі ігри і тести, щоб навчити дітей поводитися з грошима. У початковій і середній школі в Чехії є предмет, який так і називається, - fínanční gramotnost (фінансова грамотність). Дітям пояснюють, що таке гроші, як розподіляти, контролювати і регулювати особисті доходи і витрати. Школярі отримують інформацію про податки, комунальні платежі, витрати на продукти і одяг, капітальні витрати на купівлю житла і автомобіля, а також про накопичення, вкладення коштів і відкриття власного бізнесу.

Як ми бачимо на прикладі розвинутих країн світу розуміння фінансових процесів повинне стати невід'ємною частиною життя людини ще з малечку. Тому навчати фінансовій грамотності потрібно ще з початкової школи. В сучасності в шкільній програмі 10-11 класів є присутнім предмет "економіка". Але цього замало. Стосовно ЗВО України, то не всі спеціальності вивчають таку дисципліну, як фінансова грамо-

тність, а лише мізерна частина студентів, що теж має негативний вплив. Звичайно є обов'язковим вивчення для усіх спеціальностей предмет «Економіка», але він ніяк не допомагає студентам в подальшому житті.

Зроблені соціальні опитування та опитування українців, виявили, що через недостатню обізнаність про фінансові установи, кожен другий заощаджує вдома, при цьому щоденно втрачаючи свої кошти. Теж не є втішачим те, що населення не може себе об'єктивно оцінити і більшість вважає, що їх фінансова грамотність висока.

«Фінансова грамотність» – одна із ключових компетентностей Нової української школи, і вона вже закладена в Закон «Про освіту». І попри те, що 1-й клас НУШ з'явився лише в 2018 році, а 12-й – аж у 2030-му, завдяки цьому курсу є напрацьовані матеріали для всіх класів і для всіх вікових груп. Адже робота в області розвитку фінансових можливостей громадян України повинна сформувати в людях розуміння власної відповідальності за особистий і сімейний фінансовий добробут, підвищити обізнаність громадян про фінансові інструменти, рівень їх знань і навичок в області особистих фінансів, а також ефективність складання і планування сімейного бюджету. Ця робота важлива у зв'язку з тим, що фінансова грамотність - це не просто необхідна життєва навичка, але і значимий компонент фінансово-економічної стабільності суспільства.

ПОТРЕБИ ЯК СУЧАСНА ОСНОВА МОТИВАЦІЇ

Смолянiнова К.І.

Науковий керівник – Гайденко С.М., канд. екон. наук, ст. викладач

Джерелом активності особистості є потреби, при цьому саме вони спонукають людину діяти певним чином і в певному напрямку. В сучасних умовах існує кілька визначень поняття «потреба»:

- це нестаток у чомусь об'єктивно необхідному для підтримки життєдіяльності та розвитку організму, особистості й соціальної групи;

- спрямованість на здійснення певних дій для підтримки життєдіяльності; глибинні неусвідомлені установки людини на самозбереження та забезпечення власної біологічної й соціальної цілісності;

- основні вирішальні сили активності індивіда у взаємодії з навколишнім світом;

- стан індивіда, викликаний випробовуванням ім нестатком в об'єктах, необхідних для його існування й розвитку та, який є джерелом його активності.

Людина відчуває потребу тоді, коли фізіологічно або психологіч-

но відчуває недолік чого-небудь. Потреби неможливо безпосередньо спостерігати або вимірювати. Про їхнє існування можна судити лише за поведінкою людей. Вони є мотивом до дії. Коли потреба відчувається людиною, вона спонукує в ньому стан спрямованості. Спонукування - це відчуття недоліку в чому-небудь, що має певну спрямованість. Воно є поведінковим проявом потреби й сконцентровано на досягненні мети. Коли людина досягає мети, його потреба виявляється вдоволеною, частково вдоволеною або незадоволеною. Такий тип поведінки представлено на рис. 1.

Ступінь задоволення поставленої мети впливає на поведінку людини в подібних обставинах. Люди прагнуть повторити поведінку, яке асоціюється в них із задоволенням потреби, і уникати поведінку, що асоціюється в них з недостатнім задоволенням.

Оскільки потреби викликають у людини прагнення до їхнього задоволення, то менеджери повинні створювати такі ситуації, при яких би люди відчували, що можуть задовольнити потреби за допомогою поведінки, що приводить до досягнення цілей організації. Оскільки процес задоволення потреб характеризує цілеспрямовану діяльність, вони є джерелом активності особистості. Суб'єктивно усвідомлюючи мету як потребу, людина переконується, що задовольнити останню можна лише за допомогою досягнення мети.

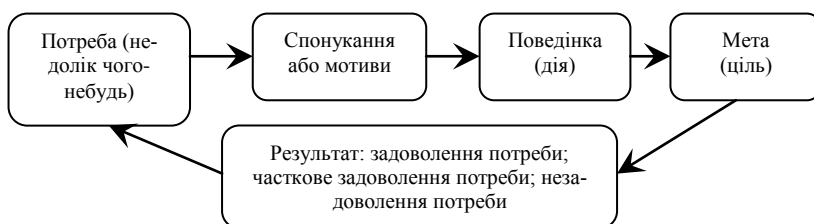

Рисунок 1 – Модель мотивації поведінки через потреби

Потреби проявляються в мотивах, потягах, бажаннях, які спонукують людину до діяльності. Потреби, як внутрішні психічні стани регулюють поведінку людини, визначають спрямованість його мислення, почуттів і волі. Задовольняючи потреби й досягаючи цілі, людина тим самим створює нові об'єкти, нові умови середовища, які породжують і нові потреби. Не тільки мислення, але й воля активізується потребами. Завдяки вольовому зусиллю, цілеспрямованості, наполегливості, завзятості людина переборює труднощі й перешкоди, які з'являються на шляху задоволення потреб.

Потреби можуть бути основними причинами певних психічних станів, переживань, почуттів людини. Залежно від того, задовольняються або не задовольняються потреби, людина переживає стан напруги або спокою, радості або горе, почуття задоволеності або незадоволеності. Важлива характеристика потреб людини полягає також у тому, що кожна з них здобуває конкретний зміст залежно від умов і способів її задоволення. Внутрішній стан потреби організму в чомусь сигналізує лише про необхідність змінити цей стан, тобто задовольнити організм. Що ж стосується конкретної потреби, то вона формується під впливом зовнішніх умов, тобто факторів, які обумовлюють необхідність змінити стан організму. Оскільки потреби людини характеризуються предметним змістом, обумовленим умовами життя, та будь-яка потреба є насамперед особливою формою відбиття умов життя: економічного стану, виховання особистості, традицій тощо. У поведінці людини та або інша потреба може проявлятися ситуативно, тобто тільки в конкретний момент, не відбиваючи тим самим якусь стійку структуру потреб. Після того як ця інформація отримана, тобто потреба задоволена, активність у подібних контактах знижується.

Таким чином, як система потреб, так і ситуативні потреби, виступаючи джерелом активності особистості, регулюють поведінку людини. Маючи деяку стійкість, стабільність, система потреб людини одночасно пластична: вона може мінятися під впливом соціальних умов або цілеспрямованого впливу - виховання.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Гарагага Т.В.

Науковий керівник – Волгіна Н.О., ст. викладач

Банківська система - це одна з найбільш важливих складових сучасної ринкової економіки, тому проблема забезпечення безпеки банківської діяльності є максимально актуальною. Сьогодні банківський сектор України займає достатньо “непоказне” місце у світі. Служба кредитних рейтингів Standard&Poog’s відносить його до групи високо - ризикових. Згідно з градацією VICRA (Banking Industry Country Risk Assessment) держави поділяються на групи за рівнем ризику в їх банківських системах, де 1 група - це країни з найменшим ризиком і 10, відповідно, - країни з найбільшим рівнем ризику. Окрім України до групи таких країн відносять: Азербайджан, Венесуелу, Ямаїку, Парагвай та Камбоджу.

Безпека банківської системи має напрями: фізична безпека та інформаційна. До фізичної безпеки відносять такі фактори, як: охорона банку, забезпечення захисту інкасації, протипожежна система захисту, відбір надійних та чесних працівників, запровадження спецзаходів та інше, а до інформаційної безпеки відносять: створення системи захисту інформації банку, система розвідки, аналіз інформації, що потрібна для ефективного функціонування банку.

У сучасному світі значимість та вартість зберігання інформації суттєво збільшилися, що, як наслідок, не змогло не залучити зростання інтересу злочинців до неї. Ще 30 років тому об'єктом інформаційних атак були дані про клієнтів та саму діяльність банку, але вони були досить нечастими, круг їх замовників був дуже вузьким, а шкода не така вже і велика. Зараз в результаті розповсюдження електронних платежів та пластикових карток об'єктом шахраїв стали безпосередньо кошти клієнтів та самого банку.

Україна також не залишилася без уваги, наприклад, у 2016 році хакери викрали 1 млн. доларів з Банку Кредит Дніпро за допомогою розповсюдження вірусного програмного забезпечення, вони перерахували ці кошти до банку у Китаї та зняли готівку також там. А у 2017 році шахраї викрали більше 10 млн. грн. з банківських карт приблизно 1,5 тис. українців. Тобто зараз для здійснення злому банківської системи зовсім не обов'язково вриватися в банк. Здійснити злом користувач мережі може зі свого персонального комп'ютера, тому проблема питання інформаційної безпеки в банках стоїть досить гостро.

Не слід також забувати, що стабільне функціонування банківської системи впливає на стабільність економіки. Порушення працездатності навіть одного великого банку може привести до збою всієї банківської системи, і, як наслідок, до уповільнення темпів розвитку економіки. Завдання системи безпеки банку - не допускати порушень роботи, пов'язаних з протиправними діями або екстремними ситуаціями.

Для банківської системи України характерні наступні проблеми: банки приділяють недостатню увагу виявленню та вирішенню проблем забезпечення інформаційної та фінансової безпеки, характерний слабкий рівень політичного керівництва банками, неясні цілі, відсутність чіткого розуміння напрямків розвитку банків з боку топ-менеджерів, в банках в недостатній мірі впроваджуються інноваційні інформаційні технології та прогресивні досягнення управлінської науки, які слабо використовуються як інструмент вирішення організаційних проблем.

Для запобігання загроз діяльності банку слід представити чітку систему оперативного та стратегічного управління безпекою банку. Необхідне удосконалення системи банківського нагляду відповідно до

міжнародних стандартів, реалізація заходів, що спрямовані на підвищення якості корпоративного управління та управління кредитними ризиками в банках шляхом розробки спеціальних нормативних актів та удосконалення платіжної системи шляхом активного контролю з боку НБУ.

Щоб забезпечити себе і своїх клієнтів, банки організують заходи захисту, в числі яких захист АСОІБ (автоматизована система обробки інформації банків). При цьому необхідно враховувати, що захист АСОІБ банку - дорогокоштовний і складний захід. Так наприклад, Barclays Bank (Лондон) витрачає на захист своєї автоматизованої системи близько 20 млн. дол. щорічно.

Отже, безпека банківської системи залежить від великої кількості факторів, які необхідно враховувати ще на етапі проектування цієї системи. Для кожного окремого виду банківських операцій та інших способів обміну конфіденційною інформацією існують свої специфічні особливості захисту. Таким чином, організація захисту банківських систем - це цілий комплекс заходів, які повинні враховувати як загальні концепції, так і специфічні особливості.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЧИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Дягілева А.Р.

Науковий керівник – Волгіна Н.О., ст. викладач

Сталий розвиток – процес економічних та соціальних змін, при якому використання природних ресурсів, напрямок інвестицій та розвиток індивідуальності узгоджені один з одним та утворюють теперішній та майбутній потенціал для більш повного і якісного задоволення людських потреб.

Стійкий розвиток – складне комплексне поняття, яке має декілька аспектів, серед яких можна відмітити соціальний прогрес та економічний розвиток (соціально-економічний аспект); відповідальність за довкілля (екологічний аспект); ясный світ та ін.

В даній роботі ми зупинимося на такому аспекті сталого розвитку як ясный світ. Цей аспект утворюють: управління життєвим циклом продуктів; ефективне використання ресурсів; виробництво згідно з принципами сталого розвитку.

Ресурси, а точніше завжди існуюче їх обмеження, обумовлює необхідність вирішення проблеми їх ефективного використання як на макро, так і на мікро- рівнях. Виробництво благ потребує значної кількості ресурсів, більшість з яких за своєю природою є вичерпними.

Тому ресурси є тим обмежувальним фактором, від якого напряму залежить головне макроекономічне питання – питання виробничих можливостей.

Оптимальне використання обмежених ресурсів реалізує економічний підхід до концепції сталого розвитку. Ефективний розподіл ресурсів – це, коли ресурси використовуються для виробництва товарів та послуг, які найбільше необхідні суспільству. За умови обмеженої кількості ресурсів, економіка щоразу повинна визначати пріоритети у виробництві тих чи інших матеріальних благ.

Оскільки ресурси рідкісні, то економіка повної зайнятості та повного обсягу виробництва дати не в змозі необмежений випуск тих або інших товарів та послуг. У даному випадку треба чітко вирішити від яких товарів потрібно частино відмовитися, а які товари, навпаки, випускати, пропонувати людям інші товари – саме у цьому проблема економіки.

Будь – яке економічне рішення буде прийматися в умовах обмеження ресурсів. Будь – яке рішення передбачає вибір самого найвигіднішого із усіх можливих.

Щоб проаналізувати дану проблему, можна вистроїти економічну модель «Криву виробничих можливостей» (далі по тексту КВМ).

За допомогою побудови КВМ можна визначити максимальний об'єм випуску або виробництва товарів при повному використанні ресурсів за деякий період.

Побудуємо КВМ для двох видів продукції – борошна та іграшок, за допомогою якої проілюструємо можливі варіанти ситуації стосовно виробничих можливостей з урахуванням використання наявних ресурсів.

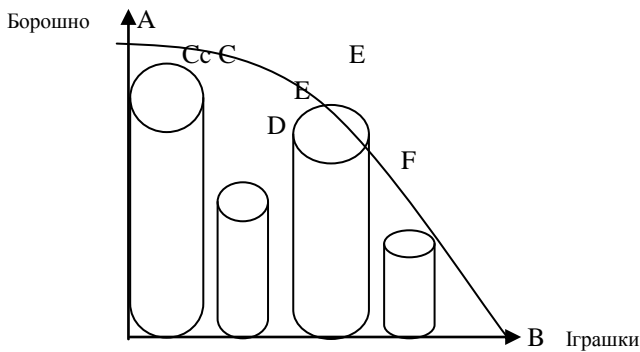

Рисунок 1 – Крива виробничих можливостей

Після побудови КВМ зробимо висновки. Точки С, D на графіку означають неповне використання ресурсів, т. F – повне використання ресурсів, а т. E означає, що в суспільстві немає можливостей виробляти таку кількість товарів, т. A – максимум, т. B – мінімум.

Потрібно сподіватися, що у майбутньому буде економічний зріст та КВМ буде рости вгору.

Щоб КВМ росла вгору та рухалася праворуч, то для майбутнього потрібні засоби виробництва, освіта, наукові дослідження та ін.

Як казав американський економіст Джозеф Юджин Стігліц: «Когда экономика оказывается в положении, не достигающем кривой потребительских возможностей... в таких случаях можно добиться и увеличения равенства, и повышения эффективности».

РЕГІОНАЛЬНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Раїна Д.О.

Науковий керівник – Волгіна Н.О., ст. викладач

Демографічна ситуація відіграє одну із ключових ролей впливу на соціально-економічний розвиток країни, бо саме кількість та склад населення прямо впливають на ВВП країни, сферу обслуговування та експортно-імпорتنі операції, і, як наслідок, розвиток країни загалом. Особливий інтерес для нас представляють проблеми демографічної ситуації в умовах такого економічно важливого регіону, як Харківська область, адже область здійснює значний вклад в економіку України і володіє значним економічним потенціалом.

На сьогоднішній день, головною проблемою соціально-економічного розвитку сучасної України є різноманітні демографічні проблеми як на рівні держави, так і на рівні окремих її регіонів. Демографічна ситуація України в даний час характеризується збільшенням смертності, зменшенням народжуваності, зменшенням міграційного сальдо. Так, станом на 31 грудня 2018 року природний приріст становив -190 384 осіб. Подібна ситуація проявляється майже в усіх регіонах України, в тому числі і в Харківській області.

Що стосується процесів міграції, то за 2014-2018 роки міграційний приріст Харківської області зменшився відповідно із 8261 до 4291 осіб, але все ще достатній. Харківська область є високорозвиненим регіоном і залишається привабливою для українських мігрантів з точки зору отримання достойної роботи і умов життя.

Для визначення наявності демографічних проблем в Харківській області проаналізуємо показники природного руху та приросту населення. (табл. 1). Негативні тенденції зміни цих показників свідчать про наявність демографічних проблем в регіоні.

Таблиця 1 – Дані природного руху та приросту населення в Харківській області за 2014-2018 роки

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Чисельність наявного населення (станом на 1 грудня), тис. осіб	2732,6	2719,3	2703,4	2695,1	2678,1
Чисельність постійного населення (станом на 1 грудня), тис. осіб	2717,0	2703,7	2687,8	2679,4	2662,5
Кількість народжених, осіб	27690	24939	24004	21631	18285
Кількість померлих, осіб	41891	42606	42229	40881	38450
Природний приріст, осіб	-14201	-17667	-18225	-19250	-20165

Статистика свідчить, що по області має місце від'ємний природний приріст, причому з кожним роком його величина зростає. Поряд з демографічною проблемою скорочення чисельності населення, в Харківській області існує так звана проблема «старіння населення». Так, за п'ять років (2014-2018 рр.) структура населення сформувалася наступним чином: жінки становлять 53,7 %, чоловіки – 46,3 %, діти від 0 до 14 років – 13,8 %, люди старші за 65 років – 16,7 %, при цьому кожна шоста особа віком старше 60 років.

Головними причинами наявних демографічних проблем в регіонах, зокрема в Харківській області, є: падіння рівня та якості життя; переважання міського способу життя над сільським; зміна гендерних цінностей (більшість жінок не народжують дітей, а займаються саморозвитком і прагнуть будувати успішну трудову кар'єру); стрімке старіння нації та диспропорції у вікових групах.

Отже, демографічна ситуація на рівні держави і окремих регіонів на даному етапі розвитку є досить складною та потребує невідкладних заходів ні всіх рівнях.

Перш за все, необхідно проводити комплексні дослідження по Україні в цілому і по всіх регіонах окремо, які допоможуть правильно встановити особливості соціально-економічного розвитку під впливом всіх вищевказаних демографічних процесів і вжити заходів, які допоможуть запобігти цим негативним явищам. Зокрема, важливим напрямком є розробка концепції проведення послідовної комплексної демографічної політики, яка б вирішила дані питання, та покращила соціально-демографічну ситуацію як Харківської області, так і України в

цілому. Проте ключовою умовою вирішення демографічних проблем безумовно є створення гідних умов для життя і відтворення населення.

ДИНАМІКА ВИТРАТ БЮДЖЕТУ М. ХАРКОВА НА ДОРОЖНЕ ГОСПОДАРСТВО

Василькевич К.О.

Науковий керівник – Прасол В.М., доцент

Основною складовою Харкова, як представника мегаполісу України є – широко розвинене дорожнє господарство міста.

В Харкові є два комунальних підприємства, що обслуговують дорожнє господарство: КСП «Шляхрембуд»; «Комплекс з експлуатації об'єктів водозниження і зливової каналізації».

Структура витрат на дорожнє господарство:

- капітальний ремонт доріг (в т.ч. внутрішньоквартальних доріг і тротуарів);
- утримання вулично-дорожніх мереж міста;
- поточний ремонт доріг (в т.ч. внутрішньоквартальних доріг і тротуарів);
- будівництво і реконструкція доріг;
- придбання спеціалізованих машин і механізмів для прибирання і ремонту вулично-дорожніх мереж;
- утримання і ремонт гідроспоруд, водовідвідних каналів;
- утримання і ремонт мостів та шляхопроводів.

Найважливішим завданням галузі визначено підвищення якості поточного і капітального ремонту доріг за рахунок примирення нових матеріалів і передових технологій.

На експлуатаційне утримання вулично-дорожньої мережі міста протяжністю 1680,71 км (15 504 тис. м²) та забезпечення її належного санітарного стану в бюджеті міста Харкова на 201 8 рік передбачено 199,0 млн грн.

Для створення умов безпечного руху транспорту і пішоходів заплановані кошти на проведення поточного ремонту 500,0 тис. м² доріг - 190,8 млн. грн., з них внутрішньоквартальних - 11,0 млн. грн.

Витрати на капітальний ремонт 1223 тис. м² доріг, в тому числі внутрішньоквартальних, складають 244,8 млн. грн.

На будівництво і реконструкцію доріг планується направити 156,6 млн. грн.

На придбання підмітально-прибиральних машин (7 од.), ковзанонок, асфальтоукладача, автогрейдера та іншої спеціальної техніки (25

од.) комунальному підприємству "Шляхрембуд" передбачено 120,0 млн. грн.

Фінансування робіт з утримання та ремонту транспортних комунікацій (мостів, шляхопроводів, естакад) заплановано в сумі 2,1 млн. грн.

На обслуговування мереж зливової каналізації (509,48 км), оглядових (12 093 од.) і дощоприймальних (6459 од.) колодязів, шибєрних камер(36 од.) направляєтьєя 40,1 млн. грн.

Обсяг бюджетних коштів, передбачених на забезпечення працездатності відкритих водовідвідних канал та штучних споруд(57,4 км), русел річок (61 км) і укосів берегів (122 км), гідротехнічних споруд (7 од.) і насосних станцій водозниження (5 од.) заплановано в сумі 21,4 млн. грн.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Раїна Д.О.

Науковий керівник – Бурак О.М., канд. екон. наук, доцент

На сьогоднішній день головною реформою в Україні є «Національний проект «Децентралізація», яка реалізується з 1 квітня 2014 року за участі Кабінету Міністрів України, обласних державних адміністрацій, районних державних адміністрацій, місцевого самоврядування, за підтримки багатьох донорських проектів, громадських організацій, українських та міжнародних експертів. Що має на меті передачу основних повноважень та бюджетів від державних органів до органів місцевого самоврядування, та в подальшому покращення соціально-економічного життя населення.

Реформа децентралізації – одна з небагатьох реформ в Україні, яка має свій план, стратегію, чітку концепцію. Впродовж чотирьох років, Україні загалом вдалося досягти багатьох позитивних зрушень у різних галузях економіки. Але щоб зрозуміти досягнення даної реформи, проведемо детальний аналіз кожної області щодо децентралізації.

Нами пропонується розрахувати альтернативний показник розвитку кожної області, який пов'язаний з процесом децентралізації.

Для розрахунку було взято 22 показники по всіх областях України, а саме: кількість ОТГ, площа ОТГ, кількість територіальних громад, що об'єдналися в ОТГ, кількість населення в ОТГ, кількість ОТГ, з кількістю жителів менше 5 тис осіб, державна фінансова підтримка в сфері соціально-економічного розвитку, дорожньої інфраструктури (в тому числі митного експерименту), інфраструктури ОТГ, сільської

медицини, фінансування Державним фондом регіонального розвитку за певним призначенням. Також до розрахунків ми взяли кількість загальноосвітніх навчальних закладів, що перебувають в управлінні органів місцевого самоврядування, кількість центрів надання адміністративних послуг в ОТГ, кількість схвалених проєктів у сфері будівництва, інфраструктури та сільської медицини; кількість молоді, що мешкає в ОТГ, кількість структурних підрозділів з питань молодіжної політики, кількість спеціалістів з питань молодіжної політики, кількість ОТГ, які отримали комун власність на земельну ділянку сільськогосподарського призначення, площа земельних ділянок переданих в ОТГ.

Нами були виявлені зразкові (еталонні) значення параметрів за кожним обраним показником, проаналізувавши їх із відповідними параметрами кожної області, нами встановлено, що дані показники суттєво відрізняються один від одного в розрізі всієї країни.

Отже, можемо зробити висновки, що робити порівняння всіх областей по всім критерії одночасно, або лише по декільком критеріям недоцільно. Тому потрібно провести оцінку показників розвитку процесів децентралізації відповідно до кластерів, до попадають окремі регіони України.

РОЗВИТОК МІСТА У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ЙОГО СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Шкурупій К.В.

Науковий керівник – Димченко О.В., д-р екон. наук, професор

На сьогодні у Харкові та інших великих містах України є актуальною проблема безпритульних тварин. Кожен день ми бачимо велику кількість самотніх тварин, у яких було дуже жакливе минуле, але ми можемо змінити їх майбутнє. Для того, щоб вирішити цю проблему, пропонується організування зооміста, головною метою якого є притулок, котрий буде забезпечуватись завдяки підприємствам на території зооміста. Вони будуть зобов'язані надавати відсоток від місячного прибутку та надавати матеріальну допомогу та їх послуги.

На жаль, комунальних притулків в Україні небагато, а ті, які є, знаходяться в жалюгідному стані і можуть вмістити в себе малу кількість тварин. У таких притулках дуже часто ми можемо бачити жакливе ставлення до тварин. Також велика частина людей не може відвідувати притулки через невідгідне та незручне місце розташування.

Проєкт спрямований перш за все на населення міста Харкова (приблизно 1,5 млн. осіб), а також інших міст України, переважно мегаполісів – Київ, Дніпро, Одеса, Львів.

Зоомісто – вирішення проблем нашого регіону. Створення цього зооміста сприяє значному зменшенню безпритульних тварин, створенню додаткових робочих місць на підприємствах. Головною метою зооміста є притулок. Але крім притулку будуть функціонувати такі підприємства: ветеринарна клініка, зоомагазин, готель для тварин, хендлінг-зала, центр дресирування тварин, кафе для людини і тварин. Територія зооміста буде постійно оброблятися від усіляких інфекцій та захворювань. Щодо ідеї облаштування такого зооміста, вона може бути перенесена на інші крупні або великі міста України.

Головною ідеєю проекту є вирішення соціальної проблеми міст України (зокрема Харкова) – поширення безпритульних тварини, шляхом відкриття зооміста, де б розмістився притулок для тварин із підприємствами, які б допомагали йому існувати, шляхом забезпечення його матеріальними, фінансовими благами та послугами.

Зоомісто – унікальна ідея. Також розміщення різноманітних підприємств, що спеціалізуються на наданні зоопослуг в одному місті – це дуже комфортно. На даний момент, ще не існує таких центрів.

Повертаючись до притулку, через надання 20 % від ЧД підприємств та їх послуг, він не буде у жахливому стані, а буде охайним, чистим місцем, де б люди змогли прийти і гарно провести час на території зооміста. Всі тварини будуть ситі, здорові та охайні чекати на своїх господарів.

Для чіткого фінансового аналізу зооміста, було проведено аналіз витрат та доходів підприємств, що функціонуватимуть на території.

Таким чином, вирішення таких соціальних проблем як: безхатні тварини, безробіття шляхом створення зооміста, а також, активного поширення громадського руху, значно покращить стан міста та буде стимулювати для подальшого розвитку країни. Вирішення будь-якої соціальної проблеми – ключ до успіху та розвитку нашої держави.

ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗАДАЧ

Напольських К.О.

Науковий керівник – Покуца І.В., канд. екон. наук

На сучасному етапі розвитку економічної науки, обробка, аналіз та управління великими масивами даних людським інтелектом є мало-ефективним, а традиційні обчислення стають доволі трудомістким процесом. Тому на допомогу економісту-аналітику приходять сучасні інформаційні технології. На сьогоднішній день для аналізу даних широко застосовуються різні інтелектуальні методи, зокрема, нейронні

мережі. Актуальність обраної теми дослідження обумовлюється складністю обробки та управління великими обсягами економіко-статистичної інформації, а також проблемами економічного прогнозування та моделювання фінансових процесів.

Штучні нейронні мережі – математичні моделі, і їх програмні чи апаратні реалізації побудовані за принципом організації та функціонування біологічних нейронних мереж – мереж нервових клітин живого організму. Хоча нейромережа є спрощеною моделлю людського мозку, вона досить успішно використовуються при вирішенні найрізноманітніших завдань.

Нейронні мережі в економіці можуть вирішувати широке коло задач в відповідно до виконуваних ними функцій та цілей. Основні чотири задачі, що вирішують штучні нейронних мереж в економіці:

1. Задача кластеризації або категоризації – віднесення подібних ознак об'єктів до одного кластеру, застосовується при укрупненні статистичних даних та дослідженні їх властивостей.

2. Задача апроксимації функції – знаходження невідомої функції $F(x)$, спотвореної «шумом» даних, застосовується в задачах економіко-математичного моделювання.

3. Задача прогнозу або передбачення – визначення показника в наступний період часу, використовується для прийняття рішень в бізнесі, менеджменті та в господарській діяльності.

4. Задача оптимізації – знаходження такого рішення, яке задовольняє системі обмежень і максимізує або мінімізує цільову функцію $F(x)$, застосовується для вирішенні економіко-математичних задач, знаходження значень виробничих функцій, задач лінійного програмування.

Завдання кластеризації або категоризації вирішує самоорганізаційна карта Кохонена (з англ. Self-Organizing Map – SOM) – нейронна мережа з некерованим навчанням. Вона є методом проектування багатовимірнього простору в простір з нижчою розмірністю (найчастіше двовимірний та кольоровий), застосовується також для вирішення завдань моделювання та прогнозування.

Штучна нейронна мережа подібна до нейронної мережі Кохонена складається з простих елементів, які називаються штучними нейронами. Вони аналізують вхідні дані економічної задачі, змінюють свій внутрішній стан (активацію) відповідно до них, і виробляють вихідні результати в залежності від даних входу і функції активації. Штучний нейрон імітує роботу біофізичного нейрона з входами і виходами, але не є моделлю біологічного нейрона. Мережа формується, з'єднуючи вихід деяких нейронів з входом інших нейронів, утворюючи спрямо-

ваний, зважений графік. Ваги, а також функції, які обчислюють і впливають активацію, можуть бути змінені процесом, який називається «навчанням», що обумовлюється встановленими правилами роботи даної штучної мережі.

Прикладом успішного застосування нейронних обчислень у галузі економіки, зокрема фінансовій сфері, є системи управління кредитними ризиками, що успішно застосовуються банківській сфері. Іншими важливими сферами застосування штучних нейронних мереж в фінансовій сфері є прогноз ситуації на фондових ринках, оцінка вартості нерухомості, прогнозування динаміки біржових курсів, оптимізація товарних і грошових потоків, автоматичне зчитування чеків і форм тощо.

Застосування нейронних мереж є досить потужним методом економічного прогнозування, який дозволяє відтворювати досить складні залежності. Різноманітність програмного забезпечення для реалізації штучних нейронних мереж дає економістам-аналітикам широкий спектр вибору, який буде здійснюватись у залежності від поставлених завдань, а також області дослідження.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ МІСТА ХАРКОВА НА БЛАГОУСТРІЙ, НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ХАРКІВБЛАГОУСТРІЙ»

Носа М.І.

Научний керівник – Прасол В.М., доцент

«Харківблагоустрій» – комунальне підприємство, основним напрямком якого є надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (в частині прибирання прибудинкових територій), а саме: забезпечення щоденного прибирання й утримання прибудинкових територій, періодичності прибирання, очищення урн, складування негабаритних відходів, очищення напрямків, враховуючи сезонні особливості весняно-літнього, осіннього та зимового періодів тощо.

Актуальність дослідження полягає у аналізі доцільності використання коштів на благоустрій та можливості відстеження динаміки розвитку КП «Харківблагоустрій», задля створення належних умов проживання, поліпшення санітарних умов, покращення екологічного, естетичного стану прибудинкових територій, а також створення сприятливих епідеміологічних умов для мешканців будинків комунальної власності; що є важливою складовою житлового-комунального добробуту міста у цілому.

Плани роботи КП «Харківблагоустрій» на 2018 р. у весняно-літній період: проведення регулярного покосу трави, підрізання кущів тощо. У зимовий період: проведення зимових прибиральних робіт з очищення тротуарів під час снігопаду (зсування і підмітання снігу), відповідно до вимог чинного законодавства; у разі виникнення слизькості, проведення оброблення дорожніх покриттів піщано-соляною сумішшю тощо.

Результати виконання у 2018 році поставлених завдань:

- Інновації в роботі, що реалізовані у 2018 р.: обмін інформацією за допомогою додатків операційної системи (Viber), для реалізації виробничих завдань налаштовано зв'язок з суміжними організаціями з метою прискорення, візуалізації та оптимізації обробки інформації.

- Заходи з підвищення енергоефективності, що реалізовані у 2018 р.: заміна вікон, шт. 27; встановлення енергозберігаючих приладів освітлення, шт. 80; роботи з встановлення реле напруги для захисту від перенапруги в електромережі- 3; проведення електровимірювань в приміщеннях, кількість приміщень-3.

- Заходи щодо підвищення ефективності роботи підприємства, та використання бюджетних коштів що реалізовані у 2018 р.: підприємством була придбана техніка, спеціалізоване обладнання та інструменти, що використовуються на надання послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій в частині прибирання прибудинкових територій, розташованих біля житлових будинків комунальної власності, забезпечуючи полегшення праці і зниження рівня ручної праці робітників основного персоналу (двірників, озеленювачів).

- Результати роботи в узагальненому вигляді: за 2017-2018 рр. підприємством виконані наступні роботи по основній діяльності та при проведенні загальноміських заходів щодо приведення у належний санітарний стан територій міста: комплексні заходи у весняний період «Зелена весна-2018», заходи з благоустрою «Найгірший двір» та роботи з комплексного благоустрою територій житлових будинків комунальної власності.

- Найбільш знакові проблемні питання, які планується вирішити у 2019р.: ефективність роботи КП «Харківблагоустрій» визначається числом і структурою робочих місць, що існують на підприємстві і вимагають заповнення. На сьогоднішній день в КП «Харківблагоустрій» склалася складна ситуація, пов'язана з великим відтоком працівників основних професій - дворники, озеленювачі, трактористи, майстри дільниць, а також інших професій і спеціальностей. При цьому серед тих, хто залишився, переважають особи пенсійного та передпенсій-

ного віку, що ще більше погіршує перспективу подальшого надання послуг населенню м. Харкова в повному обсязі.

Проаналізувавши діяльність КП «Харківблагаустрій» ми дійшли висновку, що потрібно урізноманітнити заходи щодо енергозбереження та вирішення питання кадрового забезпечення.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БІЗНЕС-СИСТЕМИ ПО КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СПОЖИВАЧАМИ НА ОСНОВІ ЧАТ-БОТІВ

Хмелєвська А.А.

Науковий керівник – Тітяєв В.В., канд. екон. наук, доцент

В даний час повсюдно можна спостерігати, як в наше життя активно входять різні системи інформаційних послуг, в тому числі чат-боти. Раніше, популярність чат-ботів ставилася, в більшості своїй до ботів, використовуваним в рутинних завданнях - збір ресурсів, використання ботів в комп'ютерних іграх (при тому, що це заборонено правилами), торгівля на ігрових ринках і т.п. За рахунок цього спостерігався прогрес в розробках: для бота було важливо мати модель поведінки максимально наближену до людської. Зараз же їх застосування значно розширилося. Месенджери і компанії, які впроваджують чат-ботів На даний момент великими розробниками чат-ботів є такі компанії як Facebook, Slack, Discord, Telegram, Kik, Microsoft.

За даними Business Insider, 80% бізнесів розраховують обзавестися власними ботами найпізніше до 2020 року.

Всі ми теоретично знаємо, що чат-боти допомагають економити гроші, залучати покупців і взагалі скоро замінять собою мобільні додатки і мало не весь Інтернет. Однак це не означає, що будь-якому бізнесу слід кидатися в розробку чат-ботів. Для початку має сенс придитися до власних бізнес-процесів.

Оптимізація рішення стандартних завдань, що повторюються, які можна формалізувати у вигляді бізнес-логіки. Це стосується як комунікації бізнесу з зовнішнім світом (наприклад, клієнтами або постачальниками), так і внутрішніх комунікацій.

До таких завдань належить, наприклад, перевірка відповідності рахунків від контрагентів прийнятим в компанії нормам. Чат-бот може сам перевірити документ, знайти помилки, написати контрагенту і попросити його виправити рахунок і повідомити менеджера, коли рахунок потрібного формату буде готовий. Точно так же чат-бот може обробляти заяви на відпустку, збирати у співробітників звіти про відпрацьовані години і зводити їх в таблицю. По суті, будь-яка операція, яка

проводиться по строго окресленого алгоритму і не вимагає від співробітників креативних рішень може бути передоручення чат-боту.

Доведений виграш для компанії в цих випадках - скорочення витрат і економія часу співробітників. Але є і неочевидний - підвищення мотивації персоналу. Стандартні операції присутні в житті навіть найкваліфікованіших співробітників і зовсім не доставляють їм задоволеність умовами праці. Звільнившись від них, люди зможуть зайнятися творчими завданнями, заради яких, власне, і вибрали свою професію.

Цілодобова зворотний зв'язок з користувачами. Забезпечення зворотного зв'язку с користувачами 24 години на добу в будь-яких каналах. Це, мабуть, найочевидніше перевагу чат-ботів. Призначений для користувача сервіс у всіх його проявах - від технічної підтримки до перевірки статусу доставки замовлення кур'єром - стає вирішальним фактором успішності будь-якого бізнесу в сфері b2c.

Витрати компаній на колл-центри і служби підтримки ростуть, і далеко не всі можуть стати лідерами в цій гонці. Секрет полягає в тому, що величезна кількість призначених для користувача питань повторюються і є більш-менш стандартними, і з ними цілком можуть впоратися боти. Мова йде як про чат, так і голосових бесідах - сучасні боти вміють розуміти і синтезувати мову.

Очевидна вигода, знову ж таки - економія коштів. Однак використання чат-ботів в підтримці володіє і іншою перевагою - автоматичні співрозмовники можуть проводити аналіз статистики розмов і знаходити зони в системах компанії, які найчастіше створюють проблеми для користувачів.

Чат-бот може виконувати роботу асистента - аналізувати дані, створювати звіти, заповнювати форми, задаючи власнику навідні запитання. Цими здібностями ботів користуються, наприклад, фінансисти, готуючись до нарад, або рекрутери, використовуючи чат-ботів для того, щоб кандидати могли в режимі діалогу заповнювати форми і не кидати цей процес. Таким чином, якщо ваші бізнес-процеси побудовані на взаємодії з великою кількістю різних інфосистем, чат-боти зможуть полегшити пов'язані з цим складнощі.

АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ

Янголенко О.С.

Науковий керівник – Новікова М.М., д-р екон. наук, професор

Згідно з закон України «Про інвестиційну діяльність», інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються

в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. Адміністративний менеджмент – це адміністративна діяльність, що спрямована на вирішення актуальних завдань, які пов'язані з досягненням певних цілей діяльності та розвитку організації на основі створення сприятливих умов і ефективного використання ресурсного потенціалу [2]. Таким чином, адміністративне управління інвестиційними проектами можна визначити як адміністративну діяльність з управління інвестиційними ресурсами, спрямованими на вирішення актуальних питань розвитку організації або території на основі прийняття зважених обґрунтованих управлінських рішень. При цьому суб'єктом управління є адміністративний орган, а об'єктом – інвестиції.

Питання ефективного залучення та освоєння інвестицій в Україні стоять дуже гостро, адже, зважаючи на теперішній економічний стан, залучення іноземних інвестицій набуло критично важливого значення для підтримання і розвитку національної економіки. Проблема ефективного використання державних інвестицій підіймається все частіше, оскільки все більша увага суспільства зосереджується на питаннях прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Існує різниця між державним і приватним інвестуванням. Приватне інвестування є набагато гнучкішим і різноманітнішим, і внаслідок цього, набагато простішим в залученні та управлінні. Державне інвестування більш суворо контролюється, оскільки використовує бюджетні кошти та часто має значний вплив на розвиток суспільства й економіки, а також більш суворо регламентовано, наприклад, окрім закону України «Про інвестиційну діяльність», державна підтримка для реалізації інвестиційних проектів повинна також дотримуватись закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [1].

В Україні існує проблема відбору, підготовки, ефективного управління реалізацією інвестиційних проектів. Проблему становлять неприпустимо тривалий період від підписання договору на здійснення інвестиційного проекту до початку його реалізації; невизначеність у законах про ратифікацію інвестиційних проектів конкретних органів, на які покладено відповідальність за виконання певних умов договорів і за рахунок яких фінансових джерел буде проводитися обслуговування й погашення боргу. У результаті цього спостерігається невиконання умов договору, анулювання позик і додаткові видатки бюджету, дублюючі підрозділи в органах державного управління, які здійснюють

організацію розробки та реалізації інвестиційних проектів, не маючи при цьому необхідної повноти повноважень [3].

На ефективність управління інвестиційним проектом дуже сильно впливає мінливе навколишнє середовище, тому одним із найважливіших аспектів інвестиційної діяльності є, по-перше, проведення якісних, вичерпних та регулярних досліджень цільової сфери інвестування задля пошуку найкращих і найбільш надійних варіантів об'єктів та форм інвестування і, по-друге, забезпечення гнучкої, але достатньо стійкої організаційної структури, здатної на своєчасну реакцію відповідно до ситуації, що склалася.

При цьому інвестиційна діяльність часто впливає на результати роботи всієї організації, тому її ефективність залежить як від роботи кожного структурного підрозділу організаційної структури управління, так і від налагодженої та ефективної комунікації між ними. В таких умовах пріоритетним є дотримання принципів ефективності, порядку, єдності розпорядництва та керівництва, а також підпорядкування інтересів структурних підрозділів, окремих працівників загальним інтересам і цілям діяльності та розвитку організації.

Окремою ситуацією є створення єдиної команди проекту для реалізації певного інвестиційного проекту. В такому разі постає питання правильного встановлення пріоритетів команди проекту та розподілу їх зусиль між різними аспектами інвестиційної діяльності. За таких умов важливим є створення діючої системи мотивації та винагород задля заохочення ефективної роботи на результат, чітка фіксація обов'язків та повноважень кожного члену команди проекту та дотримання доречного рівня централізації задля досягнення балансу, з боку адміністративних органів управління, контрольованості та гнучкості в процесі реалізації інвестиційних проектів.

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» | від 18.09.1991 № 1560 XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

2. Новікова М. М. Конспект лекцій з дисципліни «Менеджмент і адміністрування (адміністративний менеджмент)» / М. М. Новікова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 98 с.

3. Калініченко З. Д. «Управління інвестиційними проектами» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/25235/1/Калініченко%20З.Д.УПРАВЛІННЯ%20ІНВЕСТИЦІЙНИМИ%20ПРОЕКТАМИ%20для%20Антипова.pdf>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Гордєєва В.В.

Науковий керівник – Кондратенко Н.О., д-р екон. наук, професор

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства відображає можливість ефективної виробничо-господарської діяльності в умовах глобального конкурентного ринку. Це забезпечується всім комплексом наявних у підприємства ресурсів. Виробництво та реалізація конкурентоспроможних товарів та послуг є узагальнюючим показником життєздатності підприємства, його вміння ефективно використовувати свій фінансовий, виробничий, науково-технологічний та трудовий потенціал. Інакше кажучи, показник конкурентоспроможності відображає підсумки роботи практично всіх підрозділів підприємства, а також його реакцію на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів впливу [1].

Метою роботи є узагальнення теоретичних аспектів міжнародної конкурентоспроможності організації.

Питання міжнародної конкурентоспроможності є досить актуальним для тих підприємств та організацій, сфера комерційної та виробничої діяльності яких розповсюджується на зарубіжні країни. При цьому, ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності продукції та послуг відіграє зовнішньоекономічна діяльність підприємства (ЗЕД).

Виробничо-інвестиційна модель ЗЕД, ключовими елементами якої виступають міжнародне інвестиційне співробітництво, міжнародне виробничо-технічне співробітництво, міжнародне науково-технічне співробітництво та міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини, в цілому сприяє формуванню конкурентних переваг, а традиційні угоди купівлі-продажу виступають своєрідним інструментом реалізації переваг у довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах нестабільного зовнішнього середовища необхідно використовувати більш потужний інструмент, який би мав змогу не тільки перевести підприємство на новий ефективніший рівень управління, але й враховував основні цілі, які стоять перед ним. Однією із ключових умов успішного функціонування підприємства є необхідність використання ефективного механізму управління міжнародною конкурентоспроможністю, що забезпечить розробку та реалізацію концепції його розвитку в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції та сприяє створенню конкурентних переваг у теперішньому та майбутньому бізнес-середовищі.

Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства представляє собою процес здійснення сукупності систематизованих та взаємно узгоджених дій щодо визначення довгострокових цілей та напрямів діяльності підприємства. Це своєрідна форма визначення економічних можливостей та проблем підприємства у досягненні пріоритетних довгострокових цілей, які ґрунтуються на обраній стратегії поведінки та розвитку.

Процес управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства можна представити у вигляді чотирьох взаємопов'язаних блоків:

1) визначення основних пріоритетів - постановка цілей підприємства у сфері досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності;

2) визначення завдань – аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства;

3) розробка стратегії – формування альтернативних пакетів стратегій досягнення очікуваного рівня конкурентоспроможності підприємства;

4) реалізація стратегії – вибір оптимального пакету стратегій та розробка стратегічного плану досягнення конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, на основі вищенаведеного можна зробити висновок, що для досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності необхідним є формування та реалізація конкурентної стратегії організації.

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств [Текст]: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Одеський держ. економ. ун-т ; ред. Ю. Г. Козак. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 792 с. – ISBN 966-96545-1-3.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сатуновська О.О.

Науковий керівник – Кондратенко Н.О., д-р екон. наук, професор

У теорії розвитку менеджменту на стику різних наукових течій і напрямів, застосовуються різноманітні підходи до проблеми розвитку та формування корпоративної культури.

Метою роботи є визначення напрямів підвищення ефективності управління корпоративною культурою організації.

За цих умов, доцільно узагальнити, три основні положення щодо управління корпоративною культурою організації:

- корпоративна культура є продуктом «природного» розвитку організації: в тому сенсі, що вона виникає стихійно в процесі спілкування і взаємодії між співробітниками і незалежно від їх суб'єктивних бажань це, так звана, еволюційна модель культури організації;

- корпоративна культура є штучним винаходом, що створений людьми, виходячи з їх раціонального вибору цілеспрямована модель культури організації;

- корпоративна культура –це змішана, природно-штучною система, яка об'єднує формально раціональні та спонтанні життєві процеси так звана, модель корпоративної та громадянської культури організації.

Вважається, що створення корпоративної культури починається тоді, коли організація має лідера в особах офіційних керівників. Подальший підбір персоналу враховує важливість їх життєвих цінностей для цінностей домінуючої коаліції. Корпоративна культура може формувати свідомі та несвідомі явища [1].

Слід зазначити, що існують дві проблеми, що супроводжують процес управління корпоративною культурою:

- зовнішня адаптація у вигляді чіткого розуміння, що має бути зроблено і як саме повинно бути зроблено;

- внутрішня інтеграція з сприйняттям того, яким чином співробітники організації вирішують щодня свої проблеми, пов'язані з питаннями роботи і життя в організації.

В той же час, виокремлення лише проблем внутрішньої інтеграції та зовнішньої адаптації, було б надто примітивним ставленням до такого складного, багатогранного явища як корпоративна культура. Ми вважаємо необхідним долучити більше елементів, які складають систему управління корпоративною культурою. Доцільно зазначити, що огляд способів формування бажаної корпоративної культури полягає в тому, щоб сприймати організацію не лише як технічну та економічну, а й як важливу соціальну систему.

Структурно-логічна модель підвищення ефективності системи управління корпоративною культурою ґрунтується на наступних моментах: визначають основні завдання корпоративної культури, що полягають в процесах зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції персоналу; принципи формування корпоративної культури (базові та ціннісні орієнтації); науково-методичні підходи стосовно формування корпоративної культури; методи підтримки, зміцнення та зміни корпоративної культури; діагностика корпоративної культури за обраними методиками; визначення невідповідності між поточним та бажаним типом корпоративної культури; розробка заходів щодо вибору оптима-

льного типу корпоративної культури; комплексна оцінка ефективного забезпечення на основі оцінки елементної та функціональної складових; визначення рівня корпоративної культури з метою її підвищення; здійснення моніторингу заходів щодо підвищення рівня культури організації; через прийняття та реалізацію управлінських рішень, а також контролю за їх виконанням та оцінки результатів відповідно до ухвалених рішень.

Таким чином, можна відзначити, що процеси формування та ефективного забезпечення корпоративної культури повинне мати на меті зміцнення її позитивного впливу на результативність діяльності організації, його конкурентоспроможності, іміджу, гудвілу в процесі практичного впровадження і застосування.

1. Ткачук О. М. Корпоративна культура компанії як складова просторової економіки [Електронний ресурс] / О. М. Ткачук. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. - 2017. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2017_1_15

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Кузьменко О.О.

Науковий керівник – Кондратенко Н.О., д-р екон. наук, професор

Значне місце в теорії інноваційного менеджменту займають концепції, що досліджують формування технологічних систем і способи поширення інновацій. Ці концепції розвиваються поруч учених, серед них можна виділити англійських економістів К.Фримена, Д.Кларка й Л.Суїте. Вони ввели поняття технологічної системи взаємозалежних сімейств технічних і соціальних інновацій. На думку автора, темпи економічного росту залежать від формування, розвитку й старіння технологічних систем. Дифузія, або процес поширення інновацій, розглядається як механізм розвитку технологічної системи. Автори зв'язують темпи дифузії нововведень із ринковим механізмом. Вони відзначають, що дифузія інновацій вимагає відповідних умов і стимулювання. Поштовхом до розвитку економіки служить поява базисних інновацій в окремих галузях виробництва (тут проглядається подібність із концепцією Менша).

Метою роботи є узагальнення теоретичних основ управління інноваційною діяльністю організації.

З поняттям «інновацій» тісно пов'язане поняття «інноваційна діяльність». Це багатогранна, складна економічна категорія. Інноваційна діяльність - це процес спрямований на розробку інновацій, реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших нау-

ково-технічних досягнень у новий чи удосконалений продукт, реалізований на ринку, у новий чи удосконалений технологічний процес, використовуваний у діяльності, а також пов'язані з цим додаткові наукові дослідження і розробки.

Під сутністю інноваційної діяльності розуміється її внутрішній зміст, що виражається у взаємозв'язку всіх різноманітних властивостей і відносин, що виявляються в різних формах існування: наукова, проектно-конструкторська, технологічна діяльність, досвідчені розробки, робота з освоєння нововведень у виробництві, їхньої реалізації. Змістом інноваційної діяльності є єдність всіх складових її елементів, властивостей, внутрішніх процесів, зв'язків, протиріч і тенденцій. Воно виражається у взаємозалежній і ефективній діяльності по доведенню науково-технічних ідей, винаходів, розробок до результату, придатного до практичного використання, що припускає цілий комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, у своїй сукупності приводячих до інновацій [1].

Незважаючи на те, що сьогодні намітилися певні тенденції взаємного зв'язування різних теорій і з'явилися узагальнюючі, синтезуючі колишні результати напрямку, остаточно єдність у поглядах на сутність інноваційної діяльності ще не досягнуто. Напряму розвитку інноваційної теорії, що втримуються в науковій літературі, найчастіше доповнюють один одного, не відбиваючи загальної картини існуючих концепцій. Вітчизняні розробки висвітлюють більшою мірою не результати аналітичних досліджень, а можливість використання досвіду в наших умовах.

Разом з тим, одержує поширення більше широкий погляд на досягнення науки не тільки в сфері техніки, але й в інших областях - при створенні нових товарів масового споживання, нових організаційних структур і т.д. Проблематика нововведень уже вийшла за рамки властиво екологічних концепцій і підходів і усе більш активно містить у собі проблеми соціології, загальної теорії керування й інших дисциплін. Вона виступає як нове поле комплексних досліджень.

Таким чином, нововведення виступає як конкретний результат розробки нової наукової ідеї у вигляді зразка нової техніки, матеріалу, інформації, що якісно відрізняються від застосованих раніше й що дозволяє підвищити ефективність виробництва.

Узагальнивши різні точки зору, можна зробити висновок про те, що найбільш повне визначення інноваційної діяльності як об'єкта керування повинне включати два аспекти:

- сукупність процесів виробничого й невиробничого характеру, що забезпечують постійне вдосконалювання виробництва й задово-

лення суспільних потреб на базі взаємозалежного поступального розвитку науки й техніки, об'єктивних економічних законів і закономірностей;

- сукупність дій, що забезпечують високий рівень використання інноваційного потенціалу виробництва, необхідний і достатній у конкретний період часу для створення, комерціалізації й експлуатації нових продуктів, технологій, управлінських нововведень.

Усі складові частини, що мають вплив на розвиток інновацій, мають бути узгоджені між собою і виконувати певні функції згідно з механізмом їх використання, який розробляється у надрах інноваційного менеджменту організації.

• Лисенко Л. А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Лисенко Л. А.; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2010. — 20 с.

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СУБ'ЄКТАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Чернишов Ю.І.

Науковий керівник – Плотницька С.І., д-р екон. наук, доцент

Тенденції глобалізації сприяють значному поширенню корпоративної форми організації підприємницької діяльності. Україна не є винятком корпоративне управління стає невід'ємною частиною менеджменту багатьох вітчизняних підприємств. Закономірно, що питання організації корпоративного управління є актуальною темою наукових пошуків.

Питанням розвитку та становлення корпоративного управління в Україні присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як Л.С. Головка, Л.А. Грицина, О.Є. Гудзь, Н.М. Давиденко, С.О. Іщук, О.В. Коваленко, А.В. Сірко, Н.А. Супрун, Л.І. Федулова, Т. Фролова та ін. В той же час, питання особливостей процесу становлення та розвитку корпоративних відносин в економіці України, а також визначення проблем корпоративного управління на сучасному етапі розвитку потребують подальших досліджень.

Процес формування корпоративного управління є складною системою економічних відносин, ключовою рисою якою є відокремлення процесів володіння власністю від управління нею [2]. Розвиток корпоративного управління відбувався в процесі еволюції підходів до форм організації бізнесу та становлення системи корпоративних відносин.

Корпорація – це організаційна структура, яка об'єднує необхідні ресурси для виробництва товарів та надання послуг населенню [1].

До основних цілей корпоративного управління можна віднести підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, ефективне використання всіх видів ресурсів, просування соціального партнерства в суспільстві, направленість на споживача. В той же час, головною метою корпоративного управління вважається стратегічне управління вартістю корпорації в інтересах її власників. Під інтересами власників, виходячи з мети створення даного виду суб'єкта господарювання розуміється максимально можливий приріст вартості товариства.

Високий рівень корпоративного управління позитивно впливає на інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання, сприяє його розвитку та забезпечує гарантії всім учасникам корпоративних відносин. Так як завданням корпоративних підприємств є залучення додаткових коштів, то саме ефективна система корпоративного управління дозволяє залучати нові ресурси, а також з максимальною ефективністю використовувати наявні.

У зв'язку з різними історичними передумовами, специфікою відносин власності, особливостями розвитку фінансових систем у світі відсутня універсальна модель корпоративного управління. В той же час, можна виділити наступні базові моделі корпоративного управління такі як, англо-американська, німецька, японська. Сформована модель корпоративного управління в Україні характеризується наявністю ознак різних моделей корпоративного управління, а також має притаманними тільки їй особливостями та проблемами.

Так, на соціально-економічне становище вітчизняних корпорацій значний вплив мають особливості системи корпоративного управління, рівень розвитку узгодженості прийняття рішень, контроль за виконанням уже прийнятих рішень, права працівників, права дрібних акціонерів, співвідношення прав виконавчих і невиконавчих директорів та інші риси управління [3].

Таким чином, можемо зробити висновок, що в сучасних умовах національна модель корпоративного управління перебуває на етапі свого становлення та активного розвитку. Їй притаманні особливості розвитку та специфічні проблеми. Вектором розвитку доцільно визначити забезпечення таких основних функцій, як захист інтересів акціонерів та інших зацікавлених осіб, вироблення науково обґрунтованої стратегії розвитку та забезпечення відстеження діяльності топ-менеджменту.

- Грицина Л.А. Еволюція та формування концепції корпоративної соціальної відповідальності підприємств / Грицина Л.А. – Хмельницький національний університет.

– [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/5_NTSB_2007/Economics/20157.doc.htm

- Давиденко Н. М., Буряк А. В. Корпоративне управління: навч. посіб. Київ: ЦП «Компринт», 2015. 346 с
- Супрун Н.А. Еволюція вітчизняної моделі корпоративного управління : монографія / Н.А. Супрун. – Київ: КНЕУ, 2009. – 270 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Шевцова О.В.

Науковий керівник – Плотницька С.І., д-р екон. наук, доцент

Конкуренція одна з важливих рис, притаманних ринковому господарству. Саме конкуренція забезпечує творчу свободу особистості, створює умови для її самореалізації в сфері економіки шляхом розробки і створення нових конкурентоспроможних товарів і послуг. На сучасному етапі економічного розвитку конкуренція, як рушійна сила, змушує виробників постійно шукати нові шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Конкурентоспроможність підприємства залежить від багатьох факторів, причому в сучасній науковій літературі немає єдиної думки щодо їх складу. Різні автори в залежності від своїх наукових поглядів обґрунтовують різний набір факторів, що визначають конкурентоспроможність підприємства. Пристаємо до думки вчених [2], які виділяють такі основні фактори конкурентоспроможності будь-якого підприємства: наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, стратегія, інноваційний потенціал, ефективність менеджменту.

Під конкурентоспроможністю підприємства розуміється можливість ведення ефективної господарської діяльності та отримання прибутку від реалізації результатів цієї діяльності в умовах конкурентного ринку [3]. Ця реалізація забезпечується всім комплексом наявних у підприємства резервів і засобів.

Зміст управління конкурентоспроможністю підприємства як наукової категорії проявляється в реалізації наступних внутрішніх взаємозв'язків [1]:

1. Виділення відповідних напрямків забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що включає забезпечення зовнішньої (маркетингової) і внутрішньої (ресурсної) конкурентоспроможності підприємства.

2. Виділення трьох рівнів управління конкурентоспроможністю: стратегічного, тактичного і поточного (оперативного).

Стратегічне управління здійснюється на рівні вищого керівництва підприємства і орієнтується на довгострокові (від трьох років і більше) перспективи розвитку. Стратегічною метою управління конкурентоспроможністю підприємства є формування, підтримка і розвиток стратегічної конкурентної переваги.

Конкурентна перевага організації може бути визнана стратегічною конкурентною перевагою, якщо вона є глобальною, тобто стійкою в часі, і привертає значну увагу зовнішнього оточення підприємства. Показником, що характеризує результат стратегічного управління, є показник стратегічного успіху (невдачі) діяльності підприємства на ринку (зростання або падіння його ринкової частки).

Тактичне управління конкурентоспроможністю направлене на формування тактики забезпечення конкурентоспроможності сукупності видів, прийомів і методів конкурентної боротьби, які обирає і застосовує підприємство до своїх конкурентів, і за допомогою яких воно реалізує свою конкурентну стратегію. Показником тактичного управління є сукупність результатів, що характеризують досягнутий рівень у формуванні, підтримці або розвитку стратегічної конкурентної переваги за тактичний конкурентний період.

Поточне управління є об'єктом оперативного менеджменту, до функцій якого відноситься вирішення поточних завдань забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Крім того, поточний (оперативний) рівень управління конкурентоспроможністю припускає проведення конкурентного маневрування, тобто комплексу заходів, що розробляються і здійснюються для усунення не передбачених раніше диспропорцій.

Тактичний і оперативний (поточний) рівні управління конкурентоспроможністю підприємства здійснюються всіма суб'єктами управління з наголосом на середній та нижчий рівні управління.

Таким чином, можемо зробити висновок, що процес управління конкурентоспроможністю, як і управління будь-яким іншим об'єктом, носить циклічний, відносно замкнутий характер. Цей процес, в одиночному вигляді, починається з постановки мети, завдань і закінчується виконанням цих завдань, тобто досягненням певного результату. На основі отриманої інформації про результати (досягнення або недосягнення мети) конкретизуються і уточнюються раніше поставлені завдання, ставляться нові, можливо, висувається нова мета, і цикл починається заново.

- Балабанова Л.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств. Навчальний посібник / Л.В. Балабанова, Г.В. Кривенко, І.В. Балабанова. - Київ: «Професіонал», 2009. - 256 с.

- Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики : монографія. - Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. - 248 с.
- *Schmuck R.* Measuring Company Competitiveness // Business Sciences – Symposium for Young Researchers : Proceedings. 2008. P. 199–208.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Альшианова А.Е.

Науковий керівник – Шевченко В.С., канд. екон. наук, доцент

Будівельна індустрія є індикатором якості життя суспільства і соціально-економічного розвитку. Крім цього, будівельний сектор національної економіки сприяє активізації роботи реального сектора, оскільки стимулює роботу металургійних, машинобудівних заводів, агропромислового сектора, транспорту країни, легкої промисловості.

Конкуренція являє собою складне соціально-економічне явище. Вона об'єктивно притаманна ринковій економіці і забезпечує рух вперед в області вдосконалення, розвитку споживних властивостей товару, створення принципово нових товарів, послуг. Фірма вивчає діяльність конкурента, розробляє стратегію конкурентної боротьби і різними способами чинить на нього тиск.

До найбільш важливих критеріїв конкурентоспроможності належать: - ефективність виробничої діяльності; - фінансове становище організації; - ефективність організації збуту та просування товару; - конкурентоспроможність продукції.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства за першим критерієм передбачає розгляд таких питань, як ефективність управління виробничим процесом, економічність виробничих витрат, раціональність використання основних фондів, досконалість технології виготовлення продукції, організація праці на виробництві.

Найбільш важливими складовими потенціалу фірми є її економічний і фінансовий стан. Фінансовий стан є найважливішою характеристикою ділової активності і надійності підприємства. Воно визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів всіх учасників господарської діяльності, як самого підприємства, так і його партнерів.

Під фінансовим станом підприємства розуміється здатність підприємства фінансувати свою діяльність. Воно характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективніс-

ттю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними особами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю.

Ефективність організації збуту та просування товару так само є важливим параметром конкурентоспроможності.

Мета бізнесу полягає в створенні споживача. А щоб цей споживач залишився прихильником товарів фірми після першої покупки, необхідно створити, крім усього іншого, умови для більш зручного процесу придбання даних товарів, так як бізнес буде успішно продовжуватися тільки за умови, якщо товари і далі будуть продаватися. Для вирішення цієї задачі фірма формує власну збутову політику, яка складається з організації каналів розподілу (збуту, просування) та реалізації власне товароруху.

Збутова політика фірми-товаровиробника нерозривно пов'язана, з одного боку, з попитом (його розмірами, динамікою, структурою) на цільовому ринку, а з іншого, — з власними виробничо-збутовими, фінансовими, організаційно-управлінськими та іншими можливостями. Ця політика повинна максимальною мірою задовольняти потреби покупців, причому з найбільшою зручністю для них, і одночасно враховувати фактор тиску з боку конкурентів, що виявляється в їх збутовій політиці і практиці. Якщо збутова політика конкурентів більш ефективна, то виробнику слід або піти з цільового ринку, або докорінно модернізувати всю систему збуту з метою значного підвищення її конкурентоспроможності, або змінити свою виробничу і збутову спеціалізацію. Підкреслимо, що збут розуміється як у широкому, так і у вузькому сенсі слова. Ці відмінності необхідно знати хоча б щоб уникнути непорозумінь, що деколи виникають. Збут у широкому розумінні слова — це всі операції з моменту виходу товару за ворота підприємства до моменту передачі купленого товару покупцеві. У вузькому розумінні збут — це лише кінцева операція, тобто спілкування (ділові контакти) продавця з покупцями, всі ж інші операції відносяться до товароруху.

І нарешті, конкурентоспроможність продукції. Вона визначається як можливість успішного продажу товару на конкретному ринку в даний період часу.

1. Должанський І. З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Должанський І. З., Загорна Т. О. — Київ : Центр навч. літ., 2012. — 384 с.
2. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. — Львів : Вид-во ЛКА, 2016. — 484 с.
3. Васильців Т. Г. Конкурентні переваги підприємства та обґрунтування стратегії їх забезпечення / Т. Г. Васильців, Н. Я. Кравчук // Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України : зб. наук.-техн. пр. — Львів, 2013. — Вип. 23.2. — С. 248–252.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ СТРАТЕГІЙ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

Горобченко Ю.В.

Науковий керівник – Шевченко В.С., канд. екон. наук, доцент

Стратегія виходу з конфлікту являє собою основну лінію поведінки опонента на його завершальному етапі. Виділяють п'ять основних стратегій: суперництво, компроміс, співробітництво, уникнення і пристосування (К. Томас). Вибір стратегії виходу з конфлікту залежить від різних факторів. Зазвичай це особистісні особливості опонента, рівень заподіяної шкоди опоненту і власного збитку, наявність ресурсів, статус опонента, можливі наслідки, значимість розв'язуваної проблеми, тривалість конфлікту та ін.

Суперництво (конфронтація) полягає в нав'язуванні іншій стороні кращого для себе рішення. Багато дослідників вважають цю стратегію збитковою для вирішення проблем, так як вона не надає можливості опоненту реалізувати свої інтереси.

Компроміс полягає в бажанні опонентів завершити конфлікт частковими поступками. Він характеризується відмовою від частини раніше висунутих вимог, готовністю визнати претензії іншої сторони частково обґрунтованими, готовністю пробачити. Сьогодні компроміс - найбільш часто використовувана стратегія завершення конфліктів.

Пристосування, або поступка, розглядається як вимушена чи добровільна відмова від боротьби і здача своїх позицій. Прийняти такої стратегії опонента змушують різні мотиви: усвідомлення своєї неправоти, необхідність збереження добрих стосунків з опонентом, сильна залежність від нього, незначущість проблеми.

Відхід від вирішення проблеми, або уникнення, є спробою вийти з конфлікту при мінімумі витрат. Відрізняється від аналогічної стратегії поведінки під час конфлікту тим, що опонент переходить до неї після невдалих спроб реалізувати свої інтереси за допомогою активних стратегій.

Співробітництво вважається найбільш ефективною стратегією поведінки в конфлікті. Воно передбачає спрямованість опонентів на конструктивне обговорення проблеми, розгляд іншої сторони не як супротивника, а як союзника в пошуку рішення.

Розглянуті способи вирішення конфлікту на практиці реалізуються шляхом силового придушення однієї зі сторін чи шляхом переговорів (компроміс, співробітництво, а іноді і відступлення). Силowe придушення є продовженням застосування стратегії суперництва. У цьому випадку сильна сторона досягає своїх цілей,

домагається від опонента відмови від первинних вимог. Інша сторона виконує вимоги опонента, або приносить вибачення за допущені недоліки в діяльності, поведінці або спілкуванні. Якщо ж сторони розуміють, що проблема важлива для кожної з них і вона варта того, щоб її вирішити з урахуванням обопільних інтересів, то вони використовують шлях переговорів.

Компроміс у реальному житті застосовується часто. Для його досягнення може бути рекомендована техніка відкритої розмови, яка полягає в наступному: - запропонувати конфлікт припинити;- визнати свої помилки, які вже зроблені в конфлікті.

У будь-якому конфлікті можна знайти кілька дрібниць, в яких нічим не варто поступитися. Можна поступитися в серйозних, але не принципових речах: - висловити побажання про поступки, необхідні з боку опонента; - спокійно, без негативних емоцій обговорити взаємні поступки, при необхідності і можливості для їх виправлення; - якщо вдалося домовитися, то якимось зафіксувати, що конфлікт вичерпано.

Спосіб співробітництва доцільно здійснювати за методом «принципових переговорів». Він зводиться до наступного:

– відділення людей від проблеми: розмежуйте взаємини з опонентом від проблеми; поставте себе на його місце; не йдіть на поводу своїх побоювань; покажіть готовність розібратися з проблемою; будьте твердим по відношенню до проблеми і м'яким до людей.

– увага інтересам, а не позиціям: запитуйте «чому?» і «чому ні?»; фіксуйте базові інтереси і їх безліч; шукайте загальні інтереси; пояснюйте життєвість і важливість ваших інтересів; визнайте інтереси опонента частиною проблеми.

– пропонуйте взаємовигідні варіанти: не шукайте єдиної відповіді на проблему; відокремте пошук варіантів від їх оцінки; розширюйте коло варіантів вирішення проблеми; шукайте взаємну вигоду; з'ясовуйте, чому саме віддає перевагу інша сторона.

– використовуйте об'єктивні критерії: будьте відкриті для доводів іншої сторони; не піддавайтеся тиску, а тільки принципам; на кожну частину проблеми використовуйте об'єктивні критерії; використовуйте кілька критеріїв; використовуйте справедливі критерії.

- Анцупов А.Я. Введення в конфліктологію; як попередити та вирішувати міжособисті конфлікти / А. Я. Анцупов, А. А. Малишев. – Київ, 1996. – 265 с.
- Бандурка А. М. Конфліктологія : навч. посіб. для вузів / А. М. Бандурка, В. А. Друзь. – Харків, 1997. – 210 с.
- Выдай А. Психология конфликтности менеджмента, или как руководить без конфликтов? / Конфликтные ситуации в трудовых коллективах // Персонал. - 2001. - № 4 - С. 29-34.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Жага В.В.

Науковий керівник – Запорожець Г.В., канд. екон. наук, доцент

Активізація міжнародної економічної взаємодії й бурхливий розвиток нових форм підприємницької діяльності на світових ринках товарів та послуг зумовлюють постійну диференціацію складових частин забезпечення успішної діяльності підприємства. Традиційний поділ його діяльності на управлінське, фінансове, кадрове, маркетингове, валютне, інноваційне забезпечення виявляється нездатним адекватно висвітити всі складові забезпечення успішної діяльності підприємства на міжнародних ринках. Кожна з перелічених складових не лише постійно ускладнюється, доповнюється новим інструментарієм, що в більшій мірі відповідає реаліям сучасного бізнесу, а й все тісніше переплітається, поєднується з іншими напрямками забезпечення успішної роботи підприємства.

Особливе місце в останніх процесах займає маркетингове забезпечення діяльності підприємств. Адже саме від його ефективності в кінцевому підсумку залежить успішність діяльності підприємства в цілому. Навіть найякісніше забезпечення управлінських операцій, використання найсучасніших методів фінансування, підбір висококваліфікованого та вмотивованого персоналу, орієнтація на передові інноваційні технології, здатні забезпечити випуск конкурентних на світових ринках товарів та послуг, може виявитися неспроможним забезпечити в кінцевому підсумку успіх підприємства за умов незадовільного організації маркетингового забезпечення його діяльності.

Аналіз робіт учених-економістів дозволяє стверджувати, що загально визнаною стала необхідність переходу від управління маркетингом (маркетинг як одна з функцій управління) до маркетингового управління (інтеграція функцій управління навколо маркетингової парадигми спрямованої на маркетингове забезпечення). Доведеність доречності такого переходу міститься у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях, проведених як у суто маркетинговій сфері (О. М. Азарян, І. А. Акуліч, Г. Армстронг, М. Бейкер, А. Дайан, Ф. І. Євдокимов, О. В. Кендюхов, Н. В. Мурашкін, Т. О. Окландер), так і виконаних у з'єднанні елементів маркетингу та менеджменту (Т. А. Бурцева, А. В. Войчак, Т. П. Данько, П. Діксон, Ф. Котлер, Р. К. Цихаєв).

Актуальність роботи зумовлюється й недостатньою увагою дослідників до вивчення сутності та змістовного наповнення поняття «маркетингове забезпечення», розповсюдженням що найменше двох про-

тилежних підходів до його розуміння. Перший, суцільно утилітарний, передбачає звуження змісту маркетингового забезпечення до просування конкретного товару або послуги на певний ринок. Саме на такому підході зосереджується більшість спеціалістів-практиків в галузі маркетингу, особливо тих, що працюють в сфері малого та середнього бізнесу, управлінський персонал цих підприємств. Другий підхід можна окреслити як «маркетингово-інформаційний імперіалізм». Він ґрунтується на комплексному підході до розуміння змісту маркетингового забезпечення діяльності підприємства, що включає в себе всі його складові, розпочинаючи від традиційного просування конкретного товару на конкретний ринок і до інформаційного забезпечення вивчення виробничого потенціалу й можливостей створення нових та розширення існуючих ринків збуту товарів та послуг.

Наявність суперечності між зазначеними підходами зумовлює актуальність пошуку збалансованого погляду на зміст та сутність поняття «маркетингове забезпечення діяльності підприємства», особливості його здійснення в сфері зовнішньо-економічних операцій, експорту товарів та послуг.

Відповідно у якості об'єкту дослідження обрано забезпечення як сукупність компонентів організації виробничого процесу на підприємстві, засобів та процедур, що в своєму підсумку забезпечують успішне просування продукції підприємства на зовнішні ринки так і маркетингове забезпечення як процес просування продукції підприємства на зовнішніх ринках.

- Азарян Е. Международный маркетинг. Учебн. пос. / Е. Азарян. – К. : Студцентр, 2005. – 344 с.
- Акулич И. Международный маркетинг. Учебн. пос. / И. Акулич. – Мн. : Вышш. шк., 2006. – 544 с.
- Ільчук П. Г. Формування маркетингових стратегій інтернаціоналізації підприємства : АР дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / П. Г. Ільчук ; Хмельницький, 2016. – 40 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Лам З.Ф.

Науковий керівник – Запорозець Г.В., канд. екон. наук, доцент

Забезпечення сталого розвитку промислових є важливою проблемою сучасної української економіки, яка зумовлює необхідність поглиблених удосконалень стратегічного управління підприємством. Початковим етапом у цьому напрямі повинно стати планування, причому не стільки функціонування, скільки розвитку промислових підприємств. Вирішення зазначеної проблеми в умовах інноваційно-

структурної перебудови економіки України пов'язане з подальшими дослідженнями механізму стратегічного планування, що повинно враховувати постійні зміни мікро- й макросередовища.

Планування – це одна з функцій управління, що являє собою процес вибору цілей організації та шляхів їх досягнення. Воно забезпечує основу для всіх управлінських рішень, функцій організації, мотивацій і контролю, які орієнтовані на розроблення стратегічних планів.

Динамічний процес планування є тією основою, під якою знаходяться всі управлінські функції. Підприємство в цілому і окремі люди, не використовуючи переваги стратегічного планування, будуть позбавлені чіткого способу оцінки мети і напряму діяльності корпоративного підприємства.

Процес планування забезпечує основу для управління членами підприємства. Проектуючи все вище сказане на реалії економічного стану в нашій країні, можна дійти висновку, що планування стає все більш актуальним для українських підприємств, що конкурують як між собою, так і з іноземними компаніями.

Мета дослідження полягає в узагальненні та розвитку теоретичних і методичних основ, а також розробленні практичних рекомендацій щодо планування та прогнозування діяльності підприємств.

Сутність планування діяльності підприємства передбачає досягнення раціонального використання кадрового потенціалу, матеріальних запасів, виробничих фондів, робочого часу, технологічних методів, грошових засобів, інформаційних можливостей тощо.

В умовах ринкової економіки планування діяльності підприємств усіх галузей, є складовою підвищення ефективності виробництва й розподілу ресурсів і товарів. Актуальність процесу планування обумовлюється обмеженістю виробничих ресурсів. У процесі планування забезпечується необхідна рівновага між виробництвом і споживанням продукції, величиною попиту на товари та їх пропозиціями

На підставі проведених досліджень нами запропоноване таке визначення планування: Планування діяльності фармацевтичного підприємства являє собою набір дій, що передбачають визначення мети підприємства, параметрів взаємодії між завданнями, роботами і членами трудового колективу, розподіл ресурсів й вибір інших організаційно-технологічних, економічних і мотиваційних вимог, що забезпечують досягнення його мети.

- Маховикова Г. А. Планирование на предприятии / Г.А. Маховикова, Е. Л. Кантор, И. И. Дрогомирецкий. – М. : Юрайт, 2010. – 144 с.
- Мескон А. Х. Основы менеджмента / А. Х. Мескон. – М. : Дело, 2010. – 702 с.
- Савкина Р. В. Планирование на предприятии / Р. В. Савкина. – М : Дашков и К°, 2012. – 324 с.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ КРИЗИ

Кривушенко Т.В.

Науковий керівник – Запорожець Г.В., канд. екон. наук, доцент

Докорінні трансформаційні зрушення в економіці України, викликані зміною економічної моделі господарювання, суттєво впливають на взаємозв'язки економічних агентів, що в умовах високої ентропії зовнішнього середовища призводять до виникнення кризових явищ. Надзвичайно тісна взаємопов'язаність і переплетеність фінансових систем призвела до того, що криза на американському ринку переросла в кризу світового масштабу, яка вплинула на економіку нашої країни. Українські банки зіштовхнулися із кризою ліквідності через обмеження доступу до закордонних кредитів, які були основним джерелом збільшення обсягів кредитування, зростання рівня світової інфляції суттєво вплинуло на ріст інфляції в Україні.

Сучасний стан більшості суб'єктів господарювання в Україні фахівці визнають як кризовий. Розгортання кризових явищ та заінтересованість держави в максимальному збереженні підприємств, які є стратегічно важливими для країни в цілому, зумовили виникнення та поширення нового для України, специфічного за своїми завданнями й функціями виду управління – антикризового.

Антикризове управління – це система управлінських заходів щодо діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення на всіх рівнях економіки. Антикризове управління ґрунтується на загальних принципах і методах, які притаманні управлінським процесам.

Будь-яке управління певною мірою має бути антикризовим або ставати таким в період кризового розвитку системи. Ігнорування цього положення веде до негативних наслідків, а врахування сприяє безболісному, з мінімальними негативними наслідками, перебігу кризових ситуацій.

Предметом впливу антикризового управління є фактори кризи – всі прояви загострення протиріч, що викликають небезпеку настання кризи. Такі фактори можуть бути передбачуваними і реальними. Будь-яке управління у певній мірі повинно бути антикризовим або стає антикризовим на певному етапі вступу організації в смугу кризового розвитку. Ігнорування цього положення має негативні наслідки, тому підприємству слід бути максимально підготовленим до можливої кризової ситуації.

Можливість антикризового управління визначається в першу чергу людським фактором, потенціалом активного і рішучого поведінки

людини в умовах кризи, його зацікавленістю у подоланні криз, розумінням природи кризи. Тому головне завдання управління в стані кризи полягає в оперативному виробленні таких рішень, які дозволили б досягти бажаного результату при мінімальних додаткових коштах і при мінімальних негативних наслідках.

Діяльність будь-якого підприємства супроводжується імовірністю виникнення і розвитку кризи, що зумовлює необхідність здійснення спеціалізованого антикризового управління.

Антикризовому управлінню властиві такі особливості, як специфічність мети здійснення, використання особливого управлінського інструментарію, вагомі ресурсні та часові обмеження, високий рівень ризикованості управлінських рішень, що приймаються і реалізуються.

Розробка та реалізація стратегій діяльності підприємства в умовах кризових ситуацій дозволяє керівнику постійно стежити за ситуацією і мислити перспективно, що дає змогу безболісно пережити ситуацію, що виникла. Успішне антикризове управління потребує використання різних методів. До головних методів антикризового управління слід віднести такі: даунсайзинг, банкрутство, санація, ліквідація, регуляризація, злиття, реінжиніринг, диверсифікація, реструктуризація. Відповідно до причин кризи, підприємству слід вибирати метод, який краще за інші допоможе їх усунути.

- Коротков С. М. Антикризисное управление: учебник / С. М. Коротков – М. : ИНФРА-М, 2009.– 620 с.
- Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : навч. посібник / М. К. Колісник, П. Г. Ільчук, П. І. Віблій. – К. : Кондор, 2009. – 272 с.
- Кушлін В. І. Антикризове управління : навч. Посібник/ В. І. Кушлін, А. М. Марголіна – 2008– С. 64

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Моїсєєва Я.С.

Науковий керівник – Запорожець Г.В., канд. екон. наук, доцент

Основними тенденціями розвитку сучасного світу прийнято вважати високий ступінь невизначеності, жорстка конкуренція, які обумовлюють необхідність ретельного обґрунтування стратегії розвитку підприємства та створення умов для її ефективної реалізації. Комплекс складних та важливих завдань, таких як: аналіз зовнішнього середовища та потенціалу підприємства, визначення його місії та системи цілей, формування стратегічного плану, організація та контроль його виконання є елементами стратегічного управління підприємством. Ефективне вирішення цих завдань передбачає освоєння теоретико-

методологічних основ стратегічного управління підприємством та оволодіння специфічним методичним інструментарієм довгострокового прогнозування, планування і аналізу в умовах невизначеності та ризику.

Сучасні темпи розвитку ринків, підприємств і технологій розвиваються з божевільною швидкістю, і саме тому усі компанії шукають шляхи для того щоб вистояти з конкурентами, щоб бути кращими.

Актуальність теми обумовлена необхідністю узгодження дій підприємства при формуванні та реалізації стратегії із непередбачуваними змінами зовнішнього середовища та необхідністю адаптації стратегії підприємства до них. В цих умовах стратегічний аналіз виступає одним із найбільш придатних інструментів стратегічного планування. Саме стратегічний аналіз забезпечує високу якість стратегічних рішень та визначає реальність досягнення стратегічних цілей підприємства.

З метою підвищення прибутковості, інноваційності, забезпечення високої якості продукції та послуг менеджмент потребує сучасних інструментів стратегічного управління, які дозволять проводити якісний стратегічний аналіз, передбачати та планувати зміни зовнішнього середовища, своєчасно реагувати та активно впливати на них. Теорія стратегічного управління за період свого становлення та розвитку розробила цілу низку методичних підходів, прийомів та інструментів, багато з яких сьогодні вважаються основними (базовими). Так, школа стратегічного планування досі є основною, поглиблюється лише обґрунтованість розроблюваних планів. В їх основі глибокий стратегічний аналіз, сценарний підхід, методи прогнозування та моделювання тощо. Проте ефективність стратегічного інструментарію повинна бути доведена досвідом його використання.

Постановка стратегічних цілей, формування та реалізація стратегічних планів підприємств ґрунтуються на результатах стратегічного аналізу. Проте, сучасна економічна література, попри значну кількість публікацій, присвячених стратегічному аналізу, та велике розмаїття його моделей не визначає однозначно ефективні моделі стратегічного аналізу, а представлений широкий спектр підходів до стратегічного аналізу часто викликає потребу більш глибокої аргументації застосування будь-якої з них.

Питання розвитку теорії та методичних підходів стратегічного аналізу знайшли своє відображення в працях багатьох вчених, серед яких: Аакер Д.А., Зуб А.Т., Івахів Ю.О., Іщенко Н.А., Кадишева Е.В., Койн К., Новак В.О., Лепа М.М., Мінцберг Г., Альстренд Б., Лемпел Дж., Куїн Дж.Б., Гошал С., Корчанов С.В., Субраманьям С., Тарасюк Г.М., Федорова О.В., Шершньова З.Є. та інші.

Проте, активність дослідження питань стратегічного аналізу не розв'язала всіх проблем, пов'язаних із теоретичним та методичним його забезпеченням як інструменту обґрунтування стратегічних рішень в контексті формування та реалізації стратегій. Крім того, специфіка стратегічного аналізу на підприємствах харчової промисловості та виноробної галузі, зокрема, практично не висвітлені в працях науковців. Виникає необхідність визначення методів стратегічного аналізу для одержання достовірної інформації, яка забезпечить найбільш якісне формулювання стратегії підприємства та її реалізацію.

Все вищевикладене викликало необхідність проведення дослідження, підтверджує його актуальність з позиції удосконалення основних теоретичних, методичних і прикладних положень стратегічного аналізу для підвищення обґрунтованості обраного стратегічного напрямку розвитку діяльності підприємства і досягнення стратегічних цілей.

- Белошапка В.А., Загорий Г.В. Стратегическое управление: принципы и международная практика: В.А. Белошапка, В.Г. Загорий/ Учебник. – К.: Абсолют – В., 2005.- 318с.
- Мармаза О. І. Стратегічний менеджмент: траєкторія успіху./ О.І. Мармаза/ Навчально-методичний посібник — Харків: Основа, 2013. — 156 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Нгуєн Х.Х.

Науковий керівник – Запорожець Г.В., канд. екон. наук, доцент

Одним із ключових факторів виробництва будь-якого виду товарів і послуг поряд з інвестиційним капіталом (основними фондами й оборотними коштами) є трудові ресурси. У сучасних умовах саме трудові ресурси розглядають як найбільш коштовний капітал, яким володіє підприємство. Науково-технічний прогрес і пов'язане з ним різке збільшення частки наукомістких технологій зумовлює ріст вимог до професійних, соціально-психологічних якостей і культурного рівня працівника. Ефективне управління трудовими ресурсами як особлива функція діяльності, пов'язана з найманням працівників, їхнім навчанням, оцінкою й оплатою їхньої праці, є важливою передумовою для ефективного функціонування виробництва. Підготовлені і кваліфіковані працівники, що знаходяться в штаті підприємства, називаються його персоналом чи кадрами.

Головна мета управління персоналом складається в забезпеченні підприємства працівниками, що відповідають вимогам даного підприємства, їхньої професійної і соціальної адаптації.

Основними задачами, що вирішують структури по управлінню персоналом, є: планування потреби підприємства в трудових ресурсах, пошук і добір потрібних працівників, навчання і підвищення їхньої кваліфікації, управління трудовою мотивацією, створення умов для підвищення продуктивності праці, контроль за зміною статусу працівників, правові питання трудових відносин.

Управління персоналом у широкому розумінні становить цілеспрямовану координацію суспільного процесу відтворення, який включає управління людськими ресурсами. Розвиток продуктивних сил суспільства супроводжується поглибленням поділу праці, розчленуванням її на окремі процеси. Тому виникає об'єктивна необхідність координувати ці процеси в організованих системах (трудовай колектив, підприємство, об'єднання, галузь, народне господарство). Управління – обов'язковий елемент доцільної форми організації колективної діяльності людей, а також технічних і технологічних систем. Тобто воно здійснюється скрізь, де треба відповідно впливати на об'єкт або систему з метою упорядкування чи переведення її з одного стану в інший.

Управління охоплює сукупність взаємозв'язаних технічних, організаційних, економічних, соціально-психологічних та інших факторів. Технічні фактори – це рівень механізації і автоматизації виробничих процесів, забезпеченість основними виробничими фондами та структура їх, розвиток засобів комунікації тощо. Організаційні фактори включають територіальне розміщення виробництва, організаційну структуру підприємств, форми організації праці і виробництва, чисельність і склад працівників. До економічних факторів належать розміри підприємств та спеціалізація їх, рівень економічного розвитку і використання виробничого потенціалу, рентабельність виробництва тощо. Соціально-економічні фактори включають розвиток соціальної інфраструктури, демографічну ситуацію, потреби працівників, ціннісні установки, згуртованість колективу та ін.

Вся організаційно-управлінська діяльність, і насамперед мотиваційна, у сукупності спрямована на активізацію усіх внутрішніх ресурсів працівників і їх максимально ефективного використання. Таким чином, актуальність дослідження проблем, пов'язаних із оптимізацією процесу управління персоналом на сьогодні важко перебільшити.

На підставі проведених досліджень визначено, що під управлінням персоналом доцільно розуміти цілеспрямовану координацію сус-

пільного процесу відтворення, який включає управління людськими ресурсами.

- Коул Дж. Управление персоналом в современных организациях / Дж. Коул. – М. : Вершина, 2004. – 315 с.
- Кочеткова А. И. Психологические основы современного управления персоналом / А. И. Кочеткова. – М., 2011. – 318 с.
- Моргунов Е. С. Управление персоналом. Исследование, оценка, обучение / Е. С. Моргунов. – М., 2008. – 158 с.

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Чуб Ю.Ю.

Науковий керівник – Запорожець Г.В., канд. екон. наук, доцент

Однією з важливих характеристик функціонування підприємства є його взаємозв'язок із оточуючим середовищем. Сьогоднішні зміни в зовнішньому світі примусили звернути на оточуюче середовище ще більшу увагу, ніж коли-небудь.

Середовище являє собою сукупність умов, в яких працює сільськогосподарське підприємство, та чинників, що впливають на утворення або зміну цих умов. В стратегічному аналізі прийнято поділяти середовище на зовнішнє і внутрішнє. При цьому зовнішнє середовище диференціюють на віддалене макрооточення й наближене мікрооточення.

Макрооточення зазвичай не здійснює прямого впливу на діяльність підприємства, проте воно формує загальні умови господарювання в країні, галузі, регіоні й у такий спосіб непрямо відбивається на умовах і результатах роботи господарюючого суб'єкта. мікрооточення, на відміну від макрооточення, безпосередньо впливає на функціонування підприємства та поєднує у собі сукупність найважливіших елементів і чинників, що визначають стратегічні перспективи розвитку господарюючого суб'єкта.

Питання впливу оточуючого середовища на діяльність підприємства та ефективність його управління знаходять відображення у роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, велика увага цій тематиці приділена Портером М. Е., Томсоном А. А., Стріклендом А., Ансоффом І., Фатхутдіновим Р. А., Завадським Й. С., Немцовим В. Д., Довгань Л. Е., Шершньовою З. Є. Осовською Г. В. та ін.

Метою роботи є дослідження факторів впливу оточуючого середовища на ефективність управління та розробка на цій основі стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства.

Проблематика впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємств і, як наслідок, постійного існування негативних факторів, пов'язаних із функціонуванням у ринковому оточенні, є актуальною, бо ефективність функціонування підприємств в умовах економічної кризи, конкуренції (не завжди добросовісної), корумпованості владних структур та інших проявів складових елементів зовнішнього середовища, які дестабілізують нормальну діяльність, багато в чому залежить від постійного моніторингу існуючих способів захисту та безперервного пошуку шляхів удосконалення системи заходів щодо запобігання негативним явищам, процесам чи діям.

Сільське господарство в Україні є однією з провідних сфер економіки, розвиток та ефективність функціонування якої безпосередньо впливає на стан економіки, фінансову міцність і продовольчу безпеку держави, добробут населення. У процесі діяльності сільськогосподарських товаровиробників формуються розгалужені господарські зв'язки із суб'єктами інших сфер і галузей економіки, аграрії у прямий чи опосередкований спосіб виступають споживачами або постачальниками більшої частини підприємств країни, сільськогосподарський капітал бере участь в обігу фінансового капіталу та роботі банківської сфери, ринок сільськогосподарської продукції становить вагомий частку внутрішнього ринку тощо. Внаслідок цього будь-які зміни стану економіки позначаються на умовах і результатах функціонування сільського господарства. Більше того, негативні економічні тенденції в сільському господарстві набувають найглибших стадій, адже галузь вирізняється подовженими операційним і фінансовим циклами, інертністю, неспроможністю швидкої переорієнтації з урахуванням ринкових змін, великою чутливістю до порушень ритмічності діяльності тощо. Тому результати аналізу зовнішнього середовища має принципово важливе значення для формування стратегії розвитку будь-якого сільськогосподарського підприємства чи напряму його діяльності.

- Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук та ін.. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.

- Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2006. – 292 с.

- Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание / И. Ансофф. – СПб. : Питер, 2009. – 344 с.

- Портер Майкл. Конкуренция / Майкл Портер. – М. Вильямс, 2005. – 608 с.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Вдовенко Є.В.

Науковий керівник – Волкова М.В., канд. екон. наук, доцент

У сучасних умовах вироблення і реалізація стратегічних планів розвитку підприємства є одним із пріоритетних напрямків управлінської діяльності.

Термін "стратегічне управління" був уведений наприкінці 60-х початку - 70-х років для того, щоб відбивати відмінність управління, здійснюваного на вищому рівні, від поточного [оперативного] управління на рівні виробництва. Як провідна ідея, що відбиває сутність переходу до стратегічного управління від оперативного управління, з'явилася ідея необхідності переносу центра уваги вищого керівництва на оточення для того, щоб відповідним чином і вчасно реагувати на зміни, що відбуваються в ньому, вчасно відповідати на виклик, кинутий зовнішнім середовищем.

Проблема управління розвитком підприємства – складна та багатогранна, вона містить цілий спектр комплексних завдань, який зумовлює необхідність використання різноманіття підходів до їх вирішення.

Теорія та практика стратегічного управління довели необхідність побудови обґрунтованого «стратегічного набору», що може бути досягнє ним за умови виконання певних вимог.

Вимоги до стратегічного набору:

- орієнтація на досягнення реальних взаємопов'язаних цілей (виходячи з того, що стратегія — це спосіб досягнення цілі);

- ясність змісту та розуміння необхідності застосування певного набору (системи) стратегій;

- ієрархічний характер, оскільки можна виокремити загальну стратегію, продуктово-товарні стратегії окремих підрозділів, основні та забезпечуючі стратегії (ресурсні та функціональні) для кожного зі скалярних ланцюгів прийняття рішень;

- орієнтація на можливість деякої компенсації взаємопов'язаних стратегій одна одною, що обумовлене різними можливостями (наявністю певних обмежень) їх застосування на окремих проміжках часу;

- надійність, що передбачає його всебічну обґрунтованість, зваженість;

- відображення господарських процесів у їхній сукупності та взаємозв'язку;

- гнучкість і динамічність стратегічного набору, тобто врахування змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, що відбувається в

змінах у пріоритетах і змісті окремих стратегій, а також, у разі потреби, переході на резервні стратегії;

- баланс рівноваги між прибутковими та витратними стратегіями, основними та компенсаційними, резервними.

Для використання переваг від наявності «стратегічного набору» він має гнучко змінюватися у відповідних своїх складових при зміні умов функціонування підприємства.

Стратегічний набір має заповнити «стратегічну прогалину» підприємства, тобто забезпечити умови для його саморозвитку.

Щоб створити ефективний та досяжний стратегічний набір, кожен з його складових потрібно формулювати із залученням відповідних фахівців, які знаходяться у тих підсистемах і підрозділах, що будуть розвиватися на основі обраних стратегій. У такий спосіб забезпечується ефективна координація різноспрямованих стратегій стратегічного набору та виконання дій, що зумовлені стратегічними планами, розробленими для реалізації стратегічного набору.

1. Гудзинський О.Д., Судомир С.М., Гуренко Т.О. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико- методологічний аспект): монографія. — К.: ІПК ДСЗУ, 2010. — 212 с.

2. Прийма Л.Р. Розвиток підприємства: теоретичні аспекти /Л.Р.Прийма, Н.І.Чухрай // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2016. — Вип.18. — ч.2. — С.74 – 77.

3. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки: [монографія]. — Миколаїв, 2010. — 416 с.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Кірілов К.С.

Науковий керівник – Волкова М.В., канд. екон. наук, доцент

У сучасних ринкових умовах господарювання все більшого значення набуває формування конкурентних переваг підприємства як основи забезпечення його конкурентоспроможності. Конкурентні переваги є запорукою набуття та утримання міцної конкурентної позиції підприємства у боротьбі за лідерство на ринку. Крім того, ними визначається характер конкурентної стратегії, що є значущим для комерційного успіху діяльності підприємства. Конкурентними перевагами визначається наявність конкурентноздатного потенціалу, ринкових можливостей підприємства та шляхів щодо їх ефективної реалізації.

Конкурентні переваги – це ті унікальні властивості та відмінні характеристики, що дозволяють підприємству реалізовувати його конкурентноздатний потенціал, набувати й утримувати вигідне ринкове становище та успішно функціонувати в умовах високої конкуренції.

У сучасній літературі вченими-економістами виділено багато класифікаційних ознак конкурентних переваг. Класифікація, як угруповання конкурентних переваг за певними ознаками, дозволяє виділяти найбільш значущі й менш істотні переваги, їх доцільне сполучення, допомагає визначитися підприємству у виборі найбільш прийнятної та правильного шляху досягнення поставлених цілей [1]. Конкурентні переваги можуть мати різноманітні форми залежно від специфіки галузі, товару й ринку, головна вимога – відмінність від конкурентів має бути реальною, виразною, істотною [2].

До типових джерел отримання конкурентних переваг належать: нові технології; зміна структури та вартості окремих елементів у технологічному ланцюгу виробництва та реалізації товару; поява нових вимог споживачів та основних сегментів ринку; зміна «правил гри» на ринку. Особливими джерелами конкурентних переваг є: інформація про бізнес та професійні навички, що дозволяють знаходити та обробляти інформацію так, що результатом обробки є реальна конкурентна перевага.

Необхідні конкурентні переваги часто формуються на основі ресурсів підприємства. Конкурентні переваги є результатом низької собівартості (економії на масштабі); високого рівня диференціації, що заснована на спеціалізації у виготовленні особливої продукції, яка є модифікацією стандартної; сегментування з метою задоволення цільового ринку; впровадження нововведень; негайного реагування на зміну потреб споживачів на ринку. Також до них можна віднести більш високий рівень продуктивності праці та кваліфікації персоналу, управлінську майстерність, стратегічне мислення на різних рівнях менеджменту, які впливають на економічне зростання підприємства та ніші [3].

А.А. Томпсон та А.Дж. Стрікленд [4] стверджують, що існує велика кількість способів досягнення конкурентної переваги: виробляти високоякісну продукцію, організувати відмінне обслуговування клієнтів, пропонувати нижчі ціни, ніж у конкурентів, мати зручніше географічне розташування, власну технологію, забезпечувати розробку і впровадження нового продукту в коротший термін, мати відому торгову марку і репутацію, забезпечувати покупцям додаткові цінності за їхні кошти.

На можливості збереження конкурентних переваг впливає низка чинників:

- джерела конкурентних переваг (переваги нижчого або вищого порядку);

- очевидність джерел конкурентних переваг (можливість - копіювання конкурентами);
  - інновації (інноваційний процес дозволяє підприємствам переходити до формування конкурентних переваг більш високого порядку і збільшувати кількість їх джерел);
  - відмова від конкурентної переваги з метою створення нової.
- Для збереження або зміни конкурентних переваг у зв'язку зі змінами конкурентного середовища й переваг споживачів необхідний постійний моніторинг дій конкурентів і відстеження змін споживчих переваг.

- Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: Монографія / За заг. редакцією Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 384 с.
- Іванов Ю.Б., Тищенко О.М., Чечетова-Терашвілі Т.М., Ревенко О.В. Стратегія підприємства: Підручник. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 560 с.
- Алексеева М. М. Планирование деятельности фирмы: Учеб.-метод. пособ / М.М. Алексеева. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 248 с.
- Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебн. для вузов: Пер. с англ. / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд М.: Банки и биржи. – ЮНИТИ, 1998. – 576 с.

ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Секретов В.С.

Науковий керівник – Волкова М.В., канд. екон. наук, доцент

Тривалість успішного функціонування будь-якої організації завжди залежала від ефективності рішень, що приймаються їх керівництвом. Ця важлива мета ставила організаційну структуру в положення контрольованого процесу. Саме тому широкого поширення набув контролінг як цілісна концепція економічного управління підприємством, направленою на виявлення всіх шансів і ризиків, пов'язаних із здобуттям прибутку в ринкових умовах. Знаходячись на перетині обліку, інформаційного забезпечення, контролю і планування, контролінг займає особливе місце в управлінні підприємством: він зв'язує воедино всі функції управління, інтегрує і координує їх причому не піднімає собою управління підприємством, а лише перекладає його на якісно новий рівень.

Згідно з сучасним підходом контролінг може інтерпретуватися як інформаційне забезпечення орієнтованого на результат управління підприємством. Задачі фінансового контролінга, отже, полягають в тому, щоб шляхом підготовки і надання необхідної управлінської ін-

формації орієнтувати керівництво на ухвалення рішень і необхідні дії. Мета контролінга є похідною від цілей підприємства.

Контролінг сприяє досягненню головної вартісної (монетарної) мети підприємства - оптимізації фінансового результату через максимізацію прибутку і цінності капіталу при гарантованій ліквідності. Разом з тим за допомогою контролінга досягнення даної мети координується з досягненням соціальних і ринкових цілей і необхідними для цього заходами і ресурсами. Оптимізація фінансового результату при гарантованій ліквідності може розглядатися як головна мета фінансового контролінга, для досягнення якої розв'язуються основні задачі контролінга - формування цілеспрямованого комплексу заходів щодо досягнення головної мети. Основні задачі фінансового контролінга полягають в інформаційному забезпеченні орієнтованих на результат процесів планування, регулювання і контролю (моніторингу) на підприємстві, у виконанні функцій інтеграції, системній організації і координації. Базу фінансового контролінга складають показники виробничого і фінансового обліку, по можливості організовані в банк техніко-економічних даних.

Контролінг, таким чином, покликаний сприяти здійсненню орієнтованого на результат управління підприємством.

З основної задачі фінансового контролінга – інформаційного забезпечення і підтримки орієнтованого на результат управління підприємством – витікають спеціальні задачі, до яких відносяться:

- планування і контроль на підприємстві (особливо орієнтовані на результат планово-контрольні розрахунки);
- бухгалтерський облік як документування;
- підготовка і передача первинної орієнтованої на результат інформації;
- формування систем, методики і організаційних структур фінансового контролінга.

Оскільки орієнтовані на результат і ліквідність планово-контрольні розрахунки розглядаються як основа всієї системи планування і контролю на підприємстві, то до основних задач фінансового контролінга також відноситься формування адекватної системи планування і контролю.

Таким чином, контролінг виконує функції консультування і обслуговування, підготовки і реалізації рішень. Ці спеціальні задачі контролінга розповсюджуються на підприємство в цілому, його продуктиві, функціональні і регіональні підрозділи (підсистеми), групи продукції і послуг, програми заходів і проекти на всіх рівнях управління.

1.Бутко М.П. Організація системи контролінгу на підприємствах України / М.П. Бутко // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2014. — Вип. 6. Ч. 2. — С. 116—118.

2.Клокар О. Соціальноекономічна сутність фінансового контролінгу та його ефективне формування й розвиток / Олег Клокар // СХІД. — 2016. — № 5 (145). — С. 11—15.

3.Партин Г.О. Види та місце фінансового контролінгу на підприємстві / Г.О. Партин, Я.В. Масвська // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19.6. — С. 199—202.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Фоменко Р.С.

Науковий керівник – Волкова М.В., канд. екон. наук, доцент

Сучасні перспективи економічного розвитку України пов'язуються з високотехнологічними й конкурентоспроможними підприємствами, господарська діяльність яких забезпечувала б розвиток національної економіки. Розвиток будь-якого підприємства неможливий без вироблення ним стратегічних напрямків своєї діяльності, які ґрунтуються на нововведеннях, тобто мають інноваційний характер. Саме інновації є тією рушійною силою, що здатна забезпечити довготривале економічне зростання.

Особливої значущості в цих умовах набувають проблеми формування теоретичного фундаменту та визначення підходів розробки інноваційних стратегій на підприємстві.

На ринку відбувається постійне посилення конкуренції між суб'єктами господарювання практично в кожному сегменті ринку. Тому на ринку залишиться той суб'єкт, який буде постійно вдосконалювати свою продукцію, надавати їй нові якості, нові властивості, буде поліпшувати дизайн, споживчу цінність продукції, тобто той, хто буде постійно запроваджувати те, чого на ринку в даний час немає [1, с.7].

Розвиток будь-якого підприємства неможливий без вироблення ним стратегічних напрямків своєї діяльності, які ґрунтуються на нововведеннях, тобто мають інноваційний характер.

С. І. Ожегов під розвитком розуміє «процес закономірної зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від вищого до нижчого» [2, с. 61]. Тож можна сказати, що розвиток – це перехід від одного якісного стану до іншого.

Інновації – це результат інноваційної діяльності, реалізований у вигляді нових або вдосконалених продуктів чи послуг, упроваджених на ринку, а також техніко-технологічних, наукових, організаційних і соціально-економічних нововведень, що використовуються в практиці.

Згідно з Законом України "Про інноваційну діяльність" інновації — це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

Дослідження інноваційного розвитку економіки дало змогу виділити наступні ознаки інновацій:

- вони дозволяють долати депресію і започатковують економічне зростання на якісно новій основі;
- поява базових нововведень веде до виникнення нових підприємств, що супроводжується розвитком економіки.

Інноваційна стратегія — один із засобів досягнення цілей організації, який відрізняється від інших засобів своєю новизною, передусім для даної організації, для галузі ринку, споживачів, країни в цілому.

Найчастіше стратегію ототожнюють з позицією на ринках, із заходами, що дають змогу зміцнити конкурентну позицію та збільшити частку на «своїх ринках», вести боротьбу за завоювання нових ринків та ін.

О. Є. Кузьмін розглядає стратегію як довгострокову модель розвитку організації (або ще кажуть напрямок дій), яка приймається для досягнення її стратегічних цілей [4, с. 123].

С. О. Попов вважає, що «стратегія якісно визначається, узагальнюючи модель довгострокових дій організації, що їй необхідно здійснити для досягнення поставленої мети через розподіл та координацію ресурсів» [5, с. 62].

Стратегія розвитку підприємства дозволяє забезпечувати його науково-технічній політиці стійкість при збереженні головних стратегічних напрямків з досягнення поставлених цілей інноваційного розвитку, з одного боку, а з іншого, при визначенні гнучкості і спроможності змінювати напрямки розвитку відповідно до умов зовнішнього середовища, що постійно змінюється.

Слід зазначити, що будь-які стратегічні кроки організації мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, виробничій, збутовій чи управлінській сферах.

1. Козловський В. О. Інноваційний менеджмент [Текст]: [Навчальний посібник для студентів спеціальності «Менеджмент організації»] / В. О. Козловський; Вінницький національний технологічний університет – Вінниця: ВНТУ. 2007 – 209 с.

2. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Моногр. / В. С. Пономаренко, Трийд О. М., Кизим М. О. – Х.: «ІНЖЕК», 2003. – 323 с. Укр. мова.

3. Закон України «Про інноваційну діяльність» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст. 266. www.zakon.rada.gov.ua

4. Кузьмін О. Є. та ін. Управління ризиками в інноваційній діяльності: Навчальний посібник / О. Є. Кузьмін, Н. Ю. Подольчак, Н. І. Подольчак. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 176 с.

5. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Моногр. / В. С. Пономаренко, Тридід О. М., Кизим М. О. – Х.: «ІНЖЕК», 2003. – 323 с. Укр. мова.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ СТРАТЕГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Абрамкіна С.О.

Науковий керівник – Калашнікова Х.І., канд. екон. наук, доцент

Стрижень будь-якої організації – люди, які працюють у ній, якими необхідно гармонійно управляти. Система управління персоналом дуже різнобічна і багатогранна. Управління персоналом як науково-практичний напрям є складною невід’ємною частиною загальної науки управління виробництвом. Вивчати управління — означає вивчати відносини між людьми в ході цілеспрямованої дії на процеси виробництва, виявляти закони формування відносин управління з тим, щоб на їх основі встановити принципи управлінської діяльності, форми і способи її здійснення.

Виходячи з цього, під управлінням персоналом, слід розуміти, процес планування, підбору, підготовки, оцінки і безперервного розвитку персоналу, направлений на раціональне його використання, підвищення ефективності виробництва і, зрештою, поліпшення умов життя працівників. Саме тому, основною метою кадрової роботи в сучасних умовах є формування нової людини, яка володіє високою відповідальністю за доручену справу, сучасним економічним мисленням, високою кваліфікацією, розвиненим відчуттям професійної гідності та має креативне підхід до вирішення проблем.

Сукупність цілей, напрямів, форм і методів управління персоналом складається в єдину систему кадрової роботи. На сучасному етапі розвитку держави актуальними мають стати наступні підсистеми роботи з персоналом:

- підсистема аналізу, планування і прогнозу плінності кадрів. Її основні завдання: формування об’єктів і структур управління, розрахунок потреби в кадрах необхідних професій, спеціальностей і кваліфікації. Іншими словами, вирішення завдань даної підсистеми повинне дати відповідь на питання: "Хто потрібний і в якій кількості?";

- підсистема підбору, розміщення, оцінки і безперервного навчання персоналу. Її основні завдання: якісне забезпечення сформова-

них об'єктів і структур управління необхідним персоналом, а також організація ефективного стимулювання їх діяльності;

- підсистема раціонального використання персоналу. Рішення задач, що стоять перед даною підсистемою, передбачає здійснення комплексу заходів по створенню високопродуктивних стабільних колективів, що також включає розвиток унікальних творчих здібностей кожного працівника.

Стан конкурентного середовища та ринків збуту також справляє великий вплив на потребу організації в людських ресурсах. Посилення конкуренції на стабільному ринку або на ринку, що звужується, як правило, означає, що організації необхідно планувати скорочення чисельності своїх працівників. І навпаки, коли немає конкуренції, стабільний прогноз підвищення попиту на продукцію свідчить про необхідність нарощування обсягів виробництва, а в більшості випадків – про збільшення чисельності персоналу.

Загальна потреба у фахівцях визначається залежно від трудомісткості закріплених функцій, норм керованості, ступені механізації управління і з урахуванням типових штатних розкладів. Зростання в нинішніх умовах ролі системи вищої освіти викликає необхідність підвищення рівня планування підготовки фахівців і підвищення ефективності їх використання.

Враховуючи всі фактори, сучасна концепція управління персоналом має бути спрямована на такі пріоритети, як збереження, кооперація, якість, партнерство, інтеграція, творчість. А у центрі стратегічної концепції управління персоналом знаходиться людина як найвища цінність для організації. Такий складний організм, яким є персонал сучасної організації, не може розглядати з тільки позицій змісту його формальної структури і розкладання її на окремі частини.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Мирошніченко В.Ю.

Науковий керівник – Калашнікова Х.І., канд. екон. наук, доцент

Рівень управління фінансово-економічною безпекою підприємства відображає сукупність його ланок на певному щаблі ієрархії управління. В свою чергу, організаційне забезпечення управління економічною безпекою – це взаємопов'язана сукупність внутрішніх функціональних служб та підрозділів підприємства, які здійснюють розробку, прийняття і реалізацію управлінських рішень, що забезпечують захист його фінансово-економічних інтересів.

Отже, організаційна функція передбачає формування системи управління економічною діяльністю підприємства, установи, організації на основі прямих та зворотних зв'язків між керуючою та керованою системами.

Організаційна структура управління економічною безпекою підприємства повинна відповідати певним принципам:

1) адаптивність (здатність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі);

2) гнучкість, динамізм (здатність швидко реагувати на зміни чинників зовнішнього середовища);

3) адекватність (постійна відповідність організаційної структури параметрам керованої системи);

4) спеціалізація (функціональна замкнутість структурних підрозділів, обмеження та конкретизація сфери діяльності кожної керуючої ланки);

5) оптимальність (налагодження раціональних зв'язків між рівнями та ланками управління);

6) оперативність (недопущення незворотніх змін у керованій системі за час прийняття рішення);

7) надійність (гарантованість достовірності передавання інформації);

8) економічність (відповідність витрат на утримання органів управління можливостям організації);

9) простота (легкість розуміння та пристосування до даної форми управління та участі у реалізації мети організації).

На основі цих принципів, можна виділити два підходи до організації управління економічною безпекою підприємства:

– без створення спеціалізованого підрозділу;

– зі створенням спеціалізованого підрозділу.

Якщо на підприємстві не створений спеціалізований підрозділ (відділ, служба) економічної безпеки, функції управління економічною безпекою підприємства виконуються його:

– власником чи керівником (якщо обсяги економічної діяльності невеликі);

– організаційними структурними одиницями: економічним відділом (діагностика фінансового стану, нейтралізація фінансових ризиків тощо); маркетинговим відділом (моніторинг зовнішнього середовища, конкурентна розвідка тощо) та юридичним відділом (правовий захист), відділ кадрів (підбір персоналу) та іншими.

У такому разі часто виникають проблеми координації роботи усіх структурних підрозділів підприємства щодо захисту його економічних

інтересів; розмежування обов'язків, повноважень і відповідальності у сфері економічної безпеки.

Вказані проблеми, а також зростання кількості загроз, ризиків і небезпек у господарській діяльності зумовлюють необхідність створення підрозділу (відділу, служби) економічної безпеки підприємства.

Таким чином, служба (відділ) економічної безпеки підприємства – це штатний структурний підрозділ підприємства, який підпорядковується безпосередньо його першому керівникові (власнику) і організовує у взаємодії з іншими структурними підрозділами (а також за необхідності, органами державної влади та управління, іншими зовнішніми суб'єктами) розроблення, реалізацію та контроль виконання заходів щодо захисту економічних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Денисова А.О.

Науковий керівник – Боровик М.В., канд. екон. наук, доцент

Економічна ефективність діяльності будь-якого підприємства залежить від економічного ефекту, а також від витрат і ресурсів, які викликали даний ефект. Таким чином, економічна ефективність - величина відносна, що отримується в результаті зіставлення ефекту з витратами та ресурсами. Зазвичай аналізуються обидва показники, що характеризують успішність економічної діяльності підприємства, так як окремо показники ефекту та ефективності не можуть дати повної і всеосяжної оцінки підприємству.

Метою діяльності кожного виробничого підприємства є випуск продукції (виконання робіт, надання послуг) встановленого об'єму та якості, в визначені терміни. Але при встановленні масштабів діяльності підприємства необхідно керуватися не загальною та індивідуальною потребою в даній продукції, ще необхідно враховувати досягнення максимального рівню ефективності. Тому оцінювати якість роботи підприємства варто, перш за все, шляхом визначення економічної ефективності виробленої продукції. Зміна економічних відносин в Україні у зв'язку з переходом до ринкової економіки, вимагає уточнення методологічних основ визначення ефективності виробництва. Необхідно переоцінити не тільки сутність ефективності виробництва, скільки практику його визначення у нових умовах хазяйнування [1].

Економічна ефективність є однією із найважливіших характеристик суспільного виробництва. В сучасних умовах ефективність госпо-

дарювання залежить від успіху ринкової трансформації економіки, активізації стимулюючих факторів вільної конкуренції, підвищення конкурентоздатності вітчизняних товаровиробників на зовнішніх і внутрішньому ринках, створення системи господарського управління ефективність, адекватної ринкової економіки.

При цьому важливо підкреслити, що на даний момент не всі факти підвищення економічної ефективності однакові і рівнозначні з точки зору економічних інтересів підприємства. Існують резерви ефективності, мотивація яких зв'язана з ростом поточної прибутковості, а є резерви ефективності, котрі залежать від використання ресурсів, авансованого капіталу, активів підприємства.

На сьогоднішній день підприємства знаходяться в такому становищі, коли підвищення ефективності є необхідним фактором для успішного функціонування на ринці. Це викликано різноманітними причинами, серед яких можна виокремити наступні: проблема інфляції, зростання цін на ресурси; не платоспроможний попит; відсутність реальної програми виходу економіки країни із кризи; відсутність практичного досвіду формування інвестиційної політики; недостатність опрацювання методичних питань розробки інвестиційних програм; складність пошуку джерел фінансування та інші [2].

Висока ефективність виробництва є необхідною та вирішальною передумовою систематичного розширення відтворення. Ефективність діяльності підприємства відносять до числа ключових категорій ринкової економіки, котра безпосередньо пов'язана із досягненням кінцевої цілі розвитку в цілому і кожного підприємства окремо.

Висока ефективність виробництва є необхідною та вирішальною передумовою систематичного розширення відтворення. Ефективність діяльності підприємства відносять до числа ключових категорій ринкової економіки, котра безпосередньо пов'язана із досягненням кінцевої цілі розвитку в цілому і кожного підприємства окремо. Економічна теорія визначає категорію ефективності як результативність господарчого процесу, виробничої системи або конкретної форми господарювання [78].

Категорія «ефективність» використовується, в різних комбінаціях та поєднаннях, стосовно до різних явищ, в різноманітних галузях науки та практики, особливо широко в економіці. В економічній літературі можливо часто зустріти такі терміни, як: ефективність виробництва, ефективність процесу, ефективність рішення, ефективність управління, ефективність маркетингу та інші подібні терміни. Але не дивлячись на таке широке використання терміну «ефективність» відсутнє загальноприйняте визначення і розуміння з урахуванням умов та обмежень по

його використанню. В науковій літературі наводяться різноманітні підходи до визначення характеристики, способів та методів відображення терміну «ефективність» в показниках і критеріях. На ґрунті таких різноманітних підходів виникає проблема змішування понять «ефективність» та «результативність» у визначенні результатів діяльності підприємства, тому особливу увагу потрібно приділити визначенню та взаємозв'язку цих понять.

- Ареф'єва О. В. Економіка підприємства : навч. посібник для ВУЗов / О. В. Ареф'єва [та ін.]. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2006. –
- Ефективність системи управління підприємством: теоретико-методичні аспекти та механізми реалізації: монографія/ за заг. ред. Г.О. Дорошенко. – Харків: Видавництво «НТМТ», 2014 – 424 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Гадяцька В.А.

Науковий керівник – Боровик М.В., канд. екон. наук, доцент

Розвиток вітчизняної економіки, перш за все залежить від ефективності функціонування підприємств. Будь-яке підприємство не може ефективно функціонувати без людей, а ефективність роботи підприємства визначається ефективністю використання його ресурсів, ядром яких є кадри.

Саме кадри є тим «двигуном», який дозволяє підприємству існувати в сучасних умовах. Від якості кадрових ресурсів і професіоналізму працівників залежать кінцеві результати діяльності підприємства. Сукупність фізичних і духовних здібностей людей, що беруть участь в процесі створення економічного продукту підприємства називають кадровим потенціалом підприємства. Кадровий потенціал підприємства – це не тільки фактор економічного зростання, головна виробнича сила, але й люди з їх різноманітними здібностями та потребами, задоволення яких є головною ціллю будь-якої економіки та економічного росту. Ухвалення рішень, спрямованих на формування сприятливої середовища для розвитку кадрового потенціалу підприємства передбачає отримання науково обґрунтованих результатів. У зв'язку з цим виникає необхідність оцінки ефективності використання кадрового потенціалу підприємства [1].

Ефективна робота підприємства забезпечується більшою мірою за рахунок ефективної організації роботи кадрів. Добре сплановані організаційні заходи можуть стати міцним інструментом підвищення кадрового потенціалу підприємства.

Саме тому, головним фактором, який визначає ефективність функціонування конкретного підприємства є кадровий потенціал. Можливості досягнення поставлених короткострокових і довгострокових цілей в умовах найкращого використання внутрішніх ресурсів підприємства цілком визначаються саме кадровим потенціалом. У той же час одержання запланованих результатів діяльності підприємства залежить від якості управління й від особливостей організаційного плану підприємства [2].

Існування значної кількості критеріїв ефективності використання кадрового потенціалу зумовлює необхідність застосування комплексного підходу для її оцінки з позицій значимості кінцевих результатів діяльності підприємства, продуктивності та якості праці й організації роботи персоналу як соціальної системи.

Ефективність управління кадровим потенціалом значною мірою визначається зовнішніми умовами, тому головне завдання управління кадровим потенціалом полягає в постійному його відновленні й адаптації до цих умов. Наприклад, стан ринку праці, кадрове законодавство та інше мають велике значення в формуванні та розвитку кадрового потенціалу.

Дуже часто підприємства перестають контролювати розвиток кадрового потенціалу, його формування й використання. Погіршення кваліфікаційного рівня працівників, їхнього мотиваційного, морального й творчого потенціалів, обумовлене падінням обсягів виробництва, низьким рівнем заробітної плати та затримками у виплаті. Це гальмує реструктуризацію виробництва, впровадження новітніх технологій та виробництво конкурентоспроможної продукції.

В умовах поступової інтеграції України до світового співтовариства та загальної подальшої тенденції до зближення соціально-економічних систем різних країн розвивається кадровий потенціал підприємств, що дає змогу поліпшити конкурентоспроможність на внутрішньому та світовому ринках товарів та послуг, та є можливістю реалізації своїх прав на працю та гідне життя кожного громадянина.

В сучасних умовах господарювання ефективне функціонування підприємства, підвищення конкурентоздатності продукції та в цілому розвиток підприємства тісно пов'язаний з підвищенням рівня його потенціалу. Підвищення потенціалу підприємства може буди досягнуто за рахунок підвищення рівня складових потенціалу підприємства, зокрема кадрового потенціалу.

- Боровик М.В. Особливості оцінки трудового потенціалу підприємства. Вісник Хмельницького національного університету / Економічні науки. № 6. Т.4 (167) – Хмельницький: ХНУ, 2010.– С. 257 – 259.

- Жуковський М.О. Трудові ресурси як складова конкурентно-спроможності підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8(68). – 100с.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ставицький М.О.

Науковий керівник – Боровик М.В., канд. екон. наук, доцент

Необхідною умовою ефективної діяльності та розвитку будь-якої організації в сучасних умовах є здатність менеджменту швидко реагувати на появу нових ринкових можливостей і використовувати свій конкурентний потенціал для їх реалізації. Для прийняття необхідних стратегічних рішень в управлінні конкурентним потенціалом необхідна наявність системи інформаційного забезпечення стратегічного управління, яка своєчасно та адекватно характеризуватиме стан внутрішніх процесів та зовнішнього середовища діяльності організації. Тому важливим завданням менеджменту є створення системи інформаційного забезпечення, яка дає змогу збирати і опрацьовувати внутрішню та зовнішню інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Саме цим зумовлено активне розгортання широкого фронту сучасних наукових досліджень у напрямі формування та розвитку теоретичних та прикладних засад інформаційного забезпечення управління організаціями.

Забезпечення діяльності будь-якої організації інформаційними ресурсами, створення умов їх ефективного використання – основне завдання її інформаційної системи. Найважливіша її складова це система інформаційного забезпечення розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень. В умовах конкуренції, що посилюється, швидко мінливою кон'юнктури і структури ринку, як вихідних ресурсів, так і продукції та послуг, зростання значення в управлінні організаціями усіх видів інформації (особливо інноваційної, науково-технічної) різко зростає її вплив не тільки на ефективність, по і на інвестиційну привабливість організації, що особливо важливо для забезпечення її інноваційно-інвестиційного розвитку.

Будь-яка діяльність людини як і організації ґрунтується на інформації. Термін «інформація» є одним з найрозповсюджених у світі та визначає відомості, повідомлення або знання про реально існуючі процеси і об'єкти, а також про їх зв'язки та взаємодію, що доступні для практичного використання будь-якою людиною [1].

Важливою властивістю інформації є те, що вона збільшує рівень знань людьми про об'єкти та явища реального всесвіту, тобто інформація є категорією зменшення невизначеності про об'єкти. Таким чи-

ном, інформація це відомості або дані про навколишнє середовище (об'єкти, явища, події, процеси тощо), які зменшують міру існуючої невизначеності та неповноти знань про нього [2].

У сучасному світі будь-яка діяльність людини базується на процедурах збирання, оброблення та передачі інформації, тобто інформація є одним з головних ресурсів, який може дати велику конкурентну перевагу, якщо ним правильно розпорядитись. Інформаційний ресурс представляє собою сукупність інформації, накопичену в результаті будь-якої діяльності людей (науково-технічної, економічної, політичної та т.п.). Крім того, інформація має бути подана у формі, придатній для збору і опрацювання та зафіксована на матеріальному носіїві.

Динамічність зовнішнього середовища обумовлює безперервне оновлення, диференціацію і збільшення обсягу інформації, що відводить їй особливе місце в процесі управління організації. Інформаційне забезпечення відіграє важливу роль в будь-яких управлінських процесах організації.

Інформаційне забезпечення управління організацією здійснюється наданням необхідної інформації в необхідне місце на основі встановлених процедур із заданою періодичністю. В будь-якій організації є дані, інформація і знання, які зберігаються на матеріальних носіях і в знаннях співробітників. Інформаційні ресурси організації, які зберігаються на матеріальних носіях, відносять до формалізованих, які зберігаються в знаннях співробітників - до неформалізованих. Частина формалізованої інформації оформляється у вигляді документів (плани, заявки, накази, звіти і т.п.) або має недокументований вид (звукова інформація, програми для ЕОМ, фото-, кіно-, відеоінформація тощо).

Інформаційними ресурсами, як будь-якими іншими, можна управляти. На рівні організації можна і потрібно вивчати інформаційні потреби, планувати і керувати інформаційними ресурсами.

- Боровик М. В. Теоретичні засади інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти / М. В. Боровик // Економіка розвитку. – 2018. – № 1 (85). – С. 22–30.

- Інформаційне забезпечення стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства / Н. С. Ардашкіна // Економічний форум. – 2013. – № 4. С. 76 – 81.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Гнедич С.Ю.

Науковий керівник – Боровик М.В., канд. екон. наук, доцент

Існування будь-якої організації пов'язано з розробкою, прийняттям і реалізацією управлінських рішень. Від того, які саме управлінсь-

кі рішення розробляються і реалізуються, залежить поточна та перспективна конкурентоспроможність організації, ефективність її діяльності. Прийняття управлінських рішень є однією із основних функцій менеджера у будь-якій організації. Саме від їх ефективності залежить конкурентоспроможність організації та можливість її подальшого існування. У кожній організації практика розробки та прийняття управлінських рішень має свої особливості, що визначаються характером і специфікою її діяльності, організаційною структурою, діючою системою комунікацій, внутрішньою культурою. Проте існує загальний стережень, який формує технологію розробки та прийняття рішень, що використовується у будь-якій організації. Саме на його основі формується уся система управління організацією, що повинна швидко та гнучко реагувати на будь-які зміни зовнішнього середовища та забезпечувати зростання ефективності діяльності організації. Зважаючи на це, вдосконалення процесу прийняття управлінських рішень є одним із пріоритетних напрямів дослідження у сучасній науці та практиці.

Кожна людина щодня приймає безліч рішень, які обумовлюють її поведінку в різних сферах життєдіяльності і, перш за все, в сфері трудової діяльності. Такі рішення являють собою сукупність реалізації всіх функцій, притаманних менеджменту – планування, організації, мотивації та контролю як за процесом здійснення прийнятих рішень, так і за досягнутим результатом (результатами). Таким чином, прийняття рішень є найважливішою функцією управління, що становить основу управлінського процесу.

Необхідність прийняття управлінського рішення може виникнути як у зв'язку з обставинами зовнішніми (рішеннями вищої організації, необхідність врегулювання взаємовідносин з партнерами по кооперації, тощо), так і внутрішніми (відхилення від заданих параметрів виробництва, виникнення вузьких місць, виявлення резервів, порушення трудової дисципліни, тощо). Ось чому те чи інше управлінське рішення є відповідною реакцією на зовнішні та внутрішні впливи, воно спрямоване на розв'язання проблем і максимальне наближення до заданої цілі.

Прийняття рішень є невід'ємною частиною щоденної роботи керівника [1]. Управлінське рішення є результатом розумово-психологічної, творчої діяльності керівника, продуктом управлінської праці, а його прийняття – це процес, котрий зумовлює появу цього продукту. Вироблення раціональних рішень є сферою управлінського мистецтва, оскільки полягає у виборі правильних методів і прийомів, які у конкретній ситуації мають найбільший потенціал впливу. Прийняття рішень є найголовнішим оцінювальним критерієм здібностей,

умінь і навичок керівника. Від їх зумовленості значною мірою залежать результати діяльності організації.

Досягнення цілей організації можливе лише внаслідок дій, які виконуються в певній послідовності і є способом вирішення окремих, часткових завдань. Так, плануючи діяльність організації, керівник визначає її цілі, способи їх реалізації та ресурси, необхідні для їх досягнення. У процесі організації діяльності керівником приймаються різноманітні управлінські рішення й забезпечується їх виконання. Тобто управлінські рішення є невід'ємною частиною щоденної роботи керівника. Крім того, керівником організується контроль за виконанням прийнятих рішень, що теж передбачає прийняття рішень щодо вибору системи контролю (його масштабів, періодичності, форм), аналізу отриманої інформації та здійснення коригуючих дій. Таким чином, керівнику доводиться приймати велику кількість різноманітних рішень, які відрізняються між собою характером і особливістю вирішуваних завдань, тривалістю дії, сферою охоплення, суб'єктом і рівнем прийняття [2].

Таким чином, зробити висновки про те, що процес прийняття управлінських рішень є основою ефективної діяльності будь-якої організації. На жаль, практика прийняття управлінських рішень показує, що в повсякденній управлінській діяльності організацій України часто нехтують послідовність прийняття управлінських рішень. Результатом такої некомпетентності може стати некоректне виявлення проблемної ситуації, формування неадекватних цілей, і, як наслідок, вибір неоптимального управлінського рішення. Зважаючи на це, для підвищення ефективності діяльності організацій потрібно особливу увагу приділяти обґрунтованому поетапному процесу підготовки та прийняття управлінських рішень.

- Мала Н.Т., Проник І. С. Мистецтво прийняття управлінського рішення. / Н.Т. Мала, І.С. Проник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2010. – Вип. 20.14. – С. 345-351.
- Євтушенко О. Н. Управлінські рішення: сутність та характерні риси / О. Н. Євтушенко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Державне управління. - 2014. - Т. 239, Вип. 237. - С. 47-51.

ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ НА УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Амплеєва Г.С.

Науковий керівник – Колесник Т.М., канд. екон. наук, доцент

Серед актуальних проблем, які потребують якнайшвидшого розв'язання, особливого значення для економічної могутності країни є політика кадрового забезпечення галузей національного господарства і інфраструктури підготовки кадрів, яка була б спроможна повністю задовольнити вітчизняний ринок праці та сформувати і розвинутий конкурентоспроможний на зовнішніх ринках кадровий потенціал України.

Метою роботи є визначення рівня впливу кадрової політики організації на управління кадровим потенціалом.

Управління кадровим потенціалом — це найважливіша функція будь якого підприємства. Саме відповідне управління кадрами дозволяє забезпечити досягнення конкурентних переваг, ефективності праці і максимальної трудової віддачі персоналу. В сучасних умовах кадровий потенціал слід розглядати як сукупні можливості і здібності працівників, необхідних для здійснення дій, що забезпечують стратегічну перевагу серед конкурентів [1].

Основною метою кадрової політики є формування, підготовка, розміщення і раціональне використання висококваліфікованих кадрів різних галузей господарства і напрямків діяльності та нарощування кадрового потенціалу організацій. До основних цілей кадрової політики організації відносяться:

- 1) використання кадрів відповідно до їх класифікації;
- 2) забезпечення рівноваги загальних спеціальних знань у процесі підготовки фахівців до службової діяльності;
- 3) стимулювання високопродуктивної діяльності службовців у процесі виконання службових функцій;
- 4) старанність при доборі кандидатів для професійної діяльності різних видів;
- 5) забезпечення рівності шансів працівників при просуванні по службі незалежно від їхнього соціального стану.

Розробка концептуальних основ кадрової політики організації погоджується з її місією. При здійсненні стратегічного управління в різних сферах суспільства далеко не завжди місія окремої фірми, підприємства узгоджується з місіями суспільства і тим більше людства. Проте, реальність уже давно вимагає цього. Кадрова політика в стратегічному плані багата в чому визначається існуючим типом відносин між людьми і створюю-

ваними ними організаційними структурами. Використовуються типи конкуренції, співіснування.

Успіх управління трудовими ресурсами прямо залежить від рівня кваліфікації зайнятого в службі персоналу. Вітчизняна практика свідчить, що рівень освіти, професійна підготовка і компетентність кадрів на підприємствах недостатньо високі, віковий склад несприятливий, рівень оплати праці низький. Перехід до акціонерної і приватної власності обумовив поліпшення якісного складу працівників служб управління персоналом, омолодження кадрової структури, підвищення рівня освіти, професіоналізму, відповідно змінилися сприйняття нових ідей, методи роботи з персоналом, зросла зацікавленість у результатах праці.

Вітчизняним компаніям, що переймають закордонний досвід використання мотивації в управлінні персоналом, варто звернути увагу на проведені їх «колегами» кадрові реформи, які спрямовані на кардинальне відновлення людського потенціалу відповідно до якісно нових цілей і завдань розвитку соціально-економічних систем і структур.

Кадрова політика – складова частина стратегічно орієнтованої політики організації. Тому визначальним у виборі кадрової політики є стратегія (концепція) розвитку підприємства (фірми) як виробничо-господарської системи. Більш того, вдало обрана і реалізована кадрова політика сприяє нарощуванню кадрового потенціалу організації.

Таким чином, кадрова політика в нових умовах досить потужно впливає на управління кадровим потенціалом організації та спрямована на формування такої системи роботи з кадрами, що орієнтувалася б на одержання не тільки економічного, але і соціального ефекту за умови дотримання діючого законодавства, нормативних актів і урядових рішень.

1. SHerep, O.G. and Gajdaj, I.O. (2016), "Management of Mizhnarodnij enterprises of engineer of the Zaporozhia area skilled potential", Zbirnik materialiv XI Mizhnarodnij naukovo-praktichnoj konferentsii: "Vukluku ta perspektivu rozvutky novoj ekonomiku na svitovomy, der gavnomy ta regionalnomy rivnjax" [Collection of materials X2 the International naukovo-praktichnoy conference: "Calls and prospects of development of new economy are on world, state and regional levels"], Mizhnarodnij naykovo praktichnoj konferentsii, [International naukovo praktichna conference], Publishing house ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 273—274.

ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ МОДИФІКАЦІЇ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Луцьов В.С.

Науковий керівник – Колесник Т.М., канд. екон. наук, доцент

Виведення на ринок нового товару (товарної марки) є досить ризикованим, однак у випадку успіху прибуток, як підтверджує практика, буде значно більшим, ніж при виведенні нової модифікації товару в рамках існуючих асортиментних груп. За наявними даними [30], із загальної кількості проектів з розробки і виведення на ринок нової продукції зазнають невдачі 40% проектів, пов'язаних з виробництвом товарів широкого споживання, 20% - товарів промислового призначення і 18% - послуг. При цьому 46% витрат на створення і просування на ринку припадає на товари, які так і не знаходять попиту.

Рішення про модифікацію товарної номенклатури належать до стратегічних. При цьому застосовуються такі методологічні підходи і методичні інструменти:

SWOT-аналіз. Базується на зіставленні ринкових можливостей і загроз (факторів зовнішнього середовища, що сприяють розвитку чи ускладнюють його) з сильними та слабкими сторонами діяльності підприємства (внутрішнє середовище). У результаті виділяють ті види діяльності і товари, для впровадження яких є як зовнішні, так і внутрішні можливості [17].

GAP-аналіз. Надає можливість на основі дослідження фактичних та потенційних потоків прибутку від виробництва та реалізації різних видів продукції виділити сегменти ринку, які можна заповнити новою продукцією.

Стратегічна модель Портера. Дозволяє виявити і оцінити конкурентні переваги конкретних підприємств чи видів діяльності (товарів) залежно від частки ринку, що вони займають, і рівня їх рентабельності. На основі цього здійснюється вибір стратегій розвитку: цінове лідерство (досягнення найнижчих витрат і відповідно найнижчих цін на ринку); диференціація (товари повинні відрізнятися від товарів конкурентів і бути орієнтовані на конкретні групи споживачів); концентрація зусиль на один або декілька вибіркового сегментів ринку (логічне поєднання перших двох стратегій).

Матриця Бостонської консультативної групи. За її допомогою, порівнюючи відомі чи прогнозовані частки ринку і темпи їх зростання для кожного з видів продукції підприємства, оцінюють ефективність їх виробництва та реалізації і визначають варіанти подальшого розвитку:

стратегія розвитку (фінансування певного виду діяльності з метою збільшення ринкової частки); стратегія підтримання конкурентних переваг (відстоювання ринкових переваг з метою збереження своєї частки ринку); стратегія збирання урожаю (підтримання тих видів діяльності, які ще можуть давати прибутки); стратегія елімінації (припинення виду діяльності, який не є перспективним і не дає прибутків).

Матриця Мак Кінсі і Дженерал Електрик. На основі порівняння привабливості фактичних чи потенційних ринків і конкурентоспроможності конкретних видів діяльності виділяють ті з них, розвивати які найбільш доцільно. Для цього застосовують такі стратегії розвитку: зростання; підтримання конкурентних переваг; збирання урожаю; вибіркового розвитку (спеціалізація на найбільш перспективних видах діяльності); пошук ніші (орієнтація діяльності на задоволення специфічних потреб невеликих груп споживачів); елімінації.

STP-аналіз (сегментація ринку). Дозволяє вибрати цільові ринки (сегменти чи ніші), на яких конкретне підприємство зможе максимально проявити свої порівняльні конкурентні переваги в конкретних ринкових умовах.

З розглянутих підходів доцільно використовувати: на корпоративному рівні - в основному SWOT-аналіз; на бізнес рівні - GAP-аналіз, стратегічну модель Портера, матрицю Бостонської консультативної групи, матрицю Мак Кінсі і Дженерал Електрик; на товарному рівні - в основному STP-аналіз.

Процес маркетингового стратегічного управління відбувається відповідно до вимог системного підходу - від загального до окремого, при цьому через зворотні зв'язки відбувається уточнення (коригування) стратегій більш високих рівнів. Тобто процес є ієрархічним і циклічним, він може містити кілька ітерацій (їх кількість визначається на основі розрахунків економічної доцільності).

1. Войчак А. В. Маркетинговый менеджмент: Учебник. / А. В. Войчак. – Київ : КНЭУ, 1998. – 167 с.
2. Гаркавенко С. С. Маркетинг: Учебник. / С. С. Гаркавенко. – К. : Либра, 2002. – 712 с.
3. Мороз Л.А., Чухрай Н.І. Маркетинг: Підручник / За редакцією Л.А. Мороз. — 2-е вид. — Львів: Інтеллект-Захід, 2002. — 244 с.
4. Фатхудинов Р. А. Стратегический маркетинг: Учебник для вузов. / Р. А. Фатхудинов. – Питер, 2003. – 347 с.

СУЧАСНІ РИЗИКИ СУБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Кротова О.М.

Науковий керівник – Гнатенко М.К., канд. екон. наук, ст. викладач

Як економічна категорія ризиком є подія, яка може статися або не статися. Ризик пов'язаний з вибором певних альтернатив, розрахунком ймовірностей їх – наслідків – у цьому його суб'єктивна сторона. Крім того, вона проявляється також і в тому, що люди неоднакового сприймають одну і ту ж величину ризику внаслідок відмінностей психологічних, моральних, ідеологічних, політичних організацій, принципів, установ тощо. Однак, величина ризику не тільки суб'єктивна, але і об'єктивна категорія, оскільки вона є формою якісно-кількісного вираження реально існуючої невизначеності. Об'єктивність ризику проявляється і в тому, що це поняття відображає реально існуючі у суспільному житті явища, процеси, сторони діяльності.

В сучасних умовах розвитку електроенергетики України впливовим джерелом можливості виникнення якісно нових ризиків є ймовірність зіткнення суперечливих інтересів різних груп суб'єктів ЕР у процесі обґрунтування рішень по розвитку галузі. Суб'єктами (учасниками) ЕР є:

- виробники електроенергії – енергокомпанії з вертикально-інтегрованою структурою, генеруючі компанії, незалежні виробники електроенергії;

- постачальники електроенергії – вертикально-інтегровані компанії, компанії, які здійснюють транспорт (передачу) енергії, компанії-дистриб'ютори, які здійснюють розподіл енергії, енергозбутові організації;

- незалежні комерсанти – брокери (забезпечують посередницькі послуги при укладенні контрактів), дилери (купають і перепродають електроенергію);

- споживачі електроенергії різних груп та категорій.

Лібералізація ЕР може призвести до негативних наслідків щодо стабільного і безпечного функціонування енергосистеми, пов'язаних з наступними чинниками:

- внаслідок наявності багатьох суб'єктів відносин породжується відмінність критеріїв управління для системи в цілому, так і окремих її частин;

- виникає суперечність між комерційними інтересами енергокомпаній і необхідністю забезпечення надійності енергосистеми;

– в процесі функціонування оптового ринку електроенергії виникають суттєві і різкі зміни електричних режимів, внаслідок чого в енергосистемах можуть мати місце зниження запасів по зв'язках і складатися несподівані режими, в яких система протиаварійного управління може працювати неадекватно;

– змінюються критерії управління у складних аварійних ситуаціях, при системних аваріях.

Із вищевикладеного слідує, що в умовах лібералізації ЕР України також існує ймовірність:

1) виникнення так званих, фізичних або технологічних ризиків, пов'язаних з ймовірністю відмов і перебоїв в роботі основного обладнання енергопідприємств;

2) появи якісно нових (сучасних) фінансових ризиків, обумовлених, перш за все, формуванням різних груп суб'єктів відносин у процесі функціонування й розвитку енергосистем.

Вочевидь, що схильність ризику можна розглядати як функцію від двох параметрів: вірогідність настання негативної події і масштабу можливого збитку, тобто чутливості портфеля (організації) до наслідків цієї події.

З урахуванням вищезазначеного можна запропонувати наступне визначення поняття «ризик» в задачах електроенергетики. Ризик в електроенергетиці – це об'єктивно-суб'єктивна категорія, що пов'язана з ймовірністю виникненням небажаних подій (загроз) в умовах невизначеності та суперечливості інтересів різних груп суб'єктів ЕР і відображає міру їх втрат (збитків) від порушення надійного режиму електропостачання внаслідок неузгоджених дій даних суб'єктів.

БРЕНДІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІЇ КРАЇНИ

Опаленик Д.Я.

Науковий керівник – Гнатенко М.К., канд. екон. наук, ст. викладач

Важко знайти річ, що не має за собою бренду. Автомобілі, одяг, предмети побуту – практично все, що нас оточує має за собою стійкий набір асоціацій у нашій свідомості. Існування брендів таким чином не обмежується розмірами їх носіїв, починаючи від дрібних запальничок Zippo і закінчуючи цілими країнами, що як Швейцарія відмічають своїм брендом ножі та сири, або Німеччина, що «гарантує» якість. Наразі брендінг (як процес створення бренду) є всесвітньо визнаною практикою, що дозволяє з допомогою державних установ формувати, змінювати та підтримувати бренд міст, країн та навіть географічних регіонів.

З недавніх пір до цієї практики долучилась і Україна: бренди міст, що раніше розвивались самотужки, зараз отримують все більше і більше підтримки з боку держави, заохочуючи позитивні асоціації та винищуючи негативні сторони брендів. Одним із яскравих прикладів міського брендингу є «Kharkiv SMART City», що працює на міжнародному рівні та відкриває нові можливості у залученні інвестицій у модернізацію та розвиток Харкова як «розумного міста» загалом.

На сьогоднішній же день перспективним напрямом розвитку брендингу як інструменту покращення економічного стану на території країни є обласний брендинг. Головною відмінністю між міським та обласним напрямками брендингу в контексті інвестиційного розвитку, окрім об'єму залучених до реалізації ресурсів є об'єкти, навколо яких будуватиметься бренд. В разі міського бренду ми можемо говорити про конкретні пам'ятки культури та туризму, потенціал розвитку інфраструктури, осередки наукових досягнень. Коли ж ми говоримо про області, то в першу чергу увага звертатиметься на геополітичне становище регіону в цілому, потенціал його природних ресурсів, переваги клімату та перспективи подальшого розвитку на макрорівні. Створення обласного бренду дозволить сформувати стійкий фундамент для розвитку міст в межах цілої області, здобуваючи ресурсну підтримку з боку туристів, інвесторів, бізнесменів.

Прикладом проектів, що реалізуються на даний момент є «Під Сонцем Скіфів» - бренд Херсонської області, що комбінує у собі туристично-рекреаційні, та історичні елементи, роблячи акцент на перспективах розвитку прилеглих до Херсону територій (чий бренд став основою для розвитку на території всієї області). Проте в даний момент проект брендингу Херсонської області є одним із малочисельних брендів такого масштабу, і тенденції щодо їх цілеспрямованого та вдумливого розвитку з боку державних установ лише починають свій розвиток в останні декілька років.

Найновішим із брендів областей, що планується сформувати – бренд Харківської області. За планами Харківської обласної ради його розробкою займатиметься спеціально створене агентство, що займатиметься просуванням іміджу Харківської області, залученням інвестицій та інфраструктурним й інституціональним розвитком регіону загалом. Таким чином, можна сказати, що значну роль у брендингу Харківської області відіграватиме впроваджуваний нині проект децентралізації (що дозволить зробити акцент на більш гнучких умовах та ширшому виборі інвестиційної діяльності) та об'єднаних територіальних громад, що в свою чергу дозволить підвищити розміри охоплених територіями та тендерами територій.

https://www.brand.ks.ua/?page_id=752

http://www.sq.com.ua/rus/news/novosti/21.11.2018/v_harkovskoy_oblasti_sozdadut_agentstvo_regionalnogo_razvitiya/

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТУ ЯК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Федота А.В.

Науковий керівник – Гнатенко М.К., канд. екон. наук, ст. викладач

Україна належить до енергодефіцитних країн, яка задовольняє свої паливно-енергетичні потреби за рахунок власних ресурсів менш ніж на 50%. Енергоемність валового внутрішнього продукту в Україні нині більш ніж удвічі вища енергоемності такого продукту промислово розвинених країн і продовжує зростати.

Тому стратегічною лінією державної політики розвитку економіки та соціальної сфери стає підвищення енергозбереження, що дає високу економічну ефективність.

Ця політика реалізується шляхом розроблення нових енергозберігаючих, маловідходних та безвідходних технологій; ефективних систем та засобів контролю за енергоспоживанням та захисту довкілля від забруднення, організації інтегрованого енергетичного та економічного менеджменту.

Впровадження такої політики є неможливим без наявності фахівців у сфері енергозбереження, які можуть розробляти та впроваджувати напрями розвитку суспільства та економіки, спрямовані на стабілізацію та зменшення споживання енергії. Тому система підготовки інженерно-технічних та наукових кадрів повинна бути орієнтована на такий розвиток енергетики та виробництва майбутнього, які забезпечують оптимальні обсяги генерації, розподілу та споживання енергії.

Енергоменеджмент виник в 70-х роках ХХ століття в країнах Західної Європи, США і Японії як виклик існуючій у той час енергетичній кризі, що стала імпульсом до переосмислення економічної поведінки суб'єктів господарювання і появи нових концепцій економічної думки. Київська наукова школа розглядає енергоменеджмент як управління раціональним використанням енергії на всіх стадіях її виробництва, передачі, розподілу і споживання, включаючи комплексне оптимальне рішення пов'язаних з цим процесом технічних, економічних, екологічних і громадських проблем.

Мета створення системи енергетичного менеджменту - зниження питомих показників споживання ПЕР і оптимальне використання обмежених фінансових ресурсів для реалізації проектів з енергоефективності.

Система енергоменеджменту - це комплекс організаційних заходів, технічних засобів і програмно-методичного забезпечення, які дозволяють керівництву підприємства приймати оперативні управлінські рішення, спрямовані на споживання тільки мінімально необхідної кількості паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) на одиницю продукції (послуг). Енергоменеджмент дозволяє планувати рівень споживання енергоресурсів і контролювати виконання планових показників. Система енергоменеджменту дозволяє також оптимізувати використання обмежених фінансових ресурсів для реалізації проектів з енергоефективності за критерієм максимізації прибутку.

Або складова системи загального управління, зорієнтована на забезпечення надходження та раціонального використання ПЕР споживачами.

Щодо суб'єктів господарювання *енергоменеджмент* - вид постійної, цілеспрямованої діяльності персоналу підприємства та залучених фахівців (консультантів), що полягає у складанні енергобалансів, веденні необхідних для аналізу ефективності енергоспоживання вимірювань, а також у розробленні та впровадженні енергоощадних заходів.

З точки зору процесу управління функціонування енергоменеджменту, як системи управління полягає в отримання зовнішньої та внутрішньої інформації щодо використання енергоресурсів об'єктом управління (підприємство чи його підрозділ, або технологічний процес), у передавання інформації для подальшого її аналізу (обробки), у розробленні на цій підставі енергоощадних заходів (прийняті рішень) та у практичній реалізації останніх (у здійсненні управлінських дій), а потім знов – збирання первинної зовнішньої і внутрішньої інформації і т.д.

Система енергетичного менеджменту є частиною загальної системи управління, що складається з організаційної структури, запланованих заходів, обов'язків, методів, процедур, процесів, а також ресурсів для розроблення, реалізації, аналізу та перегляду положень політики в сфері енергоресурсозбереження.

Метою роботи СЕМ є безперервне покращення як рівня ефективності використання на підприємстві ПЕР, так і, власне, самої системи енергоменеджменту. Головним завданням системи енергоменеджменту є прагматичне прагнення зменшення витрат підприємств, установ та організацій на паливно-енергетичні ресурси.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Мороз С.М.

Науковий керівник – Гриненко В.В., канд. екон. наук, доцент

Криза є невід’ємним елементом ринкових відносин, тому банкрутство організації сприймається як частина ринкової економіки. Здійснюється відбір підприємств та організацій, які здатні функціонувати на ринку за даних умов здійснення діяльності, та усунення тих, які не мають достатнього потенціалу для функціонування у ринковому середовищі. Сьогодні, питання запобігання настанню кризи в організації та подолання передумов ймовірності банкрутства набуває великого значення за сучасних умов.

Метою роботи є узагальнення теоретичних основ антикризового управління організацією.

Дехто з вчених економістів вважає, що поняття кризи можна застосовувати лише до процесів, які відбуваються на макrorівні функціонування економіки, а на мікрорівні, рівні підприємства, можна визначити наявність тільки деяких труднощів через недосконалість системи управління або виробничих процесів [73].

Ринкові методи господарювання вимагають здійснення належного контролю за фінансово-економічним станом суб’єктів господарювання з метою запобігання виникненню кризових явищ в компанії. Такий підхід дасть змогу мінімізувати наслідки фінансової кризи та забезпечить виживання організації у кризовій ситуації.

Поняття «антикризове управління» виникло порівняно нещодавно, проте вже активно використовується як у науковій, так і в практичній сфері. На сьогодні ризик-менеджмент, який є синонімом антикризовому управлінню, є одним із найбільш активно застосовуваних видів менеджменту на більшості підприємствах України, однак тлумачення його сутності не однозначне.

В результаті проведеного аналізу різних поглядів вчених щодо визначення сутності антикризового управління, можна сказати, що сьогодні немає єдиної думки стосовно проблеми формування його наукової концепції.

Причиною цього є різне розуміння дослідниками суті антикризового управління, його ролі й місця в управлінській теорії та практиці.

Тому, сформувався різні варіанти концепції антикризового управління:

1) у «вузькому» сенсі науковці розглядають антикризовий менеджмент як управління підприємством, що опинилося в кризовому стані або середовищі (В. О. Василенко, Е. С. Мінаєв);

2) автори «широкого» підходу намагаються розширити «вузький» підхід не лише поточним кризовим станом, але і користуватися ним протягом усього життєвого циклу підприємства (А. Г. Грязнова, Л. О. Лігоненко).

Таким чином, якщо узагальнити всі розглянуті підходи та визначення вчених, антикризовий менеджмент підприємства можна розглядати як комплекс заходів, системно спрямованих на передбачення та уникнення кризових для підприємства процесів та явищ шляхом застосування відповідних методів та прийомів управління ресурсами з метою забезпечення сталого розвитку і рентабельної діяльності підприємства.

Предметом антикризового менеджменту є очікувані та реальні причини кризи, фактори кризи, проблеми тощо, тобто всі ознаки та індикатори погіршення підприємницької ситуації, які мають загрозу настання та розвитку кризових явищ.

Об'єктом антикризового менеджменту є процес розгортання кризи на підприємстві. Суб'єктами – управлінський персонал з потенціалом свого досвіду та навичок, який повинен допомогти уникнути або мінімізувати вплив кризових явищ на діяльність підприємства.

Головною метою антикризового менеджменту є забезпечення сталого економічного розвитку підприємства, підтримка ділової активності та стійке положення на ринку, а також задовільний фінансовий стан за будь-якого розвитку економічного, політичного та соціального розвитку країни.

Важливим питанням управління будь-якої організації є розробка та впровадження необхідних заходів, які дозволять зробити етап зростання організації довшим, та у разі появи перших симптомів настання етапу спаду її життєдіяльності, застосувати необхідні інструменти для відновлення ефективного функціонування.

1. Рамазанов С.К. Технології антикризового управління / С.К. Рамазанов, О.П. Степаненко, А.А. Тимашова; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ: СНУ, 2012. – 191 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сотнікова О.А.

Науковий керівник – Великих К.О., канд. екон. наук, доцент

Очевидним є той факт, що зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства [1].

Метою роботи є узагальнення теоретичних аспектів управління зовнішньоекономічною діяльністю організації.

Зовнішньоекономічна діяльність сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу; саме за рахунок зовнішньоекономічної діяльності наша країна вирішує проблему нестачі енергоносіїв, новітніх машин та устаткування, технологій, деяких товарів народного споживання.

Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) виявляється в такому:

- це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект ЗЕД);
- це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (глобальний аспект ЗЕД).

Через механізм зовнішньоекономічних зв'язків попит на товари і послуги світового ринку переноситься на внутрішній ринок тієї чи іншої держави. Це обумовлює розвиток виробничих сил, що, в свою чергу, сприяє розвитку промисловості, сільського господарства, торгівлі, сфери послуг і фінансових установ.

Класифікаційна система зовнішньоекономічних зв'язків складається з видів і форм зв'язків. За напрямом товарного потоку зовнішньоекономічні зв'язки поділяються на такі види – експортні та імпорتنі, а за структурною ознакою – на зовнішньоторговельні, фінансові, виробничі та інвестиційні. До форм зовнішньоекономічних зв'язків відносять торгівлю, бартер, туризм, інжиніринг, франчайзинг, лізинг, інформаційний обмін, консалтинг тощо.

Зовнішньоекономічні зв'язки формуються і здійснюються під впливом різноманітних регуляторів, що діють на виникнення зв'язків і

спрямовують їх розвиток в єдину ефективну політико-економічну систему, яка захищає інтереси держави.

Зовнішньоекономічна діяльність як економічна категорія висвітлює передусім відповідні (пов'язані зі здійсненням міжнародного бізнесу) функції виробничих структур (фірм, організацій, підприємств, об'єднань та ін.). ЗЕД в усіх країнах спрямована на таке:

- реалізація переваг міжнародного поділу праці, що сприяє зростанню ефективності національних економік;
- сприяння вирівнюванню темпів економічного розвитку;
- порівнянність витрат виробництва на національному і світовому рівнях.

Функції ЗЕД:

- організація міжнародного обміну природними ресурсами і результатами праці в їх матеріальній та вартісній формах;
- міжнародне визначення споживної вартості продуктів, що виготовляються відповідно до міжнародного поділу праці;
- організація міжнародного грошового обігу.

Матеріальною основою ЗЕД є зовнішньоекономічний комплекс країни (регіону), що являє собою сукупність галузей, підгалузей, об'єднань, підприємств і організацій, які виробляють продукцію на експорт чи використовують імпортовану продукцію та здійснюють інші види і форми ЗЕД.

Зовнішньоекономічна діяльність організації ґрунтується на можливості одержання економічних вигод виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин.

Загальна характеристика зовнішньоекономічної діяльності включає розгляд і обґрунтування співіснування різних форм та видів зовнішньоекономічних операцій, визначення змісту й особливостей укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів), а також виконання зобов'язань, що виникають з фінансово-кредитних відносин на зовнішньому ринку.

Одже, зовнішньоекономічна діяльність багатонаменклатурна: вона об'єднує, здавалося б, на перший погляд, несумісні операції, які можна здійснювати і на локальному рівні, не виходячи за межі національних відносин усіх суб'єктів господарювання.

1. Шкурупій О.В. Організація менеджменту ЗЕД Навч. посіб. / О.В. Шкурупій, В.В. Гончаренко, І.А. Артеменко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Черний П.С.

Науковий керівник – Великих К.О., канд. екон. наук, доцент

Кожне підприємство зацікавлене у створенні організаційно-економічного механізму управління продуктивністю праці, оскільки зростання цього показника дозволяє скоротити витрати живої праці на одиницю продукції підприємства, нарощувати обсяг товарообігу без зміни чисельності працюючих. Даний механізм у своїй основі повинен містити систему організаційних заходів підвищення продуктивності праці та методи і моделі оцінки впливу факторів на зміну (приріст, зниження) продуктивності праці.

Метою роботи є визначення принципів управління продуктивністю праці в організації.

Продуктивність праці - це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт і послуг з одного боку, та кількістю праці, витраченого на виробництво цього обсягу, з іншого боку [1].

Під системою організаційних заходів підвищення продуктивності праці розуміється процес управління трудовою діяльністю, що забезпечує внутрішню впорядкованість і спрямованість взаємодії факторів і резервів підвищення продуктивності праці для досягнення цілей підприємства. Ця система повинна базуватися на обліку наступних основоположних факторах, що впливають на продуктивність праці та визначають напрямки управління трудовою діяльністю.

Продуктивність праці виражається також у формі скорочення часу обороту, що напряму пов'язано з економією часу. В цьому випадку економії можна досягнути за рахунок скорочення часу виробництва та часу обігу, тобто ущільнити терміни будівництва та освоєння виробничих потужностей, оперативно впроваджувати у виробництво науково-технічні досягнення, прискорити інноваційні процеси тощо. У результаті підприємство за наявності тієї ж живої та матеріалізованої праці, ресурсів отримує кінцеві результати в розрахунку на рік вищі, що свідчатиме і про підвищення продуктивності праці. Тому можна стверджувати, що облік чинника часу набуває важливого значення на підприємстві, особливо в умовах високого динамізму економіки, зростання і ускладнення суспільних потреб.

Щоб зрозуміти глибше сутність продуктивності праці, слід розглянути форми її прояву на підприємстві. Насамперед продуктивність праці виражається у скороченні витрат праці на одиницю споживчої

вартості, показуючи таким чином економію робочого часу. Найважливішим у цьому випадку є абсолютне зниження трудових витрат, які необхідні для задоволення тієї чи іншої суспільної потреби. В такому випадку підприємству слід зосереджуватись на пошуку різноманітних методів економії трудових та матеріальних ресурсів, наприклад, за рахунок зменшення чисельності зайнятих працівників на тих ділянках виробничого процесу, де є для цього можливість, а також економії палива, енергії та сировини.

Досягнення більш високої продуктивності праці і зменшення трудовитрат при однаковому обсязі роботи приводять до підвищення ефективності праці. Істотним є не тільки те, який обсяг роботи виконав працівник в одиницю часу, а й якими витратами це було досягнуто. Таким чином, ефективність праці характеризує рівень використання трудових ресурсів з урахуванням обсягу, якості роботи і витрат праці у розрахунку на одного працівника

Враховуючи викладене вище, процес управління продуктивністю праці має враховувати наступні принципи:

1. Програмно-цільовий принцип, тобто управління продуктивністю праці має бути підпорядковане виконанню чітко визначеної мети і розробленої на її основі програмі реалізації.

2. Комплексність - передбачає узгодженість управління продуктивністю праці з іншими показниками діяльності підприємства, головне з основним результативним показником діяльності підприємства - прибутком.

3. Науковість. Вимогою цього принципу є постійне удосконалення методології аналізу і прогнозування продуктивності праці (впровадження нових методів і моделей), облік впливу негативних явищ у внутрішній і зовнішній середовищі діяльності підприємства.

4. Принцип безперервності - передбачає об'єднання рішень поточних і перспективних завдань управління продуктивністю праці в єдиний управлінський процес і їх узгодженість.

Продуктивність праці залишається важливим узагальнюючим показником ефективності використання вагомій складової виробничих витрат робочої сили й орієнтиром підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства.

1. Ушенко Н.В. Сутність та тенденції зростання продуктивності праці в сучасних умовах розвитку економіки України [Електронний ресурс] / Н.В. Ушенко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2012. - № 12. - С. 175-178. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2012_12_42.pdf

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ КРИЗИ

Галай А.В.

Науковий керівник – Великих К.О., канд. екон. наук, доцент

Управління персоналом організації є цілеспрямованою діяльністю керівного складу організації, керівників і фахівців підрозділів системи управління персоналом.[1].

Для ефективного функціонування система управління персоналом повинна бути побудована на науково-обґрунтованих принципах, повинна використовувати оптимальні методи і технології, що відповідають принципам, які лежать в її основі, а також не суперечити загальній концепції розвитку організації.

Зміна, удосконалення системи управління персоналом являє собою складний процес, що вимагає врахування багатьох змінних. При цьому сама зміна системи управління персоналом доцільно розглянути з точки зору інновації[2]. Для цього представляється розумним розглянути інновацію взагалі і особливості інноваційного процесу.

В умовах кризи багато керівників будують свою роботу на мотиватор «страх втратити роботу». Але, ефективну і результативну діяльність на страху не побудуєш. Більше того, у значної частини людей страх різко знижує інтелектуальні та фізичні можливості, результативність діяльності, призводить до розвитку депресій. Отже, спиратися на мотиватор «страх втратити роботу», як на основний мотиватор, - непродуктивно і недалекоглядно. Необхідні інші мотиватори і, в першу чергу: впевненість людини в тому, що він тримає свою долю і благополуччя в своїх руках; впевненість у організації, у тому, що колектив організації здатний впоратися з ситуацією і організація думає про своїх співробітників; впевненість у своїх керівниках, у тому, що вони розуміють, що і як необхідно робити, і здатні реалізувати свої плани.

В умовах тривалих стресових навантажень, викликаних кризою, одне з основних завдань керівників - знизити рівень тривожності персоналу, зменшити страхи. Саме тому починати роботу по згуртуванню свого колективу, перенацеливанню його на нові завдання необхідно з вироблення стратегії діяльності організації в умовах кризи, а також «бажаної моделі поведінки працівника», і доведення їх до всіх без винятку співробітників організації. Дуже корисно, щоб у виробленні стратегії і «бажаної моделі поведінки працівника» брали участь якомога більше співробітників, голос кожного повинен бути почутий. Другим важливим кроком має стати обговорення прийнятої стратегії в робочому колективі.

Вкрай важливо в кожному структурному підрозділі підприємства сформувати ясне і чітке бачення того, як дана стратегія буде реалізовуватися саме в конкретному відділі, бригаді. На цьому етапі необхідно обговорити зі співробітниками модель поведінки співробітника даного підрозділу в кризовій ситуації, обговорити критерії оцінки праці. Керівник повинен переконатися в тому, що всі співробітники його підрозділу розуміють свої завдання і те, якою поведінкою чекає від них керівництво компанії.

Саме тому третій кроком мають стати індивідуальні співбесіди з кожним співробітником відділу, підрозділу, бригади. У ході цих співбесід необхідно уточнити цілі і завдання співробітника, його поведінка, при необхідності внести корективи. В подальшому такі зустрічі повинні носити регулярний характер і відбуватися частіше, ніж у звичайних умовах.

У стресовій ситуації, народженої кризою, увага і турбота керівника - найсильніший стимулятор діяльності для співробітника. Кожен працівник повинен відчувати себе частиною колективу, якому небайдужа доля цієї людини. Керівник в даному випадку виступає виразником турботи колективу про співробітника[3].

Ці заходи повинні бути спрямовані на формування у кожного співробітника і, в першу чергу, у керівників нового образу ставлення до роботи.

- Кибанов А.Я. Управление персоналом организации/ К.Я. Кибанов // М.: ИНФРА-М, 2005. — 638 с.

- Пережогина К. А. Інноваційні зміни в системі управління персоналом/ К.А. Пережогина // Молодий вчений. — 2015. — №4. — С. 403-408.

- Дудник І. Побудова системи управління персоналом в умовах тривалої кризи [Електронний ресурс]// Журнал "Управління персоналом" N23 2008 г. – Режим доступу: <http://www.top-personal.ru/issue.html?1841>

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Біда С.О.

Науковий керівник – Великих К.О., канд. екон. наук, доцент

2018 рік приніс багато труднощів для Української економіки. В умовах кризи підприємства та організації зіткнулися з проблемами, які вимагають суворого фінансового управління. Фінансовий менеджмент спрямований на поліпшення результатів і збільшення вартості активів шляхом створення чистого доходу від операційної діяльності. Також існує певний набір дій і адміністративних процедур, пов'язаних з плануванням, аналізом і контролем фінансів.

В якості короткострокових (надзвичайних) заходів з досвіду інших країн можуть бути:

- заміна керівників окремих підрозділів, якщо встановлені ознаки їх некомпетентності;

- зміна організаційної структури підприємства в напрямку скорочення апарату управління, централізації контрольних-планових функцій, закриття або продаж окремих філій і підрозділів і т.ін. ;

- встановлення жорсткого контролю витрат, в тому числі скорочення їх окремих видів;

- психологічна орієнтація персоналу на рішення проблем оздоровлення;

- закриття збиткових виробництв і скорочення номенклатури продукції (послуг);

- посилення маркетингової діяльності в напрямку виявлення нових джерел надходження коштів від реалізації продукції, ресурсів, що не використовуються і частини активів підприємства [1].

Сутність антикризового менеджменту визначають такі характеристики: кризи можна передбачати, очікувати і викликати; кризи в певній мірі можна прискорювати, випереджати, відсувати; до криз можна і необхідно готуватися; кризи можна пом'якшувати; управління в умовах кризи вимагає інших методів, досвіду і мистецтва, спеціальних знань; кризами можна управляти; управління процесами виходу з кризи здатне прискорювати ці процеси і мінімізувати їхні наслідки [2].

Управління капіталом може допомогти у прийнятті інвестиційних рішень і збору коштів, а також оптимізації планування з урахуванням кредитів, грошових потоків та цілей розвитку бізнесу. Дуже важливо використовувати заплановані фінансові ресурси для інвестицій або в повсякденній діяльності. Підприємства та організації повинні навчитися контролювати свої фінанси і аналізувати їх застосування, щоб мати контроль над доходами і витратами. Річне фінансове планування дозволяє уникнути сюрпризів. При адмініструванні необхідно приймати 100% раціональні рішення, засновані на реалістичних прогнозах.

Необхідно розділити витрати на змінні і фіксовані, такі як оренда і заробітна плата, для визначення цілей і залишатися у вигаді, навіть в разі несприятливого розвитку ситуації. Також необхідно контролювати приплив і відтік коштів, щоб сегментувати витрати і доходи, а також стежити за результатами всіх витрат або інвестицій.

Компанії повинні постійно заново оцінювати зібрані суми, шляхом спостереження за конкурентами і коливаннями ринку, а також стежити за структурою витрат. Необхідно бути чесними з партнерами і

клієнтами, тому що вони є основою зростання організації. Якщо компанія знаходиться в складній ситуації, вона повинна скоротити непотрібні витрати і інвестиції без планування. Крім того необхідно займатися пошуком нових можливостей зростання і створенням нових ідей і продуктів, щоб збільшити портфель і зосередитися на інших категоріях клієнтів. Перш ніж робити які-небудь дії, варто ретельно проаналізувати ситуацію. Компанія повинна бути уважною до фінансових даних, фондового становища, уникати надмірних понаднормових і піклуватися про бухгалтерський облік.

Пошук конкурентних переваг компанії є стратегічно важливим, а інновації можуть дати позитивний ефект протягом тривалого часу. Також важливо займатися плануванням і постановкою цілей з використанням показників ефективності управління бізнесу. Для антикризового управління особливе значення має перспективність, можливість вибрати і побудувати раціональну стратегію розвитку [3].

1. Ронова Г.Н. Финансовый менеджмент / Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. - М., 2003. – С. 107

2. Панков В.В. Тестовый анализ состояния бизнеса в условиях антикризисного управления // Финансы. - 2003. - № 8. - С. 59 – 62

3. Панков В.В. Економічний аналіз в умовах антикризового управління // Аудит і фінансовий аналіз. - 2003. - № 3. - С. 81 - 93.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК УМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Гайдашева О.В.

Науковий керівник – Магомедова М.А., канд. екон. наук, доцент

При переході до ринку відбувається повільний відхід від ієрархічного управління, жорсткої системи адміністративного впливу, практично необмеженої виконавчої влади до ринкових взаємовідносин, що базуються на економічних методах. Стає необхідним принципово новий підхід до пріоритетів. Головне всередині організації - працівники, а за її межами — споживачі продукції. Необхідно повернути свідомість працюючого до споживача, а не до начальника; до прибутку, а не до марнотратства; до ініціативи, а не до бездумного виконання. Слід перейти до соціальних норм, що базуються на здоровому економічному сенсі, не забуваючи про моральності.

Традиційно вважалось, що основою розвитку підприємства є капіталовкладення, інвестиції, впровадження більш досконалих технологій, а персоналу відводиться роль акуратного, безініціативного виконавця. Тимчасова концепція розвитку виробництва полягає в тому, що,

максимальна продуктивність, якість і конкурентоспроможність можуть бути досягнуті тільки при участі кожного співробітника в удосконалюванні виробничого процесу спочатку на своєму робочому місці, а в майбутньому на підприємстві в цілому.

Залучення персоналу в процес вдосконалення виробництва створює творчу обстановку і є потужним мотиватором персоналу до праці, що дозволяє кожному співробітникові максимально реалізувати свій досвід і творчі здібності.

Оскільки організація – це соціотехнічна система, постільки не можливо, працюючи над одним елементом, прийти до хорошого загального результату. По мірі того, як організаційне оточення стає все більш складним, а прагнення членів організації більш різноманітними і суперечливими, тиск на управління персоналом буде зростати. Особливість людських ресурсів у тому, що:

- по-перше, чим більше люди включені в професійну діяльність, тим більше в них накопичується життєвого і професійного досвіду, тим менше часу їм потрібно для якісного вирішення професійних завдань, тим більшу цінність вони представляють для організації;

- по-друге, це складний об'єкт соціального управління;

- по-третє, професіоналізація видів діяльності вимагає великої капіталомісткості для становлення професіоналів;

- по-четверте, висока ефективність діяльності професіоналів в організації досягається створенням раціонального управління їх можливостями.

Сутність управління персоналом в тому, що люди розглядаються як конкурентне багатство компанії, яке потрібно розміщувати, розвивати, мотивувати разом з іншими ресурсами, щоб досягти цілей. Узагальнення досвіду вітчизняних і зарубіжних організацій дозволяє сформулювати глобальну ціль управління персоналом: формування, розвиток і реалізація з найбільшою ефективністю трудового потенціалу організації. Це означає поліпшення роботи кожного співробітника, щоб він оптимальним чином нарощував і використовував свій трудовий творчий потенціал і тим самим сприяв досягненню цілей підприємства, а також підтримував діяльність інших співробітників в цьому напрямку.

Глобальна ціль фокусує увагу на трьох основних ідеях: формування, розвиток та реалізацію трудового (кадрового) потенціалу, а також участь персоналу в сполучних процесах, які встановлюють узгодженість між загальними і спеціальними функціями управління організації, тобто між усіма видами робіт в організації як єдиному організмі.

На етапі формування закладаються основи подальшого нарощування потенціалу персоналу. Це важлива стадія у життєвому циклі підприємства. Відхилення чисельності персоналу як в меншу, так і в більшу сторону впливає на рівень трудового потенціалу. Нестача призводить до недовикористання виробничого потенціалу, надмірне навантаження - недовикористання їх індивідуального потенціалу. Таким чином, мета формування персоналу - звести до мінімуму резерв нереалізованих можливостей, який обумовлений неспівпаданням потенційно сформованих в процесі навчання здібностей до праці і особистих якостей з можливостями їх використання при виконанні конкретних видів робіт, потенційної і фактичної зайнятості в кількісному і якісному відношенні.

1. Должанський І. З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Должанський І. З., Загорна Т. О. – Київ : Центр навч. літ., 2012. – 384 с.

2. Балабанова Л. В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : навч. посіб. / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Київ : Професіонал, 2006. – 235 с.

3. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. – Львів : Вид-во ЛКА, 2016. – 484 с.

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Менд В.С.

Науковий керівник – Мазур А.Б., асистент

Корпоративна культура – це соціальний клімат чи атмосфера в організації. Корпоративна культура формує модель поведінки і взаємин, яка не зводиться до простого статуту або зводу правил. Вона не може бути універсальною і повинна враховувати специфіку діяльності організації, склад колективу її співробітників та ряд інших важливих аспектів. При цьому корпоративна культура повинна зміцнювати колективний дух працівників від низьких до вищих ланок.

Формування корпоративної культури являє собою тривалий і складний процес, що пов'язаний з впливом культури суспільства, у середині якого дана організація функціонує. Формування корпоративної культури організації повинно відбуватися цілеспрямовано, та бути здатним ефективно реагувати на ситуації, як відносно стабільні, так і нові, спонтанні.

Процес формування корпоративної культури знаходить свій відбиток у формуванні «обличчя» організації, що включає особливості її діяльності, основні принципи та стиль, а також зобов'язання стосовно споживачів та персоналу. Чітко подані, сформовані, водночас гнучкі принципи і зобов'язання дозволяють формувати, об'єднувати праців-

ників навколо єдиних, ясно визначених цілей і цінностей. Тобто необхідно виробити певний формалізований механізм, який повинен відповідати головним етапам формування корпоративної культури і бути здатним виконувати свою інституційну роль за будь-яких умов [1].

Для формування корпоративної культури необхідна програма перетворення управління організації, в якій повинні бути вказані мета перетворення, аналіз факторів формування корпоративної культури, комплекс рекомендацій, розрахованих в часі і в організаційних формах (повноваження, функції, нормативи, регламенти, контроль).

Виділяють такі основні етапи формування корпоративної культури як тривалого і складного процесу: 1) визначення місії корпорації; 2) визначення основних базових цінностей; 3) формування правил поведінки працівників корпорації, виходячи з базових цінностей; 4) описування традицій та символіки, що відображають усе вище перераховане [3].

Засобами формування корпоративної культури можуть бути: система відбору і розподілу персоналу; формування колективів підрозділів; ідеологія, корпоративні свята; зустрічі з керівництвом; корпоративні видання; ротация персоналу; підвищення освітнього рівня кадрів.

Формування корпоративної культури повинно відбуватися шляхом довгострокової практичної діяльності організації, діяльності керівника, відбором найкращих норм, правил і стандартів, запропонованих керівником і колективом.

Критерії формування корпоративної культури сучасної організації: сучасна організація діяльності з матеріальними та духовними складовими культури; гармонійна організація, в якій окремі елементи культури за рівнем свого розвитку, направленістю, ідейністю, цілями, завданнями, способами досягнення мети відповідають один одному; організація, яка живе за нормами закону, а не «за поняттями»; соціально-економічна система, що базується на досягненнях сучасної науки; організація, в якій людей визначають як головну цінність, і відповідно організують взаємодію між окремими людьми і групами на певному психологічному рівні, враховуючи, що найцінніше у людині – її внутрішній стан; організація, що розвивається, буде свої стосунки з суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища на підставі розуміння їхньої системної сутності і унікальності, і прикладає максимум зусиль для отримання як найповніших відомостей про ділових партнерів і співробітників з метою їх кращого розуміння [2].

Формування корпоративної культури зазвичай здійснюється в процесі професійної адаптації персоналу. Механізм формування корпоративної культури полягає у взаємному впливі її джерел, які в свою

чергу обмежують область реально можливих на даному підприємстві способів реалізації особистих цінностей і, тим самим, визначають їх домінуючий в колективі зміст та ієрархію. Ієрархічна система виділених таким чином цінностей породжує найбільш адекватну їй сукупність способів їх реалізації, які, втілюючись в способах діяльності, формують внутрішньогрупові норми та моделі поведінки.

Таким чином, формування корпоративної культури організації, системи цінностей і моделей поведінки дозволяє поліпшити процеси стратегічного розвитку, внутрішньої комунікації, єдності і згуртованості команди, створити єдиний вектор розвитку людських ресурсів, скоротити плінність кадрів в організації. Чіткі принципи формування корпоративної культури сприяють реалізації місії, цілей, завдань та стратегії організації, забезпечують прозоре та ефективне його управління.

- Гриценко Н. В. Оптимізація діяльності впливу керівника на співробітників / Н. В. Гриценко // Наук. вісн. Одеського націон. економ. університету. – Одеса, 2015. – 6 (226). – С. 68–74.

- Лопухова К.О. Вплив корпоративної культури на соціальні процеси підприємства. – Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 31. – С. 216-219.

- Назарова Г.В. Корпоративне управління: Навч. посібник. – Х.: Еспада, 2003. – 531 с.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Власова Д.М.

Науковий керівник – Дегтяр О.А., д-р держ. упр., доцент

В економіку сучасної України інтенсивно входить відносно нова для неї концепція управління проектами (Project Management). Основу цієї концепції становить погляд на проект як на цілеспрямовану зміну вихідного стану кожної системи, пов'язану з витратою часу і засобів. А процес цих змін, здійснюваних заздалегідь розробленими правилами в рамках бюджету і тимчасових обмежень – це управління проектами. Управління проектами стало визнаною в усіх розвинутих країнах методологією інвестиційної діяльності, частиною якої є й нововведення.

Поняття «інноваційний проект» може розглядатися як процес здійснення інновацій (сукупність виконуваних у визначеній послідовності наукових, технологічних, виробничих, організаційних, фінансових і комерційних заходів, що приводять до інновацій), як форма цільового управління інноваційною діяльністю (складна система взаємозумовлених і взаємопов'язаних за ресурсами, термінами і виконавцями заходів, спрямованих на досягнення конкретних цілей (завдань) на

пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки), або як комплект документів (комплект технічної, організаційно-планової і розрахунково-фінансової документації, необхідної для реалізації цілей проекту) [1]. З огляду на всі три аспекти тлумачення поняття «інноваційний проект» його можна розглядати як систему взаємопов'язаних цілей і програм, що являють собою комплекс науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, організаційних, фінансових, комерційних та інших заходів, відповідним чином організованих, оформлених комплектом проектної документації і забезпечуючих ефективне вирішення конкретного науково-технічного завдання (проблеми), вираженого в кількісних показниках, і приводить до інновації [2].

Аналіз вітчизняного досвіду реалізації інноваційних проектів з енергоефективності дає змогу виділити низку нормативно-правових обмежень.

1) Згідно діючої законодавчої бази реалізація інноваційної моделі розвитку економіки України передбачає здійснення концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Зокрема, національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Сучасна нормативно-правова база стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності налічує близько 200 документів та носить переважно декларативний характер.

2) Основною проблемою реалізації енергоефективних проектів в Україні є відсутність достатнього обсягу фінансування. У 2018 р. на заходи енергозбереження було виділено 600 млн. грн з державного бюджету, але тільки енергоефективні заходи в сфері ЖКГ оцінені Мінрегіонбудом у 700 млрд грн. Разом з тим, вирішити проблему підвищення енергоефективності лише за рахунок бюджетних коштів неможливо.

Література:

1. Данчук І.Г. Документування найкращих практик застосування біоенергетичних технологій в муніципальному секторі в Україні / І.Г. Данчук. – К.: ПРООН/ГЕФ "Розвиток та комерціалізація біоенергетичних технологій у муніципальному секторі в Україні", 2018. – 157 с.
2. Ареф'єва О.В., Коренков О.В. Управління потенціалом розвитку підприємств: Монографія О.В. Ареф'єва, О.В. Коренков. – К.: ГРОТ, 2017. – 200 с.
3. Озерчук Т.В. Сутність, значення та види знань на підприємстві / О.В. Христенко, Т.В. Озерчук // Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 11 травня 2017 р. – Ч. 1. – Полтава: ФОП Пусан А.Ф., 2017. – С. 146-148.
4. Сергеев Н.Н. Оценка факторов, влияющих на энергетическую эффективность промышленных предприятий / Сергеев Н.Н. // Экономика и право. – 2017. – Вып. 2. – С. 94-97.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Голова В.С.

Науковий керівник – Дегтяр О.А., д-р держ. упр., доцент

Публічне управління та адміністрування є складним явищем, притаманним державі з її розвиненою системою органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Воно спрямоване як на управління суспільними сферами, галузями та різновидами відносин, так і на самоуправління, власний саморозвиток відповідно до потреб суспільства. Дисипативний характер самоорганізації є однією з найважливіших загальних особливостей системи публічного управління та адміністрування.

Іншими найбільш суттєвими загальними особливостями публічного управління та адміністрування як соціальної системи є те, що воно відрізняється від інших таких систем більшою масштабністю, різноманіттям управлінських впливів, монополією на нормативно-правову діяльність, певними унормованими структурами органів влади та управління, специфікою роботи відповідних служб.

Функціонування таких структур та служб отримало загальну назву «публічне адміністрування». У свою чергу, управлінські впливи таких структур на суспільні сфери, галузі, відносини та території отримали загальну назву «публічне управління».

Безумовно, як загальну особливість системи публічного управління слід сприймати те, що для неї притаманні всі відомі моделі представлення соціальних систем, характерні менеджменту та іншим наукам соціального управління. Це дозволяє на сучасному рівні використовувати в публічному управлінні та адмініструванні методи та технології менеджменту, маркетингу, соціального партнерства та інші.

Важливою особливістю публічного управління та адміністрування є віднесення до його складу державного управління та місцевого

самоврядування. В той же час, все частіше, насамперед у зарубіжних виданнях, зустрічається теза щодо охоплення публічним управлінням ще й громадського управління (управління громадськими об'єднаннями різних типів). Таку точку зору будемо розглядати у контексті широкого розуміння публічного управління.

Є й інші численні особливості публічного управління, які проявляються в його різноманітній практиці, зокрема на системному, функціонально-технологічному та нормативно-правовому рівнях. Про низку з них йдеться у даному навчальному посібнику на рівні знань щодо сучасного публічного управління, необхідного для магістерської підготовки у галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

За нормального (некризового) режиму управління, як показує сучасна світова практика, процеси управління в суспільних системах, зокрема процес публічного управління, здебільшого набувають характеру стратегічного управління, а при кризовому управлінні вони, як відмічав В.Бакуменко, забезпечуються в рамках чинних законів політичної боротьби, обмеженням прав і свобод громадян, а також значним звуженням дії механізмів саморегуляції. Відповідно до положень синергетики, з одного боку, системна криза свідчить, що вичерпані ресурси колишніх джерел розвитку відповідної системи і руйнівні процеси переважають, а, з іншого боку, дезорганізація створює нові можливості для нової організації, інтенсивного включення процесу самоорганізації [1,2].

Створення умов переходу від критичного до нормального режиму управління актуалізувало необхідність визначення довгострокових перспектив держави, постановку обґрунтованих цілей її розвитку, пошук нових загальнонаціональних ідей, навколо яких має згуртуватися суспільство. Однією з безумовно найбільш вдалих з таких ідей є орієнтація на європейські цінності, вибір курсу на забезпечення відповідних рівня життя і стандартів демократизації суспільства. Визначення та обґрунтування стратегій розвитку держави, регіонів, територій, окремих сфер, галузей, видів суспільної діяльності з орієнтацією та використанням досвіду передових країн світу є важливим завданням науки публічного управління та адміністрування.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Державне управління: основи теорії, історія і практика : Навчальний посібник / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішний, М. М. Їжа, Г. І. Арабаджи // За заг. ред. Надолішнього П. І., Бакуменка В. Д. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. – 256 с.
2. Бакуменко В. Д. Європейські орієнтири адміністративного реформування в Україні: Монографія / Кол. авт.: В. Д. Бакуменко (кер. автор. кол.), Л. М. Гогіна, І. В. Козюра, С. О. Кравченко, Ю. Г. Кальниш, Л. Г. Штика. // За заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князєва; - К.: Вид-во НАДУ, 2010. - 172 с.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ РІЗНИХ РІВНІВ

Коваленко Ю.А.

Науковий керівник – Новікова М.М., д-р екон. наук, професор

Предмет конфлікту формується у процесі вироблення програм публічної політики на основі прийняття відповідних рішень як на державному, так і на місцевому рівнях.

Управління конфліктом передбачає діяльність, спрямовану на недопущення, регулювання та примирення протидіючих інтересів шляхом ухвалення узгодженого рішення.

Специфіка відносин між різними рівнями влади в Україні будується відповідно до положень, затверджених Конституцією України. Так, ч. 1 ст. 133 [1].

Як правило, скрізь і завжди державна влада реалізується у двох основних напрямках – управління процесами (економічними, політичними, соціальними, культурними тощо) та управління територіями. Якість загального державного управління значною мірою залежить від досконалості й ефективності місцевого самоврядування, від його концепцій, структури, механізмів здійснення.

Згідно зі ст. 143 Конституції України районним та обласним радам передбачено лише дві групи повноважень:

–затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей та районів та контроль за їх виконанням;

–затвердження районних і обласних бюджетів, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами [1].

Саме виходячи з цих повноважень, найважливішими є бюджетні відносини. Адже за рішенням районних та обласних рад відбувається перерозподіл бюджетних коштів між містами, районами та областю. У зв'язку з тим, що в Україні ще не прийнято нового закону про бюджетну систему, який відповідав би Конституції та Законам України "Про місцеве самоврядування в Україні", говорити про те, що перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами населених пунктів, районами й областями відбувається насамперед через об'єктивні розрахунки, поки що рано. Наразі перерозподіл проводять через визначення нормативів відрахувань від державних податків для міст і районів саме обласними радами[2].

Процедура ухвалення обласними радами таких нормативів часто дозволяє використовувати суб'єктивні фактори, тобто коли голова об-

ласної державної адміністрації (а саме держадміністрація розробляє проект обласного бюджету) має гарні відносини з головою конкретного міста чи керівником району, вони мають можливість одержати більші кошти, ніж ті, з якими облдержадміністрація перебуває у конфронтації.

Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" районним та обласним радам надано ще ряд повноважень, які безпосередньо пов'язані з інтересами територіальних громад, а саме:

– вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

– вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів;

– прийняття рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних, вільних економічних та інших зон.[2]

Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що відносини «рада населеного пункту – районна (обласна) рада» будуються на основі чинного законодавства на кількох, визначених законом, функціях рад. На жаль, українське законодавство не повною мірою забезпечує партнерські відносини між радами різних рівнів, але вже сьогодні з'явилися реальні можливості для перетворення рад районного та обласного рівня в координуючі органи, що покликані вирішувати спільні проблеми окремих територій.

Література:

1. Конституція України: Закон України, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96>.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97>

КОМУНІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Мельник А.Р.

Науковий керівник – Бельська Т.В., д-р держ. упр., доцент

Сучасне суспільство стрімко розвивається і вдосконалюється. Інформація в ньому передається практично миттєво і органи державної влади не повинні залишатися осторонь від інформаційного потоку. Масові комунікації допомагають владі швидше реагувати на будь-які зміни у світі.

Сьогодні громадяни мають можливість за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій відстоювати свої права і інтереси, брати участь у прийнятті рішень, отримувати інформацію про органи

влади та місцевого самоврядування і таким чином підвищувати ефективність роботи органів влади, отримувати адміністративні послуги [2].

Масова комунікація – це особлива форма зв'язку і спілкування. Засоби масової комунікації є способом виробництва, зберігання і поширення різноманітної інформації із закладеними в них цінностями, розраховані на масове сприйняття [3].

Масова комунікація є невід'ємною частиною сучасного суспільства з його економікою, політикою і культурою. Революційне значення для масової комунікації має поява Інтернету з його можливостями зворотного зв'язку і його зростаючим впливом на виробничу, соціально-політичну, культурно-ідеологічну сфери життя людства [1].

У листопаді 2016 року Український Інститут Майбутнього провів опитування. В опитуванні, серед іншого, задавалися кілька запитань про те, звідки українці черпають інформацію про події в країні і світі. На першому місці телебачення, на другому – друзі і знайомі. Інтернет-видання і соціальні мережі обрало близько третини опитаних. Друковані засоби масової інформації в якості основного джерела отримання інформації назвали лише десята частина з числа опитаних.

Ці дані підтверджують тренд поступового зменшення впливу "паперових ЗМІ", але зі своєю, українською специфікою: "особисте спілкування" входить в число найбільш важливих джерел інформації. Така динаміка спостерігається не перший рік.

Розглянемо комунікації в Україні на різних прикладах. Одним з найбільш вдалих є гаряча лінія. Таким чином населення може повідомляти виконавчим і законодавчим органам влади про будь-які проблеми або порушеннях. Так, в місті Харків була створена «Гаряча лінія Г. Кернеса», де харків'яни можуть залишати свої скарги і отримувати відповідь від мера або його представників. Нещодавно були проведені роботи з удосконалення цієї лінії. Для кожної проблеми було присвоєно окремих номер. Тобто, якщо у жителя Харкова є претензії до проведення покрівельних робіт в його будинку він може подзвонити по одному номеру і залишити заявку. За цим же принципом працюють і телефонні лінії районів Харкова. Також, на офіційній сторінці мера можна залишити приватне повідомлення з описом проблеми і отримати зворотній зв'язок.

Пропоную розглянути досвід західних країн і Америки. У Великобританії кожен міністр несе персональну відповідальність за проведення політики в сфері PR. Крім відомих PR-служб існує Центральне управління інформації – спеціалізоване, яке координує установи зі зв'язків з громадськістю всіх державних організацій. Воно має широке

коло експертів з різних напрямків організації PR, надаючи можливість кожному з державних інститутів в разі потреби користуватися їх послугами. Крім цього, Центральне управління інформації постачає всі державні PR-підрозділи інформацією з питань технічної реклами, а також займається підготовкою і випуском фільмів, фотоматеріалів і публікацій, проведенням виставок.

У США аналогічну роль в державному секторі виконує Інформаційне агентство (USIA), метою якого є, зокрема, поширення по всьому світу позитивної інформації про країну, американський народ, культуру і політичне життя. У його завдання входить також надання інформації президенту країни з питань зміни світової громадської думки.

Один із способів поліпшити вітчизняну комунікацію – це перейняти закордонний досвід у відповідності з українською ментальністю.

Під кінець, хотілося б підкреслити, що взаємодія влади і соціуму в Україні та в Харкові зокрема налагоджена непогано. Безумовно, є перспективи для розвитку і Європа тому яскравий приклад. Я сподіваюся, що зладжена робота у сфері зв'язків з громадськістю сприятиме тому, що через пару років вже Британія і США будуть брати приклад з міста Харків.

Література:

1. Бельська Т. В. Інформаційне суспільство: становлення, розвиток, перспективи / Т. В. Бельська, О. І. Крюков // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр” , 2015. – № 1 (47). – С. 276-282.
2. Бельська Т. В. Глобалізація як фактор трансформації владно-суспільних відносин / Т. В. Бельська // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукаДержУпр”, 2013. – № 1(13) – С.72–78.
3. Масова комунікація [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Масова_комунікація

ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД В СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНІЙ ДЕРЖАВІ

Перепелиця В.І.

Науковий керівник – Дегтяр О.А., д-р держ. упр., доцент

Сучасний стан розвитку цивілізації можна характеризувати, як об'єднання в єдине ціле трьох її особливостей. Перша з них пов'язана з тим, що цивілізація перебуває в періоді дуже швидких змін, які відбуваються на тлі процесів глобалізації. Це призводить до появи глобальної турбулентності для всіх проектів. Друга особливість пов'язана з тим, що основним чинником виробництва стали знання. Третьою особливістю є те, що економіка розвинених країн стала сервісно-орієнтованою. Це підтверджується тим, що в економічній діяльності, пов'язаній з наданням послуг у США, Франції, Великобританії та ін.

здіяно понад 70 % працюючого населення. Водночас, частка валової доданої вартості завдяки надання послуг у цих країнах також перевищує 70 % -ний бар'єр. Зважаючи на викладене, усі проекти перебувають у сервісно-орієнтованому середовищі.

Ці тенденції у сфері проектного управління позначилися на появі сервісних моделей. Нерідко проекти, які реалізуються по схематичній моделі, які відповідають системній моделі, об'єднуються в циклічну комбінацію проектів, залучаючи сервісну модель. Успішність реалізації такого підходу визначається правильністю опису сервісного середовища проекту.

Цей термін починає застосовуватися у сфері інформаційних технологій, у якій сьогодні спостерігається найбільше число впроваджувальних, як технічних, так і організаційних інновацій. До теперішнього часу ще не склалося опробованих методів опису сервісного середовища проекту. Однак, зважаючи на аналіз сутності сервісних моделей у різних аспектах із різних позицій (області застосування, життєвого циклу) можна сформулювати деякі вимоги до опису сервісного середовища проекту.

Вимога яка стосується того, як представити сервіс. Його потрібно

Проектне управління є одним з ефективних інструментів розв'язання проблемних ситуацій у проектах коли із самого початку їх виникнення й аналізу можливих шляхів їх розв'язання розглядаються й аналізуються ключові категорії проекту: цілі; кінцеві продукти; суттєві параметри й характер впливу оточуючого середовища; необхідні ресурси; критерії позитивності результатів ефективності їх досягнення й оцінки; можливі механізми й інструменти діяльності й управління [1]. Основним завдання проектного управління є досягнення всіх цілей та виконання завдань проекту, одночасно виконуючи зобов'язання наперед визначених обмежень проекту. Типовими обмеженнями є межі та зміст проекту, час та бюджет. Другорядними завданням, але більш амбіційним, є оптимізація, розподілення та інтеграція завдань, необхідних для досягнення наперед визначених цілей.

Проектне управління на сьогодні є однією з найбільш актуальних та прогресивних управлінських технологій, що продовжує швидко розвиватись. Напрямів застосування проектного управління надзвичайно багато, і вони можуть охоплювати практично всі сфери людського життя, у тому числі й державне управління. Проте на сьогодні механізми проектного управління все ще не знайшли широкого застосування в державному управлінні.

Підсумовуючи зазначемо, проектне управління в державному управлінні є недостатнім. І це, безперечно, один із головних чинників,

що перешкоджає використанню та поширенню технологій проектного управління в країні. Оскільки, ключ до успіху в реалізації реформ полягає в інноваціях. Проектне управління є найзручнішим механізмом для впровадження інновацій в країні.

Література:

1. Паула Мартин. Управление проектами. К.: Изд-во: КПК «Системы», 2005. – 173 с.
2. Проектний аналіз. В.С. Рижигов, М.М. Яковенко, О.В. Латишева, Ю.В. Дегтярьова, А.Л. Щелокова, О.О. К.: Центр учбової літератури, 2007. – 384 с.
3. Тернер Дж. Р. Руководство по проектно-ориентированому управлению К.: Изд-во: Гребенников Бизнес Букс, 2007. – 552 с.
4. Шаров В.В. к. економ. наук «Кастомізація як напрям підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства». Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/116.pdf>.

ТЕХНОЛОГІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ

Працибуда М.В.

Науковий керівник – Бельська Т.В., д-р. держ. упр., доцент

Зараз в Україні проходить реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні або реформа децентралізації. Вона передбачає передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Важливою складовою та запорукою реалізації цієї реформи є формування спроможних громад, яке відбувається шляхом об'єднання територіальних громад. З метою ефективної організації своєї роботи органи місцевого самоврядування об'єднаних громад складають стратегічний план розвитку території. Одним з найважливіших завдань органів місцевого самоврядування є ретельне планування і впровадження стратегій, необхідних для залучення членів територіальної громади до розробки та прийняття управлінських рішень та інших; зростання рівня громадської культури громадян та самоорганізації населення, громадської активності, ефективного представлення інтересів населення в органах місцевого самоврядування та інші [2].

Стратегічний план складається з чітких довгострокових, середньострокових і короткострокових цілей, шляхом послідовного вирішення їх. До основних цілей належать:

- аналіз початкових умов для розвитку громади;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток економічної основи даної території;
- соціальний розвиток території;
- моніторинг тенденцій змін цих та інших основних характеристик;

- здійснення аналізу наявних сильних і слабких сторін території;
- аналіз альтернативного або можливого розвитку;
- розробка переліків послідовних завдань, проєктів для досягнення кожної цілі.

Стратегічний план є довгостроковим і розробляється на термін, не менший ніж дві каденції місцевої ради. У будь-якому разі, термін реалізації стратегічного плану має бути таким, щоб отримані від нього результати змогла відчувати основна частина населення [1].

У спрощеному вигляді процес розробки стратегії охоплює декілька етапів, які реалізуються в логічній послідовності.

Визначення пріоритетів розвитку території.

Сформулювавши мету, місцева влада починає розуміти свої пріоритети та вектори розвитку території. Але на цьому шляху, як правило, зустрічаються перешкоди та небезпеки. Чим більш грамотно створена стратегія, тим простіше її виконувати. Для з'ясування таких перешкод та небезпек виконуються два кроки стратегічного планування: зовнішній та внутрішній аналіз.

Зовнішній аналіз – це процес оцінювання зовнішніх факторів. Зовнішній аналіз переслідує подвійну мету:

1) визначити сприятливі можливості, тобто чинники, які можуть сприяти досягненню поставлених цілей;

2) визначити загрози та небезпеки для організації, тобто зовнішні умови, які обмежують можливості організації у просуванні до встановленої мети.

Звичайно, оцінити майбутній вплив глобальних факторів досить складно. Разом з тим, сама спроба провести таке оцінювання примушує менеджерів замислитися над проблемами продумати свою поведінку в разі їх виникнення [1].

Значно легше піддаються прогнозуванню та оцінці галузеві фактори. Вони більш визначені.

Важливим результатом галузевого аналізу є ідентифікація ключових факторів успіху в даній галузі. Будь-який бізнес характеризується багатьма показниками, які піддаються управлінню та контролю (обсяги виробництва, рівень якості, рівень цін тощо). Проте лише деякі з них визначають можливість та спроможність організації конкурувати на своєму ринку. Такі показники і називаються ключовими факторами успіху.

Внутрішній аналіз – це процес оцінювання факторів, які піддаються управлінню та контролю, тобто факторів, які є результатом діяльності або бездіяльності керівництва.

Основне завдання внутрішнього аналізу – це виявлення сильних та слабких сторін організації.

Сильні сторони – це особливі, унікальні, оригінальні властивості території або, щонайменше, якості, які відрізняють її інших. На такі якості робиться ставка при створенні стратегії розвитку.

Слабкі сторони – це якості, яких не вистачає.

Існує багато різноманітних аспектів діяльності. Аби упорядкувати процес їх оцінювання, на практиці часто застосовується форма балансу.

Отже, реалізація стратегічного плану дозволить громаді стати частиною торговельних і соціально-економічних систем, модернізувати промисловість, принести в регіон необхідні технології і інвестиції та ефективно управляти ОТГ і всією територією в цілому.

Література:

1. Берданова О.В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / О. Берданова, В. Вакулєнко; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.
2. Bielska T. V., Inkin M. V. (2018), Problems of formation of asymmetric joined territorial communities: communicative aspect, Public management 5 (15), June, P. 29-40. doi: 10.32689/2617-2224-2018-15-5-29-40

НАЛАГОДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЙ В НОВОСТВОРЕНИХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Соловійов В.Д.

Науковий керівник – Бельська Т.В., д-р. держ. упр., доцент

Після прийняття «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» 1 квітня 2014 року [3] в нашій країні розпочався розпочалася нова хвиля децентралізації.

При створенні об'єднаних територіальних громад важливими є комунікативні процеси, формується нова тактика і стратегія комунікації з громадою. Відкритість та прозорість діяльності органів влади в територіальних громадах є основним критерієм формування довіри громадян [2].

Слід розглянути можливість та раціональність застосування конфлікту і консенсусу на різних етапах процесу децентралізації. Конфлікти народжуються на ґрунті щоденних розбіжностей у поглядах, протиставленні різних думок, потреб, спонукань, бажань, стилів життя, надій, інтересів та особистісних особливостей. Конфліктів більше, ніж дискусій і переговорів.

Л. Козер визначає умови, за яких конфлікт є позитивним чи нега-

тивним. Позитивна роль конфлікту полягає в тому, що він відіграє важливу роль у підтримці динамічної рівноваги. Конфлікт – це явище тимчасове, тому суспільство обов'язково досягне такого розвитку, коли він зникне. Інші вчені вважають, що конфлікти – явище необхідне.

Застосування комунікативних методів має позитивний результат при налагодженні конструктивного діалогу між різними частинами громади. Вирішення конфліктних ситуацій належить до тих проблем, які в усі часи хвилювали управлінців, науковців, суспільство вцілому. Консенсус ґрунтується на поняттях рівності, справедливості, мудрості тощо. У державній політиці консенсус означає спільність позицій, взаємну згоду. В основі консенсусу лежить врахування думки кожної сторони. Консенсус потребує тривалої підготовчої роботи щодо з'ясування, вивчення та погодження позицій [1].

Враховуючи цей факт, можна стверджувати, що забезпечення комунікації між представниками місцевої влади та членами об'єднаної територіальної громади є важливим аспектом формування та розвитку ОТГ.

У процесах прийняття рішень є непоширеною практика використання форм безпосередньої участі – проведення консультацій із мешканцями ОТГ.

Налагоджена комунікативна політика органу місцевого самоврядування є важливою і необхідною умовою всебічного розвитку громади. Виходячи з цього, можна стверджувати, що потреба в знаходженні оптимальних і науково обґрунтованих рішень, націлених на вирішення проблем громади в комунікаційній сфері, є одним з найважливіших завдань органів місцевого самоврядування, серед них: впровадження комунікативних стратегій, залучення членів територіальної громади до розробки та прийняття управлінських рішень; сприяння самоорганізації населення, громадської активності [4].

Отже, з метою розвитку громад необхідно посилити комунікації при прийнятті управлінських рішень в новостворених об'єднаних територіальних громадах.

Література:

1. Бельська Т. В. Конфлікт і консенсус як способи вирішення соціальних протиріч / Т. В. Бельська // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 40. – Львів. : ЛРІДУ НАДУ, 2014. – С. 178–185.
2. Периферійні території об'єднаних громад: механізми захисту прав та реалізації інтересів : аналітичні матеріали для дебатів // Асоціація сприяння самоорганізації населення. – Режим доступу : https://drive.google.com/file/d/1r6legDE22RscRfWUta9UUEd_nQAIDfS/view

3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
4. Bielska T. V. Problems of formation of asymmetric joined territorial communities: communicative aspect / Bielska T. V., Inkin M. V. // Public management. – 2018. – № 5 (15). – P. 29-40. doi: 10.32689/2617-2224-2018-15-5-29-40

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ІНТЕРЕСІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ

Солопихіна Д.А.

Науковий керівник – Бельська Т.В., д-р держ. упр., доцент

У вітчизняній системі державного управління зберігаються системні протиріччя, що не дозволяють реалізувати повною мірою потенціал, закладений в основі функціонування державної служби. Неприятливі тенденції в діяльності державних органів проявляються, насамперед, у нерозвиненості та низькій ефективності процедур, що регламентують діяльність державних службовців.

В українському законодавстві відсутній закон, який у повній мірі описує правовідносини, пов'язані з конфліктом інтересів на публічній службі, тому різні аспекти цього проблемного явища врегульовуються у низці нормативно-правових документів. Отже, аналіз нормативно-правової бази щодо запобігання виникненню та врегулюванню конфлікту інтересів на державній службі має досить важливе науково-практичне значення.

Чинне законодавство України визначає реальний конфлікт інтересів на державній службі як суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень [1].

У квітні 2009 року групою народних депутатів до Верховної Ради України було подано Проект Закону про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців (Номер, дата реєстрації: 4420 від 29.04.2009), який мав визначати поняття, засади запобігання та способи врегулювання конфлікту інтересів, що виникає в діяльності публічних службовців при виконанні ними своїх службових обов'язків, а також засади відповідальності за порушення вимог цього Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів [2].

У трудовому законодавстві, зокрема, у Кодексі законів про працю України, містяться норми, які сприяють запобіганню виникненню конфлікту інтересів. Так, стаття 251 Кодексу законів про працю встанов-

лює обмеження щодо спільної роботи на одному і тому ж підприємстві, в установі, організації осіб, які є близькими родичами чи свояками (батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри і діти подружжя), якщо у зв'язку з виконанням трудових обов'язків вони безпосередньо підпорядковані або підконтрольні один одному.

Проект Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» містить інформацію про те, як повинен діяти службовець органу місцевого саморядування у ситуації потенційного чи реального конфлікту інтересів. Наразі цей документ не ухвалений, а чинний Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [2], а точніше його стаття 12-1, відсилає нас до Закону «Про запобігання корупції».

Новий антикорупційний закон, у порівнянні з попереднім законом, більш детально описує процедури, пов'язані з конфліктом інтересів. Але у відповідність до цього закону необхідно привести ряд інших нормативно-правових документів. Невідповідність прослідковується, якщо звернути увагу на статтю 35, у якій йдеться про особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. В частині першій цієї статті сказано, що правила врегулювання конфлікту інтересів окремих осіб (високопосадовців) визначаються законами, які регулюють статус відповідних осіб та засади організації відповідних органів. Перегляд документів, на які іде посилання показав, що далеко не всі вони містять правила врегулювання конфлікту інтересів.

Отже, такого роду невідповідності необхідно якнайшвидше усунути, адже нормативно-правовий механізм врегулювання конфлікту інтересів, в такому стані, в якому він є зараз не може працювати ефективно.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України, від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-182>.
2. 91. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 року N 2493-III // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2493-14/page>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 07.04.2011 № 3207-VI, [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ (НА ПРИКЛАДІ ДЕПАРТАМЕНТУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ХОДА)

Шанша М.Д.

Науковий керівник – Гайдученко С.О., д-р держ. упр., професор

Сучасний світовий рівень менеджменту передбачає, що об'єктом управлінської діяльності у будь-якій сфері, поряд з процесами та людьми, є організаційна культура різних типів. Вважається, що оволодіння інноваційними управлінськими технологіями неможливе без опанування організаційно-культурними засадами, які дають комплексне розуміння процесів еволюції та функціонування організації з урахуванням глибинних механізмів поведінки людей в контексті багатофункціональності та динамічності цих процесів.

Актуальність вивчення організаційної культури пов'язана з тим, що знання особливостей організаційної культури підприємства дозволить оцінити ступінь стабільності організації, її конкурентоспроможність, передбачити можливі напрямки управлінських рішень, а також сприятиме досягненню запланованих результатів.

Проблема побудови організаційної культури як фундаменту для підвищення конкурентоспроможності сучасного підприємства є надзвичайно актуальною. Тільки вибудувавши організаційну культуру належного рівня, можна очікувати підвищення продуктивності праці персоналу та ефективності менеджменту [2].

Так історично склалося, що організаційна культура як потужний важіль в управлінні персоналом державної служби України як соціального та державно-правового інституту досі не отримала належної уваги як з боку науковців, так і практиків від державного управління. Це пояснюється особливостями управління персоналом у сфері державної служби – воно здійснюється в межах єдиної системи влади та державного управління на основі єдиних правових, організаційних та функціональних принципів. До того ж управління персоналом є соціально зумовленим і таким, що суворо регламентується законами і нормативно-правовими актами та забезпечується бюджетом. Наявність цих факторів, безумовно, не сприяє будь-яким ініціативам стосовно глибокого вивчення та належного використання в сфері державної служби такого феномену як організаційна культура. Разом з тим, існує наукова думка, що «державна служба як суспільне явище є своєрідною формою відображення суспільних зв'язків і відносин, показником міри гуманності, людяності чинних

у суспільстві порядків, тобто є явищем, яке віддзеркалює стан дотримання загальнонародських цінностей в суспільстві та державі» [1].

Підсумовуючи, організаційну культуру можна визначити як особливу сферу організаційної реальності [3], що складається з комплексів спеціалізованих і певним чином упорядкованих матеріальних і віртуальних ресурсів і результатів праці робітників, що включають у себе систему сформованих міжособистісних відносин та поєднує сукупності взаємозалежних організаційних явищ і процесів, у надрах яких завдяки цілеспрямованим діям персоналу, здійснюваним відразу в трьох відосблених культурних просторах – виробничому, економічному й соціальному – відбувається перетворення вищезгаданих ресурсів і часткових результатів у кінцеві продукти діяльності системи в цілому.

Література:

1. Оболенський О. Ю. Державна служба : підручник / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2006. – 472 с.
2. Організаційна культура в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування : методичні рекомендації / [уклад.: Гамаюнов В.Г., Горбенко Н.В.]. – Донецьк, 2009. – 26 с.
3. Шэйн Э. Х. Организационная культура и лидерство / Э. Х. Шейн // пер. с англ. под ред. В.А. Спивака. – СПб. : Питер, 2002. – 336 с.: ил. — (Серия «Теория и практика менеджмента»).

УКРАЇНА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНИХ ТРЕНДІВ

Бейлін П.М., Чалий Б.І.

Науковий керівник – Момот Т.В., д-р екон. наук, професор

Однією з ключових характеристик сучасного розвитку світогосподарських процесів є глобалізація. Постійно відбувається посилення взаємозалежності національних економік, переплетення соціально-економічних процесів у різних регіонах світу, що власне і стимулює міжнародні компанії до пошуку кращих умов діяльності.

За даними Світового Банку у 2019 р. світова економіка зростати майже на 3% (тобто глобальний ВВП зросте на 2,9 %). Експерти The Economist прогнозують у 2019 р. лідерами економічного зростання стануть: Сирія, Бангладеш, Бутан, Індія, Руанда. Лише 6 держав світу матимуть падіння ВВП, а не зростання. Це: Венесуела, Ємен, Іран, Екваторіальна Гвінея, Аргентина, Нікарагуа. Імовірно, що найгірший стан демонструватиме економіка Венесуели (падіння у 5,7% ВВП — найбільше зниження у світі). Отже, за даними Світового банку принаймні половина країн світу матимуть більш стрімке економічне зростання [1].

За прогнозами Світового банку ВВП України у 2019 р. виросте трохи менше за світовий — на 2,8%. Показники зростання ВВП України в 2018 році становлять 2,5%, а ВВП на душу населення — 2,6 тис доларів при чисельності у 44 мільйони людей [2]. Вже зараз деякі країни Африки обганяють Україну за темпами економічного зростання.

Слід зазначити, що для того, щоб люди відчували реальне покращення життя, необхідно, щоб економіка зростала на 6–7%. І для цього Україні потрібно додатково 10 млрд. доларів інвестицій щорічно. Проте прямі іноземні інвестиції в економіку України в 2018 році склали всього 2 мільярди доларів США, що у 5,5 разів менше ніж трудова мігранти перерахували до України.

2019 року Україна буде лідирувати у світі за швидкістю скорочення робочої сили. Країнами, які найшвидше за всіх втрачатимуть працездатне населення, 2019 стануть Україна, Болгарія, Румунія, Литва, Угорщина, Латвія, Молдова, Хорватія, Росія та Білорусь.

У 2018 році порівняно з попереднім, інфляційні процеси в Україні дещо сповільнилися. Інфляцію у 2018 р. оцінили в 9,8%, та на 2,8 відсоткових пункти перевищив стартовий прогноз Уряду, який був покладений в основу розрахунків показників Державного бюджету на 2018 рік.

Станом на жовтень 2018 року загальна сума позик, наданих Міжнародним Валютним Фондом Україні у період 1994–2018 років, номінована у валюту США, склали 29,7 млрд. доларів США. За 25-річну історію взаємовідносин України та МВФ, наша країна одержала понад 80% кредитів протягом 5 років: у 2008–2010 рр. –12,8 млрд. доларів США (43%) та 2014–2015 рр. – 10,7 млрд. доларів США (36%). У період 1998–2017 рр. Україна повернула МВФ 19,4 млрд. доларів США суми основного боргу. Понад 65% (12,8 млрд. доларів США) виплат за борговими зобов'язаннями перед МВФ відбулися у 2012–2015 роках.

Таким чином, підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що розвиток національної економіки України підпорядкована загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи, головною серед яких є тенденція глобалізації, що обумовлює доцільність розробки оптимальної стратегії розвитку національної економіки, моделі участі в світовому глобалізаційному просторі.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ І ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Кюрчева С.О., Куцин М.В.

Науковий керівник – Момот Т.В., д-р екон. наук, професор

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) є однією з найважливіших галузей соціальної сфери регіональної економіки, яка створює умови щодо діяльності з обслуговування матеріально-побутових потреб населення за місцем проживання. У комунальному господарстві України нині функціонує кілька тисяч підприємств різних форм власності, серед яких особливе місце посідають підприємства водопостачання та водовідведення через їхню надзвичайну роль у забезпеченні населення і суб'єктів господарювання одним із найбільш дефіцитних ресурсів – якісною прісною водою, а також особливий статус природних монополістів та необхідність втручання у їхню господарську діяльність для нівелювання проблем функціонування неконкурентних ринків. Тому управління розвитком підприємств водопостачання і водовідведення потребує спеціальних підходів, що базуються на впровадженні сучасних механізмів забезпечення фінансово-економічної безпеки, розробка яких базується на організації комплексної системи інформаційно-аналітичного забезпечення.

Інформаційний ресурс, що формується на засадах своєчасності, доречності, повноти та об'єктивності є вирішальним фактором для забезпечення безперервної та рентабельної діяльності суб'єктів господарювання. Важливість інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування систем управління фінансово-економічною безпекою сучасних суб'єктів господарської діяльності відображено у дослідженнях С.В. Позднишева, О.І. Захарова, В.Б. Заходжая, Д.М. Квашука, Н.В. Зачосової та інших. Проте, і досі залишаються відсутніми ефективні методичні підходи до проведення діагностики стану системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. При цьому інструментарій, що пропонується для аналізу, базується на поєднанні розрізних, часто суперечливих показників результативності окремих напрямків діяльності суб'єктів господарювання, яких недостатньо для формування достовірного висновку про рівень захисту активів підприємства від зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз. Крім того, найбільші труднощі виникають при застосуванні сучасних методичних підходів до розрахунку показників рівня фінансово-економічної безпеки, що обумовлено відсутністю необхідної інформації, що призводить до виникнення припущень або формулювання проміжних чи приблизних

результатів обрахунків, наслідком чого є суб'єктивна оцінка стану системи економічної безпеки, яка майже не несе у собі інформаційної цінності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таким чином, базуючись на сучасних дослідженнях інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємств водопостачання та водовідведення доцільно розглядати як сукупність збору, обліку, накопичення, розподілу, переробки (аналізу), збереження, пошуку і передачі відомостей та даних, що стосуються різних аспектів діяльності підприємства, а також поточного та ретроспективного стану захищеності ресурсів комунального підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх небезпек і загроз. Враховуючи сучасні реалії функціонування підприємств житлово-комунального господарства, особливу увагу слід приділяти транспарентності діяльності підприємства шляхом забезпечення повної інформаційної відкритості перед усіма зацікавленими особами на засадах системного підходу. Система фінансово-економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність елементів, до яких відносять виробничий, кадровий, організаційний, науково-технічний, інтелектуальний, інвестиційний і фінансовий потенціал. Відтак у якості інформаційного забезпечення пропонується використати фінансову звітність, матеріали сайту самого підприємства, провести анкетування та опитування, ознайомитись із техніко-технологічною документацією на обладнання та техніку, що використовуються; вивчити аудиторські звіти тощо.

АНАЛІЗ ГЛОБАЛЬНИХ ІНДЕКСІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ

Маляренко А.В., Аверина М.І.

Науковий керівник – Момот Т.В., д-р екон. наук, професор

Конкурентоспроможність країни — це сукупність властивостей, притаманних національній економіці, які визначають здатність країни конкурувати з іншими країнами. Рівень конкурентоспроможності країни визначається за різними методиками, представленими в табл. 1

Таким чином, проведене дослідження дозволяє оволодіти методичним інструментарієм оцінювання бізнес-середовища за різними підходами та дослідити позиції України за ключовими міжнародними рейтингами конкурентоспроможності.

Таблиця 1. – Міжнародні рейтинги конкурентоспроможності: систематизація підходів

Назва	Опис	Структура
<p>Індекс глобальної конкурентоспроможності Global Competitiveness Index 4.0 2018 (GCI 4.0) Україна посіла 83 місце зі 140</p>	<p>Розроблений Всесвітнім економічним форумом (WEF), Швейцарія</p>	<p>Порівнює конкурентоспроможність країн за 98-ма індикаторами, які розділені за 12-ма групами</p>
<p>Рейтинг конкурентоспроможності країн світу Україна посіла 60 місце із 63</p>	<p>Розроблений Центром світової конкурентоспроможності при Інституті розвитку менеджменту (IMD) (Лозанна, Швейцарія; нинішній президент – професор Дж.Р. Уеллс) і публікується в Щорічнику світової конкурентоспроможності (World Competitiveness Yearbook - WCY), Швейцарія</p>	<p>Порівнює конкурентоспроможність країн за 340+ індикаторами, які розділені за 4-ма групами за даними 52 дослідницьких інститутів світу</p>
<p>Рейтинг легкості ведення бізнесу Україна посідає 71 місце серед 190 країн світу</p>	<p>Дозволяє об'єктивно оцінити законодавство, пов'язане з регулюванням бізнесу, і його застосування в 190 країнах, а також в окремих містах і регіональному рівнях.</p>	<p>Дозволяє об'єктивно оцінити законодавство, пов'язане з регулюванням бізнесу, і його застосування в 190 країнах, а також в окремих містах і регіональному рівнях.</p>
<p>Індекс економічної свободи / Index of Economic Freedom Україна набрала 51,9 бали зі 100 можливих і посіла у рейтингу 150-ту місце із 180 країн світу Україна в групі «переважно невільною економікою»</p>	<p>Індекс розраховується американським дослідницьким центром The Heritage Foundation у співпраці з The Wall Street Journal, він оцінює рівень лібералізації взаємодії держави і бізнесу, враховуючи чотири основні складові свободи економічної діяльності. Усі країни світу в цьому індексі розділені на 5 умовних груп – «з вільною економікою», «з переважно вільною економікою», «з помірно вільною економікою», «переважно невільною економікою» та «з невільною економікою»</p>	<p>Індекс економічної свободи є інструментом для поглибленого аналізу економік у всьому світі та розраховується на підставі 12 показників (раніше цих показників було 10), згрупованих в чотири широкі категорії, або стовпи економічної свободи: (1) верховенство права; (2) обмеження уряду; (3) регуляторна ефективність; (4) відкритість ринків. Індекс комбінує кількісні і якісні показники і розраховується як середнє арифметичне 12 економічних свобод. Індекс має значення від 0 (найгірше значення) до 100 (найкраще)</p>

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Литвин С.В.

Науковий керівник – Лелюк Н.Є., канд. екон. наук, доцент

В умовах ринкової економіки будь-яке підприємство зацікавлене в стабільному і ритмічному своєму функціонуванні. Одним з найважливіших механізмів фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств є механізм управління обіговими коштами. Розробка і складання механізму фінансового менеджменту по управлінню обіговими коштами нині є актуальною проблемою, тому що ефективно планування і використання обігових коштів підприємства забезпечує не лише високий рівень платоспроможності сільськогосподарських підприємств, але і запланований рівень ліквідності. Окрім цього покращується забезпеченість підприємства матеріально-технічними ресурсами для підтримки ритмічного і безперервного виробництва. Успішне управління обіговими коштами сільськогосподарських підприємств полягає в організації безперервного процесу реалізації і виробництва продукції з оптимальним набором і розміром обігових коштів.

На наш погляд, на первинному етапі управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств слід вивчити:

-динаміку питомої ваги обігових коштів в загальній сумі активів;

-співвідношення темпів зміни середньої їх суми з темпами зміни об'ємів реалізації продукції;

-динаміку питомої ваги основних груп обігових коштів в загальній сумі активів і тенденцію їх оборотності;

-динаміку показників ефективності використання обігових коштів (коефіцієнта оборотності, тривалості одного обороту, коефіцієнта завантаження, рентабельності обігових коштів);

-кількісний вплив чинників на зміну цих показників.

Така послідовність дає можливість виявити резерви оборотності і надлишки обігових коштів, а також розрахувати резерви зростання виручки, прибутку і рентабельності оборотних активів.

Досліджуючи при цьому групу виробничих запасів, доцільно здійснити детальний аналіз динаміки показників ефективності використання матеріальної частини обігових коштів (матеріаловітдачі, матеріаломісткості, питомої ваги матеріальних витрат в собівартості продукції, прибуток на 1 грн матеріальних витрат, коефіцієнта співвідношення темпів зростання обсягів виробництва і матеріальних витрат, коефі-

ціента економічності використання матеріалів в порівнянні зі встановленими нормами, системи приватних показників сировиноємності, топлівоємності, енергоємності і т.д.) і зробити їх факторний аналіз.

Далі має сенс визначити потребу в обігових коштах на основі планованого обсягу виробництва і реалізації з використанням розрахункових нормативів по окремих групах обігових коштів і в цілому по агропромисловій організації.

Таким чином, існуюча система оцінних показників дозволяє розкрити резерви для зростання оборотності і рентабельності обігових коштів, а також скоротити тривалість виробничого і фінансового циклів.

В ході управління оборотними активами необхідно завжди пам'ятати про те, що кожна із складових частин оборотних активів має свої особливості :

обґрунтування запасів повинне робитися на основі розрахунку оптимальної партії постачання і середньодобового залишку з урахуванням ефективної системи контролю за їх рухом;

управління дебіторською заборгованістю має на увазі не лише аналіз динаміки її стану, питомої ваги, складу і структури за попередній період, але і формування кредитної політики по відношенню до покупців продукції, систему кредитних умов, а також систематичний контроль дебіторів;

управління грошовими коштами передбачає не лише контроль рівня абсолютної ліквідності, але і оптимізацію середнього залишку усіх грошових коштів на основі розрахунків операційного, страхового, компенсаційного і інвестиційного резервів.

При цьому контроль за рухом грошових потоків повинен здійснюватися відповідно до бюджету надходжень і витрачань грошових коштів в усунення касових розривів.

ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Куторай Н.Г.

Науковий керівник – Карпушенко М.Ю., канд. екон. наук, доцент

Проблеми оподаткування суб'єктів малого підприємництва України щодо скасування в Україні спрощеної системи оподаткування взагалі. Тому необхідно проаналізувати альтернативу спрощеній системі.

У науковій літературі теоретичні і методологічні аспекти концепції вибору системи оподаткування розглядалися такими вченими, як Ю. Б. Іванов, Атамас П. Й. та ін.

Але, питання щодо використання загальної системи оподаткування малими підприємствами остається відкритим більшість вчених та видатних економістів України вважають використання строщеної системи оподаткування більш доцільним.

Згідно норм ПК загальна система оподаткування передбачає для малих підприємств сплату податку на прибуток у розмірі 18% від розміру прибутку, для підприємців - податку на доходи фізичних осіб, який також складає 18% від розміру чистого прибутку. Окрім цього, платники податку, які застосовують загальну систему оподаткування за умови перевищення обсягу доходів за рік 1 млн. грн. повинні зареєструватися як платники ПДВ за ставкою 20%.

Альтернативою загальній системі оподаткування є спрощена система оподаткування, яка може застосовуватися як підприємцями, так і підприємствами - суб'єктами малого підприємництва. Найбільш широкі можливості дає реєстрація платником єдиного податку 3 групи єдиний податок для 3 групи платників складає 3% від розміру доходів якщо суб'єкт підприємницької діяльності є платником податку на додану вартість (далі - ПДВ) та 5% від розміру доходів у разі, якщо ПДВ включається до складу єдиного податку. На перший погляд ставка 3% є більш приємною, ніж 18%. Але аналіз розрахунків свідчить про інші висновки. Припустимо, що підприємство отримувало доходи у розмірі 50000 грн. кожного місяця, рівень рентабельності продажів (співвідношення прибутку та доходів) коливався від 0% до 45%. Розмір ПДВ в рахунок не приймається, оскільки його розмір однаковий в обох випадках.

Розмір сплаченого єдиного податку та податку на прибуток за таких умов відобразимо на рисунку 1.

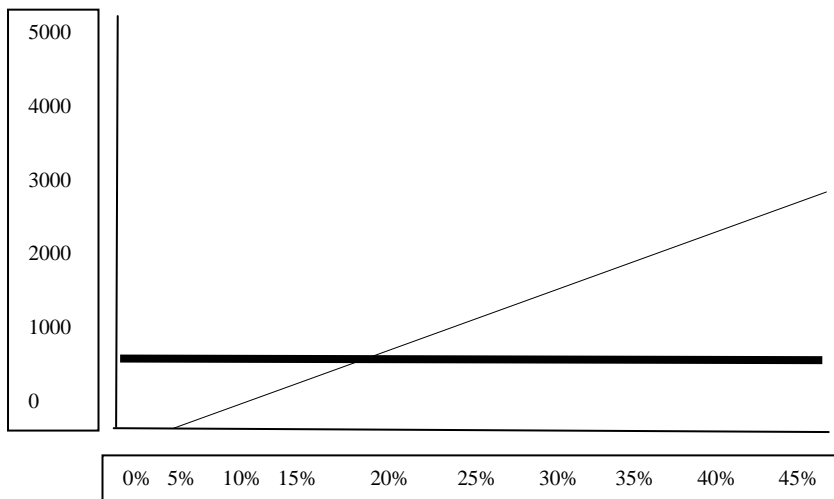

Рисунок 1 – Розмір податків підприємства за спрощеною та загальною системою оподаткування

Наведений рисунок свідчить, що при інших рівних вимогах застосування спрощеної системи є доцільним, якщо відношення прибутку до доходу складає більше 16,7%.

Тобто вибір системи оподаткування на підприємствах малого бізнесу є багаторівневим та дає можливість суб'єкту господарювання обрати найбільш вигідний для себе варіант.

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Штих А.В.

Науковий керівник – Карпушенко М.Ю., канд. екон. наук, доцент

В сучасному світі безпека бізнесу вимірюється не тільки критеріями економічної ефективності та якості продукції і послуг, а також готовністю вирішувати соціальні проблеми. Останні роки дуже вагомим показником діяльності вітчизняних підприємств є його соціальні заходи. Проведення таких заходів є свідченням не тільки розвитку підприємства, але й можливості надавати певні блага суспільству.

Соціальна відповідальність повинна бути розкрита у вигляді показників, які найбільш широко характеризують діяльність підприємств.

ва у цьому напрямку. За думкою Воробей В. соціальна (нефінансова) звітність – це документально оформлена сукупність даних організації, що відображає середовище її існування, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сферах.

Адресатами інтегрованих звітів є стейкхолдери-працівники і бізнес-партнери, фінансові агенти (кредитори, інвестори, донори), акціонери (власники і співвласники), споживачі, а також органи влади (державної та місцевого самоврядування) і неурядові організації (рисунок. 1).

Рисунок 1 – Користувачі інтегрованої звітності

Найрозповсюдженішими міжнародними стандартами звітності є: стандарти Саншайн; GRI; AA1000; ISO 26000, SA8000. Найбільш відомим переліком кількісних показників у світовій практиці нефінансової звітності є система показників GRI, застосування яких рекомендується і при формуванні соціальної звітності довільного формату, а також Звітів про Прогрес.

Найбільш важливою для оцінки потенціалу та підвищення рівня довіри до українських підприємств є адекватна система показників, яка б характеризувала соціальні проекти.

Узагальнюючи вищенаведене, можна сформулювати, що інтегрована звітність це складна система інформації, що відображає діяльність господарюючого суб'єкта в частині трудових відносин, безпеки

праці, охорони здоров'я персоналу, благодійності, корпоративного управління, захисту працівників та виконання соціальних програм. Від якості наданої інтегрованої звітності залежить думка зовнішніх організацій щодо стану розвитку підприємства із всіма наступними наслідками.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Махубова М.А.

Науковий керівник – Карпушенко М.Ю., канд. екон. наук, доцент

Для більшості промислових і комерційних організацій інвестиції в запаси складають значний розмір. Високий рівень запасів стає не стільки страховкою фірми від перерв в постачанні, скільки може визвати збитки. Оптимальною вважається така система управління запасами, яка найкраще відповідає цілісності підприємства і відповідає таким вимогам: своєчасність, комплектність, якість, мінімальні затрати.

Основна функція системи управління запасами - забезпечення безперервної діяльності підприємства, навіть в «критичних» моментах, в екстремальних ситуаціях. Яким повинен бути обсяг запасів для виконання цих функцій? Класичний інструмент для визначення такого рівня нормування запасів. Визначення потреби в матеріалах, сировині, напівфабрикатах проводиться шляхом розрахунків. Необхідно розрахувати добові витрати ($P_{доб}$) кожного виду ресурсів:

$$P_{доб} = \sum_{i=1}^n N_i \times V_i, \quad (1)$$

де N_i - норма розрахунку ресурсів на одиницю продукції, що визначається відповідно до стандартів і технічних умов,

V_i - запланований обсяг виробництва за добу,

n - кількість продукції, в яких використовується цей ресурс.

При цьому слід врахувати, що фактична добова витрата ресурсу може відрізнятися від середньодобових показників. Тому на протязі року середні норми витрат ресурсу корегуються з урахуванням змін обсягу виробництва.

На основі добової витрати ресурсу визначається поточний запас. Він створюється з метою забезпечення безперервного процесу виробництва між двома черговими поставками ресурсів.

Поточний запас (ПЗ) визначається за формулою:

$$ПЗ = P_{доб} \times I_n, \quad (2)$$

де I_n – інтервал постачання з урахуванням часу розвантаження та складування.

Під час розрахунку поточного запасу найбільш складним процесом є визначення інтервалу між двома черговими поставками. При не своєчасному надходженні матеріалу, тобто коли фактичний інтервал перевищує плановий, може виникнути нестача ресурсу і, як наслідок, порушення роботи підприємства.

Щоб уникнути цього створюється страховий (гарантійний) запас. Його розмір (СЗ) розраховується так:

$$СЗ = P_{доб} \times T_n, \quad (3)$$

де T_n – час термінового поповнення запасу в днях або час середнього відхилення від стандартних інтервалів поставки.

Якщо надходять ресурси не задовольняють вимогам технологічного процесу і до запуску у виробництво проходять відповідну обробку, то створюється ще й підготовчий (технологічний) запас.

$$З_{подг} = P_{доб} \times T_{подг}, \quad (4)$$

де $T_{подг}$ – час підготовки ресурсу до споживання (наприклад, різка скла).

Таким чином, виробничий запас ($З_{пр}$) за окремими найменуваннями ресурсів оцінюється з урахуванням поточного, страхового, транспортно-технологічного та технологічного запасів.

$$З_{пр} = ПЗ + СЗ + З_{пр} + З_{подг}, \quad (5)$$

Мінімізація запасів на підприємстві може відбуватися і за рахунок впровадження таких методів організації виробництва:

- «Точно в термін», тобто надходження ресурсів відповідно до чіткого календарним графіком, що дозволяє знизити складські витрати;
- «З коліс»: доставка здійснюється прямо на будівельний майданчик, що знижує витрати не лише на зберігання, а й на вантажно-розвантажувальні операції.

Підводячи підсумки, можна відзначити, що сучасне управління запасами покликане не тільки забезпечувати безперебійну роботу, а

знаходити найбільш економічні варіанти. Тоді запасів не будуть «посесеними збитками», а стануть фактором підвищення прибутковості і зростання підприємства.

ТРЕНДИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ У МАЙБУТНЬОМУ

Таранушенко Є.В.

*Науковий керівник – Власова О.Є., канд. екон. наук, доцент
(Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця)*

Бухгалтерський облік відіграє ключову роль у функціонуванні будь-якого бізнесу. Потреба в присутності сильної системи обліку для будь-якого бізнесу, особливо після світової фінансової кризи в недалекому минулому, є першочерговою.

Ми пройшли довгий шлях від ручної бухгалтерії до бухгалтерського обліку в хмарах і автоматизації. Багато підприємств також для ведення обліку використовують сторонніх фахівців, що дозволяє зосередити всі ресурси на створення і розвитку свого бізнесу. Але це можуть дозволити собі тільки мікро- або малі компанії. Чим більше підприємство, тим об'ємніше обсяг облікової інформації та більша потреба в бухгалтерську службу.

В останні роки в бухгалтерській професії відбуваються значні зміни. Це пов'язано з тим що бухгалтерський облік все більше спрямований на зміну функціонально структури бізнесу і спрощення роботи зі збору та аналізу обліково-аналітичної інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях від стратегічного до оперативного. На підставі аналізу інформації про розвиток бухгалтерської професії в майбутньому нами сформульовані основні тренди майбутніх змін в обліковому процесі.

1. Використання хмарних технологій в бухгалтерському обліку. Це має багато переваг, зокрема: дозволяє використання хмарне програмне забезпечення з будь-якого пристрою, використовуючи будь-яке підключення до Інтернету; бухгалтерський облік в хмарі дозволяє власникам малого бізнесу залишатися на зв'язку з бухгалтером, а також контролювати облікові дані; хмарне програмне забезпечення може бути об'єднано з широкою кількістю модулів для підвищення ефективності обліково-аналітичної інформації виробленої обліком; відсутність необхідності запускати додатки на робочому комп'ютері; використання хмарних технологій є безпечним способом захистити інтелектуаль-

ну власність бізнесу в разі втрати фізичних активів (ноутбуків або комп'ютерів).

2. Прискорення автоматизації. Як стверджують фахівці, до 2020 року трудомісткі та рутинні завдання пов'язані з бухгалтерським та податковим обліком, створення платіжних відомостей, аудит і банківська справа будуть повністю автоматизовані. Однак, це не призведе до втрати потреби в бухгалтерях, навпаки, бухгалтера отримують великий доступ до діапазону майже оперативної інформації з більшої кількості джерел, що значно підвищить ефективність облікових даних. При цьому хоча алгоритми продовжать ставати більш складними та ефективними для компіювання великих масивів даних, вони не зможуть замінити інтерпретуючу здатність людського розуму. Тому що алгоритми і комп'ютери тільки великі транзакційні машини, які можуть використовуватися тільки для безпечного обміну інформацією між компаніями і кредиторами.

3. Використання технології блокчейна в бухгалтерському обліку. Хоча блокчейн зараз використовується тільки для обороту криптовалют, багато фахівців розширюють сферу його можливого застосування. Наприклад, на нещодавно проведеній всесвітньої конференції з бухгалтерського обліку в Лос-Анжелесі, основна тема для обговорення стосувалася саме використання блокчейн-технологій в бухгалтерському обліку. Передбачається що в майбутньому технологія блокчейна буде використовуватися для створення єдиної бухгалтерської книги, що дозволить користувачам з декількох джерел отримати доступ до тієї ж інформації в майже реальному часі. Наприклад, якщо профіль ризику бізнесу зростає, то з блокчейном, бізнес і його потенційні кредитори або інвестори можуть отримувати доступ до профілю ризику одночасно. Угоди, обговорення яких зараз займає години або дні, в майбутньому буде займати хвилини або секунди. Ця швидкість також йде з більшою безпекою і прозорістю.

4. Стратегія соціальних медіа. Більшість підприємств використовує соціальних мережі, аби створити присутність для їхнього бізнесу онлайн або домогтися ширшої аудиторії. Використання стратегії соціальних мереж в обліку також завойовує популярність коли власники бізнесу стають активнішими в соціальних мережах. Ця тенденція у бухгалтерському обліку вигідна не тільки бухгалтерським фірмам, але також і для клієнтів котрі в змозі зібрати інформацію самостійно та яка забезпечує ясність коли справа доходить до вибору послуг, що надаються бухгалтерською фірмою. Вигоди від використання соціальних мереж для бухгалтерського обліку: низька вартість за використання; зв'язок із мільйонами осіб; збільшене ділове поєднання видимість;

збільшений трафіку сайту; забезпечення розуміння у областях бухгалтерських експертних знань.

Незважаючи на збільшення автоматизації бухгалтерської професії, введення в неї штучного інтелекту, не можна не дооцінювати роль людського фактору. Професійні бухгалтера змінюють специфіку своєї роботи, при цьому отримуючи велику користь від четвертої промислової революції. Люди створюють ідеї і будують компанії, а бухгалтери необхідні як довірені радники. Технологія може змінитися, але динаміка розвитку обліково-аналітичної інформації та ролі професійної думки в ній залишиться тією ж, а скоріш за все посилиться.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Якимець Я.Р.

Науковий керівник – Власова О.Є., канд. екон. наук, доцент

Незважаючи на стрімкий розвиток ринкових відносин, в Україні, як і в кожній державі, продовжують функціонувати установи, підприємства та організації державного сектору. Вони є невід'ємною складовою частиною розвитку економіки країни, забезпечення добробуту і захисту її населення та організації надання різноманітних суспільних благ.

До органів державного сектору належать: міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші розпорядники бюджетних коштів; державні і комунальні підприємства, установи та організації; акціонерні, холдингові компанії, інші суб'єкти господарювання, у статутному капіталі яких більш як 50 відсотків акцій (часток, паїв) належать державі або суб'єктам комунальної власності; державні цільові фонди; інші підприємства, установи та організації, які отримують бюджетні кошти, кредити, залучені державою або під державні гарантії чи міжнародну технічну допомогу, використовують кошти, що залишаються у їх розпорядженні у разі надання їм податкових пільг, державне чи комунальне майно (далі – державні ресурси) лише під час провадження ними діяльності з використання державних ресурсів.

Державні цільові фонди – це фонди грошових коштів, які мають цільове призначення і знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади. Державні цільові фонди є однією з ланок загальнодержавних фінансів, порядок їх формування та використання регламентується відповідними законодавчими актами.

Найбільшими за обсягом та найвагомішими за значенням в Україні є соціальні фонди. До соціальних фондів в Україні належать: Пенсійний фонд; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; Фонд соціального страхування; Фонд соціального захисту інвалідів тощо.

Фонд соціального страхування України державний цільовий фонд, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням в Україні від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно із затвердженим статутом.

Бухгалтерський облік державного сектору відрізняється від бухгалтерського обліку підприємницької сфери, причиною чому є відмінності в управлінні у державному та комерційному секторах. Основною метою діяльності підприємства є отримання прибутку, тоді як у державному секторі увага зосереджується на демократичному контролі над використанням державних коштів.

Необхідно відмітити, що бухгалтерський облік в установах державного сектору економіки має свої специфічні особливості:

- організація обліку в розрізі статей бюджетної класифікації;
- окремий облік отриманих асигнувань з бюджетів різних рівнів та власних надходжень;
- розподіл обліку видатків за джерелом покриття;
- окремий облік касових і фактичних видатків;
- контроль виконання кошторису видатків;
- сувору відповідність обліку і звітності вимогам нормативних документів;
- галузева специфіка обліку в установах культури, науки, освіти, управління, державних цільових фондів;
- відсутність попередньої оплати за товари, послуги, виконані роботи та ін.

Основним завданням обліку у процесі діяльності установ державного сектору економіки є забезпечення своєчасного, точного, повного відображення всіх господарських операцій у бухгалтерських документах та використання виділених коштів з бюджетів різних рівнів за цільовим призначенням.

Методика обліку доходів і витрат суб'єктами державного сектору зазнала значних змін, що мали на меті наблизити український бухгалтерський облік до міжнародних стандартів.

Відповідно до нових стандартів бухгалтерського обліку, перш ніж відобразити господарську операцію на субрахунках бухгалтерського обліку, необхідно визначити, до яких саме відноситься операція – до обмінних чи необмінних. Варто відмітити, що в НП(С)БОДС 124 «Доходи» та НП(С)БОДС 135 «Витрати» визначено, які операції з обліку доходів та витрат відносяться до обмінних чи необмінних, але особливості обліку і узагальнення інформації у бухгалтерській звітності потребує детального дослідження та систематизації відповідно до чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі.

Інформація відносно доходів та витрат суб'єктів державного сектору узагальнюється та відображається у формі № 2-дс «Звіт про фінансові результати». Форма звіту та порядок складання регламентується НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності». У додатку 1 до НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» – у формі № 2-дс «Звіт про фінансові результати» – наведено класифікацію доходів від обмінних операцій та необмінних операцій.

Основні недоліки, які досі існують у системі обліку установ державного сектору економіки, такі:

при веденні бухгалтерського обліку одночасно використовуються два методи нарахувань – касовий (при виконанні бюджетів) та метод нарахування (при здійсненні діяльності із виконання кошторису);

відсутність єдиної методики державними цільовими фондами при відображенні операцій у бухгалтерському обліку;

паралельна консолідація звітності по вертикалі головних розпорядників коштів і по вертикалі Державної казначейської служби. При цьому потоки інформації дублюються, але частина аналітичних звітних даних містить нетотожну інформацію.

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Шеремет В.С.

Науковий керівник – Власова О.Є., канд. екон. наук, доцент

Інтеграція України в сучасну міжнародну економічну систему відкрила перед національною економікою нові можливості розвитку відносин із зарубіжними партнерами, міжнародними організаціями, фінансовими установами та одночасно підвищила вимоги щодо відкритості та прозорості економічної інформації, яка отримується в першу чергу із бухгалтерського обліку. Орієнтиром такого підвищення інформаційних вимог є міжнародні стандарти.

Бухгалтерський облік в бюджетних установах має свої особливості на відміну від обліку підприємств виробничої сфери. Бюджетні установи є неприбутковими організаціями і їх діяльність спрямована на виконання функцій держави для задоволення соціальних, культурних та інших потреб суспільства. Фінансування їх здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які надаються їм на безповоротній основі. У бюджетній сфері практично відсутні госпрозрахункові відносини, не обчислюється собівартість послуг, які надаються у більшості випадків безкоштовно.

Особливістю облікової системи бюджетних установ довгий час була інертність до змін, які глибоко торкнулися обліку підприємницьких структур та продовжує стрімко вдосконалюватися. Проте у зв'язку із процесами гармонізації системи бухгалтерського обліку та звітності в Україні з міжнародними стандартами та директивами ЄС, особливої актуальності набуває пошук шляхів удосконалення національних підходів до бухгалтерського обліку державних та комунальних підприємств, установ та організацій.

У зв'язку з цим в 2018 році урядом України була ухвалена Стратегія модернізації системи бухобліку та фінансової звітності в держсекторі до 2025 року.

Прийняття цієї Стратегії є надзвичайно важливим елементом для якісної, повної та достовірної інформації від 73 800 розпорядників і одержувачів бюджетних коштів на державному і місцевих рівнях. Це важливо насамперед для покращення управління державними фінансами, стратегічного бюджетного планування, а також системи контролю за виконанням бюджету.

Стратегією передбачається: 1) створення та впровадження інформаційно-аналітичної системи ведення бухгалтерського обліку та складення фінансової звітності суб'єктами державного сектору; 2) систематизація облікових процесів; 3) покращення формування організаційної структури бухгалтерських служб; 4) удосконалення системи підготовки та перепідготовки профільних спеціалістів.

Ефективна та комплексна імплементація Стратегії дозволить створити єдиний інформаційний простір в бухгалтерському обліку, який стане підґрунтям подальшого удосконалення управління: державними фінансами; стратегічним бюджетним плануванням на середньостроковий та довгостроковий періоди; системою контролю за процесом виконання бюджету.

Однак слід враховувати й негативні фактори, які можуть значно уповільнити темпи реформування обліку в бюджетних установах. До них відносяться: відсутність належних ІТ-технологій; обмеженість

можливостей програмного та технічного забезпечення суб'єктів державного сектору; недостатність фінансових ресурсів для модернізації програмного забезпечення органів Казначейства; відсутності (обмеженості) кадрового потенціалу та недостатній рівень професійної кваліфікації працівників бухгалтерських служб.

Незважаючи на складність реформування бухгалтерського обліку бюджетних установ продовжується. Вже є перші надбання, до яких можна віднести: затвердження 20 НП(С)БО в держсекторі, які відповідають міжнародним стандартам; плану рахунків для забезпечення єдиного підходу у відображенні господарських операцій в держсекторі; запровадження нових форми фінансової звітності; затвердження типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи для окреслення завдань, повноважень та відповідальності бухгалтерів. Про головним результатом запровадження інформаційно-аналітичної системи «Є-Казна», яка дає змогу в режимі реального часу відслідковувати стан рахунків, здійснювати превентивний контроль витрат та їх цільове призначення, а також приймати в оперативному порядку фінансову звітність.

Отже, процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі триває. Перспективи подальшого дослідження на нашу думку полягають у вивченні відповідного зарубіжного досвіду.

СУЧАСНІ ТRENДИ В РОЗВИТКУ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Биков М.А., Костюк А.Ю.

Науковий керівник – Власова О.Є., канд. екон. наук, доцент

Світова практика застосування управлінського обліку та його інструментарію за останні 20 років зазнала значних змін, що об'єктивно виходить із самої сутності даної обліково-аналітичної сфери діяльності. В англійських країнах management accounting (управлінський облік) означає весь ланцюжок: бюджетування - облік - контроль.

Сучасний темп технологічних змін і глобалізація бізнесу, що призводять до нестійкості операційних і фінансових результатів, виявили серйозні недоліки традиційного бюджетування. Зокрема традиційні форми бюджетування:

є складною, витратною багаторівневою моделлю, в якій значні ресурси витрачаються на узгодження показників, їх взаємоув'язку на різних рівнях управління;

використовують показники, засновані на інформації фінансового бухгалтерського обліку, які дуже часто є застарілою для використання в оперативному управлінні;

бюрократична модель бюджетування система бюджетів, що складаються «зверху - донизу» не враховує думок менеджерів нижчої і середньої ланки, які є виконавцями, що негативно відбивається на їх моральному стані та провокує персонал на маніпулювання звітністю;

бюджетування не зачіпає найважливіших нефінансових показників діяльності компаній, наприклад якості продукції та послуг, що надаються.

У практиці застосування сучасних технологій бюджетування в управлінні можна виділити наступне:

- ковзне (індикативне) бюджетування;
- бюджетування з нуля;
- поліпшене бюджетування (Better budgeting);
- просунуте бюджетування (Advanced budgeting);
- стратегічно орієнтоване бюджетування;
- безбюджетне управління (Beyond Budgeting).

Причому остання концепція є найбільш креативною, тому що в ній використовується принципово інше уявлення про систему управління підприємством не пов'язане з розробкою і використанням системи бюджетів підприємства.

На сьогоднішній момент концепція безбюджетне управління знаходиться в стадії розвитку. Чітко розробленої методики не існує, хоча компанії, що використовують даний підхід, керуються такими положеннями:

- 1) створення управлінського клімату, який вимірює успіх конкуренцією, а не виконанням внутрішніх бюджетів;
- 2) мотивація через перетворення відповідальності в чітко визначені цінності для підприємства;
- 3) делегування відповідальності операційним менеджерам, які можуть самостійно приймати рішення;
- 4) посилення операційних менеджерів шляхом наділення їх правом вільно вирішувати (доступом до ресурсів);
- 5) опора на клієнтоорієнтовану команду, яка відповідає за те, щоб споживачі були задоволені за недостатністю майна приносили прибуток;
- 6) створення відкритої і прозорої інформаційної системи;
- 7) процес постановки цілей ґрунтується на узгодженні зовнішніх показників;

8) процес мотивації і винагороди ґрунтується на успіх команди в порівнянні з конкурентами;

9) стратегічне і тактичне планування делегується операційним менеджерам і проходить постійно;

10) використання ресурсів ґрунтується на прямому і вільному доступі до них (в межах певних параметрів);

11) координація внутрішніх служб будується згідно з правилом використання ресурсів на внутрішніх ринках;

12) процес оцінки і контролю забезпечується швидкої і відкритою інформацією для багаторівневого контролю.

Незважаючи на перспективи безбюджетного планування, багато компаній не поспішають відмовлятися від традиційного бюджетного підходу про що свідчать результати дослідження, проведеного компанією The Chartered Institute of Management Accountants. Однак респонденти наголошували на необхідності розвитку бюджетного процесу, особливо в умовах невизначеності, яка може стати джерелом ризиків для економічних суб'єктів.

КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ І ЧИННИКИ ЗАГРОЗ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Гаргуль К.В.

Науковий керівник – Власова О.Є., канд. екон. наук, доцент

Вплив кадрової безпеки на ринкові позиції організації, що функціонує в умовах жорсткого конкурентного середовища є дуже суттєвим. Це середовище припускає широке використання відносно ринкових конкурентів різних методів, у тому числі і недобросовісної конкуренції.

Частина з них спрямована безпосередньо на персонал конкуруючої організації і реалізується у формі або прямого переманювання співробітників, що займають ключові пости, або схилення їх до обману довіри працедавця.

Інша група загроз кадрової безпеки пов'язана з ініціативними формами прояву нелояльного відношення співробітників до свого працедавця.

Розглядаються найбільш вірогідні загрози інформаційної і майнової безпеки сучасній організації з боку нелояльних співробітників. На основі результатів проведеного огляду формулюються і аргументуються конкурентні переваги, що отримуються суб'єктами підприєм-

ництва, що приділяють належну увагу профілактиці і оперативному припиненню загроз по кадровому напрямку своєї статутної діяльності.

Вивчення чинників, що впливають на виникнення загроз, має особливе значення в теорії і практиці забезпечення кадрової безпеки організації.

Існує два види загроз:

1. Зовнішні загрози це негативні дії на організацію, які надходять ззовні. Як правило, вони не залежать від свідомості та волі співробітників, які завдають ненавмисної шкоди конкретному підприємству. До таких загроз відносяться: хедхантинг; тиск на персонал організації, що надходять ззовні; умови системи мотивації організації, поступаються системі мотивації конкурентів; зовнішні залежності персоналу підприємства.

2. Внутрішні загрози це навмисні або необережні дії персоналу, що тягнуть за собою ряд негативних наслідків для діяльності підприємства. До таких загроз відносять: погана система контролю при прийомі на роботу; неефективна система контролю управління персоналом; невірний розподіл ресурсів підприємства; неефективна система мотивації; недостатня кваліфікація персоналу; незадоволення робочою обстановкою співробітника.

Повністю уникнути попадання в негативні обставини ніколи не вдасться, так як завжди існує ризик загрози для підприємства, але спробувати знизити відсоток ризику загроз можна, використовуючи три основні чинники, що впливають на забезпечення кадрової безпеки в системі економічної безпеки підприємства.

УЗАГАЛЬНЮВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМАТІВ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Сінцова О.І.

Науковий керівник – Мізюк Ю.І., канд. екон. наук, доцент

Інтегрована звітність в Україні поступово починає набувати популярності. Перехід України до сталого економічного розвитку та курс на європейське співтовариство вимагають запровадження практики взаємодії бізнесу і суспільства, що дозволить створити умови для подальшого стабільного розвитку українських підприємств. Проте повідомлення громадськості про екологічні, соціальні та економічні досягнення не набуло значного поширення.

Інтегрована звітність являє собою поєднання показників як фінансової, так і нефінансової звітності. Її головною особливістю виступає те, що в ній робиться акцент на таких факторах виробництва, як

фінансові, людські, інтелектуальні, природні та соціальні. Така інформація про підприємство є більш повною та розширеною і викликає довіру.

Головною метою інтегрованої звітності є надання достовірної та прозорої інформації про всі види діяльності підприємства відповідно до моделей управління та стратегічних задач. Інтегрована звітність поєднує найбільш важливі розділи даних, що поділені між окремими напрямками звітності: фінансові звіти, звіт про сталий розвиток, звіт про корпоративне управління та винагороди, примітки керівництва.

Головними перевагами інтегрованої звітності над фінансовою є:

- прозорість всіх видів діяльності;
- орієнтація не тільки на минуле, а й на майбутнє;
- немає обмеження у тимчасових рамках;
- гнучкість та можливість врахування під індивідуальні особливості;
- використання сучасних технологій.

Формування інтегрованої звітності передбачається Міжнародними стандартами фінансової звітності 1 (п. 9, 10), а також Міжнародним стандартом з інтегрованої звітності. Цілями Стандарту є визначення інформації, яка повинна бути включена до інтегрованої звітності з ціллю оцінки здатності підприємства створювати вартість; встановлення провідних принципів та елементів змісту, що регулюють загальний зміст інтегрованого звіту; призначення для застосування в контексті приватного сектору комерційними компаніями будь-якого масштабу. Згідно Міжнародного стандарту з інтегрованої звітності снують перелік рекомендацій для складання інтегрованої звітності.

На сьогоднішній день немає чіткої структури інтегрованого звіту, підприємство самостійно обирає, які показники включати до нього. Структура та форма інтегрованого звіту не є уніфікованою. Підприємство само обирає, яку інформацію розкривати у ньому.

Згідно Глобального договору ООН, підприємства-підписанти подають Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору, який є обов'язковим. Таким чином, є важливим свідченням солідаризації принципам Глобального договору та впливовим аргументом системного діалогу із стейкхолдерами.

Виділяють такі розділи GRI: стратегія та аналіз; опис організації; параметри звітності; управління, зобов'язання та взаємодія з групами впливу; економічні; екологічні; організація праці і гідна робота; права людини; суспільство; відповідальність за продукцію.

Основними прихильниками інформування суспільства про соціальну та екологічну відповідальність у своїх роботах виступають А. Н. Козирева, К. Мондерз, С. К. Рашид та ін.

М. А. Проданчук пропонує узагальнювати інформацію в інтегрованому звіті за такими елементами:

- фінансовий стан та результати діяльності;
- статистичні показники та податки;
- економічні показники;
- екологічна та соціальна відповідальність;
- примітки до інтегрованої звітності.

Запропонована структура інтегрованого звіту поєднує основні розділи фінансової, статистичної, податкової, соціальної та внутрішньої звітності, яка є обґрунтованою та підлягає погодженню з моєї сторони.

Вірне визначення фінансового стану підприємства у сучасних умовах має велике значення не тільки для самого підприємства та акціонерів, а й для його майбутніх потенційних інвесторів.

Систематичний контроль за станом підприємства дозволяють швидко та оперативно виявляти негативні сторони та моменти в роботі підприємства, що дозволяє своєчасно приймати діючі заходи для їх усунення.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Снаговська Д.А.

Науковий керівник – Мізік Ю.І., канд. екон. наук, доцент

Заробітна плата, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує добробут всіх членів суспільства, відіграє стратегічну роль у соціально – економічному розвитку країни. Своєчасна та повна виплата заробітної плати, нарахування відповідно до затрат праці надають забезпеченість робітників, а тому і соціальну стабільність населення держави. Це визначає організацію обліку праці та її оплати з однією з найважливіших діянок облікової роботи.

Облік та нарахування оплати має ряд проблемних питань, такі як: контроль використаного робочого часу та забезпечення зростання продуктивності праці; регулювання організації праці на підприємстві; своєчасне і правильне нарахування заробітної плати; розрахунки з працівниками у встановлені терміни; облік і контроль за використанням фонду заробітної плати та іншими грошовими коштами, які виділяють

для оплати праці працівників підприємства; стимуляція працівників до праці.

Основні завдання та об'єкти організації обліку праці та її оплати:

- чітка регламентація організації праці на підприємстві;
- контроль за використанням робочого часу та забезпечення зростання продуктивності праці;
- облік і контроль за використанням фонду заробітної плати та іншими грошовими коштами, які виділяють для оплати праці працівників підприємства;
- своєчасне і правильне визначення сум нарахованої заробітної плати й відрахувань органам соціального страхування та віднесення їх на собівартість продукції (робіт, послуг), а також на інші витрати;
- здійснення у встановлені терміни всіх розрахунків з працівниками і службовцями із заробітної плати та інших виплат;
- впровадження мотивації праці працівників.

Для виконання цих завдань необхідно, перш за все, організувати облік особового складу підприємства та його робочого часу із суворим дотриманням законодавства про працю. У наказі про облікову політику підприємства треба передбачити наступні положення щодо обліку праці та її оплати:

- форми і системи оплати праці
- порядок створення резервів на виплату відпусток
- форми кадрової документації та документування операцій з оплати праці
- порядок внесення змін в організації праці.

Організація обліку праці та її оплати на підприємстві полягає у виборі та впровадженні у практику методів збирання та обробки інформації, а також технічних засобів обліку та оргтехніки, які найбільш відповідають організаційно – технічним умовам і дозволяють з найменшими затратами у визначенні терміни одержати інформацію, що необхідна для управління підприємством.

Для раціональної організації обліку заробітної плати працівників підприємства необхідно:

- розробити систему індивідуальної заробітної плати на підставі оцінки конкретних заслуг працівника;
- наявність висококваліфікованих бухгалтерів та сучасної комп'ютерної техніки;
- встановити так званий «гнучкий тариф», який сприятиме підвищенню ефективності стимулювання працівників.

Отже, організація бухгалтерського обліку та розрахунків із заробітною платою – це комплекс заходів власника підприємства, направ-

лених на забезпечення реєстрації фактів господарського життя, узагальнення їх з метою отримання необхідної інформації для складання звітності та прийняття управлінських рішень.

Заробітна плата повинна залежати від результатів праці й впливати на його показники, стимулювати розвиток виробництва, ефективність роботи, підвищення кількісних і якісних результатів праці. Останнім часом заробітна плата в Україні з ряду причин практично втратила ці функції й це не дозволяє ефективно впливати на процеси, зв'язані зі спадом виробництва, заважає досягненню певної стабілізації в економіці. В сучасних умовах розвитку України правильний і дієвий облік витрат на оплату праці повинен стати не лише засобом дотримання вимог чинного законодавства, а й джерелом надійної інформації для подальшого контролю та управління витратами на оплату праці.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАПАСІВ

Артеменко Г.В.

Науковий керівник – Мізік Ю.І., канд. екон. наук, доцент

Найважливішою умовою успішного функціонування та процвітання будь-якого підприємства є ефективне використання запасів. Досягнення ефективного управління запасів можливе при правильній їх організації та внутрішньому контролю над використанням та рухом. Важливу роль у вирішенні даного завдання надано внутрішньому аудиту, метою якого є встановлення достовірності, законності, повноти відображення даних первинних документів у зведених документах, облікових регістрах і фінансовій звітності.

Внутрішній аудит запасів спрямований на вирішення завдань, пов'язаних з: перевіркою правильності визнання запасів активами суб'єктів господарювання; перевіркою відповідності діючому законодавству методів оцінки і обліку запасів у обліковій політиці і встановлення оптимальності цього вибору; перевіркою дотримання підприємством прийнятих методів оцінки і обліку запасів; оцінкою стану внутрішнього контролю і системи обліку запасів; перевіркою збереження виробничих запасів у місцях зберігання на усіх етапах їх руху; перевіркою виконання контролю за використанням виробничих запасів у виробництві; перевірка правильності документального оформлення реалізації чи обміну запасів, не потрібних для виробництва на підприємстві; перевіркою своєчасності і правильності документального оформлення і повноти відображення операцій з запасами у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності; виявленням порушень, помилок і

протизаконних дій, пов'язаних з відображенням дій запасів на рахунках бухгалтерського обліку.

Вивчаючи внутрішні нормативні і загальні документи, аудитор може отримати інформацію про діяльність та особливості виробничих технологій підприємства, перелік виробничих запасів та МШП, їх наявності і потреби, місця сховища. Особливу увагу необхідно приділити вивченню наказів про призначення та просування по службі матеріально відповідальних осіб, наказів на проведення заходів внутрішнього контролю – інвентаризації.

Незалежно від обраного способу організації перевірки внутрішній аудитор складає програму перевірки, де розробляє перелік аудиторських процедур, які надади б можливість:

- Встановити достовірність первинних даних бухгалтерського обліку відповідно фактичної наявності і руху запасів.
- Перевірити повноту і своєчасність відображення первинних даних з обліку запасів у зведених документах і облікових регістрах.
- Перевірити правильність ведення обліку запасів відповідно діючого законодавства і нормативними документами, наказом про облікову політику суб'єкта господарювання.
- Перевірити достовірність відображення залишків запасів у звітності суб'єкта господарювання.
- Перевірити стан забезпечення збереження запасів у суб'єкта господарювання.
- Підтвердити чи відхилити значення показників фінансової звітності суб'єкта господарювання, які залежать від достовірності, повноти і своєчасності відображення господарських операцій, пов'язаних з рухом запасів.

Внутрішній аудит запасів повинен бути спрямований на збір аудиторських доказів, проведення аналізу, застосування моделей та методів з метою розробки рекомендації щодо оптимізації роботи облікового апарату, а також напрямів підвищення ефективності управління виробничими запасами. Розроблена програма внутрішнього аудиту запасів дозволить аудиторів проводити більш якісну перевірку діяльності вітчизняних підприємств, спрямовану на організацію та облік запасів, та дозволить надавати керівництву підприємства рекомендації щодо удосконалення та розширення контролю над обліком та рухом запасів підприємства.

УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ломінога О.В.

Науковий керівник – Мізік Ю.І., канд. екон. наук, доцент

Найважливішим чинником сучасності та стабільної роботи підприємства у світі є протидія корупції. Щоб досягнути рівня найрозвинутіших країн треба постійно удосконалювати антикорупційну політику в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки Україні в цілому і на рівні підприємств безпосередньо.

За даними дослідження індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) – показник, який з 1995 року розраховується міжнародною організацією Transparency International наша держава дещо покращила свої показники в 2018 році. Її результат – 32 бали та 120 місце серед 180 країн. Таким чином Україна здобула ще 2 бали та піднялася на 10 місць (результат за 2017 рік – 30 балів, 130 місце).

Наша держава з поміж своїх сусідів змогла обійти лише Російську Федерацію (28 балів, 138 місце). Натомість решта сусідів мають набагато вищі оцінки: Польща — 60, Словаччина – 50, Румунія — 47, Угорщина — 46, Білорусь — 44, Молдова — 33 балів.

Ріст показників України відбувся завдяки оцінці ситуації з боку бізнесу. Позитивний вплив справило запровадження процедури автоматичного відшкодування податку на додану вартість та розширення сфер роботи системи ProZorro. Transparency International Україна відзначає часткове виконання рекомендації організації у 2018 році щодо створення антикорупційного суду. Однак більшість рекомендацій були проігноровані нашою владою, очевидно, що прогрес останніх років був забезпечений головним чином реформами, які були започатковані у 2014 році, а одним з головних стримуючих факторів залишається брак політичної волі.

Але у зв'язку з цим Кабінетом Міністрів України був підготовлений до розгляду проект закону «Про Антикорупційну стратегію на 2018–20 роки». Який з метою вдосконалення антикорупційної політики в Україні на 2014-17 роки, затвердженого Законом України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII, що спрямований на підвищення рівня відповідальності органів державної влади та посадових осіб за реалізацію державної антикорупційної політики.

Новий закон спрямований на ефективне запобігання корупції в сфері охорони здоров'я, освіти, правосуддя, взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами грома-

дянського суспільства, а також подальшу співпрацю з міжнародними, міжурядовими антикорупційними моніторинговими організаціями, учасницею яких є наша держава. Забезпечення реалізації рекомендацій таких організацій є одним із головних завдань цієї Антикорупційної стратегії.

Зараз наша держава здійснила перші кроки до масштабних антикорупційних реформ, спрямованих на створення нової інституційної системи запобігання, виявлення та покарання за корупцію, що надало системного характеру зусиллям органів державної влади у боротьбі з корупцією та призвело до поліпшення відповідних показників.

Реалізовано ряд рекомендацій міжнародних організацій, включаючи правове, інституційне, фінансове і кадрове зміцнення антикорупційних структур, посилення міжнародного співробітництва та взаємодії з міжнародними організаціями з метою більш ефективної боротьби з нею. Однак виконання завдань щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні на 2014-17 роки не завершене в повному обсязі та насамперед буде реалізовано у новій стратегії.

ПАТ «Інтерпайп НТЗ» на постійній основі веде роботу пов'язану з протидією хабарництву, зловживанню службовим становищем та розкраданням - це стала невід'ємною частиною культури нашого підприємства. Економічні правопорушення в будь-якій формі завжди шкодять роботі і репутації підприємства і сприяють розвитку корупції. Антикорупційна політика розроблена фахівцями служби економічної безпеки підприємства стосується всіх випадків або підозр у вищевказаних правопорушеннях до вчинення яких залучені як співробітники підприємства, так і консультанти, постачальники товарів і послуг, працівники підрядних організацій, які співпрацюють з нами. Випадки здійснення таких дій розслідуються і доводяться до свого логічного завершення, включаючи, при необхідності, висунення судових позовів, притягнення до дисциплінарної або кримінальної відповідальності. При проведенні розслідувань стаж роботи, посаду підозрюваних осіб, їх відносини з компанією не враховуються. Положення антикорупційної політики поширюються на всіх співробітників та є обов'язковими для використання в своїй діяльності керівниками функціональних підрозділів. Також вона гарантує конфіденційність, неупередженість і готовність до конструктивного діалогу вразі підозри на скоєння злочину.

Корупція у нашій державі та в кожному окремому підприємстві є динамічним та латентним явищем, а її значне поширення за звичай залежать від соціальних умов у суспільстві та рівня громадян. Удосконалення антикорупційної політики підприємства в системі забезпе-

чення фінансово-економічної безпеки повинне ґрунтуватися на результатах регулярних досліджень та об'єктивних оцінок ситуації, з урахуванням яких визначатимуться подальший напрямок вдосконалення, а стратегії зниження рівня корупції необхідно розраховувати на тривалий період та виконувати їх у повному обсязі у зазначені терміни.

МІСЦЕ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Тимошенко В.В.

Науковий керівник – Мізік Ю.І., канд. екон. наук, доцент

У сучасних ринкових умовах особливого значення набуває проблема безпеки як особистості, так і підприємства в цілому з акцентом на фінансово-економічну безпеку. Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства виступає комплексний вплив на потенційні і реальні загрози (ризик), що є основою забезпечення максимальної стабільності його функціонування, що дозволяє йому успішно діяти в нестабільних умовах зовнішнього і внутрішнього середовища.

Кадрова безпека займає в структурі фінансово-економічної безпеки провідне місце. На думку вітчизняних та зарубіжних спеціалістів майже 80% збитків компаній світу спричинені внаслідок незаконних та непрофесійних дій власних співробітників. При чому наявні у світі внутрішні та зовнішні загрози, що генеруються з боку персоналу підприємства, розподіляються таким чином: розголошення інформації – 32 %; несанкціонований доступ шляхом підкупу і схиляння до співпраці з боку конкурентів і злочинних угруповань – 24 %; відсутність у компанії належного нагляду і жорстких умов забезпечення конфіденційності інформації – 14 %; традиційний обмін виробничим досвідом – 12 %; безконтрольне використання інформаційних систем – 10 %; наявність передумов виникнення серед персоналу конфліктних ситуацій, пов'язаних з відсутністю високої трудової дисципліни, психологічною несумісністю, випадковим підбором кадрів, слабкою роботою кадрів зі згуртування колективу – 8 %.

Кадрову безпеку можна визначити як процес запобігання потенційних і реальних загроз (ризиків), пов'язаних з персоналом (використанням трудового потенціалу, розвитком людського капіталу, управлінням людськими ресурсами, вдосконаленням трудових відносин і т.д.).

Основними методами внутрішньофірмової роботи із забезпечення кадрової безпеки є:

- Вивчення та аналіз документів, що характеризують співробітника, кандидата на роботу (анкетні дані, характеристики з колишнього місця роботи, вивчення опитного аркуша кандидата на роботу, висновки психолога, аналіз записів у трудовій книжці й ін.)

- Спостереження та аналіз за поведінням співробітника, його реакціями на ті або інші події, проявами особливостей його характеру, відношенням його до роботи, особливостями його взаємин з персоналом різного рівня, відношення до необхідності дотримання режиму конфіденційності й ін.

- Цілеспрямовані бесіди проводяться з метою вивчення співробітника, його навчання та адаптації до специфіки роботи на підприємстві, підтвердження (спростування) наявної інформації про можливі негативні тенденції в поведінці або взаєминах з персоналом (керівниками).

- Перевірки персоналу здійснюються з метою профілактики порушень внутрішньовідомчих інструкцій з роботи з документами маючий гриф «комерційна таємниця».

- Систематична атестація персоналу з обстеженням на поліграфі (детекторі неправди), що дозволяє виявити осіб здійснюючі нелояльні дії до своєї організації, а також приховують значиму для організації інформацію.

Отже, кадрова безпека підприємства – це найважливіша складова фінансово-економічної безпеки підприємства, яка має на меті виявлення, знешкодження, запобігання, відвернення та попередження загроз, небезпек і ризиків, та спрямована на персонал та його інтелектуальний потенціал, і ті загрози, які йдуть безпосередньо від нього. Все це повинно проявлятися в системі управління трудовими ресурсами та в кадровій політиці підприємства.

РОЛЬ РОЗРАХУНКІВ В ЕФЕКТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Брежнєва В.О., Черняєва Є.В.

Науковий керівник – Спіцина Н.В., канд. екон. наук, доцент

Особливості сучасної ринкової економіки та господарювання в її умовах зумовили нагальну потребу у появі нових підходів до організації ефективного управління підприємствами. Одним з пріоритетних напрямків є удосконалення методики та організації обліку та аудиту взаєморозрахунків суб'єктів господарської діяльності. Існування проблеми неплатежів, несвоєчасної інкасації заборгованості, недотримання сторонами умов, визначених угодами зумовлює пріоритетність питання обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Актуальність розвитку бухгалтерського обліку розрахунків зумовлена тим, що розрахункові операції є обов'язковою умовою господарської діяльності підприємств, підґрунтям виконання умов угод, а дебіторська та кредиторська заборгованості – їх безумовний наслідок через те, що майже завжди є розрив у часі між поставками товарів, переходом права власності на них та їх оплатою.

Повна та надійна інформація про фінансовий стан підприємства є обов'язковою для користувачів звітності для того, щоб вони мали змогу приймати ефективні та обґрунтовані управлінські рішення для подальшого здійснення господарської діяльності. Неповне відображення у звітності даних щодо дебіторської та кредиторської заборгованості може призвести до невірних та некоректних висновків щодо динаміки оборотності активів, платоспроможності та ліквідності.

Внаслідок цього розв'язання проблем, пов'язаних з бухгалтерським обліком і аудитом розрахунків, сприятиме підвищенню якості управління, а отже забезпеченню стабільного розвитку країни.

Розробка та впровадження методичного забезпечення бухгалтерського обліку і аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості в практику вітчизняних підприємств очевидні та залишається як ніколи актуальною і потребує підвищеної уваги.

У зв'язку з цим, поява досліджень, які повинні відбивати розвиток ідей і гіпотез відносно обліку та аудиту розрахунків в умовах формування сучасного, наближеного до рівня найрозвинутіших країн світу, економічного устрою в Україні, своєчасно і дуже актуально.

НАРАХУВАННЯ РЕЗЕРВУ ЗНЕЦІНЕННЯ ЗАПАСІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Тараненко І.А.

Науковий керівник Спіцина Н.В. канд. екон. наук, доцент

З позицій ризик-менеджменту одним з найбільш впливових матеріальних ризиків підприємницької діяльності, які виникають в умовах невизначеності господарської діяльності та призводять до втрати економічних вигід є вірогідність втрат внаслідок знецінення товарних запасів. Тому, в процесі розробки науково-практичних підходів до управління ризиками доцільно враховувати наступні проблемні питання, які не знайшли усталеного вирішення на практиці: Необхідність формування резервів знецінення запасів у бухгалтерському обліку; принципи облікової оцінки, що застосовуються під час їх формування; доведення необхідності резервування в бухгалтерському обліку. Найважливіше даних резервів надає певні переваги щодо достовірності та якості фінансової звітності, дозволяючи її користувачам оцінювати активи не за фактичними витратами на їх придбання, а за реальною вартістю, що також є безперечним підтвердженням безперервності бізнесу.

Відповідно до МСБО 2 «Запаси» запаси оцінюються за найменшою з двох величин: собівартістю запасів або чистою вартістю реалізації. При цьому чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці обліку запасів шляхом вирахування очікуваних витрат на завершення виробництва та витрат на подальшу реалізацію з очікуваної ціни реалізації.

Коригування балансової вартості запасів до чистої вартості реалізації здійснюється шляхом нарахування резерву на знецінення запасів. Планом рахунків такий рахунок не передбачено, але можна застосувати рахунок 29 «Резерв на знецінення запасів», який зменшує балансову вартість відповідної групи запасів у Звіті про фін. стан.

Резерв на знецінення запасів визнається в періоді його створення з одночасним визнанням інших операційних витрат на субрахунок 946 «Витрати від знецінення запасів», при повному або частковому списанні запасів резерв нараховується у розмірі 100% вартості запасів

Резерв повинен бути нарахований якщо має місце:

- повне або часткове моральне старіння запасів;
- коли запаси не використовуються і не реалізуються більше 12 місяців або є впевненість у тому, що запаси не будуть використані за їх призначенням та їх вартість не буде відшкодована- у таких випадках резерв нараховується у розмірі 100% вартості запасів;

- витрати на виробництво або оцінені витрати на збут збільшилися до такого рівня, що стає неможливим відшкодувати вартість запасів при подальшій реалізації. – при цьому резерв нараховується у розмірі різниці між балансовою вартістю та чистою вартістю реалізації таких запасів.

- зменшення ціни реалізації – при цьому резерв нараховується у розмірі різниці між балансовою та чистою вартістю реалізації запасів;

- відбулося фізичне пошкодження запасів.

Якщо обставини, які були підставою для нарахування резерву на знецінення запасів перестали існувати і є чіткі свідчення зростання чистої вартості реалізації внаслідок економічних обставин, то такі запаси оцінюються за новою балансовою вартістю, яка є нижчою з двох оцінок: собівартістю запасів або переглянутою чистою вартістю реалізації. При цьому на суму збільшення вартості запасів коригується резерв на знецінення запасів та сторнуються витрати в межах суми створеного резерву, якщо є відповідні витрати у звітному періоді.

Якщо запаси будуть використані за призначенням протягом періоду, який більший за рік та відповідають їх якісним характеристикам, то резерв на знецінення запасів не нараховується.

Резерви знецінення запасів відіграють надважливу роль у формуванні фінансового результату, оскільки дозволяють розподілити витрати за наступними періодами. При цьому визначення їх величини має базуватися на професійному судженні експертів-аналітиків з урахуванням ступеня значущості, а також на минулому досвіді роботи в умовах невизначеності (якщо існує достатня ймовірність того, що ці події здійсняться). Під час створення резервів знецінення матеріальних цінностей підприємствам замало мати інформацію про ринкову вартість товарних запасів, оскільки інформація про величину і рух резервів під зниження вартості матеріальних цінностей підлягає розкриттю в бухгалтерській звітності з урахуванням її суттєвості. Головною метою формування резервів є відображення їх в обліку у вартісному вимірнику як ступень готовності використовувати певний обсяг ресурсів у випадку виникнення в ньому потреби в майбутньому. Резерви є багатограним об'єктом обліку, і не можуть розглядатися як забезпечення, оскільки останні використовуються не у випадку необхідності, а постійно .

Наслідками використання резерву знецінення запасів є реальність оцінки запасів у балансі, покриття непередбачуваних потреб, страхування витрат на покриття можливих ризиків. Застосування прийому резервування дозволяє дотримуватися принципу безперервності та сталості оцінки на рахунках обліку.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Шевченко О.М.

Науковий керівник – Чудопал А.І. канд. екон. наук, ст. викладач

Головним завданням обліку грошових потоків в бюджетних установах є забезпечення систематичного контролю за виконанням кошторисів доходів та видатків установи, станом розрахунків з підприємствами, організаціями і працівниками цієї установи, використанням матеріальних і грошових ресурсів та їх збереженням.

Питанню обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками присвячені праці вітчизняних вчених, а саме: О.М. Андриєнко, О.Ю. Бобровська, Р.Т. Джога, Л.І. Жидеева, В.І. Лемішовський, М.Г. Михайлов, С.В. Свірко, Л.М. Сінельник, О.В. Слабінська, О.П. Славкова, М.І. Телегунь, Є.Ю. Шара та ін.

Основним документом, що визначає витрати бюджетних установ, є кошторис. Кошторис бюджетної установи відображає процеси формування вхідних грошових потоків та розподілу і використання вихідних грошових потоків у розрізі загального та спеціального фондів бюджетної організації.

Рух грошових потоків бюджетних установ відбувається за основними напрямками: доходи та витрати, що розподіляються за обмінними та необмінними операціями. За функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету видатки розподіляються на загальнодержавні функції, оборону, громадський порядок, безпека та судова влада; економічно діяльність, охорона навколишнього природного середовища, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення.

З метою зберігання вхідних грошових потоків загального фонду бюджетних установ та подальшого використання даних коштів бюджетні організації відкривають в органах Державного казначейства України (ДКУ) такі види рахунків: 1) реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, що відкриваються розпорядникам бюджетних коштів, відокремленим структурним підрозділам розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку операцій з виконання загального фонду кошторисів; 2) особові рахунки – рахунки, що відкриваються розпорядникам коштів місцевих бюджетів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку руху коштів, виділених із загального та/або спеціаль-

ного фондів місцевих бюджетів для розподілу між розпорядниками та одержувачами коштів місцевих бюджетів, а також відокремленими структурними підрозділами розпорядників коштів місцевих бюджетів.

Первинними документами, що відображають вхідні грошові потоки загального фонду бюджетних установ є виписки з реєстраційних рахунків органів ДКУ, які оформляються за підсумками попереднього операційного дня. Для відображення в бухгалтерському обліку господарських операцій пов'язаних з рухом грошових потоків загального фонду бюджетних установ призначений меморіальний ордер № 2 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів в органах Державного казначейства України (установах банків)» (форма 381 бюджет). Даний меморіальний ордер структурно формується із двох частин, зокрема: у першій частині відображається надходження грошових потоків (дебет рахунку), а в другій частині ордера використання грошових потоків (кредит рахунку).

Для зберігання та обліку потоків грошових коштів спеціального фонду бюджетних установ в органах ДКУ відкриваються спеціальні реєстраційні рахунки, а у банківських установах відкриваються спеціальні бюджетні рахунки.

З метою реалізації облікових процедур щодо відображення процесу руху грошових потоків спеціального фонду бюджетних установ призначений меморіальний ордер № 3 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів спеціального фонду в органах Державного казначейства України (установах банків) України» (форма 382 бюджет).

Принципово важливе значення у системі управління грошовими потоками бюджетних установ відіграє використання раціональних технологій бюджетного обліку, які дають змогу забезпечити оперативний та якісний процес обліку, аналізу і моніторингу процесу кругообігу, а саме етапів формування, розподілу та використання потоків грошових коштів організацій бюджетного сектора за умов високого рівня нестабільності національної економіки. Удосконалення процедур бухгалтерського обліку грошових потоків бюджетних установ з метою оптимізації системи управління бюджетними організаціями є перспективним напрямом подальших наукових досліджень, що представляє значну науково-практичну цінність.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Брус О.М.

Науковий керівник – Чудопал А.І. канд. екон. наук, ст. викладач

Організація обліку розрахунків з оплати праці у державних установах є трудомістким процесом, який включає багато особливостей, залежно від специфіки та сфери діяльності державної установи, тому вимагає правильної організації системи обліку та автоматизації цієї ділянки роботи, з метою скорочення матеріальних і трудових витрат на збір, обробку та аналіз даних з питань обліку розрахунків з оплати праці для прийняття обґрунтованих оперативних управлінських рішень.

Питанням обліку оплати праці та шляхів його вдосконалення присвячено праці вітчизняних науковців: Ф. Бутинця, Л. Герасимчука, О. Кантаєва, О. Покатаєва, Г. Кошулинської, Н. Потриваєва, І. Савченко та інших.

Заробітна плата перебуває в центрі уваги різних зацікавлених сторін – найманих працівників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. У сучасних економічних умовах зростає актуальність питань удосконалення методологічних засад щодо обліку розрахунків з оплати праці шляхом запровадження сучасних інформаційних технологій в обліковий процес.

Для зручності та своєчасної обробки бухгалтерських документів із обліку оплати праці необхідно провести аналіз чинної системи організації документообігу на підприємстві та визначити її слабкі місця. Система автоматизації документообігу забезпечує оперативний доступ до документів та звітної інформації, ефективне управління процесами руху та обробки документів, скорочення часу процедур узгодження документів та прийняття рішень, мінімізацію фінансових витрат на документообіг і діловодство.

Серед програмних продуктів, представлених на українському ринку виділяють програми автоматизації обліку розрахунків з оплати праці: «Парус – заробітна плата», «Salary», «Тріола», «Акцент-Зарплата», та інші. Представлене програмне забезпечення має такі функціональні можливості:

- основні нарахування, які використовуються при розрахунку заробітної плати(за окладом та погодинним тарифом);
- нарахування прогресивок та різних видів премій;

- нарахування обов'язкових утримань при розрахунку зарплати та нарахування на фонд оплати праці;
- оплата за лікарняним листом;
- оплата різних видів відпусток;
- доплати до МЗП;
- облік наказів довгострокової дії, виконавчого листа, наказів на доплату, наказів на внутрішнє сумісництво;
- формування розрахункових листків як по всій формі так і для кожного співробітника, розрахунково-платіжних відомостей, звітів для подання в податкові та статистичні органи.

На основі дослідження інформаційної системи обліку розрахунків з оплати праці працівників державних установ, можна виділити деякі її особливості: регулювання порядку ведення бухгалтерського обліку витрат на оплату праці здійснює Державне казначейство України, на основі розробки та впровадження відповідних нормативних документів, які враховують особливості діяльності державних установ; фінансування витрат на оплату праці здійснюється на основі отриманих бюджетних асигнувань, а також за рахунок коштів, одержаних в результаті здійснення господарської діяльності; асигнування витрат на оплату праці здійснюється за кошторисно-бюджетним методом; державне регулювання розміру заробітної плати державних службовців та ін.

Отже, в сучасних умовах облік розрахунків з оплати праці займає одне з центральних місць у всій системі обліку на державних підприємствах. Для досягнення основних завдань обліку розрахунків з оплати праці виникає необхідність створення як найбільш зручного інформаційного та аналітичного забезпечення.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ОГЛЯД ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ОБЛІКУ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Шапар К.В.

Науковий керівник – Світлична В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Дебіторська заборгованість займає важливе місце в бухгалтерському обліку суб'єктів господарювання різних форм власності.

Дебіторська заборгованість – звичайне явищем в діяльності підприємства. Але до тих пір, поки підприємство контролює цей аспект і отримує своєчасну виплату. Якщо такий контроль неефективний – дебіторська заборгованість стає проблемою. З часом, обсяги дебіторської заборгованості можуть продовжувати зростати.

Саме такі процеси і обумовлюють актуальність розробки ефективних шляхів та кроків із регулювання обсягів дебіторської заборгованості та раціонального її обліку. Це також актуально з причин того, що за рахунок дебіторської заборгованості формується резерв сумнівних боргів.

Вирішенням проблем і запропонуванням варіантів удосконалення обліку дебіторської заборгованості на підприємствах займалися такі дослідники, як: Береза С.Л., Бурлаков О.О., Дубровська Є.В., Кондукова Е.В., Яременко Л.М. та інші. Але питання удосконалення обліку дебіторської заборгованості потребують ще детальнішого обговорення і аналізу.

До основних проблемних питань обліку дебіторської заборгованості дослідники відносять: недостатнє теоретичне підґрунтя, щодо оцінки заборгованості; недосконалість методики відображення інформації в системі рахунків бухгалтерського обліку; недостатність досліджень питань оплати дебіторської заборгованості та політики управління нею; недостатність вивчення обліку сумнівних боргів.

Удосконалення підходів до аналізу і обліку дебіторської заборгованості є надзвичайно актуальним, адже дебіторська заборгованість є однією з найголовніших інструментів для покращення фінансового стану підприємства та його нормального функціонування.

Виходячи з досліджень можна запропонувати комплекс заходів для вирішення поставленої проблеми:

- впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунках на одного дебітора;

- своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості;

- збільшити ефективність роботи на підприємстві та підвищити якість виробленої продукції задля збільшення кількості покупців і зменшення масштабів ризику несплати боргів;

- проводити в кінці кожного звітного періоду інвентаризацію дебіторської заборгованості і потім розраховувати і формувати резерв сумнівних боргів на наступний період.

Застосувавши вище перераховані заходи, можна отримати ефективні результати з приводу контролю дебіторської заборгованості. А також покращити діяльність підприємства через достатні фінансові ресурси, передбачити ймовірність їх нестачі та використати належні заходи, щоб уникнути таких ситуацій. Здійснення ряду ефективних кроків із управління дебіторською заборгованістю та удосконалення

облікових процедур з нею дасть змогу раціонально організувати облік та аналіз розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві.

ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРОЛІНГУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сендецька К.В.

Науковий керівник – Світлична В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Стійкий розвиток підприємств, їх виживання у сучасних непередбачуваних економічних умовах значним чином залежать від ефективних шляхів забезпечення їх економічної безпеки.

Не прогнозованість, динамічність, а іноді і агресивність факторів зовнішнього оточення актуалізує необхідність застосування дієвих та узгоджених важелів стратегії й тактики забезпечення економічної безпеки підприємств та захисту їх від несприятливого впливу загроз і ризиків.

Попередження прояву загроз і ризиків можливо завдяки задіяння системи моніторингу, раннього попередження та відповідного реагування на зміни, що відбуваються як поза межами підприємства, так і всередині нього. Саме з цією метою доцільним є рекомендувати підприємствам задіювати у своїй роботі інструменти контролінгу.

Питання контролінгу ґрунтовно викладено у працях численних фахівців, таких як: Басанцов І.В., Давидович І.С., Ковальова В.Д., Рубанов М.М., Яковлев Ю.П. та ін.

На нашу думку, під контролінгом слід розуміти підсистему управління підприємством, що складається з методів та процедур обліку, фінансової діагностики, контролю та планування, яка вчасно забезпечує керівництво підприємства необхідною інформацією про зовнішнє та внутрішнє середовище, контролює усі сторони діяльності підприємства, а також забезпечує прийняття управлінських рішень, що забезпечують підвищення ефективності економічної безпеки підприємства.

Метою задіювання інструментів контролінгу є здійснення перевірок на всіх рівнях виконання поставлених завдань та вживання заходів для запобігання відхилень від запланованої мети розвитку підприємства, а отже і забезпечення його економічної безпеки.

До кола функцій контролінгу відносяться:

- моніторинг чинників економічної безпеки підприємства;
- формування джерел потенціальної небезпеки;
- формування системи індикаторів для подальшої оцінки рівня економічної безпеки;

- моніторинг змін у зовнішньому середовищі;
- виявлення типів стану економічної безпеки.

Перелічимо аргументи, що підтверджують важливість та доцільність застосування контролінгу в забезпеченні економічної безпеки підприємства:

1) так як загрози економічної безпеки підприємства є різноманітними, формування загального уявлення про стан підприємства вимагає побудови особливої системи, що формує й надає керівництву в необхідному розрізі інформацію про стан справ на підприємстві, роль якої якнайкраще виконує контролінг;

2) процес забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає застосування відповідного аналітичного інструментарію, який має в своєму розпорядженні контролінг;

3) контролінг якнайкраще сприяє вирішенню задач, поставлених перед системою забезпечення економічної безпеки підприємства;

4) інформаційне забезпечення економічної безпеки вимагає побудови єдиної інформаційної системи в масштабах всього підприємства, що забезпечується через впровадження контролінгу;

5) реалізація заходів в області забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає побудови ефективної системи координації, роль якої відіграє контролінг.

Вважаємо, що запровадження контролінгу в систему управління діяльністю підприємств є дуже важливим, це забезпечить як своєчасне виявлення і використання дієвих резервів підвищення результативності підприємства, так і прийняття ґрунтових управлінських рішень для забезпечення економічної безпеки підприємства.

СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЗАГРОЗ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Меленченко К.Г.

Науковий керівник – Світлична В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Процеси всеохоплюючої інформатизації країни, стрімке впровадження інформаційних, комп'ютерних технологій у всі сфери життєдіяльності суспільства актуалізує питання визначення обґрунтованих та ефективних шляхів забезпечення інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека активно впливає на економічну, соціальну, політичну та інші складові національної безпеки держави. Від виваженої політики інформаційної безпеки, від ступеня захищеності, повноти і достовірності інформації у сучасному світі залежить стабільність со-

ціально-економічної ситуації держави, збереження правопорядку, забезпечення прав її громадян.

У наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників викладено численні аспекти інформаційної безпеки.

Трактування сутності інформаційної безпеки викладено у працях вчених, енциклопедичних словниках та у правових актах. Так, в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 р.р.» інформаційна безпека визначається, як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Виходячи з дослідження сутності інформаційної безпеки вважаємо, що під нею можна розуміти суспільні відносини, пов'язані із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі, які виступають невід'ємною частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки.

Не можна не погодитися, що інформаційна безпека виступає однією із складових стійкого розвитку всієї держави, а процес забезпечення інформаційної безпеки необхідно розуміти як: «...одне з глобальних і пріоритетних завдань органів державного управління, вирішенню якого мають бути підпорядковані політична, економічна, воєнна, культурна та інші види діяльності системи державного управління».

Вивчення аспектів інформаційної безпеки обов'язково пов'язане із моніторингом загроз та ризиків, що можуть загрожувати її ефективності. Вважаємо, що сутність загроз інформаційній безпеці можна визначити, як сукупність внутрішніх та зовнішніх умов, які можуть нанести шкоду інтересам особистості та суспільства через небажані інформаційні атаки на відповідні об'єкти інформаційної інфраструктури держави.

Джерелами загроз інформаційній безпеці можуть виступати:

– загрози інформаційній безпеці особистості (тобто забезпеченню конституційних прав і свобод людини і громадянина на доступ до відкритої інформації, на використання інформації в інтересах здійснення не забороненої законом діяльності, а також у захисту інформації, що забезпечує особисту безпеку, духовний та інтелектуальний розвиток);

– загрози інформаційній безпеці суспільства (безперервне ускладнення інформаційних систем і мереж зв'язку критично важливих інфраструктур забезпечення життя суспільства);

– загрози інформаційній безпеці держави (отримання протиправного доступу до відомостей, що складають державну таємницю, до іншої конфіденційної інформації, розкриття якої може нанести збитки державі).

Таким чином, інформаційна безпека має одне з першочергових значень для соціально-економічного розвитку держави та суб'єктів господарювання. Вивчення основних аспектів інформаційної безпеки та попередження прояву основних загроз її забезпечення дозволить керівництву підприємства будувати ефективний розвиток своєї діяльності.

АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

Порчинська А.В.

Науковий керівник – Світлична В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Запаси виступають одним з видів матеріальних ресурсів підприємства. Кожне підприємство максимально уважно будує політику ефективного управління виробничими запасами, адже вони є базою підтримання виробничого процесу.

Займаючи домінуючу частину активів підприємства, запаси грають вагомую роль у формуванні структури витрат підприємств, а їх вартість суттєво впливає на рівень рентабельності виробництва. А формування достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів і правильне ведення бухгалтерського обліку їх вартості забезпечує достовірність фінансової звітності.

Питанням теоретичної розробки проблем організації і ведення обліку виробничих запасів присвячено достатньо велика кількість праць фахівців в галузі обліку, таких як: Бутинень Ф.Ф., Глібка О.В., Голов С.Ф., Костирко І.Г., Рибалко О.М. та ін..

Аналізуючи численні дослідження з питань організації обліку запасів, можна стверджувати, що багато теоретичних положень і питань обліку даних ресурсів потребують вдосконалення і доопрацювання.

Критичний огляд наукових праць дослідників у галузі обліку дозволяє виокремити такі наступні негативні аспекти, що притаманні обліково-аналітичній роботі з виробничими запасами:

– низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства;

– відсутність комплексного поєднання даних усіх видів обліку підприємства для забезпечення керівництва підприємства необхідною управлінською інформацією;

– невідповідний рівень (а найчастіше і взагалі – відсутність) контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів (визначення оптимального їх рівня; вивчення обсягів, причин створення та політики реалізації понаднормативних запасів);

– обмеженість контролю використання виробничих запасів ретроспективним контролем фактичної собівартості та ін.

На думку автора, потенціал підвищення ефективності функціонування виробничих запасів в сучасних умовах ринкових перетворень в Україні полягає в удосконаленні методики та організації їх бухгалтерського обліку і контролю.

Для досягнення зазначеної мети необхідно здійснювати наступні організаційні заходи:

1) підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства;

2) обґрунтування категорійного апарату терміну «виробничі запаси», їх класифікації та складу;

3) розробка системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів в умовах автоматизації;

4) організація виваженої аналітично-моніторингової роботи з запасами на кожному підприємстві (оцінка ефективності управління запасами; аналіз обсягів запасів у динаміці та чинників, що вплинули на їх зміну; аналіз впливу рівня цін тощо);

5) використання науково обґрунтованих, орієнтованих на сучасні умови ринкових перетворень механізмів нормування та планування запасів (із застосуванням експертних та економіко-математичних методів).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку запасів вітчизняними підприємствами призведе до значного підвищення результативності їх фінансово-економічної діяльності.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кузнiченко І.В.

Науковий керівник – Чудопал А.І. канд. екон. наук, ст. викладач

В ринкових умовах господарської діяльності важливе місце в забезпеченні управління економічної безпеки будівельних підприємств займає фінансова складова – наявність власних джерел фінансування, ефективність використання майна підприємства, здатність вчасно розраховуватися з боргами залежить його фінансова безпека. Важливим елементом забезпечення фінансової складової економічної безпеки будівельного підприємства є інформаційно-аналітичне забезпечення.

В теоретичні та методологічні основи поняття інформаційно-аналітичного забезпечення значний вклад здійснили учені з теорії управлінських інформаційних систем, а саме: С. Івахненко, Б. Одінцов, В. Подольський, Г. Смірнова, В. Ситник, В. Трофімов, Ю. Тельнов, Г. Тіторенко, Е. Хотяшов та інші.

Визначення правових засад регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності будівельних підприємств, здійснюється з урахуванням положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо організації інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки. Організація ведення бухгалтерського обліку на будівельних підприємствах повинна здійснюватися з урахуванням забезпечення фінансової складової економічної безпеки та базуватися на принципах обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника, періодичності.

Під інформаційно-аналітичним забезпечення фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств виступає сукупність фінансово-економічної інформації, принципів, методів і процедур, які використовує підприємство у процесі господарської діяльності, що слугуватиме науковою та методичною основою для прийняття управлінських рішень з метою поліпшення фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання.

Головною метою інформаційно-аналітичного забезпечення є не лише розв'язання проблем захисту від загроз, що виникають, а насамперед у завчасному викритті та попередженні суб'єкта господарської

діяльності про причини і умови, що можуть сприяти виникненню ранніх ознак цих загроз.

Інформаційно-аналітичного забезпечення полягає у своєчасності отримання необхідного і достатнього обсягу інформації особою, яка приймає управлінське рішення.

Формування інформаційно-аналітичного забезпечення управління фінансово-економічної безпеки передбачає чітке визначення напрямів, заходів та засобів збору, обробки, використання, зберігання, підтримки в належному стані фінансово-економічної інформації, використання якої сприятиме підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності будівельних підприємств.

Характеристика інформаційно-аналітичного забезпечення була б неповною, якби не розглядалася активна перетворювальна компонента аналітичної діяльності, а саме:

- пошук шляхів оптимізації використання ресурсів, виробничого і технологічного потенціалу будівельних підприємств;
- синтез і аналіз варіантів спрямування тенденцій діяльності будівельних підприємств;
- підготовка різної документації, необхідної для здійснення аналітичної підтримки процесу прийняття управлінських рішень.

Обґрунтовано важливість процесу організації бухгалтерського обліку у формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств слід розуміти органічну сукупність фінансово-економічної інформації; принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством у процесі господарської діяльності, що слугуватиме науково-методичною основою для прийняття управлінських рішень з метою поліпшення фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Сергієнко Ю.С.

Науковий керівник – Світлична В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Значну руйнівну силу на розвиток будь-якої держави, негативний вплив на систему державної влади спричиняє корупція. Проникаючи в усі рівні влади, корупція призводить до кримінальної деформації суспільної правосвідомості, зростання обсягів тіньової економіки, підризу довіри громадян до влади, зниженню міжнародного авторитету

держави, зменшенню іноземних інвестицій в економіку. За оцінками експертів та фахівців міжнародного рівня на сьогодні не можна з певністю назвати хоча б одну із розвинутих країн, де проблема корупції була би вирішена повністю.

Основні питання протидії корупції проаналізовано у роботах таких фахівців у галузі безпекознавства, як: Алфьоров С.М., Войтович Ю.В., Івасенко С.М., Михненко А.М., ін.

Негативні прояви та факти корупції в діяльності правоохоронних органів зумовлюють: недотримання самими співробітниками правоохоронних органів дисципліни та законності, несприйняття громадянами працівників поліції як повноцінних представників влади, а також, на жаль, підривають довіру громадян до всієї системи правоохоронних органів. Одночасно, корупція у правоохоронних органах може призвести до уникнення злочинцями відповідальності, а отже, знижує ефективність боротьби з корупцією силами поліції.

В Україні нормативне регулювання заходів із запобігання та протидії корупції, у т.ч. і в правоохоронних органах, представлено Законами України «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) «Про затвердження Комунікаційної стратегії Національного агентства з питань запобігання корупції на 2018-2020 р.р.», відповідними Наказам Національної поліції. А основними державними органами, що безпосередньо займаються питаннями запобігання та протидії корупції, виступають: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України і Державне бюро розслідувань.

Причинами виникнення корупції в нашій країні є:

- 1) нерівномірність розвитку ринкової економіки (інфляція, безробіття, збільшення обсягів тіньової економіки);
- 2) розшарування суспільства на бідних і багатих;
- 3) суперечність між швидкозмінними умовами ринку та чинним законодавством.

Політика запобігання та протидії корупції, у т.ч. в правоохоронних органах, повинна носити загальнодержавне значення і виступати одним із пріоритетних напрямів роботи працівників силових відомств.

До кола організаційних заходів протидії корупції в правоохоронних органах необхідно віднести:

- вдосконалення системи заходів запобігання корупції серед працівників силових відомств;

– створення умов для правомірного функціонування служб та підрозділів правоохоронних органів, виконання співробітниками правоохоронних органів своїх обов'язків в межах та на підставі закону;

– удосконалення заходів щодо виявлення, розслідування, розгляд фактів корупційних діянь.

Здійснення перелічених заходів антикорупційного характеру дозволить підвищити ефективність загальнодержавних методів подолання такого негативного явища, як корупція. Це дозволить мінімізувати корупційні прояви на всіх рівнях державного управління та забезпечить формування демократичної і правової держави.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Спіцин О.С., Одноволік О.В.

Науковий керівник – Спіцина Н.В., канд. екон. наук, доцент

Одним з найважливіших завдань функціонування сучасних підприємств є стійке зростання темпів розвитку підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності. Для досягнення цього вкрай важливим є формування ефективної системи фінансово-економічної безпеки на підприємствах для запобігання зовнішнім загрозам, які здатні вплинути на фінансові результати господарської діяльності.

Сучасні вітчизняні реалії, нажаль сприяють тому, що суб'єкти господарювання незалежно від форми власності та видів економічної діяльності, знаходяться під постійним ризиком та загрозами. Такі ризики та загрози пов'язані як з зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Отже, для створення ефективного механізму управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві, перш за все необхідно визначити найімовірніші такі ризики і загрози.

Небезпеки і загрози, які впливають на фінансову безпеку, можна поділити на зовнішні (які не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (які безпосередньо залежать від діяльності підприємства), а також на існуючі та можливі.

До зовнішніх факторів, які впливають на фінансову безпеку суб'єктів господарювання, відносять економічні, правові, ринкові, технологічні та технічні, географічні, соціально-культурні, міжнародні.

Внутрішні фактори впливу на систему фінансової безпеки суб'єктів господарювання: кадровий потенціал, засоби праці, інформаційне забезпечення прийняття рішень, системні фактори

З метою результативної боротьби за вищенаведеними ризиками і загрозами фінансовій безпеці підприємств, необхідно розробити ефективну стратегію фінансової безпеки.

Так, на думку колективу вітчизняних науковців з питань фінансово-економічної безпеки, за загальним керівництвом Г.О.Швиданенко, стратегія фінансової безпеки підприємства має охоплювати:

1) визначення критеріїв і параметрів (кількісних і якісних граничних значень) фінансової системи підприємства, що відповідають вимогам його фінансової безпеки;

2) розроблення механізмів і заходів ідентифікації загроз фінансовій безпеці підприємству і їх носіїв;

3) характеристику їх прояву (сфер локалізації загроз);

4) встановлення основних суб'єктів загроз, механізмів їх функціонування, критеріїв їх дії на економічну (включаючи фінансову) систему підприємства;

5) розроблення методології прогнозування, виявлення і запобігання діям чинників, що сприяють виникненню погроз фінансовій безпеці, проведення досліджень по виявленню тенденцій і можливостей розвитку таких загроз;

6) організацію адекватної системи забезпечення фінансової безпеки підприємства;

7) формування механізмів і заходів фінансово-економічної політики, нейтралізуючих або пом'якшуючих дію негативних чинників

Таким чином, одним з основних завдань топ-менеджменту підприємств є забезпечення фінансової стабільності. Проте, невпевненість та нестабільність фінансового ринку, недосконалість законодавства, деякі специфічні риси сучасних економічних реалій роблять питання фінансової безпеки на підприємствах гострим та складним з точки зору планування та гарантування.

Саме тому для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві і можливості передбачення ризиків повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та здійснювати низку мір із забезпечення стабільності системи фінансової зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Кушнерук В.В.

Науковий керівник – Гавриличенко Є.В., канд. екон. наук

У будь-якій будівельній організації важливе місце займають матеріальні ресурси, які є засобами виконання будівельних контрактів. Матеріальні ресурси будівельних підприємств відіграють важливу роль через безперервну участь як у виробничому, так і невиробничому процесах. Найбільшою складовою матеріальних ресурсів підприємства складають основні засоби. Від ефективності організації обліку основних засобів підприємства залежить рівень ефективності процесу управління ними.

В методичному аспекті облік основних засобів будівельного підприємства є однією із найскладніших ділянок обліку. Це пов'язано у першу чергу зі специфічними особливостями функціонування підприємств будівельної галузі:

- 1) тривалий термін виробництва продукції;
- 2) нерухомість будівельної продукції;
- 3) залежність від природно-кліматичних умов;
- 4) індивідуальний характер будівництва;
- 5) віддалення об'єктів будівництва від керівництва;
- 6) наявність допоміжного виробництва;
- 7) особливі умови розрахунку за будівельними контрактами та наявність великої кількості учасників.

Незважаючи на специфічність обліку в будівництві, в його основі лежать загальноприйняті принципи і стандартні рахунки. Так, основні правила ведення бухгалтерського обліку основних засобів на будівельному підприємстві регламентовані П(С)БО 7 «Основні засоби» згідно якого основні засоби - це матеріальні активи, які утримуються підприємством з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

В свою чергу існують такі особливості в організації обліку будівельного підприємства:

- застосування специфічної будівельної первинної документації (Акти, журнали, кошториси, довідки та ін.);
- формування розгорнутої пооб'єктної аналітики;

- необхідність у частій в реєстрації (зняття з обліку) відокремлених підрозділів;

- особливості у проведенні інвентаризації, в результаті чого виникають труднощі, що пов'язані зі специфікою застосовуваних матеріалів, роз'єднаністю складів, об'єктів і т.д.;

- необхідність в розробці спеціальних облікових алгоритмів для обліку окремих видів витрат у зв'язку з наявністю специфічних будівельних витрат.

До складу основних засобів будівельного підприємства можуть входити такі специфічні основні засоби, як: будівельні машини і механізми, тимчасові титульні споруди і будівлі, будівельний механізований інструмент.

В будівництві виокремлюють наступні способи експлуатації основних фондів, що впливають на процес організації їхнього обліку:

- активна форма, яка включає такі напрями:

- 1) нетривале зберігання і переміщення об'єктів на будівельний майданчик;

- 2) монтаж обладнання на будмайданчику;

- 3) безпосереднє використання.

- пасивна форма - консервація об'єктів, в яких тимчасово немає виробничої необхідності.

Таким чином, при організації обліку основних засобів будівельного підприємства необхідно враховувати складові процесу їхньої експлуатації. Так, облік основних засобів будівельного підприємства повинен бути організованим за наступними напрямками:

- облік фактичної наявності;

- облік руху (надходження і вибуття) основних фондів;

- облік внутрішнього переміщення;

- облік відтворення (технічного обслуговування, ремонт і модернізація);

- облік консервації основних фондів ;

- облік амортизації основних фондів;

- облік переоцінки основних засобів;

- облік оренди основних фондів;

- облік страхування основних фондів;

- облік капітальних інвестицій.

Саме такий підхід до організації обліку основних засобів на підприємстві здатний сформувати ефективне обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами підприємства будівельної галузі.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОМУНАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Литвиненко В.О.

Науковий керівник – Гавриличенко Є.В., канд. екон. наук

Облік праці та її оплати охоплює одне з основних місць у всій системі обліку на підприємстві комунальної галузі, оскільки потребує достовірне документальне відображення відпрацьованого часу, виконаних робіт, наданих послуг та їх оплати.

На сьогоднішній день більшість комунальних підприємств не мають можливості до зручної та своєчасної обробки бухгалтерських документів із обліку оплати праці.

Традиційний документообіг на паперових носіях не є ідеальним рішенням для роботи з документами на комунальних підприємствах, адже виникає втрата документів, організації примушені виділяти грошові кошти на папір, обладнання, доставку документів, відсутня також можливість подивитись історію роботи з документом, пошук документу забирає багато часу, а також, надлишковий документообіг і безконтрольні схеми обробки.

Одним із напрямів удосконалення системи ведення бухгалтерського обліку є зменшення документації завдяки впровадженню багатоденних і накопичувальних документів, використання типових міжвідомчих форм, пристосованих до використання обчислювальної техніки.

Системи оплати праці, які використовують підприємства комунальної галузі в Україні, характеризуються недостатньою гнучкістю й слабкою мотивацією, оскільки розмір заробітної плати не пов'язують із якістю та продуктивністю праці.

Відсутність ефективної системи оплати праці й матеріального стимулювання призводять до великої різниці в оплаті праці спеціалістів різних підрозділів і однорідних спеціалістів на підприємствах одного регіону. Це стає причиною плинності кадрів, нестабільності роботи колективів, зростання матеріальних витрат, пов'язаних із навчанням нових працівників.

На теперішній час виникає необхідність введення гнучкої системи оплати праці та форми оплати праці, наприклад застосування контрактних та безтарифних систем.

Успішним вирішенням завдання бухгалтерського обліку оплати праці є використання різних комп'ютерних програм для автоматизації обліку.

Засоби автоматизації бухгалтерського обліку дозволяють швидко нараховувати заробітну плату, відпускні, лікарняні, створюють відповідні бази даних для створення звітів та інших документів, а отже, при цьому суттєво підвищується ефективність роботи бухгалтера. Серед основних програмних продуктів представлених на українському ринку виділяють програми автоматизації: «Парус – заробітна плата» та «ІС: Зарплата і Управління Персоналом для України», «Нова бухгалтерія» з модулем «Зарплата», «Галактика: Управління персоналом».

Підприємствам комунальної галузі також необхідно змінити спосіб виплати основної та додаткової заробітної плати. Для цього можливе впровадження зарплатного проекту. Виплата заробітної плати шляхом перерахування її на каркові рахунки працівників має ряд переваг:

- спрощення процедури виплати заробітної плати;
- скорочення витрат, пов'язаних з інкасацією наявних коштів;
- можливість виплати заробітної плати працівникам у випадку їх відсутності;
- відсутність необхідності депонування заробітної плати й зберігання її в касі підприємства;
- значна оптимізація документування виплати заробітної плати.

Застосування на комунальних підприємствах результатів наукових досліджень міжнародного досвіду вирішить також ряд проблем організації обліку оплати праці.

Заходи спрямовані на вдосконалення оплати праці, містять насамперед забезпечення залежності розмірів заробітної плати від особистого внеску працівників у результати праці.

Таким чином, в сучасних умовах облік оплати праці займає одне з перших місць у всій системі обліку на комунальному підприємстві. Для досягнення основних завдань обліку оплати праці виникає необхідність створення якнайбільш зручного організаційного, кадрового та інформаційного забезпечення. Пропонується вдосконалити облік оплати праці шляхом:

- удосконалення наявної системи організації документообігу;
- зміни наявної системи оплати праці;
- модернізації систем автоматизації обліку;
- зміни форми оплати праці.

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ

Зайцева О.В

Науковий керівник – Спіцина Н.В., канд. екон. наук, доцент

Податкове законодавство при регулюванні обліку орієнтується на те, щоб зменшити витрати підприємства та збільшити статті доходів, щоб таким чином забезпечити високий прибуток, відповідно високий податок на прибуток. Підприємство ж зацікавлене в тому, щоб платити менші податки. Цієї мети допомагає досягти такий інструмент бухгалтерського обліку, як облікова політика.

Вибір варіанту облікової політики підприємство здійснює у відповідності до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Облікова політика кожного підприємства включає правила, способи, методи, схеми та процедури, якими керуються працівники бухгалтерської служби й інші виконавці у процесі ведення обліку поточної господарсько-фінансової діяльності підприємства і складання звітності.

Фактичними суб'єктами облікової політики виступають: бухгалтер, аудитор, бухгалтерська служба тощо. Вони розробляють пропозиції з формування або внесення змін до облікової політики підприємства та надають її власнику або керівнику, уповноваженому на це власником.

Суть сучасних підходів до організації бухгалтерського обліку полягає в тому, що на основі встановлених державою загальних правил бухгалтерського обліку підприємства повинні самостійно розробляти облікову політику для розв'язання поставлених завдань.

До об'єктів облікової політики, які мають найбільший вплив на фінансові результати, належать: 1) облік основних засобів (порядок визнання основних засобів; визнання термінів корисної експлуатації; визначення ліквідаційної вартості; вибір методу нарахування амортизації); 2) облік запасів (вибір методу вибуття запасів); 3) облік дебіторської заборгованості (вибір методу визначення оцінки резерву сумнівних боргів); 4) облік забезпечень наступних витрат і платежів (визначення резерву, які забезпечують наступні витрати і платежі); 5) облік витрат (встановлення переліку та складу статей калькулювання виробничої собівартості продукції).

Облікова політика суттєво впливає на фінансові результати діяльності підприємства, і чим менше зарегламентована діяльність його

облікових служб у виборі методів бухгалтерського обліку, тим більше можливостей у фінансових менеджерів для маневру під час розробки фінансових рішень.

Відповідно до П(С)БО 10 дебіторська заборгованість - це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума.

Основними завданнями організації обліку розрахунків з покупцями є: - визначення з критеріями класифікації покупців; - вибір методу визначення резерву сумнівних боргів; - розробка графіку документообігу для документів по розрахунках з покупцями, що підтверджують виникнення дебіторської заборгованості, та доведення цієї інформації до виконавців; - вибір облікових регістрів, в яких відображається розрахунок з покупцями, та доведення цієї інформації до конкретних виконавців; - організація передачі інформації з облікових регістрів до бухгалтерії (головному бухгалтеру) для її відображення в звітності.

Сучасні вітчизняні науковці пропонують передбачати в Наказі про облікову політику наступні елементи облікової політики: розмежування видів діяльності; віднесення заборгованості до сумнівної; порядок створення резерву сумнівних боргів; порядок віднесення отриманих векселів до фінансових або товарних; порядок списання дебіторської заборгованості.

Значно впливає на формування фінансових результатів метод визначення резерву сумнівних боргів, від якого залежить сума витрат підприємства. Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» передбачено три методи нарахування такого резерву: на підставі платоспроможності дебітора; на основі класифікації дебіторської заборгованості, на основі коефіцієнта сумнівності. Застосування будь-якого з трьох методів нарахування резерву сумнівних боргів є чи не найбільш суб'єктивним моментом, адже будь-які норми чи базові показники, наприклад, для визначення коефіцієнту сумнівності, зовсім відсутні.

Отже, фінансовий результат діяльності підприємства прямо залежить від обраної облікової політики, однією з найвагоміших та найважливіших складових якої є облік розрахунків з дебіторами. У зв'язку з цим, головному бухгалтеру необхідно врахувати всі варіанти та переваги забезпечення облікової політики, для того, щоб кінцевий фінансовий результат суб'єкта господарювання був максимально позитивним.

РЕСУРСНИЙ ПІДХІД ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СКЛАДОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Гузеватенко А.В., Серік Т.О.

Науковий керівник – Смірная С.М., канд. екон. наук, доцент

Значна кількість ризиків та небезпек різноманітного походження, наявність котрих є об'єктивною за умови нестабільного існування підприємств у період реформування економічної системи, можуть спричинювати певні загрози діяльності вітчизняних суб'єктів господарської діяльності як на теперішньому етапі реформування, так і впливати на рівень потенціалу розвитку суб'єкта господарювання в майбутньому. З огляду на це, актуальним є визначення можливостей підприємства щодо вчасного виявлення і попередження реальних та потенційних загроз його безпековому стану й обґрунтування вибору підходу щодо ефективного управління фінансово-економічною безпекою. Оскільки мінімізація негативних впливів на фінансово-економічну діяльність та усунення наслідків ризику можливі завдяки підтримці фінансової стабільності підприємства при здійсненні поточної діяльності та у довгостроковій перспективі, особливого значення набуває ефективне управління фінансовою складовою економічної безпеки підприємства.

З огляду на це, в науковій літературі розрізняють окремі критерії визначення економічної безпеки підприємства, на основі систематизації яких виділяють такі підходи щодо управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання: функціональний, статичний та ресурсний. Сутність зазначених підходів, як правило, зводиться до такого розуміння, коли застосування функціонального підходу в управлінні економічною безпекою підприємства передбачає забезпечення стану захищеності економічних інтересів суб'єкта господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз через здатність їх виявляти, усувати та нейтралізувати; статичний підхід в управлінні економічною безпекою відображає такий стан економічного розвитку суб'єкта підприємництва, котрий характеризується збалансованістю та стійкістю функціонування підприємства відповідно до його стратегічних цілей; ресурсний підхід в управлінні економічною безпекою, насамперед, характеризує здатність економічної системи забезпечувати безперервне виробництво та відтворення достатнім обсягом матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

У практичній діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання досить складно визначити ймовірність небажаних змін, особливо це стосується зміни фінансово-економічного стану підприємств під впли-

вом зовнішнього середовища. З точки зору розуміння економічної безпеки підприємства як стану, обумовленого впливом зовнішнього середовища, в науковій літературі акцент робиться на ресурсний підхід, автори якого економічну безпеку підприємства розглядають як «стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому».

Отже, в процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва за ресурсним підходом до управління фінансовою складовою економічної безпеки першочерговим є критерій достатності фінансових ресурсів для розвитку підприємства, який передбачає: формування і розподіл прибутку підприємства, максимізацію прибутку й оптимізацію використання чистого прибутку; фінансування оборотних активів; фінансування необоротних активів в частині основних засобів і нематеріальних активів; управління товарно-матеріальними цінностями; управління грошовими активами та дебіторською заборгованістю. Забезпеченість ресурсами капіталу проявляється у зростанні рівня дохідності власного капіталу: в рівні забезпеченості капіталом, у визначенні вартості капіталу й оптимізації його структури. Також за ресурсним підходом необхідним є забезпечення прийняттого фінансового стану підприємства на всіх етапах його розвитку за рахунок підвищення рівня фінансової стійкості, фінансової незалежності і достатнього рівня платоспроможності, що цілком узгоджується з умовою підтримки фінансової стабільності підприємства в процесі управління його фінансово-економічною безпекою.

Таким чином, при застосуванні ресурсного підходу щодо управління фінансовою складовою економічної безпеки підприємства в основу має бути покладено систему пріоритетних фінансових інтересів підприємства, котрі потребують захисту в процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва, головним з яких у ринкових умовах господарювання є зростання ринкової вартості підприємства.

АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Усачова Т.С., Катаржнова В.В.

Науковий керівник – Смірняя С.М., канд. екон. наук, доцент

При формуванні ефективної безпекової стратегії суб'єкта господарської діяльності особливого значення набуває вибір підходу щодо управління фінансово-економічною безпекою підприємства з ураху-

ванням ринкових позицій суб'єкта підприємства, специфічних особливостей його діяльності та системи менеджменту. З огляду на це актуальності набуває дослідження та узагальнення теорій безпекознавства в площині концептуальних підходів до управління безпекою, що дозволяє ефективно впливати на «економічну поведінку» підприємств, які працюють на різних конкурентних та галузевих ринках, через посилення взаємозалежності економічної безпеки та розвитку підприємства.

Деталізувати статус безпеки як багатогранного суспільно-економічного явища допомагає розгляд генези економічної безпеки підприємства. Так, концептуалізація безпеки як форми розвитку суб'єкта, що ґрунтується на постулатах теорії розвитку як поступального процесу, виділяє певні фази генези економічної безпеки. Зазначеній концепції безпеки є притаманними певні підходи щодо управління економічною безпекою.

Статистичний підхід виходить із розуміння фінансово-економічної безпеки як стану захищеності суб'єкта від зовнішніх та внутрішніх загроз пріоритетним фінансовим інтересам підприємства, тобто ототожнюється, насамперед, із фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання. Також зазначений підхід до управління фінансово-економічною безпекою враховує наявність конкурентних переваг та відображає такий стан економічного розвитку суб'єкта господарської діяльності, який характеризується збалансованістю та стабільністю функціонування підприємства відповідно до його стратегічних цілей з огляду на можливість забезпечення належного рівня безпеки через протистояння потенційним та реальним загрозам і небезпекам. Тобто, з точки зору прихильників теорії надійності за статичним підходом щодо управління, безпека є властивістю складних процесів і систем, які мають протистояти загрозам та запобігати завданню збитків від небажаних подій.

З огляду на розширення можливостей управління економічною безпекою підприємства та вдосконалення функцій управління безпекою, визначального значення в теорії безпеки набуває доволі новий концептуальний підхід щодо управління фінансово-економічною безпекою, коли процес управління має ґрунтуватися на гармонізації інтересів суб'єктів безпеки. Тобто, відповідно до зазначеного динамічного підходу щодо управління, економічна безпека розглядається як міра економічної свободи підприємства; це міра гармонізації в часі та просторі фінансово-економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних із ним суб'єктів зовнішнього середовища. Ефективність процесу управління, згідно з даною теорією безпеки, досягається внаслідок

здійснення специфічного керованого процесу мінімізації негативних зовнішніх впливів і загроз, підґрунтям якого є взаємоузгодження фінансово-економічних інтересів підприємства з інтересами зовнішніх суб'єктів.

Таким чином, узагальнюючи різноманітні погляди теорій безпеки стосовно підходів щодо управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності, слід дійти висновку, що розглянуті концепції безпеки згідно з відповідними фазами генези економічної безпеки підприємства виділяють так звані статичний та динамічний підходи щодо управління безпекою. Аналіз зазначених підходів засвідчив, що можливості управління фінансово-економічною безпекою відрізняються в залежності від визнання визначального впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства. При цьому статичний концептуальний підхід щодо управління фінансово-економічною безпекою спирається на підвалини захисної теорії управління (теорії надійності) у той час, як динамічний підхід щодо управління безпекою акцентує увагу на врахуванні визначального впливу зовнішнього середовища на безпековий стан підприємства, тобто переносить акцент на значущість управління зовнішніми ризиками в діяльності підприємства та мінімізації потенційних і реальних зовнішніх загроз. Згідно з динамічним концептуальним підходом, управління безпекою має засновуватись на узгодженні інтересів усіх суб'єктів безпеки, в тому числі суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства.

Напрямами подальших досліджень в зазначеній царині безпеки є аналіз гармонізаційної моделі управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності за умов мінливого зовнішнього середовища.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

Мосякіна Н.Г.

Науковий керівник – Андренко О.А., канд. екон. наук, доцент

У сучасних кризових умовах та з метою забезпечення організації ефективної кредитної діяльності перед банками стоїть одна з найважливіших задач - формування та управління кредитним портфелем банку. Банківський кредитний портфель слід розглядати як втілення кредитної політики банку, що є невід'ємною складовою його загальної стратегії розвитку.

В економічній науці існує багато трактувань сутності кредитного портфеля комерційного банку, за якими кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком за певний період часу з метою одержання доходів та згрупованих на основі критеріїв, що дозволяють диверсифікувати кредитні вкладення з метою мінімізації кредитного ризику і забезпечення ліквідності банку.

Для активізації ролі кредитного портфеля як інструмента реалізації завдань державної кредитної політики доцільно розглядати його з трьох позицій. По-перше, це стратегічний кредитний портфель, який має бути сформованим відповідно до вимог державної кредитної політики, місця та завдань банку в її виконанні. По-друге, це тактичний кредитний портфель, що його формує банк на основі обсягів і структури стратегічного кредитного портфеля. По-третє, це портфель фактично наданих кредитів, що зараз є визнаним.

Основними цілями формування кредитного портфеля є: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля та дотримання необхідної ліквідності.

Під час формування оптимального кредитного портфеля необхідно ставити за мету реалізацію розробленої кредитної політики шляхом підбору найбільш ефективних і надійних кредитних вкладень. Постійний аналіз кредитного портфеля дає змогу вибрати раціональний варіант розміщення ресурсів, знизити ризик шляхом диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам.

Управління кредитним портфелем банку визначається як процес, спрямований на забезпечення раціонального співвідношення дохідності та надійності портфеля. Основними завданнями управління кредитним портфелем банку виступають забезпечення максимального рівня дохідності кредитного портфеля та акціонерного капіталу банку при мінімальному рівні ризику; забезпечення зваженого та оптимального використання кредитних ресурсів, досягнення оптимального балансу між ростом обсягу кредитного портфеля та темпами покращення його якості, виконання всіх вимог та нормативних показників, викладених в інструкціях, розпорядженнях та постановах НБУ, у тому числі регламентуючих обсяги кредитних вкладень, максимальні суми кредитів (у тому числі інсайдерам, пов'язаним та асоційованим особам) та розширення клієнтської бази шляхом надання кредитних послуг високої якості.

Методи управління кредитним портфелем реалізуються на двох рівнях: 1) на рівні окремої позики (аналіз кредитоспроможності пози-

чальника; аналіз та оцінка кредиту; структурування позики; документування кредитних операцій; контроль за наданим кредитом та заставою); 2) на рівні кредитного портфеля банку загалом (диверсифікація; лімітування; створення резервів; страхування).

Процес управління кредитним портфелем комерційного банку найбільш доцільно представити як певну систему, що містить низку послідовних етапів, у числі яких необхідно виділити наступні:

1) формування кредитного портфеля відповідно до існуючих вимог і кредитної політики банку; 2) оцінка сформованого кредитного портфеля щодо дохідності й ризиків, що являє собою не одноразову дію, а постійний моніторинг із виявлення проблемних кредитів та інших недоліків кредитного портфеля; 3) коригування кредитного портфеля, що передбачає підвищення його якості, вирішення питань із проблемними кредитами і включення нових кредитів.

Аналізуючи проблеми банківського кредитування в Україні, вважаємо, що банківська система України потребує значного реформування, спрямованого на здешевлення кредитів, збільшення їх доступності, появу економічно обґрунтованих кредитних ставок, удосконалення законодавчої бази, переймання досвіду іноземних держав.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПО ЛИМАНСЬКОМУ ВУВКГ КП «КОМПАНІЯ «ВОДА ДОНБАСУ»

Шевченко О.П.

Науковий керівник – Косяк А.П., канд. екон. наук, доцент

Трудові відносини в Україні регулюються численними законодавчими та нормативними актами, але основним законодавчим актом є Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР, на якій базується все законодавство, у тому числі й законодавство про працю.

Відповідно до статті 94 Кодексу закону про працю України заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства і максимальним розміром не обмежується.

Економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сфери державного і договірною

регулювання оплати праці визначені Законом України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР.

Як соціальна-економічна категорія, заробітна плата служить основним засобом задоволення особистих потреб працюючих, економічним важелем, що стимулює розвиток виробництва, ріст продуктивності праці, скорочення витрат на виробництво, є засобом перерозподілу кадрів.

Облік розрахунків з оплати праці є досить складною ділянкою бухгалтерського обліку, яка вимагає досить ретельного організаційного забезпечення. Аспекти організації оплати праці й усіх розрахунків, пов'язаних з нею є основою соціально-трудова відносин найманих працівників, роботодавців і держави, що впливають на ефективність управління трудовими ресурсами.

Облік заробітної плати, розрахунки по не отриманих сумах виплат і по іншим поточним виплатам працівникам комунального підприємства ведеться на активно-пасивному рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» в розрізі наступних субрахунків: 661 «Розрахунки за заробітною платою»; 662 «Розрахунки з депонентами»; 663 «Розрахунки за іншими виплатами». У бухгалтерському обліку виплати працівникам, які перебувають в трудових відносинах з працедавцем регулюються П(С)БО 26 «Виплати працівникам».

Перелік виплат працівникам, що включаються до конкретних видів зарплати наведений в Інструкції зі статистики заробітної плати від 13.01.2004 р. № 5, яка затверджена наказом Держкомстату України.

Для оцінки розміру заробітної плати найманих працівників застосовується показник фонду оплати праці. ФОП включає:

- основну заробітну плату (визначаються розміри тарифних ставок (окладів), посадових окладів);
- додаткову заробітну плату (встановлені надбавки, доплати, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством);
- премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань, посадових обов'язків (посилання на положення про преміювання);
- заохочувальні та компенсаційні виплати (види надбавок, доплат, заохочень та підстави їх застосування).

Фонд оплати праці штатних працівників Лиманського ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу» за 2015 – 2017 роки подано у табл. 1.

Таблиця 1 – Склад, динаміка та структура фонду оплати праці штатних працівників Лиманського ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу» за 2015 – 2017 рр.

Показники	2015 р., тис.грн.	Питома вага, %	2016 р., тис.грн.	Питома вага, %	2017 р., тис.грн.	Питома вага, %
ФОП штатних працівників, усього	5900,4	100	6585,5	100	9907,4	100
Фонд основної заробітної плати	3348,2	56,75	3851,2	58,48	6489,4	65,5
Фонд додаткової заробітної плати	2392,6	40,55	2554,7	38,79	3100,1	31,29
Заохочувальні та компенсаційні виплати	159,6	2,7	179,6	2,73	317,9	3,21

З табл. 1 видно зростання ФОП по комунальному підприємству на 4007,0 тис.грн., за рахунок збільшення фонду основної заробітної плати на 3141,2 тис.грн. (або на 193,8%) і фонду додаткової заробітної плати на 707,5 тис.грн. (або на 129,6%). Варто зауважити, що збільшення цих показників свідчить про зростання тарифних ставок, посадових окладів для керівників, фахівців, технічних службовців, виплат, що пов'язані з індексацією зарплати, а також премій та винагород. Заохочувальні та компенсаційні виплати зросли на 158,3 тис.грн. (або на 199,2%).

Таким чином, на сучасному етапі господарської діяльності підприємства порядок нарахування та виплати заробітної плати передбачається Колективним договором, Положенням про оплату праці, Положенням про преміювання, Положенням про винагороду за підсумками роботи за рік та ін.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ СЛОВ'ЯНСЬКОГО РВУ КП «КОМПАНІЯ «ВОДА ДОНБАСУ»

Семенова І.Г.

Науковий керівник – Косяк А.П., канд. екон. наук., доцент

Господарська діяльність будь якого підприємства розпочинається з формування матеріально-технічної бази.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби та її розкриття у фінансовій звітності встановлено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 7 «Основні засоби».

Визначення основних засобів у податковому обліку відповідно до пп.14.1.138 Податкового кодексу України.

У міжнародній практиці відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 16, основні засоби – це матеріальні об’єкти, що їх: утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Варто зазначити, що для обліку та узагальнення інформації про наявність і рух основних засобів Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань, господарських операцій підприємств і організацій № 291 призначений синтетичний рахунок 10 «Основні засоби», який має наступні субрахунки: 100 «Інвестиційна нерухомість»; 101 «Земельні ділянки»; 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»; 103 «Будинки та споруди»; 104 «Машини та обладнання»; 105 «Транспортні засоби»; 106 «Інструменти, прилади та інвентар»; 107 «Тварини»; 108 «Багаторічні насадження»; 109 «Інші основні засоби». За дебетом рахунку 10 відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) ОЗ на баланс, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов’язана з поліпшенням об’єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод; сума дооцінки вартості об’єкта ОЗ, за кредитом – вибуття ОЗ внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об’єкта ОЗ, сума уцінки ОЗ та ін.

Вартість основних засобів Слов’янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу» за 2015 – 2017 роки представлена у табл. 1.

Таблиця 1 – Показники основних засобів Слов’янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу» за 2015 – 2017 пр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+ / -)		
				2016/2015	2017/2016	2017/2015
Залишкова вартість ОЗ, тис.грн	54 573,4	64 587,4	66 358,5	10 014,0	1771,1	11785,1
Первісна вартість ОЗ, тис.грн.	170258,8	184591	190960	14332,4	6368,8	20701,2
Знос ОЗ, тис.грн.	115685,4	120003	124601	4318,4	4597,7	8916,1
Коефіцієнт зносу основних засобів (%)	67,95	65,01	65,25	-2,94	0,24	-2,7
Коефіцієнт придатності ОЗ (%)	32,05	34,99	34,75	2,94	-0,24	2,7

Як бачимо, первісна вартість ОЗ збільшилася на 20701,2 тис.грн. за рахунок придбання за плату і дооцінки. Спостерігаємо тенденцію зменшення коефіцієнта зносу ОЗ на 2,7% (при нормативному значенні – зменшення), ступінь зносу ОЗ за 2017 рік складає значну долю 65,25%, відповідно коефіцієнт придатності – 34,75%, який відображає частину ОЗ придатних до експлуатації. Аналіз основних засобів на підприємстві слід проводити за наступними блоками: динаміка складу і структури ОЗ; наявність та рух ОЗ; ефективність використання ОЗ.

Отже, за сучасних умов господарювання головною метою є теоретичні визначення об'єкта основних засобів, методологічні основи формування в обліку інформації про основні засоби, нарахування амортизації, розкриття інформації про основні засоби, яка необхідна для користувачів фінансової звітності.

БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Левківська Є.Я.

Науковий керівник – Чех Н.О., канд. екон. наук, ст. викладач

За час свого існування фондовий ринок України пережив стрімкі злети і падіння, на нього впливають різноманітні фактори, що сприяють росту чи падінню котирувань цінних паперів. Вдосконалюється інфраструктура, з'явилися нові фінансові інструменти, а з ними і нові можливості втратити накопичений капітал.

Становлення ринку цінних паперів в Україні відбувається методом проб і помилок, а тому закономірно супроводжується значними втратами економічного і соціального характеру. Та навіть, якщо не брати до уваги особливості становлення українського фондового ринку слід пам'ятати про загрозу, для якої ринок цінних паперів, являється інструментом досягнення мети – недружні поглинання. Саме завдяки хаотичності розвитку вітчизняного фондового ринку у руках зловмисників, якими виступають рейдери та шахраї з'явилися нові можливості для швидкого збагачення.

Враховуючи важливу роль фондового ринку у обігу капіталів, його привабливість для різного роду недобросовісних та кримінальних суб'єктів, уразливість операцій, що проводиться на ньому, а також особливу роль банків у функціонуванні ринку, питання забезпечення безпеки діяльності його суб'єктів є досить актуальним.

Професійна діяльність на фондовому ринку пов'язана з наданням фінансових та інших послуг юридичними особами у сферах розміщення та обігу цінних паперів, обліку прав за цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів (страхові компанії, пенсійні

фонди, інститут спільного інвестування), що відповідає вимогам, установленим до такої діяльності законодавством. Суб'єкти фондового ринку здійснюють професійну діяльність виключно на підставі ліцензії, що видається національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Поєднання професійної діяльності на фондовому ринку з іншими видами професійної діяльності, за винятком банківської, не допускається.

Актуальним питанням фондового ринку України залишається фінансово-економічна безпека, яка залежить від державних органів, оскільки саме вони здатні будувати чітку і прозору систему взаємовідносин суб'єктів фондового ринку. Також безпека залежить і від захищеності кожного із професійних суб'єктів фондового ринку.

З усіх суб'єктів фондового ринку особливої уваги слід надати безпеці банківських установ, які поєднують інвестиційну, професійну і емісійну діяльність на ринку цінних паперів, здійснюючи великі обсяги операцій на фондовому ринку.

На фондовому ринку банки виступають інвесторами тому, що це передбачено Законом України («Про банки і банківську діяльність» та «Про цінні папери та фондовий ринок») та посилює ліквідність банківської установи; емітентами тому, що згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківські установи в Україні створюються у формі кооперативного банку або публічного акціонерного товариства, що в свою чергу передбачає емісію акцій, також емітент має можливість залучення додаткових грошових ресурсів; із здійсненням інвестиційних та емісійних операцій банк, як незалежна фінансова установа, займається посередницькою діяльністю з метою якісного обслуговування власних операцій на фондовому ринку та операцій своїх клієнтів.

Функціонування українського фондового ринку відбувається за встановленою системою, якій притаманні риси романо-германської моделі побудови ринку цінних паперів. Це в свою чергу означає відведення значної ролі банкам на фондовому ринку. У зв'язку з цим у банків появляются нові можливості отримання ресурсів та загрози, яким необхідно протистояти.

Основною причиною існування загроз фондового ринку виступає великий обсяг коштів, які перебувають в обігу, і як наслідок завжди знайдуться ті хто піддаються спокусі збагачення, а способи, які будуть задіяні для заволодіння активами – різні, і залежать вони від багатьох факторів починаючи від політичної ситуації в країні, і закінчуючи особистими мотивами зловмисників.

Розглядаючи фондовий ринок як об'єкт банківської діяльності слід пам'ятати, що банки залишаються найбільшими інвесторами фондового ринку, потужними його суб'єктами та емітентами. А це означає що комбінації загроз банків на фондовому ринку значні, протистояти яким необхідно комплексно та ефективно. Операції з цінними паперами посідають друге (після кредитних) місце за ступенем загроз. Якраз під час цих операцій значна частина клієнтів банків і самі банки зазнають збитків, втрачають можливості ефективного вкладення своїх коштів та отримання корпоративних прав перспективних підприємств. Саме діями шахраїв фондового ринку клієнти банків можуть отримати цінні папери безперспективних або неіснуючих емітентів, а в деяких випадках, вклавши кошти, і зовсім не отримати жодних прав.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Серік Т.О.

Науковий керівник – Конопліна О.О., асистент

За умов інтеграції економіки України в світовий економічний простір на перше місце виходить дослідження перспектив функціонування підприємств різних форм власності, можливостей ефективного використання ними фінансових ресурсів. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває проблема фінансово-економічної безпеки підприємств та можливості її моніторингу. Винесення проблем безпеки підприємства на перший план обумовлене посиленням конкурентної боротьби між підприємствами, систематичною нестачею фінансових ресурсів для підтримання ліквідності діяльності, значною кількістю збиткових підприємств та підприємств-банкрутів, а також необхідністю безперервного процесу адаптації до сучасних умов господарювання. Недостатність бази державної політики протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам, а також наявність внутрішньодержавних політичних, економічних, правових та соціальних протиріч, вимагає звернення уваги на стратегію національного розвитку для урахування в ній значущості забезпечення стабільного розвитку економічних суб'єктів первинної ланки економіки.

Трансформаційні процеси, що відбуваються у вітчизняній економіці, а також низка економічних реформ вимагають відповідного розвитку підприємств, що є індикатором прояву економічної активності населення. В свою чергу, економічна безпека підприємства є суттєвою складовою державної та регіональної безпеки, а в ринкових умовах – конкурентоспроможності країни.

Отже, об'єктивною потребою кожного підприємства є розробка заходів щодо впровадження системи фінансово-економічної безпеки, особливо в умовах кризи, недобросовісної конкуренції та нестабільності податкового законодавства. Будівництво є однією з найважливіших галузей системи сучасної економіки України, тому актуалізується проблема зміцнення фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств.

Недостатність уваги до підвищення рівня фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств є значною перешкодою до підвищення ефективності їх діяльності, створює загрозу розвитку та в цілому функціонування підприємств будівельної галузі. Це є об'єктивною передумовою дослідження проблеми фінансово-економічної безпеки, розробки підходів до її зміцнення.

Відтак, фінансово-економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування; стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних інтересів.

Поняття «фінансово-економічна безпека» є комплексним та неоднозначним. В науковій літературі немає єдиного загально визнаного трактування економічної безпеки. Дослідженням проблеми економічної безпеки на рівні підприємства займалися як вітчизняні, так і зарубіжні економісти. Серед яких Р. Качалов, Г. Клейнер, А. Одинцов, В. Сенчагов, В. Тамбовцев, В. Шликов, В. Ярочкін, О. Ареф'єва, А. Кірієнко, Д. Ковальов, С. Покропивний, Н. Реверчук, Барановський О. І., В.Л. Оргинський, І. Чумарін, В. І. Кириленко та інші.

Проаналізувавши існуючі підходи до визначення понять «фінансова безпека» та економічна безпека», можна охарактеризувати комплексне поняття «фінансово-економічна безпека». Найбільш чіткі визначення сутності фінансово-економічної безпеки можна знайти в працях І.П. Мойсеєнко та О.М. Марченко: «фінансово-економічна безпека підприємства – це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах». Більш комплексним та повним є визначення В.Л. Оргинського, що фінансово-економічна безпека «це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного се-

редовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів». Єдиної думки щодо визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства немає.

Таким чином, можна тлумачити цей термін, виходячи із понять стабільності фінансового стану та захищеності від загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх. Також доречним є розглядання фінансово-економічної безпеки на кожному етапі життєвого циклу підприємства, короткостроковому та довгостроковому періодах.

РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В СИСТЕМІ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА МІСТА

Михайлик Т.В.

Науковий керівник – Решетило В.П., д-р екон. наук, професор

Політика ресурсозбереження займає центральне місце в діяльності не лише регіональної, а і світової економіки. Зокрема, на Всесвітньому самміті в Давосі особлива увага приділялась збереженню навколишнього середовища і відзначалось, що задача урядів всіх країн світу полягає в підтримці ресурсозбереження світової економіки, сприянні впровадженню інтегрованого підходу в процес формування політики, направленої на забезпечення ефективного землекористування, підвищення енергоефективності, зменшення забруднень навколишнього середовища, зниження завантаженості, зменшення несприятливого впливу на здоров'я людини, запобігання виникненню відходів, розвитку рециклінгу та застосуванню екологічно дружніх альтернативних матеріалів з участю державних органів влади.

Для України особливого значення набуває адаптація вітчизняної ресурсозберігаючої політики по політики споживання ресурсів у розвинених країнах світу, які ще на початку 1980-х років пережили велику енергетичну кризу і розробили власні шляхи ресурсозбереження.

В концепції ресурсозбереження як фактору сталого розвитку міст посилюється значення підприємств житлово-комунального господарства, реформування якого багато в чому залежить від подальшої демократизації регіонального і місцевого самоврядування, яке стримується адміністративними важелями державного управління. В Україні вже зараз розроблено багато програм по ресурсозбереженню в сфері ЖКГ, в яких викладено сукупність найбільш актуальних наукових ідей, положень та практичних заходів щодо змін у сфері комунальної електроенергетики і досягнення на цій основі впровадження енергоефективного обладнання та технологій, надійного і сталого постачання паливно-енергетичних ресурсів із метою забезпечення населення, ко-

мунально-побутових на інших споживачів електроенергією. Особливо го значення для вирішення проблеми ресурсозбереження має покращення стану комунальних мереж, фінансування їх утримання, вирішення проблеми більш економічно обгрунтованого ціноутворення та інше.

Подальший розвиток системи ЖКГ неможливий без комплексного проведення адміністративної, бюджетної, податкової, інвестиційної та тарифної реформ. Актуальним залишається розробка ефективного механізму зарахування заборгованості державного бюджету з пільг, субсидій, різниці у тарифах у рахунок заборгованості місцевих бюджетів за енергоносії та вирішення питання адресної дотації окремим категоріям громадян, які мають пільги, відповідно до чинного законодавства, з оплати за надані житлово-комунальні послуги та послуги міського електротранспорту.

Необхідним є звільнення підприємств ЖКГ від оплати податку на додану вартість, що дасть можливість значно зменшити тарифи на житлово-комунальні послуги. В Податковому кодексі необхідно передбачити механізм економічного стимулювання енергозберігаючих заходів та інноваційних технологій через пільгове оподаткування, часткову компенсацію кредитних ставок комерційних банків та фінансування цих програм. Для бюджетних організацій необхідно впроваджувати системи обліку та статистичної звітності показників спожитої електроенергії з урахуванням факторів, що значно впливають на обсяги споживання.

Складна соціально-економічна ситуація в Україні в умовах економічної кризи особливо негативно позначилась на розвитку житлово-комунального господарства. В країні все ще на налагоджена належна система обліку та управління процесами споживання енергії та теплоносії. Комунальне господарство безсумнівно виступає індикатором сталого розвитку, у свою чергу ресурсозбереження і зниження собівартості продукції – це критеріальна основа стану всієї комунальної інфраструктури.

ФОРМУВАННЯ ДІЛОВОГО ІМІДЖУ МІСТА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Овечкіна М.А.

Науковий керівник – Решетило В.П., д-р екон. наук, професор

В умовах наростання відкритості в розвитку світової економіки окремі міста і регіони перетворюються на активних суб'єктів економічних відносин. Інтегруючись в європейську та світову економіку,

вони вимушені все більше конкурувати між собою в боротьбі за інвестиції та кваліфіковану робочу силу, покриття наростаючих потреб населення щодо якості життя, ринки збуту для товарів регіону тощо. Все це висуває на перший план завдання пошуку ефективних інструментів управління розвитком територій і окремих міст. Одним з таких інструментів і виступає діловий імідж міста, хоча саме цій проблемі досить часто і не надається достатньої уваги.

Високий діловий імідж міста та місцевих органів влади дозволяє розширювати участь регіону в реалізації міжнародних, загальнодержавних та регіональних програм, залучати в місто державні та інші зовнішні замовлення, стимулювати купівлю та використання власних ресурсів за межами міста для його вигоди та в його інтересах.

Діловий імідж міста може бути позитивний, слабкий, негативний, або суперечливий. Формування ділового іміджу міста перш за все пов'язано з таким стратегічним напрямом, як створення і поширення його глибоко позитивного образу. Основними напрямами формування позитивного образу території або міста є комунікаційні заходи інформаційного і пропагандистського характеру, що демонструють відкритість міста до контактів, дозволяють існуючим і потенційним партнерам краще взнати його, переконатися в суттєвості його переваг. Позитивний імідж міста як сукупність емоційних і раціональних уявлень, що випливають із співставлення всіх його характеристик, власного досвіду потенційних партнерів, а також чуток, котрі впливають на створення певного образу – це його важлива конкурентна перевага. На жаль, місцеві органи влади роботи, направленої на формування позитивного іміджу міста, не приділяють достатньої уваги.

Об'єктивна складова формування позитивного іміджу міста повинна базуватися на сукупності конкурентних переваг, котрі зумовлюються особливостями галузевої спеціалізації міста або регіону, наявністю експортного потенціалу, географічним розміщенням, розвитком транспортної інфраструктури, інтелектуальним та інноваційним потенціалом, розвитком соціальної сфери, станом виробничого потенціалу тощо.

Суб'єктивна його компонента формується під впливом наступних факторів: оцінка території вітчизняними і закордонними політиками, підприємцями, туристами на основі власних спостережень і досвіду; дії регіональних і місцевих органів влади, котрі демонструють певні політичні здібності і амбіції, характеристика регіону засобами масової інформації. Формування уявлень про конкурентні переваги міста, збільшення комунікаційної активності місцевих органів влади, наро-

стання індексу згадування в пресі та на центральних каналах телебачення – все дуже важливі фактори формування позитивного іміджу міста.

Слід зауважити, що при створенні позитивного іміджу міста необхідна певна цільова програма і побудована на ній компанія, направлена на основні факти, що акцентують увагу на перевагах, існуючих чи потенційних можливостях міста в цілому, а не окремих сегментів його ринку. Потрібно якомога ширше повідомляти про можливості міста (регіону) як місця для проживання, відпочинку та ведення бізнесу. З цієї точки зору першим кроком повинно стати його активне рекламування, участь в різних форумах, виставках і конференціях, а також проведення аналогічних заходів в місті.

Вирішення цієї задачі не можливе і без відповідних фахівців, котрі володіють знаннями та навиками в галузі регіонального маркетингу і вміють формувати зв'язки із засобами масової інформації.

Таким чином, позитивний імідж міста слід розглядати як певний «товар», котрий добре себе зарекомендував, миттєво упізнається, і викликає у потенційного «споживача» відчуття довіри. Формування позитивного іміджу міста повинно стати органічною частиною стратегії його розвитку.

Сучасна постіндустріальна економіка – це перш за все міська економіка, оскільки більша частина населення живе у містах. Для досягнення успіху місто повинно бути відкритим, інтегрованим, інноваційним, гармонічно розвиненим, стійким та безпечним. Імпульсом розвитку сучасного міста виступають інтелектуальні ресурси, які здатні створювати інновації. Тому на перший план виступає конкуренція міст за високоінтелектуальну людину. Пріоритетом розвитку стає створення креативного простору для самореалізації і розвитку творчого потенціалу індивідуальності, професіонального розвитку, збереження здоров'я та зростання народжуваності.

Особлива роль належить стимулюванню та підтримці інвестицій, координації інвестиційних програм, направлених на збільшення активів міста, технологічний розвиток, збільшення ролі комунікаційних технологій, розвиток системи транспорту, освіти та культури.

АКТИВІЗАЦІЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ В СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Шинкаренко К.В.

Науковий керівник – Решетило В.П., д-р екон. наук, професор

Розвиток інтеграційних процесів є найважливішою характеристикою сучасного світового господарства. Економічна інтеграція допома-

гає країнам більш раціонально використовувати сировинні, паливні, трудові ресурси, поліпшити територіальний поділ праці, що відрізняє інтеграцію від звичайного економічного співробітництва, що базується головним чином на торгівлі. Економічна інтеграція характеризується подальшим поглибленням всебічних зв'язків, зрощуванням виробничих процесів окремих країн. Саме тому дуже актуальним завданням, на сьогоднішній день, являється більш активна участь України в світових інтеграційних процесах.

За змістом інтеграція являє собою переплетення, взаємопроникнення і зрощування відтворювальних процесів країн регіону. До основних передумов інтеграції відносяться: близькість рівнів економічного розвитку і ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються (за рідкісним винятком міждержавна інтеграція розвивається або між промислово розвинутими, або між країнами, що розвиваються); географічна близькість країн, що інтегруються, наявність у більшості випадків загального кордону й історично сформованих економічних зв'язків; спільність економічних і інших проблем, що постають перед країнами в області розвитку, фінансування, регулювання економіки, політичного співробітництва; поява демонстраційного ефекту у країнах, що створили інтеграційні об'єднання, позитивні зрушення в них (прискорення темпів економічного зростання, зниження інфляції, зростання зайнятості), що робить певний психологічний вплив на інші країни.

Таким чином, економічна інтеграція має ряд сприятливих умов для взаємодіючих сторін:

1. Інтеграційне співробітництво дає товаровиробникам більш широкий доступ до різного роду ресурсів: фінансових, трудових, матеріальних, до новітніх технологій; а також дозволяє робити продукцію в розрахунок на більш місткий ринок.

2. Економічне зближення країн у регіональних рамках створює привілейовані умови для фірм країн-учасниць економічної інтеграції, захищаючи їх деякою мірою від конкуренції з боку фірм третіх країн.

3. Інтеграційна взаємодія дозволяє вирішувати найбільш гострі проблеми соціального характеру.

В результаті інтеграції окремі групи країн створюють між собою більш сприятливі умови для торгівлі і для міжрегіонального пересування факторів виробництва, ніж для всіх інших країн. Подібні регіональні утворення виступають позитивним фактором світової економіки, але за умови, що група країн, що інтегруються, лібералізуючи взаємні економічні зв'язки, не встановлює менш сприятливі, ніж до початку інтеграції, умови для торгівлі з третіми державами.

Інтеграційні процеси як фактори світового розвитку економіки та політики перебувають у стані постійного розвитку й змін. Вони вносять багато нового як у зміст міжнародних відносин, так і в їхні форми й функції. Питання про інтеграцію - одне із ключових питань про те, які зміни відбуваються в сучасному світі, які тенденції відкриваються в економічній, соціально-політичній і іншій сферах людського буття. От чому виникнення ЄС було не рядовою регіональною подією в області міждержавного економічного співробітництва групи європейських держав, а першим великим кроком, що відбив настання нової великої епохи в історії людства, основу якої склали перманентна НТР, небачений розмах інтернаціоналізації всіх сфер життя народів і держав, швидко зростаюча взаємозалежність у міждержавних відносинах і т.п. Тому одним з основних напрямів зовнішньої політики в Україні є вступ до Євросоюзу. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України тому, що це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвиненої і демократичної держави, зміцнення позицій в світовій системі міжнародних відносин. В процесі ухвалення рішень про європейську інтеграцію важливо враховувати і проблеми, з якими зіткнеться країна. З одного боку, для України європейська інтеграція - це дорога модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної здатності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, і ринок ЄС. З іншого боку, це процес складний і суперечливий, що вимагає тривалої підготовки. Реалізація європейського вибору вимагає не лише політичної волі, але і відповідної підготовки з точки зору підвищення якості продукції та її переходу на європейські стандарти, формування відповідної законодавчої бази та кадрів державних службовців, причому не лише в центральних відомствах, а і на регіональному і місцевому рівнях.

ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ДРАЙВЕР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мазієва В.О.

Науковий керівник – Островський І.А., канд. екон. наук, доцент

Стрімкий розвиток цифрових технологій на тлі глобалізації економіки є базисом для цифрової революції і перетворення інформації з допоміжного в основний ресурс діяльності суб'єктів ринку. Освоєння цифрових технологій забезпечує економічним суб'єктам незаперечні переваги у вигляді підвищення ефективності господарських процесів,

конкурентоспроможності, синергетичного ефекту за рахунок мережевої взаємодії між учасниками ринку, розширення можливостей діяльності на основі використання цифрових платіжних систем і цифрових грошових коштів. Дані та інші чинники відображають актуальність теми дослідження.

Однією з найперспективніших сучасних цифрових технологій є блокчейн (від англійського терміну «blockchain» – ланцюжок блоків) – технологія зберігання та моментальної передачі гігантських обсягів даних у зашифрованому вигляді. Блокчейн дозволяє легко керувати своїм рахунком та переказами без допомоги банку. Система має багаторівневий захист, а головне – відповідний код бачать всі учасники трансакцій. Потенційно викрадені кошти можливо спостерігати в мережі, тому скористатись ними злочинним шляхом неможливо. З технічної точки зору, блокчейн-технологія розподілених реєстрів, що дозволяє створити децентралізовану систему відносин, в якій кожна наступна трансакція залежить від попередньої. Тобто дані про трансакцію неможливо змінити чи видалити. Уперше цей термін з'явився для позначення розподіленої бази даних, реалізованої у біткоіні – найбільш популярної у світі криптовалюти.

Блокчейн - це важлива наскрізна технологія цифрової економіки, за допомогою якої економіка стане ефективнішою. Світові лідери давно визнали, що саме за цією технологією майбутнє. За даними Всесвітнього економічного форуму, 10% світового ВВП вже в 2027 році буде зосереджено в блокчейне.

Для бізнесу головними мотивами впровадження блокчейна є оптимізація процесів і економія. Так, за підрахунками консалтингової компанії Accenture, використання цієї технології скорочує витрати банків в середньому на 30%. Причому темпи світового впровадження блокчейна вже зараз дуже високі. За даними американського дослідницького центру Juniper Research, 57% компаній з числом співробітників більше 20 тис. Вже впроваджують блокчейн або планують це зробити [1].

Розвиток цифрових технологій в енергетиці відкриває нові можливості для приватних осіб, які зможуть продавати надлишки електрики іншим споживачам за самостійно встановленою ціною, минаючи посередництво енергокомпаній, які сьогодні є монополістами на ринку постачання електроенергії. Найбільш перспективним слід визнати впровадження блокчейна в банківську практику. При здійсненні платежів за допомогою блокчейна для проведення платежу необхідно мати мінімум інформації про платника, тобто знати, тобто чи достатньо коштів на його рахунок. При оформленні іпотечного договору необ-

хідно володіти інформацією про доходи позичальника, його фінансової історії, а також майно, що знаходиться в його власності.

Ключова перевага використання блокчейн-технології в банківській діяльності зводиться до усунення посередників при здійсненні банківських операцій. Якщо в цей час операції по проведенню платежів, а також оформленню й підтвердженню банківських документів і інших даних здійснюються при особистій участі різного роду посередників, які підтверджують дійсність таких даних (банки, державні органи, нотаріуси та ін.), то при використанні блокчейна транзакції перевіряються безпосередньо всіма учасниками системи, оскільки остання не має центрального органу. Такий принцип роботи блокчейна значно спрощує процедуру виконання банківських операцій, скорочує час і ресурси. Крім того, враховуючи, що програмний код мережі завжди відкритий, будь-який, що володіє ключами доступу до системи користувач, може звернутися до системи, однак при цьому його персональні дані залишаються конфіденційними.

Таким чином, блокчейн як нова технологія забезпечує переваги різним учасникам ринку у вигляді економії ресурсів і часу при здійсненні практичної діяльності. Застосування блокчейн-технології в банківській сфері дозволяє підключити до системи платежів, кредитних, факторингових та інших фінансових угод безліч клієнтів і банків із збереженням конфіденційності інформації про угоди. Впровадження блокчейна є основою для створення довгострокових конкурентних переваг і служить стимулятором економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Блокчейн у цифровій економіці: Міжнародний форум з практики застосування блокчейн-технологій URL : <https://events.vedomosti.ru/events/block> (дата звернення 24.02.2019).

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Полнікова А.С.

Науковий керівник – Островський І.А., канд. екон. наук, доцент

На сучасному етапі темпи розвитку національної економіки визначаються здійсненням інноваційної політики та впровадженням у суспільне виробництво новітніх результатів інтелектуальної творчої роботи. Перед Україною стає гостро проблема формування власної інноваційної системи. Формування власної інноваційної системи дає змогу перейти у новий вимір суспільних цінностей, коли знання стають матеріальною основою існування людини, а технології їх впровадження створюють якісні умови для процвітання всього суспільства. Саме така система до-

поможе Україні вийти с кризової ситуації та стати конкурентоспроможною країною на міжнародному ринку.

Фактично, Україна не готова до економічної конкуренції в глобальних масштабах без технологічного оновлення виробництва, особливо в сферах інноваційних товарів та технологій. Тому питання інноваційного розвитку є досить актуальним. В Україні практично відсутні ринкові механізми формування інноваційної інфраструктури, а також немає чіткої державної стратегії формування ринково орієнтованої національної інноваційної системи.

Сьогоднішню ситуацію в країні відрізняє те, що в Україні є достатній науковий потенціал для здійснення інноваційної діяльності. Створена відповідна законодавча база, спрямована на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. У законодавстві визначено правові, економічні та організаційні основи державного регулювання інноваційної діяльності, встановлені форми стимулювання державою інноваційних процесів. Особливого змісту набуває використання регіонального потенціалу майбутніх інноваційних процесів.

Значення регіональних підсистем у комплексі інноваційного розвитку економіки держави і увага до неї у світі неухильно зростають. Про це, зокрема, свідчить той факт, що у Стратегії розвитку Євросоюзу на період до 2020 року передбачено, що 60-75% всіх коштів, спрямованих на реалізацію Стратегії, буде витрачено на заходи, пов'язані з досягненням цілей регіонального розвитку [1, с. 73]. У такому ж форматі має відбуватись реформування економіки в Україні.

Під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів в європейських країнах формується парадигма нового регіоналізму, що підтверджується функціонуванням відповідних інститутів, які сприяють регіональній інтеграції та співробітництву регіонів. Головними рисами нового регіоналізму є:

- зменшення впливу держав та адміністративного ресурсу на регулювання економічних процесів в регіонах та створення нових зон регіонального впливу;

- формування нових інформаційних зв'язків та взаємодії суб'єктів регіонів через взаємодію не на державному, а на регіональному горизонтальному рівні, що в умовах глобалізаційних процесів сприяє входженню регіонів у світові структурні процеси;

- регіональна взаємодія як у межах окремих країн, так і поза нею, що зумовлена економічною доцільністю, а не адміністративними ресурсами;

- утворення інтернаціонального комунікаційного середовища із креативними суспільними та управлінськими практиками тощо [2, с. 10].

Становлення нового регіоналізму зумовлює розроблення змін до законодавчо-нормативної бази, яка визначає правові, економічні та організаційні умови функціонування суб'єктів регіонів, здійснення регулювання відносин між ними. Це вже зафіксовано в низці правових актів, зокрема в контексті децентралізації державного управління.

Вирішення питання про децентралізацію економіки регіонів, їхньої господарської самостійності потребує застосування відтворювального підходу, за допомогою якого регіон розглядається не тільки як підсистема соціально-економічного комплексу країни, але і як самостійний суб'єкт із закінченим циклом відтворення, з особливими формами прояву стадій відтворення і специфічними особливостями проходження соціальних і економічних процесів. Головною перевагою цього підходу є те, що він ґрунтується, з одного боку, на визнанні спільності територіальної економіки з економікою держави, а з другого – на відносній відособленості відтворювального процесу в регіоні, що дає можливість погоджувати державні і територіальні інтереси та забезпечувати комплексне розв'язання всіх проблем регіонального відтворювального процесу.

Список використаних джерел

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за ред. В. М. Гейця. Київ: НАН України, 2015. 336 с.
2. Гриценко А. А. Економіка України на шляху до інклюзивного розвитку. Економіка і прогнозування. 2016. №2. С. 9-23.

ВЗАЄМОДІЯ МАЛОГО І ВЕЛИКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Башиньська З.Р.

Науковий керівник – Можайкіна Н. В., канд. екон. наук, доцент

Для сучасної економічної системи України, яка володіє неабияким потенціалом, одним з ключових умов розвитку є використання принципів підприємницької економіки. А це, перш за все, ефективна взаємодія великого та малого бізнесу, яка має великий вплив на якість економічного росту. Саме тому, майбутнє українського підприємництва безпосередньо визначається можливостями створення тісних організаційних зв'язків малих і великих підприємств.

Досвід закордонних країн вказує на те, що більша частина малих підприємств в ринковій економіці знаходиться в сфері інтересів великого бізнесу. Саме тому, доходи, стійкість положення, фінансові та інвестиційні можливості малих фірм безпосередньо залежать від їх відносин з великими підприємствами. В результаті інтеграційної взаємодії малі підприємства отримують стабільність, доступ до фінансових, технологічних, інформаційних та матеріальних ресурсів. В той

же час, великі підприємства використовують структурну і ринкову гнучкість малих фірм та їх інноваційні можливості. Саме тому, поєднання малого та великого бізнесу є досить актуальним в наш час, задля розвитку української економіки.

Процеси інтеграції між малими та великими підприємствами в Україні йдуть досить повільно. Зриви контрактів, низька якість продукції є досить характерними для малих фірм. Для великих є характерним нав'язування малим підприємствам високих цін на свою продукцію, включення додаткових умов до контрактів. Великі підприємства прагнуть самостійно організувати власні дрібні підрозділи для забезпечення надійності технологічних і фінансових операцій.

За період розвитку малого бізнесу відбулися великі зміни в кількісному та якісному складі підприємницьких структур, в економічних і правових умовах, державній політиці розвитку. Оскільки держава акцентувала свою увагу на великому підприємстві, то у період командної економіки дані галузі розвивалися дуже слабо. В Україні спостерігається дуже нерівномірний розподіл малих підприємств по областях. Перш за все він зумовлений різними територіальними умовами: ресурсним забезпеченням, економічним потенціалом, спеціалізацією регіонів, станом ринкової інфраструктури, рівнем інвестиційної активності, відносинами між державними органами. Тому у процесі розробки заходів державної підтримки необхідно враховувати дані регіональні особливості.

Не зважаючи на нестабільну економіку та обмеження фінансових ресурсів для малих підприємств характерна швидка окупність витрат, вони більш активні в інноваційній діяльності, здатні стимулювати структурну перебудову економіки, створюють додаткові робочі місця та насичують ринок товарами та послугами. Їх перевага проявляється в тому, що багато з них в період кризи виявилися більш пристосованими до умов розвитку, ніж великі підприємства. Такі підприємства можуть швидше і дешевше переоснащуватися, впроваджувати та випробовувати нову технологію, проводити часткову або повну автоматизацію виробництва, досягати оптимального поєднання автоматизованої та ручної праці. В даний час рівень розвитку малого бізнесу безпосередньо визначає ступінь розвитку економіки держави в цілому. Розвиток малого бізнесу стримують складнощі з отриманням кредитів. За дослідженнями виявилося, що більше ніж 80% компаній вимагають кредитних коштів.

Великого бізнесу в Україні спостерігається не так багато. Історично національні ФПГ формувалися в міру накопичення капіталу в добре розвинених сегментах економіки. В 1990-х роках це було вугілля,

сталь, прокат. Власники вкладали в машинобудування, енергетику та інші сфери. Банки створені для обслуговування власних потреб та залучення клієнтів. Завдяки своїй фінансовій могутності найбільші компанії можуть диктувати умови не тільки своїм конкурентам, а й цілим державам. Такий бізнес завжди хоче бути монополістом, в результаті отримуємо захоплення ринку, високі ціни та неринкові методи ведення бізнесу стосовно конкурентів.

Отже, сьогодні перспективи українського малого підприємництва безпосередньо пов'язані з формуванням співпраці малих і великих підприємств. У ринковій економіці розвинутих країн сфера інтересів великих фірм так чи інакше охоплює значну частину малих господарських одиниць. У той же час стійкість положення, доходів, фінансові можливості малих фірм безпосередньо залежать від їх відносин з великими фірмами.

В Україні, використовуючи різні фінансові інструменти регулювання економіки, державним органам необхідно стимулювати та розвивати кооперацію малих і великих фірм, особливо у виробничій сфері. Україна повинна виділити пріоритетні галузі та визначитися, яким видам бізнесу допомагати в першу чергу. Від правильного вирішення залежить економічне зростання і розвиток країни.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ В УКРАЇНІ

Биковська Г.В.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

Останнім часом все частіше почали писати про проблему «відпливу умів» (або «витоку мозгов»). Вираз «виток мозгов» (Brain Drain) з'явилося на початку 1950-х рр. – подібним чином в Великобританії описали процес масового переїзду англійських вчених в США. За півстоліття розміри глобальної міграції кваліфікованих фахівців неймовірно зросли і нині сприймаються як серйозна загроза майбутньому багатьох держав. Значне розширення масштабів інтелектуальної міграції в останні роки зумовлено цілим рядом факторів. Серед них особливо слід виділити високий і швидко зростаючий попит економіки знань на науково-технічні кадри, який часто не здатні задовольнити місцеві системи освіти і ринки праці, що обумовлює необхідність широкого залучення зарубіжних фахівців і студентів.

Пошук кваліфікованих фахівців став одним з визначальних чинників економічного процвітання в умовах сучасної міжнародної конкуренції. Безумовне лідерство в цій області належить США, які за останні два з лишком десятиліття залучили з країн, що розвиваються

250 000 висококваліфікованих фахівців, із Західної Європи – близько 20 000 чоловік. Активно залучають іноземних фахівців і самі західноєвропейські країни. Так, у 1995-2004 рр. в розвинених країнах ЄС середньорічні темпи приросту зайнятості науково-технічних фахівців становили 2,7%, більш ніж удвічі перевищуючи аналогічний індекс (1,1%) по всіх категоріях зайнятого населення. Каталізатором інтелектуальної міграції виступають глобалізаційні процеси, в першу чергу в сфері ринку праці, бізнесу, НДДКР, освіти, інформаційно-комунікаційних технологій. Важливу роль в її розширенні грає міграційна і науково-технічна політика розвинених країн, які не тільки усувають бар'єри на шляху в'їзду висококваліфікованих фахівців і студентів, але прагнуть залучити їх різного роду стимулами і пільгами.

Україна фігурує у складі світової міграційної системи як країна походження, транзиту та прибуття мігрантів. Однак якщо в загальній структурі міграційних потоків виділити лише інтелектуальних мігрантів, то в цьому випадку, на жаль, Україна включається в процеси міжнародної міграції, переважно, лише як країна-донор високоосвічених і кваліфікованих кадрів. Виходячи з цього, проблеми, пов'язані з інтелектуальною міграцією, є надзвичайно актуальними, вирішення яких відповідає сучасним потребам українського суспільства. В умовах демографічної кризи, а вихід з якого, навіть при найбільш сприятливих умовах, буде супроводжуватися природним зменшенням населення, все більше уваги привертають до себе якісні характеристики населення, серед яких рівень освіти займає одне з чільних місць.

За даними Укрстату, протягом останніх трьох років майже 1,3 мільйона трудових мігрантів виїхали з України. З них кожен шостий мав вищу освіту. Україна вже давно стала "донором талантів" для країн-сусідів через розбіжності двох важливих параметрів. З одного боку, ми маємо непогані позиції за рівнем знань і навичок своїх громадян – 44-е місце в Рейтингу глобальної конкурентоспроможності талантів за 2018. А з іншого, на жаль, у нас відсутні можливості для їх самореалізації: Україна займає в цьому ж рейтингу 98-е місце за ступенем привабливості країни для висококваліфікованих кадрів і 99-е – за показником стану середовища.

Першою причиною інтелектуальної міграції, за даними різних соціологічних досліджень, визначені бажання поліпшити власне матеріальне становище. Серед основних причин еміграції експерти також називають відсутність перспектив професійного розвитку фахівців, недостатнє науково-інформаційне забезпечення їх діяльності та низький рівень попиту на наукомістку вітчизняну продукцію в Україні. І це не дивно, адже витрати на наукові дослідження і розробки в Україні

становлять 0,2% від ВВП, а в середньому по ЄС – більше 2%. Тому українські «мізки» мігрують до країн з найкращими умовами для своєї реалізації, де вміють залучати, розвивати і зберігати таланти.

Досвід розвинених країн свідчить, що застосування точечних інструментів державної політики здатне перетворити *braindrain* на *braingain*. Головний з таких інструментів – це створення спеціальних економічних зон і преференцій. Такі інноваційні кластери, які також називають технопарками, створюють місток між університетами та промисловістю для ефекту синергії. Вчені отримують більше можливостей для реалізації дослідницьких проєктів, а компанії-виробники – для створення наукоємних високотехнологічних продуктів. Ще одним пріоритетом європейської стратегії є "розумне зростання" – тобто розвиток економіки на основі знань та інновацій. Україна теж варто було б оголосити стратегічним пріоритетом саме інноваційний розвиток. Всім нам треба усвідомити, що найприродніший ресурс нашої країни – це люди, інтелектуальний потенціал.

АНТИКРИЗОВИЙ КОНСАЛТИНГ ЯК ФОРМА АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кріль В.Ю.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

В умовах кризи економіка вимагає від підприємств якісної розробки й запровадження ефективних механізмів управління та регулювання їх діяльності. Ті економічні проблеми, які існують на сьогодні мають доволі специфічні форми прояву, оскільки економіка України є невіддільною складовою світової економіки. У такій ситуації основна увага спрямована на проблеми ефективного управління, яке направлене на забезпечення роботи підприємства при будь-якій ситуації на світовому ринку. Антикризовий менеджмент – це особливий підхід до управління, він пов'язаний, в більшості випадків, з оптимізацією діяльності, ресурсів, оргструктури, витрат. Причому, саме з оптимізацією, а не з тотальним скороченням, припиненням, закриттям, звільненням і «замкненням на собі».

Метою антикризового консалтингу є надання рішень організації-замовнику у виведенні його бізнесу з кризового стану. Безпосереднє виведення бізнесу з кризи реалізується організацією-замовником відповідно до рекомендацій, наданих організацією-виконавцем. Антикризовий консалтинг можна розглядати як проєкт, а не операційну діяльність організації. Це пояснюється тим, що антикризовий консалтинг має всі основні характеристики проєкту: по-перше, певну мету;

по-друге, антикризовий консалтинг реалізується в межах обмеженого бюджету (в умовах кризи це має особливу актуальність, оскільки існує дефіцит ресурсів підприємства, що знаходиться в умовах кризи); по-третє, антикризовий консалтинг здійснюється в обмежені терміни. Антикризовий консалтинг оформляється договором (контрактом), який має з одної сторони організацію-замовника (клієнта), яким може бути керівник або власник бізнесу, а з другої сторони – організацію-виконавця, іменованого антикризовим консультантом. Ним може бути як юридична, так і фізична особа.

В умовах кризи потрібні нові цілі, нові критерії оцінки, інші походи до прийняття рішень та організації їх виконання, перегляд і переоблік ресурсів, концентрація на головному. Внаслідок цього управління компанією виходить на новий, більш якісний рівень. Саме в цьому і полягає основна участь консультанта – в пошуку і пропозиції більш ефективних рішень, а також в обговоренні та пропозиції грамотних механізмів реалізації цих рішень. Все це – з урахуванням конкретної ситуації, індивідуальних кризових факторів і показників діяльності саме вашої організації чи підприємства.

У будь-якому випадку робота починається з діагностики організації та стану справ. Це необхідно для того, щоб виявити справжні причини кризи, яка виникла, і запропонувати найбільш доцільні способи вирішення кризової ситуації. Антикризовий консалтинг повинен дати наступні результати: виявлення і ліквідація неефективних, збиткових напрямів господарської діяльності, видів продукції, підрозділів (філій, відділень); реструктуризація кредиторської та дебіторської заборгованості, оцінка можливостей рефінансування, пошук альтернативних джерел фінансування; оцінка ефективності використання всіх видів ресурсів підприємства і розробка рекомендацій по її підвищенню, зниження витрат; реструктуризація системи управління організацією й окремих її підсистем - управління якістю, інноваціями, інвестиціями та ін; розробка антикризових стратегій розвитку організації, які можуть бути пов'язані з диверсифікацією діяльності, стимулюванням попиту на продукцію підприємства, виходом на нові ринки; оптимізація бізнес-процесів, підвищення їх ефективності; розробка бізнес-планів антикризових заходів.

В Україні існує безліч компаній, що надають послуги в певних напрямках антикризового консалтингу, але говорити про завершення формування ринку консалтингових послуг зарано. Але в цілому ринок антикризового консалтингу України можна охарактеризувати як такий, що швидко розвивається. Внаслідок цього виникли нові вигоди, та нові підходи в цій галузі. Загалом це створює потужну додат-

кову базу для економічного розвитку країни. Основну увагу в Україні починають приділяти антикризовому консультуванню з управління маркетингу, яке вже має першорядне значення та свої істотні особливості.

Світовий досвід показав, що в несприятливих умовах першою умовою для вирішення кризового становища є розробка стратегічних планів та стратегій антикризовими консалтинговими організаціями, які мають визнання на ринку послуг. Але, у свою чергу, антикризовим консалтинговим фірмам потрібно не стояти на місці, а розвивати свої можливості, удосконалювати набуті знання та створювати нові вигідні стратегії. Саме таким чином, антикризові фірми зможуть забезпечити розвиток підприємств та створити сприятливі умови для того, щоб підприємство не лише не відчуло на собі негативних наслідків кризи, а й змогло отримати від неї якусь вигоду.

ФРАНЧАЙЗИНГ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кулак К.О.

Науковий керівник – Можсайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

У сучасному світі франчайзинг є однією з найбільш успішних форм ведення бізнесу. Франчайзинг – метод тиражування успішних підприємств, який дозволяє підвищити імідж і репутацію, а також примножити капітал. Саме тому розгляд даного питання є особливо актуальним і життєво необхідним для подальшого розвитку бізнесу в Україні.

Для економіки України франчайзинг – явище нове, а ось в інших країнах він досить широко поширений і використовується як спосіб ведення бізнесу з метою забезпечення потреб суспільства в різних товарах і послугах. Українські підприємці останнім часом почали проявляти більше інтересу до франчайзингу. Але впроваджуючи цю систему, необхідно мати чітке і повне уявлення про сутність франчайзингу, його різновиди і структури.

Франчайзинг являє собою особливу систему ведення бізнесу, змішану форму великого і дрібного підприємництва, що складається з двох основних суб'єктів: франчайзера (franchisor) і франчайзі (franchisee). *Франчайзер* – це велика компанія, яка має багаторічний досвід у виробництві якогось продукту, розвинувши систему і присвоївши їй своє ім'я або товарний знак, укладає відповідні договори з більш дрібними підприємствами і продає або ліцензує свою торгову марку, бізнес-систему і ноу-хау. *Франчайзі* – це дрібні підприємства,

які на підставі цих договорів отримують право діяти на ринку від імені і під торговою маркою франчайзера за умови дотримання ними виробничих технологій і обслуговуючих операцій. Відомими франшизами в Україні є: «Мак-Дональдс», «ІС», «Мак Смак», «Секунда», «ТНК», «Грегорі Арбер», «Три товстуни», «Монарх», «Меблі Прогрес», «Михайло Воронін».

Першим прототипом сучасної системи франчайзингу прийнято вважати систему продажів і обслуговування швейних машин Зінгера. Розроблена в 1886 році формула «Coca-Cola» і продаж однойменної продукції в 1900 році привели до потужного поштовху в розвитку франчайзингу. Система стала стрімко поширюватися під відомою всім до теперішнього часу маркою «Coca-Cola». У 1898 році франчайзинг відчув справжній підйом, коли компанія «Дженерал моторс» почала застосовувати франчайзингове дилерство.

Початок розвитку українського франчайзингу довелось на середину 90-х років ХХ століття, проте найбільшого свого розвитку дана форма організації бізнесу досягла в 2004 році. З того моменту кількість мереж франчайзингу щороку (в середньому) збільшується на 30%. На даний момент за принципами франчайзингу здійснюють організацію своєї діяльності близько 400 компаній в 90 галузях. Перше місце з надання франшиз займає роздрібна торгівля (48%), друге – суспільне харчування (30%) і третє – сфера послуг і виробництво (22%).

Незважаючи на низький рівень частки франчайзингу в Україні, порівняно із зарубіжними показниками, майже кожного року прослідковується позитивна тенденція приросту франчайзерів. Франчайзинговий ринок надає великі переваги для економіки України. Він може стати початком для розвитку дрібних і спільних підприємств, які займатимуться інноваційною діяльністю. Крім того, доцільним є розвиток франчайзингу у сфері послуг, пов'язаних з обстеженням технологічного обладнання на виробництві, вибором найбільш раціонального методу його заміни, особливо модернізації; суспільно необхідна галузь охорони здоров'я, передусім надання допомоги у зонах екологічних катастроф та при роботі у екстремальних і шкідливих умовах.

Сьогодні розвиток франчайзингу в Україні стримується цілим рядом причин, такими як: фінансово-кредитного характеру (складність процедури кредитування малих підприємств); незахищеність українських франчайзі у франчайзинговій співпраці з іноземними представниками; брак знань у підприємців щодо можливостей такого способу ведення бізнесу, як франчайзинг; значне обмеження розвитку малого бізнесу податковими нормами, внаслідок чого підприємці змушені шукати «обхідні шляхи» у здійсненні паушального платежу та роялті;

недосконалість нормативно-законодавчої бази, стосовно франчайзингових відносин.

До основних проблем економічного характеру можна віднести нестабільність розвитку економіки, відсутність у більшості потенційних франчайзі необхідного стартового капіталу, а також складності в отриманні кредитів для його формування. Таким чином, розвиток франчайзингу в Україні є досить перспективним, так як надає багато можливостей до успішного ведення бізнесу. Але, необхідною умовою подальшого його розвитку є створення законодавчої бази, яка знизить ризики та невідповідність правового регулювання франчайзингу та комерційних відносин, що існують на сьогоднішній день.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Рудь Д.В.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, які справляють суттєвий вплив на систему міжнародних економічних відносин, трансформують напрями і визначають тенденції розвитку національних економік. Під глобалізацією світового господарства розуміють процес посилення взаємозв'язку національних економік країн світу, що знаходить своє вираження в утворенні світового ринку товарів і послуг, фінансів; становленні глобального інформаційного простору, перетворенні знання в основний елемент суспільного багатства, виході бізнесу за національні кордони через формування ТНК, впровадженні і домінуванні в повсякденній практиці міжнародних відносин і внутрішньополітичного життя народів принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей тощо.

Процес глобалізації охоплює різні сфери світової економіки, а саме: світову торгівлю товарами, послугами, технологіями, об'єктами інтелектуальної власності; міжнародний рух чинників виробництва (робочої сили, капіталу, інформації); міжнародні фінансово-кредитні й валютні операції (безвідplatне фінансування і допомога, кредити і позики суб'єктів міжнародних економічних відносин, операції з цінними паперами, спеціальні фінансові механізми й інструменти, операції з валютою); виробнича, науково-технічна, технологічна, інжинірингова й інформаційна співпраця.

Сучасна глобалізація світової економіки виражається в таких процесах: поглибленні, перш за все, інтернаціоналізації виробництва, а не обміну, як це було раніше. Інтернаціоналізація виробництва виявляється в тому, що у створенні кінцевого продукту в різних формах і

на різних стадіях беруть участь виробники багатьох країн світу. Інституційною формою інтернаціоналізації виробництва виступають ТНК; поглибленні інтернаціоналізації капіталу, що полягає у зростанні міжнародного руху капіталу між країнами, перш за все, у вигляді прямих інвестицій (причому обсяги прямих іноземних інвестицій зростають швидше, ніж зовнішня торгівля і виробництво), інтернаціоналізації фондового ринку; глобалізації продуктивних сил через обмін засобами виробництва і науковотехнічними, технологічними знаннями, а також у формі міжнародної спеціалізації і кооперації, що зв'язують господарські одиниці в цілісні виробничо-споживчі системи; через виробничу співпрацю, міжнародне переміщення виробничих ресурсів; формуванні глобальної матеріальної, інформаційної, організаційно-економічної інфраструктури, що забезпечує здійснення міжнародної співпраці; посиленні інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці, зростання масштабів і якісної зміни характеру традиційної міжнародної торгівлі упередженими товарами. Все більш важливим напрямом міжнародної співпраці стає сфера послуг, яка розвивається швидше за сферу матеріального виробництва; збільшенні масштабів міжнародної міграції робочої сили. Вихідці з бідних країн знаходять застосування як некваліфікована або малокваліфікована робоча сила в розвинутих країнах. При цьому країни, що використовують іноземну працю для заповнення певних ніш на ринку праці, пов'язаних з низько кваліфікованою роботою, намагаються утримувати імміграцію в певних межах. Водночас сучасні телекомунікаційні технології відкривають нові можливості у цій сфері і дають змогу безболісно обмежити імміграційні процеси. Будь-яка компанія в Європі, Північній Америці або Японії може з легкістю доручити виконання, наприклад, комп'ютерних робіт виконавцеві, що знаходиться в іншій країні, і негайно отримати готову роботу у своєму офісі; інтернаціоналізації дії виробництва і споживання на навколишнє середовище, що викликає зростання потреби в міжнародній співпраці, спрямованій на вирішення глобальних проблем сучасності.

Глобалізація – це об'єктивний процес планетарного масштабу, який має як прогресивні наслідки, так і негативні. До позитивних ми можемо віднести: поширення нових інформаційних технологій та пов'язаних з ними переваг (скорочення часу і витрат на трансакції, поліпшення умов праці та життя); перехід на ресурсозаощаджуючі технології; посилення уваги до важливих проблем людства та інші.

Однак, глобалізація економіки – це не лише вигоди від зростання участі країни в світових економічних процесах, але й висока ймовірність втрат, зростання ризиків. Світова практика доводить, що

виграш від глобалізації розподіляється далеко не рівномірно між країнами та суб'єктами економічної діяльності. До негативних наслідків глобалізації відносяться: посилення нерівномірності розвитку країн світу; нав'язування сильними країнами своєї волі, нераціональної структури господарства, політичної та економічної залежності. Саме тому, глобалізація як суперечливий процес, потребує регулювання на національному та міждержавному рівнях.

КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Довгань Ю.В.

Науковий керівник – Москвіна А.О., канд. екон. наук, доцент

Питання, на яке досі не можуть знайти точної відповіді, - чи впливає культурне середовище певного суспільства на рівень його розвитку, чому деякі країни досягли високих рівнів розвитку, в той час як інші залишаються перебувати в бідності?

Прямого й безпосереднього впливу культурних цінностей на економічну ситуацію в країні однозначно не доведено, в зв'язку з чим досі не вичухають суперечки між вченими і дослідниками даного питання.

Культурні відмінності суспільств є однією з основних причин економічного процвітання одних країн та відсталості інших. Деякі культурні особливості перешкоджають економічному розвитку країни, в той час як інші цьому сприяють. Зв'язок між культурними цінностями і економічним успіхом не є односпрямованим і незмінним в різні часи.

Такі типи для Західних країн цінності, як особистісне досягнення та процвітання, можуть зустрітися і в інших культурах, але вже в поєднанні з іншими, відмінними від західних цінностями. Так, конфуціанство, крім незаперечного підпорядкування молодших поколінь старшому, завжди підкреслювало важливість особистого самовдосконалення та намагалося прищепити у дітей бажання до нових досягнень. В цьому й полягає мета процесу соціалізації в традиційному Китаї – баланс між прагненням до досягнень і шануванням старших повинен забезпечити стабільність соціальних зв'язків. Таким чином, азіатські цінності можуть сприяти економічному успіху, наприклад, конфуціанський динамізм (або довгострокова перспектива), які показали свій взаємозв'язок з економічним прогресом в ряді країн Південно-Східної Азії (Гонконг, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань та інші).

Одним з основних культурних факторів, що впливає на економічний успіх нації, безсумнівно, є релігія. Німецьким соціологом і економістом Максом Вебером висувалася думка, що країни, які сповідують протестан-

тизм, доб'ються більшого з точки зору добробуту, ніж країни, що схилиються до католицизму. Дійсно, згідно з дослідженням Л. Харрісона, рівень добробуту протестантських, конфуціанських та іудаїських суспільств помітно вище, ніж у католицьких, православних і мусульманських країнах. Це пояснюється тим, що для перших країн характерні цінності, що сприяють економічному розвитку (накопичення, помірна схильність до ризику, відкритість до інновацій, конкуренція та ін.), в той час як для інших характерні цінності, які перешкоджають економічному прогресу (низька схильність до ризику, опір інноваціям тощо.). У «конфуціанських» країнах (Китай, Японія, Південна Корея, Сінгапур та ін.) завжди високо цінувалися такі цінності як освіта, амбіції, накопичення, трудова етика. Однак релігія далеко не завжди визначає економічну поведінку суспільства, що її сповідує. Така країна, як Чилі, більшість населення якої є католиками, домоглася найбільш стійкого економічного зростання серед всіх країн Латинської Америки. Також північноєвропейські країни (Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Ісландія) є абсолютними лідерами за темпами економічного зростання серед країн Європи. Можливо, це пояснюється тим, що населення цих країн сповідують лютеранство, яке є одним з основних джерел північноєвропейській системи цінностей (освіта, ощадливість, трудова етика).

Деякі економісти приділяють увагу культурним факторам та вважають їх необхідними для розуміння механізмів економічного розвитку. У найбільш радикальній формі цю думку висловив Девід Лендес: «Макс Вебер був правий. Якщо ми і можемо винести якийсь урок з історії економічного розвитку, то він звучить так: практично все тут залежить від культури». Розвиваючи тезу Лендеса, японський економіст Йосіхара Куніо зазначає: «Одна з причин успішного розвитку Японії пов'язана з тим, що цьому сприяла її культура. Японці надавали великого значення: матеріальним міркуванням, працьовитості, накопиченням на майбутнє, освіті, колективізму»

Як показують дослідження, культура має певний вплив на економіку країни. На культуру впливають релігійні, історичні, географічні та інші фактори, які схильні до зміни. Отже, зміні схильна і сама культура. Тому можна говорити про існування так званої «загальної культури економічного успіху», коли одні й ті ж цінності у сфері економічної поведінки забезпечують прогрес у країнах з різними політичними та географічними умовами. Урядам, організаціям, фірмам, аналітичним центрам та вищим навчальним закладам необхідно враховувати в своїй діяльності культурні фактори і проблему культурних змін. Включення аналізу питань культури та її зміни у число чинників, що визначають розробку політичних рішень може сприяти суттєвому прискоренню процесів економічного розвитку.

Культура розглядається як додатковий ресурс для підвищення продуктивності праці та ефективності державних інститутів. Культура здатна вдосконалювати свідомість суспільства і виводити його на новий історичний етап розвитку. Саме така соціокультурна модернізація дозволяє будь-якій країні ефективно розвиватися, налагоджувати громадські та міжнародні зв'язки і зберігати свої традиції, не нехтуючи при цьому новими технологіями і досягненнями матеріальної культури.

КРИЗИ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ

Регунова О.А.

Науковий керівник – Москвіна А.О., канд. екон. наук, доцент

Людство вступило в третє тисячоліття не тільки зі значними досягненнями, а й з проблемами, які не мають аналога в минулому. В обох випадках їх джерелом виступає людина, яка володіє безумовно великими знаннями про світ, але, як показав час, не стала мудрішою від зростаючого обсягу знань і новітніх технологій. Зростає розрив між знаннями і мудрістю, про що свідчить виникнення, збільшення і поглиблення особливого роду проблем, які отримали назву глобальних, - ознака кризи сучасної цивілізації.

Глобальні проблеми сучасності – це проблеми, які є загально-світовими, такими, що зачіпають інтереси усіх держав і націй, класів, соціальних груп, кожної людини зокрема. Це сукупність суперечливих процесів, які становлять зміст сучасної кризи світової цивілізації. Ці проблеми створюють загрозу розвитку і навіть існуванню всіх країн світу і потребують для відвернення цих катастрофічних наслідків спільних зусиль. Вчені виділяють два основні джерела виникнення глобальних проблем сучасності:

1) поглиблення суперечностей між людиною та природою, які ведуть до виникнення екологічних, продовольчих, енергетичних, природно-сировинних проблем;

2) розширення зони суперечностей між народами, людьми взагалі, що має наслідком виникнення проблем війни та миру, захисту і розвитку духовного середовища, демографічного розвитку, боротьби із злочинністю, міжнародним тероризмом, поширення небезпечних хвороб тощо.

Зараз до всеосяжних, тобто глобальних, проблем людства відносять:

1) демографічну проблему, яка спричинила швидке зростання населення в найбідніших країнах світу та зменшення його у розвинутих;

2) екологічну проблему, пов'язану з інтенсивним руйнуванням довкілля, що робить нашу планету непридатною для життя;

3) проблему забезпечення людства всіма видами ресурсів, у тому числі й продовольчими, енергетичними тощо;

4) геополітичні проблеми, які породжують воєнні конфлікти і загрожують людству самовбивчою світовою війною;

5) проблему поглиблення нерівності й нерівномірності розвитку різних націй, країн, регіонів тощо, що постійно створює регіональну і світову напруженість, - світову соціальну нерівність.

Це найголовніші комплексні проблеми людства, а розвиток цивілізації на планеті постійно породжує нові й нові. Так, людству почала загрожувати страшна хвороба СНІД. Поширюються наркоманія, злочинність, тероризм, відмирають традиційні духовні цінності.

Краще технічно озброюючись, людина не стає кращою морально. У цьому, напевно, криються причини виникнення всіх глобальних проблем людства.

Всі ці проблеми змусили людство активно шукати вихід із створеної ним же глобальної кризи, яка грізно наступає, шукати можливості зберегти біосферу і нормальні умови життя на Землі для майбутніх поколінь, будувати концепції і теорії виживання, моделювати ситуації і сценарії майбутнього. Перевага надається глибокій біологізації та екологізації сільськогосподарського виробництва та засобів утилізації промислових, енергетичних та транспортних відходів. Даний процес повинен включати як зміну світової економічної стратегії, господарських і технологічних заходів, так і глибоку переоцінку людських цінностей, встановлення нових норм поведінки людей, формування нової ідеології і філософії життя.

Ці проблеми стосуються кожного з нас. Тому потрібно починати рятувати людство з себе, свого міста, країни. Необхідно звертали увагу на ці проблеми не в ракурсі світового масштабу, а з локальної точки зору. Якщо починати займатися вирішенням цих проблем на локальному рівні, створюючи в містах систему ефективної утилізації відходів, впроваджуючи ресурсозберігаючі технології, підвищуючи культурний та освітній рівень, проводячи пропаганду профілактики захворювань та здорового способу життя, розвиваючи охорону здоров'я, впроваджуючи цінності людинолюбства та довіри, усвідомлюючи необхідність коеволюції людини і природи тощо, це буде вже багато в масштабах світової системи.

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ АСОЦІАЦІЇ З ЄС

Кириченко А.Ю.

Науковий керівник – Наумов М.С., канд. екон. наук, доцент

Світовий ринок праці – це складна система міждержавних відносин з приводу узгодження попиту та пропозиції робочої сили, регулювання її міждержавних потоків, оплати праці та соціального захисту в умовах поширення глобалізаційних процесів і транснаціоналізації національних економік. Саме залучення з-за кордону кваліфікованої робочої сили стало причиною стрімкого розвитку нині провідних країн світу, адже відносно відкрита політика щодо кваліфікованого персоналу забезпечує швидкі темпи економічного зростання та скорочення витрат на підготовку кваліфікованих спеціалістів.

Стрімке зростання масштабів трудової еміграції розпочалось у 2014 році і було обумовлено різким зниженням рівня життя населення країни внаслідок окупації частини території України. Додатковим чинником було впровадження пенсійної реформи: втративши перспектив отримати гідну пенсію і не розраховуючи, що держава зможе змінити ситуацію на краще, значна частина громадян зробила вибір на користь роботи за кордоном, у тому числі нелегальної.

За оцінками експертів, через зростаючі масштаби зовнішньої трудової міграції, починаючи з 2015 року Україна щорічно втрачає 40 млрд грн (майже 1,5 млрд дол США). Проте поступово перекази «заробітчани» стали вагомим чинником стабільності вітчизняної економіки. Так, за оцінками польської влади, лише українські трудові мігранти, що працювали в Польщі, перерахували в 2017 році кошти, що становили приблизно 3-4 % українського ВВП. За розрахунками НБУ, загальні надходження коштів від зовнішніх мігрантів у 2017 році становили майже 9,3 млрд дол США, тоді як прямі іноземні інвестиції в Україну – лише 2,3 млрд дол США. Протягом першого півріччя 2018 року до України надійшло 1,259 млрд дол США інвестицій, переважна частка яких (59,6 %) була спрямована у фінансову та страхову діяльність, 9,6 % – в оптову та роздрібну торгівлю і лише 8,2 % – у промисловість. Порівняно невеликі зовнішні капіталовкладення в українську промисловість свідчать про незацікавленість інвесторів, що поруч з падінням цін на сировину на світовому ринку негативно позначається на розвитку української економіки. Таким чином, втрати від трудової еміграції значно менші за надходження. Зрозуміло, що в короткостроковій перспективі українські владні структури зацікавлені у підтриманні відпливу трудових ресурсів.

Детальний аналіз характеру використання коштів, що надійшли від українських зовнішніх трудових мігрантів, свідчить про їхню важливість для вітчизняних товаровиробників, передусім, для великих фінансово-промислових груп: протягом 2014-2015 років 42 % таких коштів були спрямовані на заощадження, 25 % – на споживчі витрати (продукти харчування та оплата комунальних послуг), 17 % – на придбання або ремонт житла, 9 % – на товари тривалого користування, 1 % – на інвестування (придбання цінних паперів та розширення бізнесу) та 6 % – на інші витрати. Як видно, значна частина коштів була витрачена на придбання товарів і послуг, переважна більшість яких в Україні надається чи виробляється великими фінансово-промисловими групами. На основі цих даних можна констатувати, що трудові мігранти виявилися перспективнішими за прямих іноземних інвесторів. Істотний вплив надходження від зовнішніх трудових мігрантів здійснюють і на стабільність національної грошової одиниці. Погоджуючись із наявністю негативних наслідків зовнішньої трудової міграції у довгостроковій перспективі, керівництво НБУ визнає надходження від трудових мігрантів важливим фактором стабільності валютного ринку України у порівнянні з іноземними інвестиціями. По-перше, перекази майже в 100 % випадків надходять у грошовій формі, тоді як інвестиції, як правило, у 40-50 % випадків надходять у негрошовій формі. По-друге, перекази завжди надходять у вільноконвертованій валюті, а реінвестований прибуток, зароблений в Україні, лише в статистиці відображається як іноземні інвестиції, але фактично припливу валюти в країну не відбувається. По-третє, на відміну від міжнародних кредитів, у випадку із грошовими переказами до України не виникають вимоги з повернення отриманих коштів у майбутньому. Таким чином, для України стає актуальною реінтеграція мігрантів та діаспори. Для досягнення вказаної мети необхідно реалізувати систему організаційних та економічних заходів. Серед останніх, на нашу думку, слід виділити такі: розміщення облігацій серед мігрантів та діаспори, мотивація запуску депозитно-накопичувальних продуктів та послуг, легалізація і стимулювання розвитку нових каналів переказів коштів, стимулювання розвитку нових кредитних програм, стимулювання запуску страхових, пенсійних та іпотечних програм, сек'юритизація майбутніх надходжень грошових переказів, розвиток програм державно-приватного партнерства, запуск інвестиційних і митно-податкових пільг та програм, а також програм пільгового кредитування малого підприємництва.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Лазер А.А.

Науковий керівник – Наумов М.С., канд. екон. наук, доцент

Іноземні інвестиції – це всі види цінностей, що вкладаються безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту. Саме активність інвестиційної діяльності країни визначає рівень розвитку національної економіки. За формальними ознаками Україна має бути привабливим об'єктом для іноземного інвестування, оскільки характеризується значним внутрішнім ринком, сільськогосподарським та промисловим потенціалом, різноманітними природними ресурсами, а також дешевою кваліфікованою робочою силою. Проте динаміка прямих іноземних інвестицій в економіці України свідчить про протилежне: після стрімкого падіння у 2014 році (53,704 млрд дол – станом на 1 січня 2014 року, 38,357 млрд дол – станом на 1 січня 2015 року) лише у 2017 році розпочалось помірне зростання (31,230 млрд дол – станом на 1 січня 2017 року, 31,606 млрд дол – станом на 1 січня 2018 року, 32,292 млрд дол – станом на 31 грудня 2018 року). Схожі тенденції мають місце і в Харківській області: стрімкий спад протягом 2014 року (з 2,132 млрд дол до 1,674 млрд дол) із подальшим падінням, яке лише у 2018 році змінилось зростанням (з 0,638 млрд дол до 0,666 млрд дол).

Мета роботи – на основі поєднання історичного та логічного методів аналізу, а також індукції та дедукції визначити чинники, які справляють як негативний, так і позитивний вплив на формування інвестиційного клімату в Харкові та Харківській області.

Інвестиційний клімат – це сукупність чинників економічного, політичного, правового та соціального характеру, які бере до уваги інвестор, ухвалюючи рішення щодо здійснення інвестицій. При оцінці інвестиційного клімату враховується політична і фінансова стабільність, рівень загальноекономічного розвитку країни, рівень розвитку ринкової та інвестиційної інфраструктури, ємність внутрішнього ринку, вартість робочої сили, купівельна спроможність населення, рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків.

Повільні темпи зростання іноземних інвестицій в Україні свідчать про наявність чинників, які негативно впливають на інвестиційний клімат у державі та створюють її негативний міжнародний імідж. Фахівці відносять до них політичну та економічну нестабільність, правову небезпеку та соціальну нестабільність. Політична нестабільність

включає зміну геополітичних пріоритетів, часту зміну влади, високий рівень корупції у владних структурах, відсутність стратегії розвитку держави з чіткими цілями та планом реалізації. Економічна нестабільність пов'язана з незбалансованим розвитком регіонів України, нестабільністю в економічному зростанні, невідповідністю задекларованих нормативних та законодавчих актів реальним діям органів влади, істотним фіскальним тиском, значним скороченням кількості представників малого та середнього бізнесу, загостренням питання захисту прав власності та інтелектуальних прав, скороченням обсягів виробництва на підприємствах, провідних галузей, істотним зниженням платоспроможного попиту населення, не вирішеністю земельного питання, відсутністю ефективного власника, зношеністю основних фондів. Розглянуті несприятливі чинники розвитку інвестиційної діяльності притаманні й Харківській області.

Разом із тим, окремі показники області вигідно виділяють її серед інших регіонів країни. Так, Харків, на який у 2018 році припадало 63,9 % прямих інвестицій області, отримав найвищий інвестиційний рейтинг в Україні: рейтинг *invAA*, який означає відмінну інвестиційну привабливість. Серед чинників, які обґрунтовували рівень Рейтингу інвестиційної привабливості Харкова, наступні: природно-ресурсний потенціал (вдале географічне положення та природно-кліматичні умови надають можливості для інвестора), екологічний потенціал (місту притаманні екологічні проблеми, які істотно не обмежують ведення окремих видів бізнесу та проживання населення, а також лояльне екологічне законодавство та мінімальна кількість обмежень), управлінський потенціал та нормативна база (консолідація гілок місцевої влади, активні дії з підвищення якості системи управління, продовження активних дій в частині покращення інвестиційного клімату за відсутності істотних важелів надання пільг інвесторам), інфраструктурний потенціал (наявність усіх видів транспортного сполучення, високий ступінь розвитку інженерно-транспортної інфраструктури), економічна база (високі показники економічного розвитку за наявності потенціалу для подальшого зростання в ряді секторів економіки, збереження впливу на інвестиційну активність стадії економічного розвитку України та світу), фінансова база (вищий, ніж у інших містах України, розвиток фінансових інституцій, помірне боргове навантаження на місцевий бюджет за обмеженості можливості останнього приймати спільну участь у реалізації масштабних інвестиційних проєктів), соціальна база (гарна забезпеченість закладами охорони здоров'я, освіти та культури).

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СФЕРИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Глуценко В.В.

Науковий керівник – Федотова Ю.В., канд. екон. наук, доцент

Як відомо, галузі туризму притаманна висока персоніфікація, а отже і висока трудомісткість. Цей параметр має кількісну характеристику, яку можна надати, використовуючи наступні економічні показники: чисельність працездатного населення, зайнятого безпосередньо у галузі та суміжних галузях (видах економічної діяльності), а також продуктивність і інтенсивність праці. До цього ж, зайнятість населення безпосередньо у туристичній галузі формує так звану первинну (безпосередню) зайнятість.

Мультиплікаційний ефект зайнятості в туризмі коливається за розміром залежно від рівня розвиненості інфраструктури туризму та багатьох інших факторів (сезонність, політичний і екологічний стан), але для туризму він є характерним індикатором прогресивного розвитку.

У зв'язку з цим важливою соціокультурною функцією туризму є забезпечення зайнятості працездатного населення.

Проблеми забезпечення туризму професійними кадрами в Україні є найбільш актуальними з точки зору підвищення конкурентоспроможності українського туристичного ринку на основі поліпшення обслуговування вітчизняних і іноземних туристів якісними туристськими послугами. Рівень підготовки фахівців у сфері туризму не достатньо відповідає потребам ринку. Це свідчить про необхідність удосконалення сучасної системи кадрового забезпечення сфери туризму та підвищення рівня професіоналізму працівників. Саме тому в останні роки у науковій літературі все більше уваги приділяється проблемам удосконалення підготовки професійних кадрів у сфері туризму. Підвищення рівня професіоналізму кадрів розглядається як важливіший чинник створення конкурентоспроможного ринку якісних туристичних послуг.

Власне персонал є основою у діяльності підприємств, що задіяні у сфері туризму.

В першу чергу це стосується працівників, що співрацюють із гостем, а також працівників управлінської ланки.

Оцінка якості туристського продукту гостем проходить також і за компетентністю працівників, що його обслуговують, їхньою поведінкою і презентабельністю. Ці працівники є візитною карткою

підприємства, що повинні добре орієнтуватись в усіх аспектах, із якими може зіткнутися гість під час споживання туристського продукту.

Працівник туристського підприємства повинен володіти відповідними рисами характеру, а саме: комунікативністю, бути толерантно налаштованим до задоволення потреб туристів.

Під час обслуговування іноземних туристів необхідно ознайомитися з їхніми традиціями та культурною спадщиною відповідного регіону чи країни.

Через анексію Криму та бойові дії на Сході України були, окрім туристської матеріально-технічної бази, також втрачені кваліфіковані кадри, що працювали у сфері туризму; велика кількість працівників (зокрема нижчих ланок) у цій сфері не є дипломованими фахівцями у сфері туризму та надання послуг.

Для вирішення цих проблем необхідне підняття престижу професій, що задіяні у галузі туризму шляхом підвищення рівня соціального захисту та рівня заробітних плат заради збільшення кількості потенційних працівників та зайняття ключових робочих місць в індустрії кваліфікованими фахівцями; організація курсів підвищення кваліфікації для працівників, що вже працюють у галузі задля підвищення рівня їх підготовки який відповідатиме міжнародним стандартам.

Недостатній контроль з боку держави за рівнем кваліфікації працівників сфери туризму може бути подолана тільки поверненням до обов'язкової сертифікації закладів готельного та ресторанного господарств. Також це забезпечить підтримання якості надання послуг на рівні, який відповідатиме вимогам міжнародних організацій (UNWTO, Hotelstars union тощо).

Виходячи з усього вище сказаного, можна зробити висновок, що на даний час галузь туризму України потребує реформ.

Такі проблемні аспекти українського туризму як: втрата основних курортних регіонів, відсутність сертифікації закладів туристської сфери та дефіцит кваліфікованих кадрів лише посилюють цей кризовий стан.

У свою чергу, процес інтеграції України у європейський простір, попри нові виклики та вимоги до туристської сфери, є можливістю зміцнення позицій національної індустрії туризму не тільки на державному, а й на міжнародному рівні. Кваліфіковані кадри, що задіяні у сфері туризму, є ключовим аспектом у формуванні конкурентоспроможної на загальноєвропейському ринку галузі надання туристських послуг.

АНАЛІЗ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ І РИЗИКІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Михайлик В.О.

Науковий керівник – Федотова Ю.В., канд. екон. наук, доцент

Особливістю розвитку сучасного суспільства є ускладнення перебігу соціально-економічних процесів і, як наслідок, посилення нестабільності економічного середовища та умов підприємницької діяльності. Така тенденція обумовлює актуальність дослідження різних форм і факторів соціально-економічної невизначеності та розробку методів управління діяльністю суб'єктів господарювання в умовах зростаючої нестабільності.

Причина невизначеності пов'язана із особливістю перебігу економічних процесів. Очевидно, що сучасні економічні процеси розвиваються нерівномірно. Вони поєднують етапи стабільного функціонування з періодами хаотичної динаміки. Отже, нелінійність – ключова риса сучасної практики.

Іншими словами, невизначеність – це недостатня інформованість про вірогідність майбутніх подій, які впливають на долю учасників ринку.

Причинами виникнення невизначеності у економічній діяльності є наступні:

а) недетермінованість процесів, які відбуваються у суспільстві загалом і в економічній діяльності зокрема. При цьому недетермінованість є наслідком відсутності можливості щодо вичерпного передбачення і прогнозування цих процесів;

б) відсутність повної інформації про планування поведінки суб'єкта ринкової діяльності або її суб'єктивний аналіз.

в) вплив суб'єктивних чинників на результати аналізу (рівень кваліфікації робітників, що проводять аналіз, розмір часового простору масиву, що аналізується тощо).

Визначеність і невизначеність – це дві моделі діяльності, які забезпечують функціонування та розвиток суспільства.

Перевагу має те суспільство, у якому невизначеність усувається з усіх рівнів національної економіки. Різні комбінації визначеності та невизначеності свідчать про недосконалість чинних економічних систем.

У залежності від природи невизначеності можна виділити природну, концептуальну, стратегічну, поведінкову і соціальну невизначеності.

Природна невизначеність створюється природно-кліматичними умовами, які породжують непередбачувану неоднозначність результатів діяльності підприємств різних галузей.

Концептуальна невизначеність характерна для ситуації прийняття особливо складних рішень, які мають довгострокові наслідки а пов'язані с недостатньо чіткими уявленнями про свої власні та чужі цілі, потенціальні можливості, майбутні напрями розвитку тощо.

Стратегічна невизначеність пов'язана з необхідністю прийняття рішень в умовах конкуренції, коли невідомі стратегії конкуруючих сторін.

Наступна – поведінкова невизначеність – виникає внаслідок нерациональності поведінки людини як одного з елементів соціально-економічної системи.

Соціальна невизначеність з'являється внаслідок бажання реалізувати свої соціальні потреби.

У свою чергу, ризик – це ситуація прийняття рішень у ході економічної діяльності, пов'язаної із суб'єктивною оцінкою особи, що приймає рішення, наслідків впливу факторів невизначеності на результати рішення, яке приймається, з точки зору сприятливого та несприятливого впливу.

Це формулювання пов'язує ризик з переломленням невизначеності через призму економічних інтересів конкретної особи, що приймає рішення.

У теорії прийняття рішень у залежності від визначеності можливих наслідків розглядаються три моделі вибору рішень:

1) в умовах визначеності, коли для кожної дії відомо, що саме призведе до певного конкретного наслідку;

2) за умови ризику, коли кожний з множини можливих приватних наслідків якої-небудь дії має вірогідність, яку можна вирахувати або визначити за допомогою експертних оцінок;

3) при невизначеності, коли ймовірність множини окремих результатів, які є наслідком тієї чи іншої дії (або декількох дій), не відомі або не мають сенсу.

Однак сьогодні, на жаль, аналіз систем оцінки ризиків на усіх рівнях висвітлює вкрай актуальну проблему – відсутність на рівні держави комплексних систем управління ризиками.

Функція управління ризиками сьогодні не в повній мірі відповідає фактичним загрозам, не враховується цілісна картина, а у менеджерів відсутнє уявлення про стратегічні ризики, що вимагає здійснення ґрунтовних теоретичних досліджень у цьому напрямку.

АНАЛІЗ ІСНУЮЧОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ М. ХАРКОВА

Білоус А.М.

Науковий керівник – Вороніна О.О., канд. екон. наук, ст. викладач

Міський електротранспорт - це вид транспорту, який використовує в якості джерела енергії електрику, а його основною перевагою в порівнянні з рештою транспортом є висока продуктивність і екологічність. У міру того, як в розвинених країнах все більше замислюються про екологію і підвищення ККД транспортних засобів, сфера електротранспорту отримує все більше перспектив на подальший розвиток і використання.

Нині в Харкові існує чотири підприємства наземного міського електротранспорту: «Салтівське трамвайне депо», «Жовтневе трамвайне депо», «Тролейбусне депо №2» і «Тролейбусне депо №3».

Крім забезпечення безперебійної роботи відповідних маршрутів і технічного обслуговування рухомого складу, вищезазначені підприємства також займаються ремонтом і модернізацією існуючого на даний час обладнання, а також періодичної закупівлею нового, щоб зробити процес перевезення пасажирів найбільш комфортним. Проблема оновлення громадського транспорту залишається гострою для більшості міст України. У 2018 році, як і раніше, влада міст продовжувала вирішувати її по-своєму: десь закуповувався абсолютно новий рухливий склад; десь - купувалася б/в техніка з країн ЄС, хтось модернізував трамваї, надаючи їм вигляд абсолютно нових. В цілому, міському електротранспорту сьогодні, притаманні такі проблеми: недостатній рівень фінансового забезпечення, неефективний менеджмент підприємств, розрахунок тарифів без урахування собівартості, низька інвестиційна привабливість.

На жаль, минулий рік видався дещо скромнішим за кількістю поставлених вагонів, ніж 2017-й. Протягом 2018 року було одержано 114 трамваїв, з них - 29 нових, 1 - побудований з використанням кузовів старих вагонів, і 84 - були у вжитку. В цілому, триває тренд на оновлення рухомого складу за рахунок б/в вагонів і складання вагонів на підприємствах електротранспорту. Крім поставок вагонів, проводилась робота над інфраструктурою. Так, в Харкові продовжують проводити масштабні капітальні ремонти і реконструкцію колійного господарства.

У найближчій перспективі має бути будівництво пускової ділянки «Метробудівників» - «Одеська» довжиною 3,56 км, що складається з двох станцій «Державінська» і «Одеська», яка зв'яже південну частину

міста з системою метрополітену. Більш чотирьох років велися переговори з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), і нарешті 11 грудня 2017 року було підписано угоду про надання кредиту в розмірі 320 мільйонів євро. Ці кошти підуть на будівництво станцій і депо, на закупівлю 85 вагонів нового рухомого складу. З квітня 2018 року ведуться переговори з мешканцями будинків, що підлягають знесенню, на предмет викупу житла та надання замість нового. Роботи зі спорудження двох нових станцій імовірно розпочнуться в кінці 2018 року. При наявності достатнього фінансування та забезпечення матеріалами, станції реально побудувати і ввести в експлуатацію за два-три роки.

Тому пріоритетними напрямками розвитку підприємств міського електротранспорту є: організація ефективного управління підприємствами та належного використання їх майнового комплексу; технічне переоснащення та укріплення матеріально-технічної бази; забезпечення беззбиткового функціонування.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Салтикова А.Р.

Науковий керівник – Вороніна О.О., канд. екон. наук, ст. викладач

Ресурсозбереження - це глобальна проблема людства, що пов'язана, насамперед, з обмеженістю найголовніших органічних та мінерально-сировинних ресурсів планети. Нафта і газ стали головними джерелами енергії і разом з тим важливими сировинними ресурсами. Цим пояснюються зростаючі темпи експлуатації нафтових і газових родовищ. В зв'язку з швидким розвитком світової економіки світова прогресивна спільнота вже давно переймається проблемою глибокого впровадження відновлювальних джерел енергії. І якщо для розвинених країн альтернативна енергетика є питанням більш екологічної безпеки, то для України це може бути рішенням проблеми енергоефективності та послаблення залежності від імпортованих нафто-газових ресурсів. Саме тому зараз йде активний процес відмови від вичерпних ресурсів на користь альтернативних джерел енергії, добування яких не приносить шкоди навколишньому середовищу і чиїх обсягів б вистачало, щоб задовольнити всі людські потреби.

До головних видів відновлювальних джерел енергії відносять: сонячну енергію, енергію вітру, теплову енергію землі та атмосферну енергетику. Серед найбільших переваг застосування ВЕД можна зазначити наступне:

- необмежений запас палива;
- автономні системи енергопостачання;
- безпечні і високо надійні;
- нескладне обслуговування обладнання;
- можливість незалежного енергопостачання
- матеріали можна легко переробити і використовувати повторно;

- можливість отримання доходів від використання

Але поряд з перевагами є і деякі складності в застосуванні, а саме:

- невелика потужність;
- невисока віддача енергії, в порівнянні з традиційними джерелами топлива;
- високий термін термін окупності.

На сучасному вітчизняному ринку енергоресурсів альтернативні джерела енергії тільки починають поступово розвиватися. Найвищі темпи зростання встановлених потужностей демонструють вітроелектростанції (ВЕС), їх обсяг виробництва – до 262,8 мегават; сонячні електростанції (СЕС) – до 317,8 мегават. З урахуванням зміни і корегування встановлених потужностей, які входять в об'єднану енергосистему України, останнім часом її загальна потужність збільшилася на 0,9 %.

Відповідно до звіту міжнародної компанії «Ernst & Young» Україна потрапила до рейтингу країн, найбільш привабливих для інвестування у відновлювані джерела енергії. Зацікавленість викликана тим, що нині в Україні питання енергоефективності та енергонезалежності вийшли на перший план і в найближчій перспективі залишатимуться предметом підвищеної уваги для Уряду. А це дає підстави очікувати піднесення у сфері виробництва електроенергії з альтернативних джерел та сподіватися на створення сприятливих умов для вкладання коштів. Звіт Міжнародного агентства поновлюваних джерел енергії (IRENA) прогнозує, що до 2020 року всі види альтернативної енергетики стануть дешевші за традиційні.

Серед ключових законодавчих змін 2017, які позитивно вплинули на розвиток цього сектору, прийняття двох Законів України «Про приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA)» та «Про ринок електроенергії» в частині укладання довгострокових договорів купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом. Щодо останнього, то він має визначний вплив на функціонування ринку електричної енергії в ціло-

му. Наразі продовжується розробка та затвердження проєктів відповідних підзаконних актів для його впровадження.

В Україні існує достатня кількість технологічної, економічної та соціальної потреби в використанні альтернативних джерел енергії. Незважаючи на позитивний напрямок, існує низка питань які потребують подальшого вирішення. раз необхідно розробляти певні методики розрахунку доцільності використання тих чи інших джерел альтернативної енергії, методики впровадження нових технологій, дослідні роботи, обрати чітку стратегію розвитку сфери альтернативного живлення та багато інших. Вірний напрям та своєчасне вирішення ряду питань призведе до поліпшення економічної, екологічної та соціальних складових держави, а чітко сформульована стратегія розвитку сфери альтернативного живлення дозволить залучати інвесторів.

ВНУТРІШНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Лелюк Д.А.

Науковий керівник – Рибак Г.І., канд. екон. наук

Поняття «міграції» все частіше зустрічається у науковій літературі як невід’ємний політичний та економічний процес в Україні. А одними з найважливіших питань залишається саме внутрішня міграція, її механізми та вплив на економічні процеси, як позитивний – так і негативний.

Головна причина міграцій – економічна, але значну роль також відіграють політичні, національні, релігійні й інші причини. Питання внутрішньої міграції населення України набуває особливої актуальності внаслідок сучасних соціально-економічних загроз, зокрема, значної кількості внутрішніх недобровільно переміщених осіб. До внутрішніх міграцій належить переміщення населення із села в місто, яке в багатьох країнах є джерелом їх зростання (його часто називають “великим переселенням народів ХХ століття”). Територіальний перерозподіл населення відбувається також між великими і малими містами. Обидва ці види дуже широко представлені, зокрема в нашій країні.

Хоча внутрішні міграції характерні для всіх держав, в різних країнах вони перебувають на різних стадіях розвитку. У країнах, що розвиваються, потоки сільських жителів, які не мають землі та роботи, спрямовуються в міста в пошуках кращої долі, а в найбільш розвинених країнах – переважають “зворотні” міграції населення (з міст у передмістя, а частково і в сільську місцевість).

У минулому році майже мільйон українців змінило місце проживання в пошуках заробітку і кращих умов життя. За статистикою минулих років, зовнішня, міждержавна міграція становить всього близько 5% від загальної міграції. Решта 95% – це люди, які "мігрують" в межах України, перебираючись в іншу область чи інший населений пункт в межах своєї ж галузі [1].

За даними Укрстату найбільше людей поміняли місце проживання на Харківську та Київську області (по 55 тис. осіб), а також на Дніпропетровщину (по 51 тис. осіб). У Києві за минулий рік прописалися 36 тис. нових жителів. Однак відтік людей з Харківської області – 43 тис. осіб – виявився не набагато менше "припливу". Це найбільший показник серед всіх областей. А населення Київської області за минулий рік збільшилося на 30 тис. осіб, а Дніпропетровської – на 24 тисячі [1].

Існують різні причини популярності саме цих областей: тяжіння людей до великих міст(пояснюючи це великою заробітною платою), в той час як села і невеликі містечка порожніють. В Дніпропетровській і Харківській областях середні зарплати, на їх думку, вищі, ніж в інших. Не кажучи вже про Київ. Однак це виявляється вірно лише частково. У Києві, звичайно, середня зарплата набагато вища, ніж в інших регіонах. У грудні 2018-го вона становила понад 16 тис. грн (нараховані суми, без вирахування податків), тоді як середня по Україні – 10573 грн. На Київщині середня зарплата була всього трохи вище середньої – 11146 грн. У той же час Дніпропетровщина за рівнем зарплат перебувала тільки на 4-му місці (10188 грн). А Харківщина – взагалі у другому десятку (9072 грн) [1].

За даними аналітичного центру "CEDOS", Дніпропетровськ і Харків – найбільші після Києва центри студентської міграції, що пов'язано також з великою кількістю великих вузів в цих містах. Популярні також у студентів Одеса і Львів, які, до речі, і за даними Укрстату, знаходяться в п'ятірці регіонів з найбільшим приростом населення [1].

Крім того, приріст населення в ці області експерти пояснюють ще й сусідством з Донецькою та Луганською, де проходить АТО. Більшість вимушених переселенців вибирають в якості тимчасового місця проживання найближчі до будинку області.

Треба наголосити, що внутрішня міграція не є негативним фактором для економіки, а навпаки, вона сприяє мобільності трудових ресурсів та збалансованому їх розміщенні, що дозволяє більш повному використанню трудового та інтелектуального потенціалу нації в інтересах розвитку. Основне завдання держави стосовно внутрішньої міграції – максимально усунути всі перешкоди на шляху переміщень. Передусім йдеться про удосконалення системи реєстрації за місцем проживання, її

спрощення, перегляд законодавчих норм, які позбавляють мігрантів можливостей зареєструвати своє проживання/перебування, а відтак скористатися набором соціальних та інших послуг, надання яких прив'язується до місця реєстрації. Найнеобхідніші з них – зручне транспортне сполучення, розвинутий ринок доступного та орендного житла, наявність необхідного фонду тимчасового житла (робітничі гуртожитки, дешеві готелі), ефективна інфраструктура ринку праці, яка б забезпечила підбір працівників та їх працевлаштування в інших регіонах, широка інформація про можливості переїзду та працевлаштування по всій території країни.

Список використаних джерел

1. Міграційний рух населення 2016-2018 рр. / Офіційний сайт Державної служби статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Мухортова А.О.

Науковий керівник – Рибак Г.І., канд. екон. наук

XXI століття інколи називають століттям міграції. Міграційні переміщення, масштаби яких постійно зростають, а напрями і склад урізноманітнюються, перетворилися на помітний чинник, який впливає на розвиток глобалізації. Вони чинять значний вплив на кількісний та якісний склад населення, економіку, політику, культуру тощо. Тому дослідження сучасних міграційних процесів є актуальними в контексті забезпечення сталого розвитку.

Просування ринкових відносин у суспільстві руйнує старі форми господарювання, вивільняючи при цьому численну робочу силу, що не знаходить застосування в малопотужних індустріальних центрах власних країн і змушена шукати роботу на міжнародному ринку праці. Внаслідок прискореного розвитку покращуються умови життя, зростають доходи, рівень освіти населення, що забезпечує доступ до інформації та наявність грошових коштів, необхідних для переїзду. З підвищенням добробуту зменшується смертність, передовсім дитяча. Це призводить до швидкого зростання чисельності молоді, яка стикається зі значними труднощами у пошуках гідної праці вдома і вирушає за кордон. Навіть у тих випадках, коли безробіття на батьківщині не загрожує, глобалізація спонукає людей до міграції, привносячи нові запити і потреби, попит на раніше небачені товари й послуги, задовольнити який у місцях проживання складно.

Причини зростання обсягів міжнародних міграційних переміщень є результатом глобалізаційних процесів. Зняття перешкод на шляху ві-

льної торгівлі, зростання політичної, економічної, соціальної взаємозалежності між державами, що виявляється у формуванні міжнародного ринку праці, освіти, інформації, розвитку комунікацій, мали вирішальне значення для динаміки та обсягів міграцій населення. У контексті глобалізації міжнародна міграція виступає і як провокуючий момент, і як результат глобальних змін. Різниця рівнів економічного розвитку обумовлює різницю в доступі до належного харчування, охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення.

Є різні типи міграції: сімейна, трудова, навчальна. Останній тип набуває неперервного зростання. Чисельність мобільних студентів, тобто таких, що навчаються за кордоном, постійно збільшується. За 2000-2017 рр. їх цифра зросла майже у 2,2 рази та наблизилася до 5 млн. осіб [2]. Залучення іноземних студентів є рідкісним прикладом перспектив навчальної імміграції в Україну. Тільки в Харківській області навчається понад 20 тис. іноземних студентів, тобто найбільше серед усіх регіонів [3].

Найпоширенішим типом міграції в Україні є трудова. За оцінками, кількість трудових мігрантів з України сягає 7-9 млн. осіб. Серед країн, куди з'їжджаються люди, щоб заробити грошей та забезпечити себе, є Польща, Чехія, Італія, Греція, Кіпр, а останнім часом — і Німеччина, Португалія, Іспанія та інші розвинені країни Західної Європи. Найбільш потужний чинник — економічний, тому що українці шукають вищої оплати праці. Мігрують, як правило, висококваліфіковані спеціалісти, але лише невеликий відсоток їх має гарантовану роботу і відповідні соціальні та трудові гарантії. Виїжджають за кордон у пошуках роботи молоді люди без певного рівня кваліфікації, які згодні на будь-яку роботу і низьку заробітну плату без усяких гарантій. Згубним для економіки країни, для формування її науково-технічного потенціалу є виїзд за кордон науково-технічних кадрів і молодих спеціалістів. Це негативно впливає на темпи відновлення економіки України. Але є також плюси. Насамперед це те, що після повернення емігранти вкладають зароблені гроші в розвиток економіки, організацію бізнесу, виробництва, тим самим стимулюють економіку до зростання, сприяють формуванню ринкових відносин.

З метою зменшення еміграції робочої сили з України необхідне провадження системи заходів, які повинні мати чітке внутрішнє і зовнішнє спрямування, стабілізації та оздоровлення економіки — створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників і можливість їх вільного повернення, ввезення валюти, а

також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном.

Список використаних джерел

1. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.

2. Institute for International Education (IE). URL : <https://www.iiie.org> (дата звернення 24.02.2019).

3. Харківська область – лідер за кількістю іноземних студентів в Україні. Це не лише визнання, а й відповідальність / Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-harkivska-oblast-lider-za-kilkisty-inozemnih-studentiv-v-ukrayini-ce-ne-lishe-viznannya-j-vidpovidalnist/> (дата звернення 24.02.2019).

ЗМІСТ

УРБОЕКОНОМІКА. ПРОБЛЕМИ СИНЕРГІЗМА І ДИВЕРСИФІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СТРУКТУР ЖКГ ТА БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

<i>Костильова О.С.</i> Диверсифікація діяльності як елемент сталого розвитку підприємства.....	4
<i>Паценко А.О.</i> Переваги синергетичного ефекту для об'єднання компаній.....	6
<i>Котельнікова І.В.</i> Зелена економіка як рушійна сила сталого розвитку.....	7
<i>Костильова О.С.</i> Конкурентоспроможність міст як основа сталого розвитку національної економіки.....	9
<i>Крутько А.Д.</i> Підприємницький моніторинг як система оцінки ефективності діяльності туристичних підприємств малого бізнесу.....	11
<i>Михайлова К.В.</i> Ініціативи розвитку розумних міст.....	13
<i>Куц А.В.</i> Економічна безпека підприємства: загрози та шляхи їх подолання	15
<i>Попенко О.В.</i> Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах	17
<i>Драчова С.І.</i> Особливості інвестування при антикризовому управлінні	19
<i>Турко К.О.</i> Аспекти зеленої економіки у будівництві як напрям стратегії розвитку підприємства	20
<i>Зубченко Д.С.</i> Шляхи підвищення платоспроможності підприємства	22
<i>Семерульник А.І.</i> Використання методики NEPTALYSIS для аналізу середовища діяльності будівельного підприємства	24
<i>Склярів М.С.</i> Особливості розвитку підприємств в умовах інформаційної економіки	25
<i>Порохненко А.О.</i> Механізм залучення інвестицій в будівництво житла	26
<i>Драчова С.І., Буцька А.С.</i> Естетична візуалізація міського простору.....	28
<i>Драчова С.І.</i> Фінансова грамотність як компонент фінансово-економічної стабільності суспільства	29
<i>Смолянїнова К.І.</i> Потреби як сучасна основа мотивації	30
<i>Гарагата Т.В.</i> Актуальні питання безпеки банківської системи України	32
<i>Дягілева А.Р.</i> Вирішення проблеми виробничих можливостей в контексті ефективного використання ресурсів і сталого розвитку	34
<i>Райна Д.О.</i> Регіональні демографічні проблеми і шляхи їх вирішення	36
<i>Василькевич К.О.</i> Динаміка витрат бюджету м. Харкова на дорожнє господарство	38
<i>Райна Д.О.</i> Методика оцінки ефективності проходження процесу децентралізації ..	39
<i>Шкурупій К.В.</i> Розвиток міста у контексті вирішення його соціальних проблем ..	40
<i>Напольських К.О.</i> Використання нейронних мереж для вирішення економіко-математичних задач	41
<i>Носа М.І.</i> Ефективність використання бюджетних коштів міста Харкова на благоустрій, на прикладі комунального підприємства «Харківблагоустрій».....	43
<i>Хмелевська А.А.</i> Впровадження інформаційної бізнес-системи по комунікації зі споживачами на основі чат-ботів	45
<i>Янголенко О.С.</i> Адміністративне управління інвестиційними проектами	46
<i>Гордєєва В.В.</i> Теоретичні аспекти міжнародної конкурентоспроможності організації	49
<i>Сатуновська О.О.</i> Підвищення ефективності управління корпоративною культурою організації	50
<i>Кузьменко О.О.</i> Теоретичні основи управління інноваційною діяльністю організації	52

<i>Чернишов Ю.І.</i> Розвиток корпоративного управління в суб'єктах господарювання	54
<i>Шевцова О.В.</i> Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю підприємств	56
<i>Альшинова А.Е.</i> Визначення основних факторів конкурентоспроможності будівельного підприємства	58
<i>Горобченко Ю.В.</i> Визначення основних стратегій врегулювання конфліктів	60
<i>Жага В.В.</i> Шляхи підвищення маркетингового забезпечення промислових підприємств	62
<i>Лам З.Ф.</i> Шляхи підвищення ефективності планування на підприємстві.....	63
<i>Кривушенко Т.В.</i> Управління підприємствами в умовах кризи	65
<i>Моїсєєва Я.С.</i> Дослідження ролі стратегічного управління підприємством	66
<i>Нгуєн Х.Х.</i> Дослідження системи управління персоналом на підприємстві	68
<i>Чуб Ю.Ю.</i> Вплив факторів оточуючого середовища на ефективність управління сільськогосподарським підприємством	70
<i>Вдовенко С.В.</i> Стратегічне управління розвитком підприємства	72
<i>Кірілюк К.С.</i> Формування конкурентних переваг підприємства	73
<i>Секретов В.С.</i> Завдання фінансового контролінгу на підприємстві	75
<i>Фоменко Р.С.</i> Інноваційний розвиток підприємства	77
<i>Абрамкіна С.О.</i> Сучасний підхід до вибору стратегічної концепції управління персоналом	79
<i>Мирошниченко В.Ю.</i> Сучасні підходи до організації управління економічною безпекою підприємства	80
<i>Денисова А.О.</i> Ефективність управління діяльністю підприємства	82
<i>Гадяцька В.А.</i> Ефективність використання кадрового потенціалу.....	84
<i>Ставицький М.О.</i> Інформаційне забезпечення управління діяльністю підприємства.	86
<i>Гнедїч С.Ю.</i> Особливості процесу прийняття управлінських рішень	87
<i>Амплєєва Г.С.</i> Вплив кадрової політики організації на управління кадровим потенціалом	90
<i>Луньов В.С.</i> Підходи та інструменти модифікації товарної продукції	92
<i>Кротова О.М.</i> Сучасні ризики суб'єктів електроенергетичного ринку в умовах реформування енергетики України.....	94
<i>Опаленик Д.Я.</i> Брендінг як інструмент покращення економічного стану території країни.....	95
<i>Федота А.В.</i> Функціонування енергоменеджменту як системи управління.....	97
<i>Мороз С.М.</i> Теоретичні основи антикризового управління організацією.....	99
<i>Сотнікова О.А.</i> Теоретичні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю організації	101
<i>Черний П.С.</i> Принципи управління продуктивністю праці в організації.....	103
<i>Галай А.В.</i> Формування системи управління персоналом в умовах кризи	105
<i>Біда С.О.</i> Антикризове фінансове управління підприємством	106
<i>Гайдашева О.В.</i> Удосконалення управління персоналом як умова конкурентоспроможності	108
<i>Менд В.С.</i> Формування корпоративної культури організації.....	110
<i>Власова Д.М.</i> Європейський та вітчизняний досвід реалізації інноваційних проєктів з енергоефективності.....	112
<i>Голота В.С.</i> Публічне управління та адміністрування у системі економічного та соціального розвитку.....	114
<i>Коваленко Ю.А.</i> Вирішення конфліктів між органами публічної влади різних рівнів.....	116
<i>Мельник А.Р.</i> Комунікаційні процеси в публічному управлінні.....	117
<i>Перепелиця В.І.</i> Проєктний підхід в сервісно-орієнтованій державі.....	119
<i>Працибуда М.В.</i> Технологія стратегічного планування території	121

<i>Соловйов В.Д.</i> Налагодження комунікацій в новостворених об'єднаних територіальних громадах.....	123
<i>Солопихіна Д.А.</i> Нормативно-правове забезпечення управління конфліктами інтересів на державній службі в Україні.....	125
<i>Шапиша М.Д.</i> Організаційна культура як фактор підвищення ефективності управління в органах державної влади (на прикладі Департаменту соціального захисту населення ХОДА)	127
<i>Бейлін П.М., Чалий Б.І.</i> Україна в умовах глобалізації: аналіз загальних трендів	128
<i>Кюрчева С.О., Куцин М.В.</i> Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємств водопостачання і водовідведення	130
<i>Маляренко А.В., Аверина М.І.</i> Аналіз глобальних індексів конкурентоспроможності національних економік: систематизація підходів	131
<i>Литвин С.В.</i> Система показників для оцінки ефективності управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств.....	133
<i>Куторай Н.Г.</i> Оподаткування суб'єктів малого підприємництва.....	134
<i>Штих А.В.</i> Інтегрована звітність як показник економічної безпеки.....	136
<i>Махубова М.А.</i> Підвищення ефективності управління запасами підприємства.....	138
<i>Таранушенко Є.В.</i> Тренди розвитку бухгалтерської професії у майбутньому.....	140
<i>Якимець Я.Р.</i> Особливості обліку, контролю та аналізу діяльності державних цільових фондів в Україні	142
<i>Шеремет В.С.</i> Розвиток бухгалтерського обліку в бюджетних установах України.....	144
<i>Биков М.А., Костюк А.Ю.</i> Сучасні тренди в розвитку бюджетування як інструментарію управлінського обліку	146
<i>Гарзуй К.В.</i> Кадрова безпека як чинник конкурентоспроможності сучасної організації і чинники загроз кадрової безпеки організації.....	148
<i>Сінцова О.І.</i> Узагальнювання підходів до форматів інтегрованої звітності.....	149
<i>Сназовська Д.А.</i> Шляхи вдосконалення організації обліку оплати праці.....	151
<i>Артемченко Г.В.</i> Особливості організації внутрішнього аудиту запасів.....	153
<i>Ломінога О.В.</i> Удосконалення антикорупційної політики вітчизняних підприємств в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки.....	155
<i>Тимошенко В.В.</i> Місце кадрової безпеки в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства.....	157
<i>Брежнєва В.О., Черняєва С.В.</i> Роль розрахунків в ефективному управлінні підприємством	159
<i>Тараненко І.А.</i> Нарахування резерву знецінення запасів у бухгалтерському обліку.....	160
<i>Шевченко О.М.</i> Особливості обліку грошових потоків бюджетної установи.....	162
<i>Брус О.М.</i> Інформаційно-аналітичне забезпечення обліку розрахунків з оплати праці державних установ.....	164
<i>Шапар К.В.</i> Дебіторська заборгованість: огляд проблемних питань обліку та пошук шляхів їх подолання.....	165
<i>Сендецька К.В.</i> Передумови застосування контролінгу в забезпеченні економічної безпеки підприємства.....	167
<i>Меленченко К.Г.</i> Сутність інформаційної безпеки суб'єктів господарювання та загроз її забезпечення.....	168
<i>Порчинська А.В.</i> Аспекти ведення обліку виробничих запасів підприємствами України	170
<i>Кузніченко І.В.</i> Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою будівельних підприємств.....	172
<i>Сергієнко Ю.С.</i> Актуальні питання запобігання та протидії корупції в правоохоронних органах	173
<i>Спіцин О.С., Однотолк О.В.</i> Основні засади управління фінансово-економічною	

безпекою.....	175
<i>Кушнерук В.В.</i> Особливості організації обліку основних засобів будівельного підприємства.....	177
<i>Литвиненко В.О.</i> Актуальні проблеми обліку оплати праці на підприємствах комунальної галузі та шляхи їх вирішення	179
<i>Зайцева О.В.</i> Формування облікової політики щодо обліку розрахунків з дебіторами	181
<i>Гузеватенко А.В., Серік Т.О.</i> Ресурсний підхід щодо управління фінансовою складовою економічної безпеки підприємства.....	183
<i>Усачова Т.С., Катаржнова В.В.</i> Аналіз концептуальних підходів щодо управління фінансово-економічною безпекою.....	184
<i>Мосякіна Н.Г.</i> Проблеми формування та управління кредитним портфелем банку.....	186
<i>Шевченко О.П.</i> Організація обліку оплати праці по Лиманському ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу»	188
<i>Семенова І.Г.</i> Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами Слов'янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу».....	190
<i>Левківська Є.Я.</i> Банківські установи на фондовому ринку України.....	192
<i>Серік Т.О.</i> Проблеми формування системи фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств.....	194
<i>Михайлик Т.В.</i> Ресурсозбереження в системі факторів розвитку житлово-комунального господарства міста	196
<i>Овсчкіна М.А.</i> Формування ділового іміджу міста в умовах євроінтеграції.....	197
<i>Шинкаренко К.В.</i> Активізація участі України в світових інтеграційних процесах ..	199
<i>Мазієва В.О.</i> Впровадження блокчейн-технології як драйвер інноваційного розвитку економіки України.....	201
<i>Полнікова А.С.</i> Децентралізація економіки як чинник інноваційного розвитку України.....	203
<i>Башинська З.Р.</i> Взаємодія малого і великого бізнесу в Україні.....	205
<i>Биковська Г.В.</i> Інтелектуальна міграція та її соціально-економічні наслідки в Україні.....	207
<i>Кріль В.Ю.</i> Антикризовий консалтинг як форма антикризового менеджменту.....	209
<i>Кулак К.О.</i> Франчайзинг в Україні: сутність, проблеми та перспективи розвитку...	211
<i>Рудь Д.В.</i> Особливості сучасного етапу глобалізації.....	213
<i>Довгань Ю.В.</i> Культурні особливості місцевості та їх вплив на розвиток економіки.....	215
<i>Регунова О.А.</i> Кризи цивілізації та проблеми їх вирішення на локальному рівні.....	217
<i>Кириченко А.Ю.</i> Особливості трудової міграції в Україні в умовах асоціації з ЄС ..	219
<i>Лагер А.А.</i> Проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату в Харківській області	221
<i>Глуценко В.В.</i> Формування кадрового потенціалу сфери туризму України	223
<i>Михайлик В.О.</i> Аналіз невизначеності і ризиків у контексті забезпечення стійкого економічного зростання	225
<i>Білоус А.М.</i> Аналіз існуючої системи електротранспорту м. Харкова	227
<i>Сатикова А.Р.</i> Альтернативні джерела енергії: стан та перспективи розвитку в Україні	228
<i>Лелюк Д.А.</i> Внутрішні міграційні процеси в Україні та їх вплив на економіку країни	230
<i>Мухортова А.О.</i> Регулювання міжнародних міграційних процесів як чинник сталого розвитку України	232

Наукове видання

Матеріали XII Всеукраїнської студентської науково-технічної
конференції «Сталий розвиток міст»
(84-я студентська науково-технічна конференція
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова)

23-25 квітня 2019 р.

ЧАСТИНА 3

За загальною редакцією проф. *Сухонос М. К.*

Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції

Відповідальний за випуск *Старостіна А. Ю.*

Технічний редактор *Чумак О.М.*

Формат 60x84 1/16. Підп. до друку 08.04.2019 Ум. друк. арк. 13,69.

Друк на ризографі. Тираж 70 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017